

**Collection of Prof. Muhammad Iqbal Mujaddidi
Preserved in Punjab University Library.**

پروفیسر محمد اقبال مجددی کا مجموعہ
پنجاب یونیورسٹی لائبریری میں محفوظ شدہ

سرکاری
خالصاً
ہوں کہ
کتباً
کتباً

اور
اپنی
پور
اد
اد

مرتبہ :-

سیٹھا محمد عظیم الرحمن بہاولپوری

ناشر :-

سرائیکی ادب و ثقافت مجلس بہاولپور

بہ اشتراک :-

ادارہ تحقیق سرائیکی ادب و ثقافت

بہاولپور

تمام کتاب :- سرایتی کتابیں
ناشر :- سرایتی ادبی مجلس بہاولپور
بہ اشتراک ادارہ تحقیق سرایتی ادب و ثقافت
بہاولپور

سال طباعت :- ۱۹۸۳ء
قیمت :- ۳۰ روپے
مطبع :-

فہرست مندرجات

۵	۱۔ کچھ باتیں
۳۵	۲۔ قرآن و حدیث
۳۶	۳۔ اسلامیات مسائل ففت
۴۰	۴۔ مولود شریف و نعت شریف
۵۰	۵۔ نوز نامے
۶۰	۶۔ معراج نامے
۶۲	۷۔ گھر ولی لعل
۶۳	۸۔ مناجات
۶۵	۹۔ مرثیہ و مناقب
۹۰	۱۰۔ مدحیات
۹۳	۱۱۔ مہر تہیگی لسانیات
۹۶	۱۲۔ نصاب ضروری
۹۰	۱۳۔ آمد نامے
۹۹	۱۴۔ سرایلی زبان و ادب سے متعلق کتب
۱۰۱	۱۵۔ خریداریات
۱۰۴	۱۶۔ سوانح اور کلام
۱۰۶	۱۷۔ شب و روز گزار

۱۰۶	۱۹ - دوادین
۱۰۹	۲۰ - کافیاں
۱۱۸	۲۱ - سی صرفی پارٹیاں ماہ
۱۲۲	۲۲ - غزلاں
۱۲۳	۲۳ - نظمیں
۱۲۹	۲۴ - ڈوہڑے
۱۳۳	۲۵ - ڈھولا
۱۳۴	۲۶ - ابیات
۱۳۵	۲۷ - نثویاں
۱۳۶	۲۸ - سیف الملوک
۱۳۸	۲۹ - سستی پنوں
۱۴۰	۳۰ - پیر رانجھ
۱۴۲	۳۱ - قصے، افسانے
۱۵۱	۳۲ - ٹانگہ، ناول
۱۵۷	۳۳ - تراجم
	ضمیمہ جات اردو
۱۵۹	۱ - سرایشی اور اردو باہمی تقابلی
۱۶۴	۲ - سرایشی اور عربی کے باہمی روابط
	ضمیمہ جات سرایشی
۱۷۸	۱ - فارسی سرایشی سکوت
۱۹۰	۲ - سرایشی زبان دیباہی خوبیاں
۱۹۵	۳ - اشاریہ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کچھ باتیں

دورِ حاضر کی تمام ترقیات مسلم اور کتاب کی مرہونِ منت ہیں۔ ہزاروں سال پہلے انسان تحریر کے فن سے نابلد تھا اور تمام واقعات و روایات کو صرف اپنے حافظے میں محفوظ رکھنے پر مجبور تھا۔ جس کی وجہ سے وہ صدیوں کے مشہور نساب و قبائل اور حالات و واقعات اپنے ذہن میں محفوظ رکھتا اور اپنی معلومات مدت تک آئندہ نسوں کو اسی طرح منتقل کرتا رہا۔ ممکن ہے قصے کہانیوں کی ابتدا بھی یوں ہی ہوئی ہو۔

تحریر کے فن سے متعلق ہماری معلومات تشنہ تحقیق ہیں تاہم اتنا معلوم ہے کہ اس کی ابتدا پہلے مختلف استعمال و تصویری صورت سے آئی۔ گویا تحریر سے پہلے ایک ستر کی مسخوری تھی جو مانی الضمیر اور نلے حصے استعمال ہوتی تھی۔

آج بھی جب کوئی کسی اجنبی ملک میں جاتے اور وہاں کی زبان سے کبھی قطعی طور پر ناواقف ہو تو وہ اس وقت سے کام چلاتا ہے۔ یا کچھ آوازوں کی مختلف صورتیں اور کچھ نشانیوں بنا کر اظہار مدعا کرتا ہے۔ یہ حال تحریر کا فن اس دور کی ایجاد ہے جب اس کرۂ ارض پر باقاعدہ انسانی بستیاں آباد ہونا شروع ہوئیں اور معاشرتی زندگی قائم ہوئی۔ ایک دوسرے تک اپنی بات پہنچانے کے لئے اس کی ضرورت محسوس ہوئی۔

آج کا دور انسانی ترقی کا نقطہ عروج تصور کیا جاتا ہے کیونکہ انسان نے غلہ کو مستخرج کر لیا ہے زمین کے اندر مدفون قدرت کے خزانوں تک سالی حاصل کرے اس سے استفادہ کر رہا ہے۔ حتیٰ کہ سمندروں کی اتھاہ کہانیوں سے بھی وہ سب کچھ

برآمد کر رہا ہے جس کی اس کو ضرورت ہے اور اسے تصرف میں لا رہا ہے۔
 ظاہر ہے کہ یہ انسانی ترقی علم کی بدولت ہوئی ہے۔ اور علم کتاب اور قلم کا محتاج
 ہے۔ جب انسان کو قلم حاصل ہو گیا تو اس کے سامنے ترقی کے دروازے کھل گئے
 جو اب بھی صحیح ہے کہ انسان نے علوم و فنون کا علم کتاب اور قلم کے ذریعے حاصل
 کرنے کے بعد اپنی صدیوں اور تحقیقی کاوشوں کو آگے بڑھانے کی راہیں ستوار
 کر لیں اور ممکن ہے کہ آج کے انگریزی تعلیم یافتہ نوجوان اس مغالطے کا شکار ہو کہ
 آج کی تمام ترقیاں اہل یورپ و امریکہ کی بدولت ہیں لیکن واقعہ یہ نہیں تاریخ اس
 کی تردید کرتی ہے۔

حضور رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم کی عرب میں بعثت کے وقت پورا یورپ
 اور امریکہ جہالت کے گھٹا ٹوپ اندھیروں کی لپیٹ میں تھا اور ہر سو ظلمت و
 تاریکی پھیلی ہوئی تھی۔

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کی پیدائش بھی ایک ایسی قوم میں ہوئی جو جہالت
 و گمراہی میں کسی سے پیچھے نہ تھی لیکن حضور صلعم نے خالق حقیقی کے پیغام سے
 ایک جاہل اور اجڑ قوم کی قسمت بدل ڈالی اور وہ اعلیٰ کردار، مثالی انصاف، علم
 و تدبیر اور علم و فضل سے بہرہ ور ہو گئی جس کے بعد صدیوں تک دنیا کی امامت
 اور رہبری کے فرائض اس نے انجام دیئے اور زمانہ حال کی جلد ترقیوں کے لئے
 بنیادی علوم سے انسان کو واقف کرانے کا سہرا اس کے سر بندھا۔ یورپ اور
 امریکہ کے دانشوروں کو بھی اس حقیقت کا اعتراف ہے۔

اب یہ سوال پیدا ہو گا کہ آفرودہ قوم اپنے عظیم اثنان علمی درشہ اور عظیم شان
 روایات سے کیسے محروم ہوئی اور دنیا کو آزادی افکار کا سبق دینے والے فکری
 غلاموں کے ساتھ اپنی عظمتوں اور سلطنتوں سے بھی کیونکر محروم ہو گئے، گو اس موضوع
 پر بحث و تجزیہ کا یہ موقع نہیں، تاہم اتنا لکنا کافی ہے کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم

کی تعلیمات سے روگردانی اس کا سب سے بڑا سبب ہے جس کی وجہ سے آپس میں نا اتفاقی، مذہب کے اعلیٰ اصولوں سے انحراف اور غیر ضروری تاویلات کا رجحان پیدا ہوا اور مسلمان اسلام کی حقیقی روح سے دور ہوتے چلے گئے جس کا نتیجہ بخرتناک صورت میں ہمارے سامنے موجود ہے لیکن پھر بھی غفلت ہے کہ

دلئے ناکامی متاعِ کارواں جاتا رہا کارواں کے دل سے احسب زبیاں جاتا رہا

کرۃ ارض پر سیٹھڑوں زبانیں اور ہزاروں بویں موجود ہیں اور کئی وہ جو ماضی میں لوگوں کا وسیلہ اظہار تھیں مگر اب ان کو جاننے کے لئے ماہرین لسانیات سر جوڑ کر کوشش کر رہے ہیں۔ اور اب تک اس کا صحیح سراغ لگانے میں کامیاب نہیں ہو سکے ہیں لیکن ان کے برعکس پتھروں پر کندہ بجزیریں آج بھی دانشوروں کو اس کا مفہوم سمجھنے کی دعوت دیتی ہیں جو زبانیں اس وقت دنیا میں رائج ہیں انہیں بعض بہت قدیم ہیں اور بعض چند صدیوں کی پیداوار ہیں۔ کئی زبانوں کی یہ بھی خصوصیت ہے کہ ان سے اور کئی زبانوں نے جنم لیا اور کئی وہ جو ان زبانوں کے سرمایہ الفاظ سے اجیر ہوئیں اور علیحدہ زبانیں کہلانے کی مستحق ٹھہریں۔ یا جو پہلے محض بولیاں تھیں تو پھر ان کی بدولت زبانیں کہلانے کے قابل ہو سکیں برصغیر میں زبانوں کا حال کچھ ایسا ہی رہا ہے۔

برصغیر کے مسلمان حکمرانوں کی زبانیں بھی اس ملک کے لئے اجنبی تھیں۔ مسلمانوں کی فتحیابی سے بہت پہلے اس ملک میں آریا اپنے ساتھ اپنی زبانیں لے کر آئے رہتے تھے۔ اس ملک میں آباد ہونے کے بعد بھی ان کی عرصہ راجت میں حفاظت کرتے رہے لیکن اس کے باوجود وہ معدوم ہو کر رہ گئیں۔ منلیہ سلطنت کے بانی ظہیر الدین بابر نے جب سلطنت ہند پر قبضہ جمایا اور اس کے جانشین اس ملک میں ایک مضبوط اور دیرپا حکومت قائم کرنے میں کامیاب ہوئے تو جہاں انہوں نے ہندوستان کے علوم و فنون کو ترقی دی وہاں ہندوستانی زبانوں اور

ثقافتوں کو بھی آگے بڑھایا اور بالآخر ایک مشترکہ ہندوستانی زبان اردو نے جنم لیا جو بلا کم و کاست آخری دور تک ہندوستان میں ہر مذہب و ملت کے لئے قابل قبول رہی مگر انگریزوں کی آمد نے جہاں ہندوستانیوں میں اتحاد کی فضا کو بکھر کرنے کا منصوبہ بنایا اور پھوٹ ڈالنے میں اپنی کئی تجاویز کو بروئے کار لائے وہاں اختلاف مذاہب و عقائد کے لئے بھی ریشہ دو انیاں کیں، ہندوؤں کو اس بات پر درغلا یا کہ وہ اپنی صدیوں پہلی زبان و ثقافت کے اچھا کے لئے کوشش کریں اور اسلامی دور کی مشترکہ زبان اور اس سے وابستہ ثقافت سے علیحدگی کی راہیں اختیار کریں کیونکہ وہ ہندوؤں کی بجائے مسلمانوں کو ہی اپنے اقتدار کا حریف جانتے تھے، پھر ۱۸۵۷ء کی جنگ آزادی کے عروج پر جب غوری تو ان کو احساس ہوا کہ ملک کی اکثریتی ہندو قوم کے دل میں عادل اور تعصب سے پاک مسلمان فرمانرواؤں کا احترام موجود ہے تو انہوں نے ہندوؤں کے دلوں میں مسلمانوں کے لئے تعصب اور عناد پیدا کرایا، ہندو مسلم فسادات کر کے ہندی اردو زبانوں کا مسئلہ پیدا کیا حتیٰ کہ اسلامی وحدت کو پارہ پارہ کرنے کے لئے مسلمانوں میں کئی مسالک و فرقے پیدا کرنے کی مذموم کوششیں کیں اور فرقہ بندی میں شدت پیدا کرانی اسی پر وگرام پر اپنی صلاحیتوں اور سرمایہ کو بے دریغ خرچ کیا جس کا نتیجہ یہ ہوا کہ مسلمانوں کو ہندو اکثریت سے خوف زدہ کیا اور ہندو قوم کو باور کرایا کہ مسلمان قوم ان کیلئے غیر ملکی ہے بلکہ اب مسلمانوں سے اپنی طویل غلامی کا بدلہ چکانا چاہیے، ساتھ ہی مسلمانوں کے درمیان مذہبی جھگڑے کر کے اور اسی پر کاربند رہ کر اپنی حکومت کو جس قدر طوالت دے سکتا تھا دیتا رہا۔

آخر مسلمان قوم نے جب محسوس کر لیا کہ ہندو اور مسلمان کے درمیان اسی خلیج پیدا ہو چکی ہے۔ جو کسی صورت پاٹی نہیں جاسکتی اور یہ کہ انگریز نے ہندو کو پورے ہندوستان پر حکومت کرنے کے جھٹ میں مبتلا کر دیا ہے تو اس نے اپنے لئے علیحدہ وطن کے لئے قیام پاکستان کی جدوجہد شروع کی جو بالآخر ۱۹۴۷ء میں کامیاب ہوئی اور مسلمانوں

کو قدیم وادی سندھ کا علاقہ ملا جہاں سب سے پہلے مجاہدین اسلام نے قدم رکھا تھا اور فتحِ یابی حاصل کی تھی گو یہ تاریخ نے ایک بار پھر برصغیر میں اپنے آپ کو دہرایا۔ ۱۹۴۷ء میں جہاں مسلمانوں کو اپنے لئے جُدا وطن ملا وہاں انگریزوں نے پھر اپنی مسلمان دشمنی کی آخری ضرب یہ بھی لگائی کہ طے شدہ اصولوں کے خلاف جو علاقے پاکستان میں شامل ہونے لگے وہ یونڈری کمیٹی کی منظم پلاننگ کے تحت ہندوستان کے حوالے کئے۔

جہاں مسلمانوں کو علیحدہ وطن ملا وہاں مسلمانوں نے اردو کو جو درحقیقت ہندی زبان کی مادری زبان نہیں تھی اپنی میراث میں انجوشی قبول کیا۔ حالانکہ یہ پاکستان کے کسی صوبہ کے مقامی باشندوں کی مادری زبان نہ تھی لیکن مسلمانوں نے پاکستان اور اردو زبان دونوں کو اپنے لئے عطیہ خداوندی تصور کیا اور اردو کو اپنے لئے اتحاد و یکجہت کی علامت سمجھا بانی پاکستان نے اس فیصدیہ نادر و جان سے تسلیم کیا کہ پاکستان کی قومی زبان اردو ہوگی۔ بانی پاکستان کو بارگاہِ خداوندی سے جلد بلاوا آگیا اور وہ اس جہاں سے ملک عدم کو سدھار گئے۔ لیکن یہ ایک دناک حقیقت ہے کہ تہائی صدی سے بھی زیادہ ہو چکا ہے کہ قومی زبان کو ابھی تک حکومتی اداروں میں پذیرائی حاصل نہیں ہو سکی گو کہ اب کچھ اس بار میں پیشرفت ہوئی ہے لیکن وہ بھی ابھی ابتدائی مراحل میں ہے۔

وادی سندھ میں مقامی لوگوں میں مزاج کنی زبانیں ہیں جن میں سے کئی زبانیں جو زبان سیکھ کر جوان ہو اس سے اسے محبت نظر آ رہی ہے لیکن کچھ لوگ اس دالہانہ محبت سے اس قدر بڑھ جاتے ہیں کہ وہ اپنی زبان کو وادی سندھ کی اصل اور قدیم زبان تصور کرتے ہیں۔ انخوف کے لئے یہاں نہیں چاہئے کہ زبان دو تین صدیوں کی عمر کی لیوں نہ ہو لیکن حقیقت پسندی کا دامن ہرگز نہیں چھوڑنا چاہیے اور نہ واقعات و حالات سے روگردانی کرنا چاہیے بلکہ تاریخ کے جھروکے سے پاک سرزمین کی اصل اور قدیم زبان کا سراغ لگانا چاہیے تاہم دوسری مدوج زبان کا کٹا دہ دلی سے احترام کرنا چاہیے کیونکہ وہ ہمارے ہم وطن پاکستانی بھائیوں کی مادری زبانیں ہیں۔

حسن اتفاق ہے کہ ہماری قومی زبان بھی ہندوستان کی قدیم زبانوں کے علاوہ ہماری دینی زبان عربی اور مسلمان حکمرانوں کی دفتری زبان فارسی کے علاوہ علاقائی زبانوں کے خیمے سے تیار ہوئی ہے۔ اور یہ حقیقت ہے کہ قومی زبان کی ابتدائی لغت اور ذخیرہ الفاظ میں پاکستان کی سرہیلکی زبان کے الفاظ کثرت سے شامل ہیں۔ سرہیلکی کے مقابلے میں پاکستان کی کسی دوسری علاقائی زبان کے الفاظ اس قدر افراط سے اردو کی بنیاد نہیں بنے، ڈاکٹر رحیم رضا صاحب شعبہ اردو جامعہ ردما، اٹلی نے بجا طور پر یہ لکھا ہے کہ

”قوم کی اجتماعی سانیاتی زندگی کی بقا کے لئے جس آب و ہوا کی ضرورت ہوتی ہے وہ صرف علاقائی زبانوں کی ملکیت ہے۔“

دادی سندھ میں سیمری آباد تھے کہ ہزاروں سال پہلے ڈراوری قوم مغرب سے داخل ہوئی اور ہریہ دسویں جوڈیر میں تہذیب و تمدن کو جنم دیا، اس کے تقریباً ایک ہزار سال بعد آریاؤں کی آمد شروع ہوئی جو رفتہ رفتہ آباد ہونے کے ساتھ مقامی اقوام میں خلط ملط ہوتے گئے اور سنسکرت محض وید، شاسترا اور پران کی مقدس زبان ہونے کی بنا پر صرف اعلیٰ طبقہ کی مخصوص زبان ہو کر رہ گئی۔ عوام انکس کو یہ زبان بولنے کی تو کجا صرف سن پانے پر بھی بڑی دردناک سزائیں دی گئیں۔ لیکن طبقہ عوام کی زبان سرہیلکی کی ابتدائی صورت تھی۔ چونکہ اس زبان پر اب تک جو تحقیق ہو چکی ہے اس کے مطابق اس کا کسی دور سے بھی شروع ہونا طے نہیں پاسکا۔ اس لئے کہ جب جو داتہ تاریخ کی دسترس سے بھی پہلے کا ہو اس کا تعین صرف اندازہ سے ہی ہو سکتا ہے، جتنی طور پر ممکن نہیں۔ طبقہ خواص کو چونکہ استقلال نہیں رہتا لہذا انکی زبان اور تہذیب و ثقافت بھی مٹ جاتی ہے۔ چونکہ اس زبان پر تصدق برہمنوں کو حاصل تھا، گو تم بدھ اور مہادیو سوامی کی مذہبی تحریکوں نے برہمنوں کی عوام پر گرفت کو کمزور کیا تو انکی مخصوص زبان سنسکرت کو بھی دھچکا لگا مگر عوام اور انکی زبان کو کوئی گزند نہ پہنچی بلکہ مغربیت حاصل ہوئی اور اسے پھینے پھیننے کا مدہ موقد میسر آیا۔ یہ عوامی زبان صدیوں سے نہیں بلکہ ایک نامعلوم دور سے چلی آئی ہے اور

اب بھی ملک کے چاروں صوبوں میں بولی یا سمجھی جاتی ہے ہماری قومی زبان اردو کا قصہ تو بہت بعد کا ہے۔ بدھ مت کی بتینی ضرورتوں نے سنسکرت اور پراکرتوں میں جو ل پیدا کیا پھر کچھ عرصہ بعد ترکی، عربی، ایرانی، افغانی مجاہدین اسلام پہنچے ان کے اختلاط سے ہندوستان کی زبانی کے ذخیرہ الفاظ میں اضافے ہوتے چلے گئے اور اسلوب بیان بھی متاثر ہوتا رہا اور بالآخر ابتدائی اردو نے جنم لیا۔

یہ بات پائر تحقیق کو پہنچ چکی ہے کہ اردو ادب کی نشوونما پہلے گجرات میں ہوتی درویشوں اور صوفیوں نے اس زبان میں اپنے روحانی نغمے سنائے اسی سرزمین کو دکن کے وطن ہونے کا شرف حاصل ہوا۔ اس نے اپنے تلامذہ سے دکن کو مسجور کیا۔ لیکن اردو میں سر اسکی الفاظوں کا استعمال واضح کر دیتا ہے کہ اردو کے نشوونما میں اس قدیم زبان کا بنیادی حصہ ہے۔

حیدر بخش حیدری قصہ حاتم طائی کی زبان کو ریختہ کہتا ہے جو اردو کا ایک قدیم نام ہے۔ اس میں واضح عنصر سر اسکی کا موجود ہونا ہی ہماری قومی زبان پر سب سے پہلے اثر انداز ہونے کی نشاندہی کرتا ہے۔ قیام پاکستان کے ساتھ ہی اردو ہماری قومی وحدت کی علامت بن گئی۔ قائد اعظم عبدالرحمن نے نہایت دور اندیشی سے کام لیتے ہوئے دو لوگ فیصد فرما دیا کہ اردو پاکستان کی قومی زبان ہوگی۔ وہ بخوبی جانتے تھے کہ اگر زبانوں کے نزاع کا معاملہ ابھرا تو ملک کو ناقابل تلافی نقصان پہنچے گا۔ ان کے قریبی حلقے بھی اس کا بھرپور احساس رکھتے ہیں لیکن علاقائی زبانوں کی اہمیت کو بخوبی جانتے تھے چنانچہ اس وقت کے وزیر تعلیم نے کراچی میں ۲۴ نومبر ۱۹۴۷ء کو ایک کونسل کا انعقاد کیا جس میں صوبائی زبانوں کے لئے زیادہ سے زیادہ کونسل رکھنی چاہیے نہ صرف ذریعہ تعلیم کیلئے بلکہ اس تہذیب کی نشاندہی کے لئے جو ان زبانوں میں پائی جاتی ہے۔ لیکن صرف اس حد تک کہ ہمارے لئے تہذیب و ادب کی وحدت کو کوئی خطرہ نہ پہنچے۔ مغربی پاکستان کے تمام صوبوں نے ۱۹۴۷ء کے اردو کے قومی زبان ہونے کو دلہ جان سے تسلیم کر لیا تھا۔ مگر قیام پاکستان کے صرف دو ہفتے بعد ۱۹۴۷ء ۱۹۴۸ء کو ڈھاکہ یونیورسٹی کے کچھ اساتذہ اور طلباء نے ایک جماعت اس غرض سے تشکیل دی کہ بنگال میں قومی زبان کی دوسری قومی زبان بنایا جائے۔ ان حالات کا ذکر سردار عبدالرب نے شریعت

نے ان الفاظ میں کیا ہے :-

قائد اعظم نے محسوس کر لیا کہ یہ تحریک ملک کی وحدت اور بنیادی تخیل پر ایک ضرب کاری ہے۔ بہت کم لوگوں کا اسکو علم ہوگا۔ کہ قائد اعظم بہت بڑا خطرہ مول لیکر بنگال پہنچے یہ وہ زمانہ تھا کہ پاکستان نیا نیا عالم وجود میں آیا تھا اور حکومت بے سروسامانی کی حالت میں قائم ہوئی تھی۔ دفتر ذرا میں سٹیٹسری تک میسر نہ تھی پاکستان کے پاس کوئی ایسا طیارہ موجود نہ تھا جو ایک ہی اڑان میں مغربی پاکستان سے مشرقی پاکستان پہنچ جائے۔ قائد اعظم نے ایک پرانی مشین میں پٹرول کا انتظام کیا اور ڈھاکہ کے سفر کا خطرہ مول لیا۔ رفقا کی خواہشات اور درخواستوں کی پروا نہ کر کے انہوں نے اپنی زندگی کو سانی و ستہ و استحکام کی تری پر لگا دیا۔ ایک پرانے ڈکوٹا جہاز میں ڈھاکہ پہنچے اور ان سر بھرے طب کو جنہوں نے دشمنانِ پاکستان کی نکشت پر یہ سوال اٹھایا تھا سمجھایا کہ اگر تم پاکستان کو قائم اور برقرار رکھنا چاہتے ہو تو یاد رکھو کہ پاکستان کی زبان اردو اور صرف اردو ہو سکتی ہے کوئی اور زبان نہیں۔

یقیناً زبان کا مسئلہ بہت بڑی اہمیت کا حامل ہوتا ہے جس لئے کسی وستم کے سانی نعتے میں مبتلا ہونے سے گریزی ہمارے استحکام کا باعث ہو سکتا ہے۔ مشرقی پاکستان کی علیحدگی میں جو عوامل بھی کار فرما تھے انہیں مغربی اور مشرقی حصوں میں زبان و تہذیب کا عدم اشتراک بھی شامل تھا۔ مگر الحمد للہ کہ موجودہ پاک و وطن میں ایسا کوئی مسئلہ نہیں قومی زبان سب کی محبت کا مرکز ہے اور علاقائی زبانوں اور علاقائی ادب کی ترقی سے قومی زبان کے سر بائیہ ادب میں معتد بہ اضافہ ہو رہا ہے۔ مسلمان علما، فضلا، حکما، سائنسدانوں اور فلسفیوں نے اپنے اپنے میدان میں جو تاریخ ساز خدمات سر انجام دی ہیں اور علوم و فنون کی جو نیور کھھی ہے، آج کی ترقی کی تمام عمارت انہی دانشوروں کی عظیم الشان تحقیق اور مقررہ اصولوں کی بنیاد پر استوار ہو رہی ہے۔

اسلام سے پہلے جو مذاہب تھے ان کی کتب مقدسہ کو بھی خاص لوگ ہی درختوں
 جانوروں کی کھالوں اور پتھروں کی سلوں پر لکھ کر رکھتے بعض دفعہ ہڈیاں بھی اس کام میں
 لائی جاتیں اور بہت کم لوگوں کو ان کے مطالعہ کا موقع حاصل ہو سکتا لیکن اسلام آنے
 کے بعد قرآن مجید کو تحریر کے علاوہ حفاظ کے سینوں میں بھی محفوظ کیا گیا۔ پھر ان کو در
 دراز علاقوں میں اللہ تعالیٰ کی مقدس آیات سننے اور عوام تک براہِ راست پہنچانے
 کا طریقہ اختیار کیا گیا گو باادیان کی تاریخ میں یہ پہلا موقع تھا کہ کلام الہی سے ہر شخص
 آشنا ہوا اور مطالب و معانی سے بہرہ ور ہوا۔ اس سلسلہ کو خود آنحضرت رسول اکرم
 صلی اللہ علیہ وسلم نے جو رحمت للعالمین تھے، اپنے دور حیات میں ہی شروع کر دیا
 تھا جو تبلیغ دین کا صحیح اور موثر طریقہ تھا۔ خلفائے راشدین عاشق رسول تھے اور آپ نے
 ہر فعل و عمل کو اپنے لئے حجت تصور کرتے تھے چنانچہ انہوں نے بے حد کوشش سرانجام دیا
 خلیفہ سوم حضرت عثمان غنی رضی اللہ عنہ نے باقاعدہ اپنی نحرانی میں قرآن پاک
 لکھوا کر منسلک ہائے اسلامیہ میں کثیر تعداد میں بھجوانے کی سعادت حاصل کی بعد میں
 اعراب لگائے گئے تاکہ کسی قسم کے معانی و مطالب اور قرآت میں غلطی کا احتمال نہ
 رہے۔

اسلام چونکہ علوم و فنون کا چرچا اپنے پہلو میں لے ہوتے تھا اور بانی اسلام
 نے واضح فرمادیا تھا کہ علم حاصل کرنا ہر مرد اور عورت کیلئے ضروری ہے اور جہاں
 سے علم حاصل ہوا سے حاصل کر دہے۔ تمام علوم کے حصول کے لئے مسلمانوں نے انتہائی
 لگجوش دکھائی اور چونکہ علم کتاب کے ذریعے حاصل ہو سکتا تھا اس لیے قلم و
 کتاب ہی ذریعہ اور وسیلہ علم ہوتے۔ اور تھوڑے ہی عرصہ میں ہر قسم کے علوم و فنون
 پر کتب تصنیف و تالیف ہونے لگیں۔ اس کے بعد اس بات کی ضرورت کا احساس
 ہوا کہ ہر موضوع پر کتب کی فہرست تیار کی جائیں تاکہ جو شخص جس علم و فن کی طرف
 میلان رکھتا ہو۔ وہ اپنی مطلب کی کتابیں تلاش کر سکے۔ گویا یوں ابتدائی طور پر

بدو کرانی کی ترتیب کا سلسلہ شروع ہوا۔

قرآن کریم کے مطالب و معانی۔ اوامرو نواہی نیز اسرار و رموز، فصاحت و بلاغت، ازباندانی، حروف تہجی اور رسم الخط کو جاننے سمجھنے کیلئے کئی علوم وضع کئے گئے۔ حدیث شریف کی روایات و حفاظت کے متعلق کثیر فتون کی بنیاد رکھی گئی، دشمنان اسلام کی وضع کردہ حدیثوں کو جدا کرنے کیلئے ایسے شاندار طریقے اختیار کئے گئے کہ عقل و ثبات رکھنے والی اسلامی حیات طیبہ کے ایک ایک واقعہ پر یہی معمولات حتیٰ کہ گھر پر زندگی کے شب و روز کے متعلق بخوبی رقم کیا گیا اور اس پر شوق اطاعت و تابعداری کی ایسی مثالیں چشم فلک نے دیکھیں کہ جس پر مسلم قوم کے عظیم الشان کردار و عمل کی مثال کوئی قوم پیش نہیں کر سکی اور ان کے علم پروری کے ذوق نے اتنی کتابیں تدوین کر ڈالیں کہ آخر کار انکی فہرست سازی کی ضرورت پیش آئی۔

ڈاکٹر احمد شبلی نے اپنی انگریزی کتاب مسلم ایکویشن میں فن فہرست سازی اور فن کتابداری کے بارہ میں تحریر کیا ہے کہ یہ فنون مسلمانوں کے ہاں قدیم زمانہ سے بطور تعلیم سکھائے جاتے تھے، تیسری صدی ہجری میں شیخ ابو محمد احمد بن طیفور (م ۲۸۰) نے اخبار المومنین و الموفات لکھی اسی سلسلہ کی چند قدیم کتب اور ان کے مصنفین درج ذیل ہیں جن کا علم ہو سکا ہے نہ معلوم ان کے علاوہ کتنی ہونگی۔

فاریابی (م ۳۳۹)	احصاء العلوم
خوارزمی (م ۳۳۷)	مفاتیح العلوم
امام فخر الدین رازی (م ۶۰۶)	حالات اللذات فی حقائق الاسرار
ابو الحسن علی بن نجیب بغدادی (م ۳۶۶)	اسماء المصنفات
علامہ قطب الدین شیرازی (م ۷۱۰)	درة التاج فغرة دبان
علامہ جلال الدین سیوطی۔	التقاویۃ و اتمام الدراپۃ
عصام الدین ابو الخیر احمد بن مصطفیٰ ابن خلیل (م ۹۶۸)	مفتاح السعاده و صباح السیاده

موضوعات العلوم
 کمال الدین محمد آفندی (م ۱۰۲۶)
 کشف لفظون عن سامی بکتاب لفظون مصطفیٰ ابن عبداللہ المعروف بہ حاجی خلیفہ (م ۱۰۶۶)
 موخر الذکر کتاب میں بیس ہزار کتابوں کا ذکر ہے، اکثر کتابوں کے بارہ میں تفصیلی
 معلومات فراہم کی گئی ہیں۔ مصنف اور اس کا سن وفات ابتدائی کلمات شروع و حتمی
 کا بھی ذکر شامل ہے۔ سٹائل پائٹ بندادی نے دو جلدیں ہدیۃ العارفین اسما المولفین
 و آثار المصنفین لکھی جس میں مصنفین کے فحصر حالات کے ساتھ انکی تصانیف کے ذکر کا بھی
 اہتمام کیا گیا ہے۔

چوتھی صدی میں ابن ندیم بغدادی ابو الفرج محمد بن اسحاق الورق (م ۳۸۵) کا ذکر
 خصوصی طور پر کیا جانا ضروری ہے کیونکہ اس نے اس سلسلہ میں نہایت بظاہر کاوش بطور
 یادگار چھوڑی ہے جس کو الفہرست کے نام سے موسوم کیا جاتا ہے یہ کتاب چوتھی صدی
 ہجری کے اواخر تک کے علوم و فنون کا جامع تذکرہ ہے اور اس دور کے تہذیبی، ادبی
 اور تمدنی سرمایہ کا آئینہ دار ہے اس کتاب سے یہ بھی پتہ چلتا ہے کہ اس وقت دنیا میں کونسی
 بڑی زبانیں جاری تھیں اور ان کا رسم الخط کیا تھا حتیٰ کہ ان کے موضوع وجود میں آنے تک
 کے حالات پر روشنی ڈالی گئی ہے چونکہ تمام کتب قلمی ہوتی تھیں اس لیے مشہر خطاط
 حالات و حوالہ اور مصنف کی تفصیلات بھی دی گئی ہیں۔

اسلام سے پہلے کی کتب مقدسہ نے ساتھ قرآن مجید نے نزول اور اختلاف قرات
 کے علاوہ معروف مفسرین کا ذکر بھی موجود ہے۔ مسلمانوں میں جو فرقے پیدا ہوئے تھے
 ان کا حال و حال کیا گیا ہے۔ کو ابن ندیم شیعہ مسلک رکھتا تھا لیکن یہ کتاب ان کے
 عقائد سے متعلق نہیں بلکہ ان کی تصانیف اور علمی ذراعت سے جس قدر کہ
 اس کے علاوہ دیگر علماء بزرگ و باہم ہند و چین کے مذاہب اور ابن دینار وغیرہ
 کے حالات و حوالہ بھی دیے گئے ہیں۔

قدرت نے اسے تحسین کا ذوق بخشا تھا، اسی لئے وہ الفہرست ایسی گرانقدر کتاب مرتب
 درسا۔ اس کتاب کو دنیا کا پہلا کٹیلاگ تصور کیا جاتا ہے، اس کتاب میں جن کتب کا تذکرہ
 ہے افسوس کہ ان میں اکثر کتب دستبردِ زمانہ کی نذر ہو چکی ہیں، الفہرست سے ہی ان کے
 ناموں سے واقفیت حاصل ہوتی ہے، غالب خیال یہ ہے کہ فتنہ ناکار کے باعث ان کتب
 کا وجود ختم ہو گیا، یا بعد میں صلیبی جنگوں اور اسپس کی لڑائیوں کیلئے خزانہ کی بربادی کا موجب
 ہوئی ہوگی، اس کتاب سے بخوبی واضح ہوتا ہے کہ مرتب فارسی کے مزدک و مانی فلسفہ
 مذہب ہندوچینی کے تصوراتِ عبادات، تمام راجہ ادیبان کی تعلیمات و رجحانات
 کی تفصیلات کے ساتھ اصنافِ علم اور انواعِ فن سے بخوبی واقف تھا۔

مشہور مشرقِ فلوجل نے اس کتاب کو پھر سے مرتب کیا اس کے نسخے تلاش کئے
 اور پھر پہلی بار بیروت سے شائع ہوئی پھر مصر میں نئی بارچھپی اور ایران کے فضلا نے اس
 پر خوشی کے اظہار کئے۔ پاکستان میں ادارہ ثقافت اسلامیہ لاہور نے اردو میں ترجمہ کر کے
 ۱۹۶۹ء میں شائع کیا ہے۔

کسی کتاب کی صحیح شکل و صورت اس کی جلد بندی کی محتاج ہے۔ پہلے زمانہ میں منسٹر اوراق
 کو چوڑا کر لکڑی، ہاتھی دانت یا چمڑے میں جلد کر دیا جاتا تھا، جوں جوں ترقی ہوئی گئی پھر گتے اور
 آج کل جُز بندی کر کے ریکسین سے جلد کی جاتی ہے۔

جلد بندی کے متعلق ایک قیاس یہ ہے کہ یہ فی چھ سو سال قبل مسیح شروع ہو چکا تھا
 قدیم کتب کے جلدوں کے نمونے دنیا کے بڑے بڑے عجائب گھروں میں محفوظ کئے جاتے ہیں لیکن
 برٹش میوزیم انگلستان نے ان کو جمع کرنے میں خاص ترقی دی ہے، اسلامی عہد میں اس
 فن کو خوب ترقی ہوئی کیونکہ کتب بڑی تعداد میں تصنیف و تالیف ہونے کے ساتھ ترجمہ
 ہو رہی تھیں، دنیا کے جس خطہ میں مسلمانوں کی حکمرانی تھی وہاں کتب خانوں کے قیام اور
 ان کے عملے میں جلد سازوں کو بھی تعینات دیکھتے ہیں دنیا کے جس خطے میں بھی مسلمان موجود
 تھے وہاں مدارس اور کتب خانوں کو خصوصی توجہ دی جاتی تھی، خلافت عباسیہ کا دور

وہ یادگار دور ہے جس میں مسلمان اکابر علما اور ماہرین علوم و فنون کو اپنی صلاحیتوں
نے اظہار کا بھرپور موقع ملے تھا۔ اور بے حد قدر دانی اور حوصلہ افزائی ہوتی
تھی اس دور کی عظیم الشان یادگاریں اب بھی یورپ میں بکھری ملتی ہیں بقول
علامہ اقبالؒ

وہ علم و فن کے موتی کتابیں اپنے آبا کی جو دیکھیں ان کو یورپ میں تو دل ہوتا ہے سنتی پارہ

برصغیر میں عہد منلیہ صحیح معنوں میں علوم و فنون کی سرپرستی اور قدر دانی کا دور تھا
جس طرح اس دور کے عالیشان اور دیرپا نظام حکومت سے سر زمین ہند کو امن و
امان نصیب ہوا اس کے ساتھ دور منلیہ کی عظیم الشان عمارتیں آج بھی ان کی عظمت
اور فن شناسی تسلیم کراتی ہیں اسی طرح اس دور کے کتب خانوں کی تاریخ بھی بہت
خاص اہمیت کی حامل ہے۔ کتابوں کی انیس جلد بندی اور ان پر مینا کاری بھی آج
دنیا سے ان کی عظمت اور سرپرستی کا اعتراف کراتی ہے۔ افسوس کہ ہند میں اسلامی
عہد کے زوال کے ساتھ ان کے عظیم الشان کتب خانوں کی بربادی و تباہی بھی
عمل میں آئی۔

مشہور جرمن شرق بر وطن BROCKELMANN نے اپنی تالیف

میں (NOTIZEN DER ARABISCHEN LITERATUR) کا
ملاحظہ سننے کی اپنی وفات کے زمانہ ۱۹۰۵ء تک ضخیم مجموعہ تیار کیا۔ مختلف
نے نکتے سن و ارمولفین و کتب ہ تذکرہ کیا گیا ہے جو اپنی حدود میں نہ گرتا حال
جدید اشاعت پذیر نہیں ہو سکیں۔

بروہمن کی بیرونی میں فارسی زبان وادب پر ڈیپرسی۔ لے ہتھری۔

STUREY نے فارسی لٹریچر پر (ANNUAL SURVEY) کا
مرتب کر ڈالی۔ جو مجموعہ دار کئی جلدوں میں چھپ چکی ہے۔ ان کی اشاعت ہند

سلسلہ سے تاہم نوں جاری ہے، اسٹوری کی تقلید میں اہل ایران سے اس میدان میں خوب جولانی کا اظہار کیا ہے جس کی تفصیل بہت طولانی ہے۔ عربی زبان کی فہرستوں پر بھی قابل قدر تحقیقی کام ہوا ہے اور فارسی کتب کی فہرستوں کی بھی کئی جلدیں شائع کرنے کے ساتھ اب مستقل طور پر پہلو گرافی آف ایران کے نام سے ایران میں چھپنے والی ہر موضوع کی کتاب معہ کوائف ضروریہ شائع ہوتی رہتی ہے۔

دمشق کے ایک فاضل یوسف ایان کرسیس نے معجم العربیہ والمعربہ لکھی اس کی خصوصیت یہ ہے کہ اس میں تقریباً ہر کتاب کے مختلف نسخوں اور ایڈیشنوں کی وضاحت کی گئی ہے۔ اسی طرح علما کرام کی بیش قیمت تصانیف کی فہرستیں روس، جرمنی، فرانس اور دوسرے یورپی ممالک کے علاوہ امریکہ میں کثیر تعداد میں شائع ہو رہی ہیں اور یہ سلسلہ جاری ہے۔

علوم شرقیہ سے دلچسپی اور تحقیق کا کام جے ڈی بیرسن (PEARSON) نے انڈیکس اسلامیکس (INDEX ISLAMICUS) کی صورت میں پیش کیا۔ اسلام اور علوم اسلامیہ کے بارہ میں یورپین زبانوں میں شائع شدہ مقالات کو موضوع دار ترتیب دیکر فہرست مرتب کر ڈالی اس کی جلدیں یورپ میں شائع ہو چکی ہیں بیسٹرمین (BESTERMAN) نے بھی خوب کتبس کی اور (WORLD BIBLIOGRAPHY OF ORIENTAL BIBLIOGRAPHIES) محنت سے لکھ ڈالی۔

افغانستان میں بھی یہ کام جاری ہے، مخطوطات کی فہرستیں اگر کسی قدر کم شائع ہوئی ہیں لیکن فارسی اور پشتو پر خصوصی توجہ دی گئی ہے۔ پشتو کے مطبوعات کی فہرست "پلینو پانگہ" کے نام سے دو جلدوں میں شائع ہو چکی ہے۔ پاک دہند میں بھی اس کام کی طرف توجہ دی گئی، محقق شیخ عبدالحق محدث دہلوی نے (۱۰۵۲ھ) اپنی تالیف "قلب المدلیف بذكر فہرست المتوالیف" کے مقدمہ

بیس دہائی کے مصنفین کی تصانیف کی فہرست تیار کر کے اسلامی مین میں فہرست سازی کی ابتدا کی۔

سر سید احمد خاں مرحوم کو بھی یہ خیال پیدا ہوا کہ وہ اردو و فارسی اور عربی کی فہرست کی تیاری کا کام شروع کر لیں مگر جامعہ علیگڑھ کے قیام اور بندوبست نے انہیں اس کام کے لئے فرصت نہ دی۔

مولانا محمود حسن لٹوی (م ۱۳۶۳ھ) نے سب کچھ جلدوں میں معجم المصنفین تیار کر کے شاندار کارنامہ انجام دیا یہ جلدیں بیس ہزار صفحات پر محیط ہیں اور پھر مشرق و مغرب کے چالیس ہزار فضلا کی فہرست تصانیف اور ان کے ذکر کی حامل ہیں حکومت آصفیہ حیدرآباد دکن نے اپنے مصارف سے چار جلدیں طبع کرائی تھیں باقی کا کچھ پتہ نہیں مولانا عبدالاول جوئیوی نے مفید مفتی میں فقہ حنفی کا تعارف کرایا ہے اور پھر احاطہ کی ایک سو بیس تفسیر اور ان کے مفسرین بھی بتائے ہیں ان کی دوسری کاوش دنیا تالمشیر بھی ہے اہل حدیث عالم حکیم عبدالحی حسنی نے المشافہۃ الاسلامیۃ فی ہند میں برصغیر کے علماء کی تصانیف کا مختصر تذکرہ کیا ہے مصنفین کا مفصل تذکرہ بہتر الخواطر کی آٹھ جلدوں میں کیا۔

مولانا طقسا لدین بہاری نے بریلوی کتب کے امام احمد رضا خاں بریلوی کی ساڑھے تین سو تصانیف کی فہرست ۱۹۱۹ء تک مرتب کی تھی جو لاہور سے شائع ہوئی۔ ۱۹۲۸ء میں کرنل اسٹورٹ نے کتب خانہ پرنس سلطان ٹیپ کے کتب خانہ ساہانی کی فہرست مرتب کی تھی وہ زیور طباعت سے آرہے ہوئی ناچیز اس نے بارہیں لوشنس کے باوجود معلومات حاصل نہ کر سکا۔ دارالطباعت حیدرآباد دکن نے تین جلدیں طبوعات کتب خانہ ادارہ ادبیات اردو شائع کی تھیں۔

بیسٹران نے فہرست الفہارس جو ہندو پاکستان کے کتب خانوں سے متعلق ترتیب دی تھی اس میں سے چند کے نام درج ذیل ہیں، تاکہ اس موضوع سے چسپی رکھنے والے

حضرات کے علم میں اضافہ ہو۔

- (۱) اورینٹل لائبریری ہانکی پور پینٹہ کی مکمل فہرست مخطوطات مرتبہ مولوی عبدالمتقدر
مولوی عبدالمجید و مولوی عظیم الدین بزبان انگریزی۔
- (۲) ایشیاٹک سوسائٹی آف بنگال کے مخطوطات کی وضاحتی فہرستیں مرتبہ ریونیو
(۳) شاہان اودھ کے کتب خانہ کی فہرست مرتبہ سپرنٹنڈنٹ
(۴) ریاست رام پور کے کتب خانہ کی فہرست ابتداً حکیم محمد اجل خاں سے مرتب کرانا
شروع کی تھی جس کو امتیاز علی عرش نے انگریزی میں مکمل کیا۔ ہرزبان کی
علیحدہ علیحدہ جلدیں تیار کی تھیں
- (۵) کتب خانہ مدرسہ مجددیہ بھیجی کی مفصل فہرست مخطوطات، مطبوعات جو بھیجی سے
شائع بھی ہوئی۔
- (۶) ٹھڈن اور ہیکل ہسپیٹل مدرسہ کی صرف مخطوطات پر چار جلدیں۔
- (۷) ٹالافیروز الدین بھیجی کے ذخیرہ کتب کی فہرست۔
- (۸) بھیجی یونیورسٹی لائبریری کے مخطوطات کی فہرست مطبوعہ ۱۹۴۵ء۔
- متحدہ ہندوستان کے زمانہ میں یہ رواج پانچا تھا کہ ہر معروف کتب خانہ
کی فہرست اولاً ہر سال شائع کر دی جاتی جس سے عیاں ہوتا تھا کہ اس سال
کے دوران لائبریری میں کتنی اور کونسی کتب کا اضافہ ہوا۔ لاہور کے مشہور
ٹالاکتب مولوی شمس الدین جو عالم ہونے کے ساتھ تھاکشہر کتب کے معاملہ
میں بہت شہرت یافتہ تھے وہ خاص طور پر شہرستان کے ساحل میں وسیع مکتوبات
رکھتے ہیں، علما اکیڈمی لاہور کے سابق ڈائریکٹر ڈاکٹر محمد یوسف کو راجہ صاحب
نے بتایا تھا کہ انہوں نے علما اکیڈمی کی لائبریری میں اس بہ ضوع پر کتب جمع
کرنے میں ان کی بھرپور مدد حاصل کی تھی، اس ذوق کا کوئی عالم ایسا پورے
لاہور میں نہیں ہے۔

قیام پاکستان سے پہلے بھی کسی قدر مگر بعد میں اس طرف مسلسل کام ہو رہا ہے لیکن یہ تسلیم کرنا پڑے گا کہ عظیم الشان کتب خانے ہندوستان میں رہ گئے جن سے استفادہ ممکن نہیں تو مشکل ضرور ہے اس طرف جو کچھ ہوا یا ہو رہا ہے وہ مختصراً درج کیا جاتا ہے، ممکن ہے کہ ناپید چیز کی معلومات میں نمایاں کمی رہی ہو تو دعوت دوں گا کہ جو حضرات عالی قدر اس سلسلہ میں معلومات رکھتے ہوں مطلع کریں تاکہ دوسری جلد میں اس کا اظہار کر دیا جائے۔

- ۱۔ اسلامیہ کالج پٹنہ کے مخطوطات کی فہرست مولوی عبدالرحیم نے "لباب المعارف العلویہ" کے نام سے مرتب کی تھی جو شائع ہوئی۔
- ۲۔ پنجاب یونیورسٹی لائبریری کے مخطوطات کی تفصیل فہرست کتب فارسی کوفاکر سید عبداللہ نے انگریزی میں مرتب کیا جو ۱۹۲۸ء میں اشاعت پذیر ہوئی۔
- ۳۔ پنجاب یونیورسٹی لائبریری کی بعض اہم مخطوطات کا تعارف مولوی محمد شفیع، حافظ محمود شیرانی اور ڈاکٹر سید عبداللہ کراتے رہے۔
- ۴۔ ڈھاکہ یونیورسٹی (سابق مشرقی پاکستان) کی فارسی مخطوطات کی دو جلدیں ۱۹۶۶ء شائع ہوئیں۔
- ۵۔ پنجاب یونیورسٹی نے مخطوطات شیرانی کی تین جلدیں اور فہرست مخطوطات فارسی کتب خانہ ڈاکٹر مولوی محمد شفیع مرتب لٹرا کر شائع کیں۔
- ۶۔ ڈاکٹر محمد بشیر حسین نے پاکستان میں شائع ہونے والی مخطوطات فارسی کی صرف فہرست پر ایک تحقیقی مقالہ سپرد قلم کیا۔
- ۷۔ قاضی عبدالنبی کوکب نے پنجاب یونیورسٹی لائبریری کے نادر عربی مخطوطات کی فہرست مرتب کی۔ ہر مخطوطہ کے بارہ میں تعارف کے ساتھ تبصرو بھی کیا ہے جو انجرائین کے نام سے یونیورسٹی نے ۱۹۵۷ء میں شائع کر دی ہے۔
- ۸۔ انجمن ترقی اردو کراچی نے قاموس المکتب کے نام سے تین ضخیم جلدیں مطبوعہ

اردو کی شائع کی ہیں۔

۹۔ انجمن ترقی اردو کراچی نے مخطوطات کے متعلق چھ جلدیں تا حال شائع کی ہیں
۱۰۔ مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان نے راولپنڈی سے لائبریری کتب خانہ
کنج بخش کے مخطوطات پر جلد شائع کی ہے جو محمد حسین تسلیحی نے مرتب
کی تھی، ان کی دوسری کتاب کتب خانہ ہائے پاکستان بھی اسی ادارے نے شائع
کی ہے۔

۱۱۔ پنجاب پبلک لائبریری نے فہرست مخطوطات فارسی منظور حسن عباسی سے
تیار کرنا شروع کی ہے۔

۱۲۔ مخطوطات تاریخی کے نام کراچی کے ایک ناشر نے شائع کیے جسے حکیم سید
غلامس اللہ قادری نے کتب خانہ حبیب کنج لٹن لائبریری علی گڑھ مسلم یونیورسٹی
مسلم ایجوکیشن لائبریری علی گڑھ اور چند دیگر کتب خانوں میں لیا اور اسے علمی
دیکھی ان کو ترتیب دیا تھا۔

۱۳۔ عجائب گھر لاہور نے مفصل فہرست مخطوطات و نادر مطبوعات کی پہلی اور
دوسری جلد ۱۹۶۱ء میں اور تیسری جلد ۱۹۶۲ء میں شائع کی تھی یہ جلدیں
رشید احمد نے مرتب کی تھیں۔

۱۴۔ دیال سنگھ ٹرسٹ نے بھی اپنی لائبریری کی مخطوطات پر مشتمل جلدیں شائع
کی ہیں۔

۱۵۔ مجلس لڑا اور علمیہ انک نے نذر صابری کی مختصر فہرست مخطوطات
فارسی کتب خانہ مولانا محمد علی سکھڑی شائع کی ہے۔

۱۶۔ مکتبہ قادریہ لاہور نے مرآة التصانیف کے نام سے فہرست شائع کی ہے
جس کو مولانا حافظ عبدالستار قادری نے مرتب کیا ہے۔

۱۷۔ نیشنل بک سنٹر آف پاکستان نے مختلف موضوعات پر کتابیں شائع

کی ہیں جن میں قومی زبان کے علاوہ علاقائی زبانوں کی کتب بھی شامل ہیں۔ اب یہ ادارہ نیشنل بک کونسل آف پاکستان کے نام سے کام کر رہا ہے۔ کتب کی نمائش کا کام بھی یہی ادارہ سرانجام دیتا ہے۔

۱۸۔ اردو ایڈمیٹیو بہاولپور کے کتب خانہ مخدوم صاحب اپنی ٹیڈی کے مخطوطات کی فہرست شائع کی جسے ڈاکٹر نذیر سرون نے مرتب کیا۔

۱۹۔ قادیانی مذہب کے بانی مرزا غلام احمد علی تصانیف کی ایک جامع فہرست جہاں احمدیہ قادیان نے شائع کی۔

۲۰۔ سر ایس بی اوبلی مجلس بہاولپور کے زیر اہتمام قبل ازین کتاب بازار صرف اشارہ جس پر ڈاکٹر نصیر احمد ناصر سابق ڈائری جنرل اسلام آباد یونیورسٹی بہاولپور نے اپنا پیش لفظ رقم فرمایا تھا شائع ہو چکا ہے۔

بہاولپور ڈویژن کے خط جو اولیٰ تیرہ عیسائی حوالوں کی مسلمان ریاست کوہ

ان سے پٹنہ راجگان حیدر اور بیکانیر کے زیر تسلط تھے سندھ سے عیسائیوں نے اکوڑو شمشیر یہ علاقہ جو تقریباً بیس ہزار مربع میل پر مشتمل تھا کم دہش مشرقی کے شکر سے فتح کیا تھا۔ لہذا یہ ملتان کی تحصیل کوہدا کی تحصیل شجاع آباد کی حصہ اور ڈیرہ غازی خان کچھ حصہ بھی اپنی ریاست میں شامل کیا تھا۔ قلعہ ویرا جو محل کے چولستان کا مشہور قلعہ ہے اس کو اپنا پایہ تخت بنایا تھا۔ اس کی فتح سے ان کو بڑی دولت بصورت سونا چاندی اور جواہرات حاصل ہوئی تھی اور کچھ قدیم دستاویزات بھی ہاتھ آئی تھیں۔

ملتان کے قلعہ شہر جو کبھی صورت کی حیثیت رکھتا تھا اور مہاراجہ نختی نکو تریع سلطنت کی فہرست میں اس پر کسی بار شہر نشینی کے نام کا ذکر ہوا تھا۔ خود بہت بڑی خالص ذبح اور شہر جہر نیوں کی کوشش سے لوہا ب مظفر خان کو شکست دینے میں کامیاب ہو گیا جس میں بہادر بوڑھا لوہا ب بڑی بے بسکری سے ذراقت

کرتا ہا اور اپنے شیر جواں لڑکے تک شہید کرادیتے۔ آخر ایک سازش کے باعث
 خود بھی شہید ہو کر ملتان سکھوں کے قبضہ میں دے گیا، غلب خیال ہے کہ جہا راجہ
 بخت سنگھ پورے صوبہ سندھ کو لب ساحل تک فتح کرنے کا منصوبہ رکھتا
 تھا، لیکن درمیان میں ریاست بہاولپور کا خاتمہ کر کے آگے اس کی فوجیں پیش قدمی
 کر سکتی تھیں، لیکن اس کی فوجوں کو دریاستیج پار کرنے میں کامیابی نہ ہو سکی عیسویوں
 نے ستیج دریا پار کر کے تحصیل لودھراں کے علاقے میں اس کی مدافعت کی اس
 اثنا میں عیسوی حکمران نے سکھوں کے مقابلے میں انگریزوں سے معاہدہ دوستی کر لیا
 اور پھر جو معاہدہ ہوا اسکی رو سے دریا پار کا ضلع ملتان کا علاقہ جو سکھ فتح کر چکے
 تھے ان کے پاس رہا اور ستیج کے دوسرے کنارہ کو حد فاصل قرار دیا گیا اس طرح
 سے عیسویوں کی مزاحمت و مدافعت سے مہاراجہ بخت سنگھ کا صوبہ سندھ
 تک پیش قدمی کا منصوبہ خاک میں مل گیا۔

ڈو عیسوی حکمران پہلے راجوٹانہ کے دو مہاراجوں سے لڑتے رہے اور آخر میں
 سکھوں سے بندہ آزمانی کرنی پڑی تاہم ایک بات سب میں مشترک رہی وہ تھی
 علم و فضل کی قدر دانی اور اس وقت کے راج علم اور مدرسوں کی سرپرستی و
 علم دوستی جس کے باعث یہ تمام حضرات کتابوں کے شائقین نظر آتے ہیں باوجود
 انتہائی کشمکش سے بھرپور زندگی ہونے کے کتاب انکی تھوڑی سی فرصت میں
 بھی ہمدرد رفیق نظر آتی ہے، اس لئے ان کا عظیم الشان کتب خانہ سلطانی انکی
 کتاب دوستی کا ثبوت فراہم کرتا ہے

ریاست بہاولپور کی قلمی تاریخ جو اہر عیسویہ (فارسی) بھی قلعہ ڈیر اور کے
 برج گلوہا میں لکھی گئی جہاں تالیف و ترجمہ کا باقاعدہ شعبہ مقرر تھا، حتیٰ کہ کاغذ کی
 تیاری اور جلد بندی کا بھی معقول انتظام تھا، کتب خانہ سلطانی بعد میں صادق گڑھ
 پبلسٹی ڈپوہ لٹا بسا جب اسے منتقل کر دیا گیا اور اس کا جزوی حصہ بہاولپور میں

نور محل کی تعمیر کے بعد اس کی بالائی منزل میں لایا گیا کہ نواب صاحب کی بہادپور میں موجودگی کے دوران اکثر اوقات کو نواب صادق محمد خالص صاحب مطالعہ کتب کرتے اس لئے ڈیرہ نواب صاحب کے علاوہ لاہور میں نور محل میں بھی ہمہ وقت لاہور میں کا تقریر میں لایا گیا مولانا محمد عزیز الرحمن جو بعد میں "دبیر الملک" کے خطاب سے نوازے گئے ان کا ابتدائی تقریر بھی اسی نور محل کی لاہور میں ہوا۔

نواب بہاول خاں پنجم کو کہ عالم جوانی میں حج بیت اللہ شریف سے واپسی پر مدینہ میں جان بحق ہو گئے لیکن وہ خود بھی صاحب تصنیف ہیں۔ راقم نے انکی چھار تصنیف جمع کی ہیں۔ قصہ شہزادہ سحاق، گلزار شجاعت و دفتر اول موسوم یہ مشہور الزمان نامہ، گلزار شجاعت و دفتر دوم موسوم بہ نور الزمان نامہ، گلزار شجاعت و دفتر سوم موسوم بہ فیروز نامہ بہر جہاں تصانیف پرانی اردو زبان میں تحریر کی گئی ہیں لیکن اس زمانے کی بہادپور میں اردو سے دستگیری کا شکار ثبوت ہیں۔ پھر اس کے ساتھ جہاں بہادپور میں محی اسلامی اثر لئے ہوئے قوانین ریاست ملتے ہیں جن میں اسلامی روایات و ثقافت کا رنگ دکھائی دیتا ہے وہاں ان حکمرانوں کا یہ فیصلہ بھی پاکستان کے لئے اردو زبان کو دفتری زبان بنانے کے لئے رہنمائی کرتا ہے کہ جو اپنی فارسی زوال پذیر ہوئی تو اس کی جگہ اردو کو ہی اس اسلامی ریاست کی سرکاری اور دفتری زبان قرار دیا گیا۔ محافظ خانہ بہادپور کا بچا کھچا ریکارڈ آج بھی پاکستان میں اردو کو دفتر میں رائج کرنے کے لئے دفتری اصطلاحات اور آفس نوٹس حد درجہ احتیاط اور اجرائی احکام وغیرہ کے سلسلہ میں ناگزیر ہے۔ اس سلسلے ہے کہ دن یونٹ کے قیام سے بہادپور کو جو نقصانات پہنچے ان میں ایسے عمدہ سرکاری ریکارڈ کی بیریج سے تلفی بھی ہو جو روڈی کے حساب سے بغیر اس کی تاریخی اہمیت کا احساس کئے لاکھوں مسلوں کی فروخت ہوئی۔

کتب خانہ سلطانی مخطوطات و کتب نادارہ کا ایک ایسا خزانہ تھا جس کی

کوئی فہرست علوم تو ہے ایک طرف علم پر درحلقوں تک بھی نہ پہنچ سکی دبیر الملک مولانا محمد عزیز الرحمن کے ہر دلعزیز ماہنامہ "العزیز" میں البتہ کئی نادر مخطوطات کا ذکر ملتا ہے جس سے آگاہی ہوتی ہے لیکن وہ اس وسیع کتب خانہ کی فہرست کا عشر عشر بھی نہیں تو ابان بہاولپور ہمیشہ اس کتب خانہ میں نادر قلمی کتب کا اضافہ کرتے رہے اس بارہ میں تفصیلی تذکرہ کا یہ موقع شاید مناسب معلوم نہ ہو لیکن یہ مختصر مضمون اس کا مستحل بھی تو نہیں ہو سکتا۔ آخری نواب بہاولپور ایفٹینٹ جنرل سر صادق محمد خاں عباسی نے بھی اس میں بھرپور دلچسپی لی۔

بہاولپور کا کتب خانہ مولانا شمس الدین جسے دیکھنے کا شوق ہندوستان کی کئی علمی شخصیات کے بہاولپور آنے کا باعث ہوا وہ بھی فریدکے کتب خانہ سلطانانی میں شامل کر دیا گیا تھا یہ ذخیرہ کتب بھی نوادرات کا انمول خزانہ تھا جس کی ثہرت ہندوستان بھر میں تھی۔

بہاولپور میں موجود سنٹرل لائبریری ملک کے چوٹی کے کتب خانوں میں سے ہے اس کا قیام بھی بڑے شوق و ذوق سے نواب صادق محمد خاں پنجم نے اپنی مندرجہ ذیل کے موقع پر ۱۹۲۲ء میں کیا تھا اور اسکی شاندار عمارت اور اس سے ملحقہ اراضی بھی جو لائبریری کے ساتھ شامل ہے آج علمی دنیا میں بہاولپور کی توقیر کا باعث ہے تحت نشینی اور کونسل آف انجینیسی سے نواب کو اختیارات کی منتقلی کے موقع پر بھی بہاولپور میں ایک شاندار لائبریری کا سنگ بنیاد رکھا گیا یہ اس نواب کے ذوق کتابداری کی عمدہ مثال نہیں؟ افسوس کہ لائبریری کے مخطوطات و کتب نادر کی کوئی مطبوعہ فہرست موجود نہیں۔

بہاولپور کے طول و عرض میں اور بھی کئی کتب خانے ہیں اور کئی علم پرور خواتین نے عمدہ ذخیرہ کتب محفوظ رکھا ہوا ہے، مگر سوائے مخطوطات اور چتر شریف کیلانی کے کوئی فہرست نہیں ملتی۔

اب اسلامیہ یونیورسٹی بہاولپور کے قیام سے اس طرف توجہ شروع ہو رہی ہے۔ موجودہ وائس چانسلر ڈاکٹر رفیق احمد صاحب نے بہاولپور میں پھیلنے والی کتب کی فہرستوں کی تیاری کا کام بھی حال ہی میں شروع کرایا ہے اور علمی شخصیات پر بہاولپور کی زبان سرائیکی اور اس سے وابستہ اسلامی ثقافت پر بھی تحقیقی کام شروع کرنے کے لئے اقدامات کیے ہیں۔ بہاولپور کے نئی کتب خانوں میں میرزا حسین صاحب کا صادق آباد میں کتب خانہ فی الواقع تعلقینہ کا مستحق ہے۔ راقم الحروف نے حضرت مولانا محمد عزیز الرحمن علیا رحمۃ اور ان کے اکلوتے فرزند مولانا محمد حفیظ الرحمن مرحوم و مغفور کی یادگار کے طور پر دبیر الملک لاہری قائم کی ہے اس سلسلے میں پاکستان کی لگداز دو لہنواز سرائیکی زبان کی منتشر کتب کو پوری کوشش سے جمع کرنے کی مہم بھی میں نے جاری کر رکھی ہے یہ اس لئے بھی کہ یہ دونوں فضا اس زبان سے وابستہ شغف رکھتے تھے حالانکہ عربی، فارسی اور اردو کے بھی ممتاز اہل قلم میں سے تھے جنہوں نے تاریخ بہاولپور، تمدن بہاولپور اور دین کے بارے میں متعدد تصانیف کے علاوہ فارسی، اردو اور سرائیکی میں منظوم کتب بھی اپنی یا کاچھوڑی ہیں اور اپنی مادری زبان سرائیکی کے لئے بنیادی اور کھوس کام کیا ہے۔ سرائیکی زبان پر تحقیقی کام کرنے کے لئے اس سے قبل کوئی ایسا لاہری نہ تھی جہاں مختلف موضوعات پر سرائیکی زبان کی کتب یکجا مل سکتی ہیں۔ دبیر الملک لاہری کی بدولت بفضل تعالیٰ اس شیریں زبان کی تاریخ اور اس کے ادب پر تحقیقی کام کرنے کی سہولت پیدا ہوئی۔

سسرائیکی مطبوعات کی فہرست ترتیب دینے کا خیال مجھے اس دن ہوا جب میں نے نیشنل بک سنٹر آف پاکستان کی سٹاٹیکر وہ کتاب پنجابی

کتا ہیں دیکھی اور جبرت زدہ ہو گیا کہ اس میں سرایتی زبان کی بے شمار کتب کو پنجابی کتابوں کی فہرست میں لکھا پایا۔ حتیٰ کہ سرایتی زبان کا قاعدہ اور سرایتی لسانیات کے بارہ میں لکھی جانے والی کتب بھی شامل کر دی گئی تھیں۔

چند غیر حقیقت پسندوں کی طرف سے یہ دایلا تو کتب سے جای ہے کہ سرایتی زبان نہیں صرف بولی ہے اور وہ بھی پنجابی زبان کا الٹوٹ انگ یا لہجہ ہے۔ پنجابی کتابیں نامی کتاب میں سرایتی کی کتب شامل کر کے اپنے مفروضے کا دستاویزی ثبوت فراہم کرنے کی کوشش کی گئی ہے غلطی کا ازالہ زیر مطالعہ کتاب کی ترتیب کا محرک ہوا ہے۔

سرایتی زبان سے متعلق غلط فہمی پھیلانے والے یقیناً کچھ توسیع پسندانہ جذبے کے شکار معلوم ہوتے ہیں جو اپنی زبان و مسلم سے یہ تاثر دیتے رہتے ہیں کہ خالص پنجابی مرکز سے دور ہونے کے باعث سرایتی لہجہ میں فرق پیدا ہو گیا ہے۔ درنہ اصل میں یہ پنجابی یا اس کی شاخ۔

سبحان اللہ! سرایتی زبان کے دو صحیح فقرے بولنے پر جو قادر نہیں ڈالے اپنی زبان کی شرح بتاتے نہیں تھکتے۔ پنجابی زبان کے معروف سکالر ڈاکٹر مومن سنگھ دیوانہ بھی فرزانہ ٹھہرے کہ حقیقت پسندی کا دامن نہ چھوڑا اور تاریخ پنجابی ادب میں ستانی زبان کو علیحدہ زبان تسلیم کیا بے سرو پا دعویٰ کرنے والے محققین کو شاید اس قدر بھی علم نہیں کہ سرایتی زبان ایک ہی لب و لہجہ ذخیرہ الفاظ۔ محاورات اور ضرب و امثال کے ساتھ صوبہ پنجاب کے علاوہ صوبہ سرحد کے پورے ڈیرہ اسماعیل خاں ڈویژن اور اس سے کچھ نزدیک اور دور بھی بہتر صوبہ سندھ کے لاکھوں نہیں بلکہ ایک محتاط اندازے کے مطابق کروڑوں بھی کچھ زیادہ باشندوں کی ماوری زبان سرایتی ہے اور صوبہ بلوچستان کے کئی حصوں میں وہاں کے مقامی باشندوں کی قدیم سے زبان یہی چلی آتی ہے کیا یہ

مدعی حضرات وہ اپنے ہم وطن بھائیوں کو جو صوبہ پنجاب کے علاوہ باقی تین صوبوں میں قدیم آبادیوں کی صورت میں پشت پاست سے سرایتی زبان بولتے آئے ہیں اور تہذیب و ثقافت کے اعتبار سے فاصلوں کے باوجود صوبائی صوبائیوں کے باوصف اور مقامی جغرافیائی جداگانہ صورتوں کے ہوتے ہوئے بھی ایک ہی زبان بولتے ہیں اور سب ہی اسے سرایتی کے نام سے موسوم کرتے ہیں پھر یہ باور کرانے میں کیسے کامیاب ہو سکتے ہیں کہ انہی مادری زبان بھی پنجابی ہے۔ مولیٰ سندھی جو سرایتی زبان بولتا ہے وہ لستے سلیم دریکے کا کہ وہ پنجابی بولتا ہے؟ اسی طرح صوبہ سندھ میں سرایتی زبان رکھنے والے اسی صورت پنجابی ان بھی سکتے ہیں؟ اور بلوچستان کے جن ضلع کے باسیوں کا ذریعہ اظہار سرایتی ہے وہ ان کے دعویٰ کی حمایت کرنے کا سوچ بھی سکتے ہیں؟ یہ میرے نزدیک نہایت ہی بگڑے شور و غوغا ہے۔ بد اتفاق ڈانٹے کی سازش معلوم ہوتی ہے لسانی تعصب کو ہارینے والے یقیناً وطن دوست نہیں! سرایتی محققین نے اسے وادی سندھ کی اصل اور قدیم ترین زبان ہونے کے جو دلائل پیش کئے ہیں انہیں نظر انداز کر کے خواہ مخواہ تناب نظری و تخریبی کی شکل پیدا کرنا ملک و ملت کی کسی خیر خواہی ہے؟ کوئی کتنا بڑا فاضل ہی کیوں نہ ہو اسے جیاتو پہنچتا ہے کہ وہ دوسروں کی زبان ہمارے تجویز و شہیرت، پورے جس پر طرہ پر بھی ہو کہ کہ وہ خود اس زبان کو بولنے سے عاجز ہوں اور سرایتی زبان سے مخصوص الفاظ کی ادائیگی بڑا کوشش کے بعد بھی نہ کر پاتے ہوں ایسے پر پیلنڈا سر پائنت سے نظریہ اور دوریوں کو تو ہوا مل سکتی ہے لیکن اتفاق و اتحاد کی مضامین انہیں کس قدر اور وہ ایسے نہیں چھوڑنا کہ وہ انہیں کھانا کھانے کا سہارا ہے۔

یہ سب باتیں لگانا شایہ ہے کہ آپس میں پیارا اور محبت سے زبان استوائی جانتے ہیں۔ یہ سب سیمہ پائی دیوار بن جانے۔ کیونکہ اس سے پاکستان کے سب سے بڑے اور زیادہ بلکہ پوری اسلامی دنیا کے ساتھ ایک قابل

تقصید مثال قائم ہو جائیگی۔ حکومت نے نہایت دانشمندانہ فیصلہ کیا ہے کہ تمام علاقائی زبانوں کو پاکستانی زبانیں قرار دیا ہے جبکہ اردو کو قومی زبان کا رتبہ حاصل ہے۔

میری ان پنجابی مفکرین سے دردمندانہ اپیل ہے کہ وہ سرانجی زبان و ادب کو اس کے کھانے میں رکھنا برداشت کریں اور محسی قسم کی دل آزادی کا سامان نہ کریں نہ اس زبان کی موسیقیت اور لوچ کو مجروح کریں اور اسے پنجابی کا لہا وہ پہنا دیں یہ اور بات ہے کہ اس زبان کے ذخیرہ الفاظ اور ادب کو بے شک اپنا ہیں۔

یہاں بھی عرض ہے کہ ایسے فضول دعوؤں میں حقیقت پسند اور منصف مزاج محققین کی واضح اکثریت ایسے دعویٰ کی حامی بھی نہیں ہے بلکہ وہ ایسی حرکات کو پسند بھی نہیں کرتے سرانجی پنجابی اور دوسری پاکستانی زبانوں کی طرح سے ایک مکمل زبان ہے اس کے لوگ گیت کلاسکس اور انمول ذخیرہ ادب ہے اور اس کا مخصوص انداز بیان ہے اور واضح طور پر اپنا لٹریچر ہے اسی طرح پنجابی مسندھی پشتو۔ برہی بلوچی کشمیری ہندکو، پوٹھوہاری زبانوں کا اپنا ذخیرہ ادب ہے جس پر وہ جس قدر ناز کریں بگا ہے ہر پاکستانی کو قومی زبان کے ساتھ دوسری پاکستانی زبانوں کا احترام کرنا وقت کا اہم تقاضا ہے۔

جب بھی کوئی حلقہ دوسری زبان کے بارہ میں بیچارہ دعویٰ کرتا اور مہم شروع کرتا رہے گا۔ اسے ناپسند ہی کیا جائیگا۔ اور اس سے بھی شاید بڑھ کر اسے افتراق پھیلانے کا مستوجب بھی خیال کیا جاتا رہے گا۔

میں نے پختہ ارادہ کر لیا کہ سرانجی مطبوعات و مخطوطات کی فہرستیں تیار کروں اور اسے اپنے علم پروردہ ہوطنوں کے سامنے پیش کروں۔ ایسا یہ کام اتنا مشکل معلوم نہ ہوا مگر جب اس کام کیلئے ملتان اور بہاولپور کی لائبریریوں میں پہنچا تو بڑی دل شکنی ہوئی کہ ہر دو ڈویژنوں کی سرکاری یا سرکاری امداد سے قائم لائبریریوں میں اسی علاقے کے لوگوں کی زبان کی کتب کو نہ پایا یا بہت ہی کم پایا۔ یہ احساس ہوا

سرائیکی عادت نے باشندوں کے ہندوستان کی مشترکہ زبان اردو کو اس قدر دل و جان سے قبول کیا کہ اپنی مادری زبان کی کتابوں کو اردو مطبوعات پر ترقین نہ دیکر زبان اردو کے لئے ایک طرح کی قربانی کی۔ ہر لائبریری میں مقامی اہل قلم ہی پیشہ کتب تو موجود نظر آتے ہیں لیکن سرائیکی کتب پر دھیان تک نہ دیا گیا حالانکہ وہ بھی مقامی باشندوں کی عتیق بیہیزی کا مظہر تھیں اور میرا یہ دعویٰ بھی حقیقت پر مبنی ہے کہ سرائیکی علاقوں میں ہی اردو کو زیادہ پذیرائی حاصل ہوئی جو آج ہماری قومی زبان ہے۔ ملتان کی باغ لانگے خاں لائبریری سے کچھ نہ کچھ مواد لوٹا کرنے کے لئے بلا رہ پسر ملتان و بہاولپور کے کتب فروشوں کے پاس پہنچان کے ہاں سے جو کچھ دستیاب ہو سکا وہ حاصل کیا۔ انہی ناشرین سے سینکڑوں کتب سرائیکی جو مختلف موضوعات پر گذشتہ صدی میں شائع ہوئیں تھیں۔ ان کے صرف ناموں کا پتہ چل سکا لیکن کتب بہت کم دستیاب ہوئیں جن کتب کے کسی کو ایڈیشن ماضی میں شائع ہونے کھے وہ بھی اکثر دیکھنے میں نہ آئیں۔

پھر جستجو کے بعد کئی قدردان حضرات کا پتہ چلا جن کے ہاں سرائیکی کتب دیکھنے اور ان کے کوائف درج مسودہ کرنے کا موقع ملا۔ جن میں مولوی محمد فضل اللہ صاحب، بہاولپوری، دانشاد کلاچوی صاحب، ڈاکٹر عبدالحق صاحب، ملتان اور مرزا حبیب فائق اور مولوی محمد رفیع بہاولپوری کے اسماء کلامی قابل ذکر ہیں اس کے بعد یہ احساس ہوا کہ اس زبان کا مستشرقانہ ایک جگہ محفوظ ہونا ضروری ہے اور گذشتہ مطبوعات کو تلاش کر کے مطالعہ کی سہولت کے ساتھ ماہرین لسانیات کو اس میں دلینج زبان پر تحقیق کی دعوت دی جائے اور اس زبان کی ملاحت و فصاحت کے ساتھ اسکی دوسری خوبیوں سے انکا آگاہی ہو سکے۔ اور یوں یہ کام دبیر الملک لائبریری کے قیام سے پورا ہو رہا ہے۔

نیز کئی لائبریریوں کے منتظمین سے بھی استدعا کی کہ وہ اپنے کتب خانوں اور سرائیکی

مصوبات کی موجودگی سے مزین کریں جس کا خاطر خواہ نتیجہ بھی ظاہر ہو رہا ہے۔ مہلکی کی سردار جھنڈیر لائبریری کے نوجوان مالکان نے کافی سعی کے بعد معقول تعداد میں اس کی کتب کی جمع کر لی ہے۔

یہاں مجھے سراسی کی ہمسایہ زبانوں کی قدامت اور تاریخ پر کوئی تبصرہ نہیں کرنا فقط سراسی کی زبان اور اس کے ادب اور اس زبان کے بارہ میں جو لکھا گیا اور کتابی شکل میں شائع ہوا اسی حد تک اپنی عرض و گزارش کو محدود رکھنا ہے ورنہ میں خود اس اصول سے انحراف کا مرتکب ہو جاتا جس کا شکوہ مجھے دوسرے حضرات سے ہے۔ ویسے معلومات کے لئے یہ نثر مذہبی بھی کرنی ضروری ہو سکتی ہے کہ ڈاکٹر مہر عبدالحق صاحب نے سراسی اور اسکی ہمسایہ زبانوں پر ایک عمدہ تحقیقی کاوش کو سراسی بورڈ مان کی طرف سے تقریباً تین سال پہلے شائع کر دیا تھا۔ ان کے پی ایچ ڈی کا مقالہ بھی "ملتان کی زبان اور اس کا اردو سے تعلق" ایک ضخیم کتاب کی صورت میں اردو کیڈمی بہاولپور کی سال پہلے شائع کر چکی ہے۔

سراسی کی زبان کے مخطوطات بھی لاتعداد اور کئی مقالات اور کئی حضرات کے پاس موجود ہیں لیکن تا حال ان کے نہ اصل رفرنڈ اسٹیٹ اکٹھے کئے جاسکے۔ چونکہ پیاروں صوبوں میں کئی کئی مقامات پر اسکی موجودگی کا علم ہوا ہے جو گھوم پھر کر تلاش کرنے سے کامیابی ہو سکتی ہے۔ فی الحال اس کام کو مؤخر کر دیا گیا ہے۔ طبوغات سراسی کی جلد اول تیار کر کے پیش کی جا رہی ہے۔ یقیناً یہ ابتدائی کاوش ہے اور اندازہ ہے کہ ایسی کئی جلدیں تیار ہو سکتی ہیں۔ ہر سلسلے میں سب سے بڑی بہادری میری عیدم نظر آتی ہے کہ اپنے بہادر پور نے مسائل، معاملات اور حق تلفیوں کے ازالہ کے لئے اپنی آواز کو زیادہ موثر بنانے کی خاطر ایکشنوں میں حصہ لینا اور وہ ذمہ داریاں کچھ سہ قدر اور کچھ اس نوعیت کی ہیں کہ ان سے اس ادبی اور تحقیقی کام کیلئے بہت کم فرصت پاسکا۔

احمد نند مجھے قلبی اطمینان حاصل ہے۔ اور اس ہنر سکون بھی میرے کہ اپنے علاقائی مسائل اور صوبائی معاملات میں اپنی ذمہ داریاں پوری کرنے کی توفیق اللہ تعالیٰ نے عطا فرما رکھی ہے۔

اس کتاب میں کچھ مضامین سرائیکی، انشوروں کے مثل کے ہیں جو اس زبان سے متعلق ہیں تاکہ انکی ریسرچ سے بھی آپ کو آگاہی حاصل ہو جسٹے ادب پر یہ کتاب ترتیب دی گئی ہے۔

اسی کتاب میں مطبوعات کے کوائف میں آپ یہ بھی ملاحظہ کریں گے کہ ہندوستان کا قومی ایسا شہر ہوگا کہ جس میں پیسے پہلے چھاپے جانے والے ہوں اور سرائیکی کی کتب وہاں سے شائع نہ ہوتی ہوں۔ سرائیکی زبان کے حروف ہماری قومی زبان کے حروف سے زیادہ ہیں اور ان کو خطا پر کرنے کے لئے کمی آئی ہے۔ یا نشان مقرر سوچے ہیں لیکن جہاں ہماری ابتدائی کتب شائع ہوتی وہاں کے خوشنویس اس زبان کے مخصوص اور اردو سے اضافی حروف کو اشکال سے واقف نہ تھے۔ اسی لئے وہ انکو واضح نہ کر سکے لیکن پھر بھی وہ کسب بھی ہماری زبان سے بد اور سی قدر مختلف یا اجنبی ضرور معلوم ہوتے ہیں لیکن اہل زبان کو انہیں پڑھنا سمجھنا میں کوئی دشواری نہیں۔ اگر کتب ملتان کے کچھ بہادر پور اور چنڈا پور کے ناشرین نے بھی شائع کی ہیں جن پر سنہ اشاعت موجود ہے اس سے بخوبی آپ کو اندازہ ہوگا کہ چھاپہ خانوں کے قیام کے بعد سرائیکی علاقوں سے دور دراز تھے ناشرین نے محاورہ تہی معمول نہیں اور اشکالات سے گزار کر انکو طبع فرمایا ہوگا۔

یہاں مجھے ان حضرات کا ذکر بھی کرنا ہے جنہوں نے سرائیکی کتب کو جہاں تک عملی مسائل فرمائی ہیں میں مولانا سعید احمد علی بہادر صاحب اور سرائیکی کتب کو جہاں تک ناشرین کے لئے ہے اس کے بعد اس حسان مندوں میں انہوں نے کتب کو شائع فرمایا۔ سو فرمائیں کہ اس کتاب سے ماہر و جاہلے میں آپ کو کئی چیزیں

اس کتاب میں مزدوری کوائف درج کرنے کی پوری کوشش کی گئی ہے۔ جہاں مصنف کا نام درج ہے مصنف کے نام کے خاتمے میں مولف مرتب یا مترجم کے نام بھی درج کرائے گئے ہیں۔ کیونکہ انکی علیحدہ علیحدہ وضاحت کے لئے گنجائش نہ تھی۔

اس کتاب سے قبل سرایکی ادبی مجلس بہاولپور نے اس کتاب کا اشاریہ رانڈ کس (طبع کرا دیا تھا۔ اور یہ میرے بزرگ ریٹائرڈ بریگیڈیر نذیر علی شاہ صاحب کا تقاضا تھا۔ اور انہی نے اس کی جلد اول کو مرتب کرنے کے لئے مجھے بار بار تاکید فرمائی جس سے مجھے اپنے مختلف فرائض سے فرصت پیدا کر کے مکمل کرنے کی فکر ہوئی سرایکی ادب وثقافت کے لئے ایک ادارہ تحقیقی سرایکی ادب وثقافت کی بنیاد بھی ڈالی گئی ہے جس میں محمد بشیر احمد ظامی اور دوسرے سرایکی اہل قلم کی خدمات حاصل کی جا رہی ہیں جو اس زبان اور اس سے وابستہ ثقافت پر ریسرچ کر سکیں۔

جہاں تک ظامی صاحب کا تعلق ہے انہوں نے سرایکی لسانیات پر قابل قدر کام کیا ہے اور سرایکی زبان کے محققین میں ان کو نمایاں مقام حاصل ہے ان کی کسی اہم کتاب میں اس زبان میں یا اس زبان کے متعلق شائع ہو چکی ہیں اور کسی اہم مسوات منتظر اشاعت ہیں۔

مسعود حسن شہاب دہلوی جو عرصہ سے اردو ایڈیٹیو بہاولپور کے معتمد کی حیثیت سے علی ادبی خدمات سر انجام لے رہے ہیں انہوں نے بھی اس کتاب کو کچھ باتیں لکھنے میں مجھے ضرورت مشوروں سے ہی نہیں نوازا بلکہ اس میں ضروری باتیں اضافہ کرا کر مکمل کرنے میں مدد فرمائی۔ کتاب ادارہ تحقیقی سرایکی ادب وثقافت اور سرایکی ادبی مجلس کے اشتراک سے شائع ہو کر آپ تک پہنچ رہی ہے۔

مگر قبول افتخار ہے عز و شرف!

ناچیز محمد عبید الرحمن بھادولپوری
(عدلیہ)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قرآن و حدیث

نام کتاب	نام مصنف	ناشر
نظم / نشر - ضخامت	سائر	مطبع - سستہ
پارہاں سورہ شریف ترجمہ نشر - ص ۲۰	محمد حفیظ الرحمن حفیظ بہاؤپوری ۲۰ × ۳۰ / ۸	مکتبہ عزیز بیہ بہاؤپور عزیز لطیف برقی پریس بہاؤپور ۱۳۶۱ھ
پارہ الم ترجمہ نشر ص ۳۲	مولوی احمد بخش ۲۰ × ۲۶ / ۸	عبدالعزیز محمد عبدالرشیدی علی محل لاہور مطبع گلزار محمدی لاہور ۱۳۱۳ھ
پارہ اول ترجمہ نشر ص ۸۲	محمد خیر الدین صابر ملتان ۲۰ × ۲۶ / ۸	مخدوم شیخ مرید حسین قریشی الباقی ملتان گیلانی پریس لاہور ۱۳۴۲ھ
قرآن پاک پہلا پارہ الم ترجمہ نشر حاشیے نال ص ۳۲	مولانا خیر الدین صابر ملتان ۲۲ × ۲۹ / ۸	مولوی عبدالسمیع اولادہ ملتان ۱۳۴۵ھ
قرآن پاک دسے ترجموں پرے عمر بیتاء لون دا ترجمہ نشر ص ۲۲	مولانا عبدالقادر ملتان ۲۲ × ۲۹	مولوی عبدالسمیع اولادہ ملتان مقبول عام پریس لاہور ۱۳۵۹ھ
قرآن کریم پارہ ۱ ترجمہ نشر ص ۲۸	نور احمد بن شمس الدین سیال ۲۳ × ۱۸ / ۸	انجمن حفظ القرآن بہاؤپور مکتبہ جدید پریس لاہور ۱۳۶۵ھ
قرآن مجید ترجمہ نشر ص ۹۶۴	محمد حفیظ الرحمن حفیظ بہاؤپوری ۲۰ × ۲۶ / ۴	عزیز لطیف بہاؤپور ۱۳۶۲ھ
وسالہ منشایات ۱۶ ص	حافظ سراج الدین ۲۰ × ۲۶ / ۸	مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد خیر الدین محمد بشیر الدین ملتان یونین پرنٹنگ پریس ملتان ۱۳۵۱ھ

نام کتاب	نام مصنف	ناشر
نظم / نثر - ضخامت	سارے	مطبع - سندھ
رسالہ تشابہات	حافظ سراج الدین	حافظ عبدالسلام عبدالاحد ملتان
نظم ص ۱۶	۱۰ × ۲۶ / ۸	راچپوت پرنٹنگ و کرس لاہور
چالیس حدیثیں	دیش دکلانچوی	سر اسکی لائبریری بہاولپور
ترجمہ کے تشریح نثر ص ۸۸	۱۶ × ۲۶ / ۸	دین محمدی پریس لاہور (۳۹۲ھ / ۱۹۷۵ء)
قرآن کریم پارہ ۱	نور محمد بن شمس الدین سیال	انجمن حفظ القرآن بہاولپور
نثر - ص ۳۲	۲۳ × ۱۸ / ۸	مکتبہ جدید پریس لاہور ۱۳۹۶ھ ۱۹۷۶ء
قرآن القیوم فی ترجمہ لمنظوم	محمد اسماعیل	مسترجم
نظم ص ۴۰	۲۰ × ۳۰ / ۸	پاکستان پیپری پرنٹنگ و کرس ملتان

اسلامیات اور مسائل فقہ

نام کتاب	نام مصنف	ناشر
نظم / نشر صفحات	سائز کتاب	مطبع . سنہ
بچی روٹی		اخلاق بکٹ پور ملتان
نثر ۱۶ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	اخلاق پرنٹنگ پریس ملتان
بچی روٹی		کتاب خانہ حاجی نیاز احمد ملتان
نثر ۱۶ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	محکم پریس ملتان
بچی روٹی		حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
نثر ۱ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	جیلانی پریس ملتان
بچی روٹی		مذہب منظور سیرانی اویسی ملتان
نثر ۱۶ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
بچی روٹی زبان ملتان		مولوی خدایا نور احمد نور محمد خضر ملتان
نثر ۱۶ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	مطبع بلالی ساڈھوہ (۱۳۱۴ھ)
تکفہ زناں	مولانا محمد عبید اللہ	کتاب خانہ صدیقیہ ملتان
نظم ۲۶ ص	۱۸ X ۲۲ / ۸	مطبع صدیقیہ ملتان
تنبیہ لائقین معہ حایفاری	مولانا شاہ حسین	فقیر اللہ عبدالقادر عبدالعزیز
نظم ۱۲ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	مطبع محمدی لاہور (۱۸۶۶ھ)
خطبہ الجمعہ	حافظ اللہ بخش شائق	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان
نظم ۸ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	لیکچر ایڈیٹر پرنٹنگ پریس لاہور

خطبہ جمعہ جدید بغرض تہذیب نمازاں	حافظ اللہ بخش شائق	مصنف
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	ملتان ایلیٹرک پریس ملتان
رسالہ بے نمازاں تہذیب افلاں	ناشر	کتب خانہ رحیمیہ ملتان
نظم	۱۸ × ۲۲ / ۸	
رسالہ بے نمازاں جدید	محمد مسٹھا	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	ابوالفضل اسٹیم پریس لاہور (۱۹۲۰ء)
رسالہ بے نمازاں جدید	محمد مسٹھا	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
نظم	۱۸ × ۲۲ / ۸	کرشنا اسٹیم پریس ملتان
رسالہ بے نمازاں جدید	محمد مسٹھا	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	اقبال برقی پریس ملتان
رسالہ روشن اسلام	محبوب احمد	حافظ حمید الدین عزیز الدین ملتان
نظم	۱۸ × ۲۲ / ۸	اقبال برقی پریس ملتان
عجائب	قاضی فخر الدین رضوی	مرتب
نثر	۲۰ × ۲۶ / ۸	چھاپہ خانہ بلالی ساڈھورہ
عیوب انفس	مولانا خواجہ عبید اللہ ملتان	کتب خانہ صدیقیہ ملتان
نظم	۱۸ × ۲۲ / ۸	پاکستان پبلسٹی پرنٹنگ کرس ملتان
نثر	۲۰ × ۲۶ / ۸	چھاپہ خانہ بلالی واقعہ ساڈھورہ
بجاء رخص و بدعت	نذر محمد خوشتر	تنظیم اہلسنت ملتان
نظم	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	صدیقیہ پریس ملتان

چراغ الدین سراج الدین لاہور مطبع مصطفائی لاہور (تالیف ۱۳۲۶ھ)	محی الدین ۲۰۸۲۶/۸	مجموعہ مسائل شرعی بدو الفقہ ذبیحہ نامہ بزبان ہندی نظم ۳۲ ص
حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان کلیسن ایڈیٹر کمپنٹنک در کس لاہور ۱۹۰۶	مولوی نور محمد ۲۰۸۲۶/۸	میث نامہ نظم ۸ ص
حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان جمید سیم پریس لاہور (۱۹۱۴ھ)	مولوی نور محمد ۲۰۸۲۶/۸	میث نامہ نظم ۸ ص
حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان کلیسن ایڈیٹر کمپنٹنک در کس لاہور (تالیف ۱۳۲۶ھ)	مولوی نور محمد ۲۰۸۲۶/۸	میث نامہ کلال نظم ۲۲ ص
شیخ غلام علی اینڈ سنر لاہور علمی پرنٹنگ پریس لاہور	عبدالکریم ۲۰۸۲۶/۸	نجات المؤمنین نظم ۱۶ ص
چراغ الدین لاہور مطبع سلطان لاہور (۱۹۶۴ھ)	عبدالکریم ۲۰۸۲۶/۸	نجات المؤمنین نظم ۲۲ ص
جمیل الدین عزیز الدین ملتان اقبال بقی پریس ملتان	عبدالکریم ۲۰۸۲۶/۸	نجات المؤمنین نظم ۲۲ ص
مولوی خدایا نور احمد نور محمد فیض احمد بلالی اسٹیم پریس ساڈنہ	غلام قادر ۲۰۸۲۶/۸	نجات المؤمنین مدرسہ سالیہ اصلی دائرہ مقیاس نظم ۳۲ ص
مستخرج عزیز المطالع بہاولپور (۱۳۴۰ھ)	محمد حفیظ الرحمن حفیظ ۲۰۸۳۰/۱۶	نماز مستخرج نشر ۴۸ ص
مصنف رفاد علی اسٹیم پریس لاہور (۱۳۴۰ھ)	مولوی خدابخش ۲۳۸۲۹/۸ (۱۱۸۴۱/۸)	ہدایۃ الاسلام نظم ۴۲ ص

مولود شریف و نعت شریف

نام کتاب	مصنف	ناشر
نظم نثر صفحات	ساز	مطبع - سندھ
نظم ۲۰ ص	سید امیر حید شاہ میرٹھ بہاولپور	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان مفید عام اسٹیم پریس لاہور (۱۳۲۵ھ)
نظم ۲۰ ص	سید امیر حید شاہ میرٹھ بہاولپور	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان ملتان ایکٹرک پریس ملتان
نظم ۲۰ ص	مولوی کھتر و گلشن	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان
نظم ۲۲ ص	مولوی کھتر و گلشن	مولوی فیض بخش محمد ذولفقار ملتان یونین پرنٹنگ پریس ملتان
نظم ۸ ص	حاجی محمد نواز انیم	مصنف بمدر دپریس ملتان
نظم ۳۲ ص	جنڈن ملانی	مولوی فیض بخش محمد ذولفقار ملتان اقبال برقی پریس ملتان
نظم ۲۲ ص	جنڈن فائق	غلام قادر چشتی مطبع الہی آگرہ
نظم ۸ ص	محمد بخش عاجز	رحمت بک کمپنی بہاولپور دیر ملاپ پریس لاہور (۱۳۲۹ھ)

مصنف	مولوی عاشق محمد عاشق	الوزار محمدی
فادری پریس ملتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
مصنف	مولوی محمد عبداللہ گلشن	الوزار محمدی
منوہر پریس سرگودھا	۱۸ X ۲۲ / ۸	نظم ۸ ص
مصنف	مولوی عاشق محمد عاشق	الوزار مدینہ
یونین پریس ملتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
مصنف	فیض سندھ	باغ مصطفیٰ
یونین پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
مولوی اللہ بخش و عجاز حسین ملتان	اللہ ڈتہ ڈتہ ملتان	بکار المؤمنین مطلوب الشائقین
مطبع مجتہدی لاہور (۱۹۰۵ء)	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۱۶ ص
مصنف	محمد نواز اشیم فادری	مبارک اشیم
عزیز پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
میاں اللہ بخش بہاولپور	کل محمد زائر بہاولپور	بیاض الشائقین حصہ دوجا
مطبع گلشن فیض ملتان	۲۰ X ۲۶ / ۸	راحت العاشقین نعت ختم المرسلین
مصنف	محمد نواز اشیم	پکار اشیم
عزیز پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
حافظ القرآن محمد سعید الرحمن	حاجی محمد عبدالسبحان	تحفہ سبحانی
مقبول ماہ پریس لاہور (۱۳۲۳ء)	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۲۵ ص
کتب خانہ سبحانی بہاولپور	مرزا محمد عبدالسبحان	تحفہ سبحانی
اسلامی اشیم پریس لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۳۲ ص

حاجی مرزا عبدالسبحان سواتی کوشنا ایٹیم پریس ملتان	حاجی مرزا عبدالسبحان ۲۰ × ۲۶ / ۸	تحفہ سبحانی نظم ص ۳۲
کتاب خانہ سبحانی بہاولپور رہاہ عام ایٹیم پریس لاہور ۱۳۳۳ھ	حاجی محمد عبدالسبحان ۲۰ × ۲۶ / ۸	تحفہ سبحانی جدید نظم ص ۲۲
حافظ مرزا محمد سعید الرحمن بہاولپور مطبع خضر محبتی ملتان	حاجی محمد عبدالسبحان ۲۰ × ۲۶ / ۸	تحفہ سبحانی جدید نظم ص ۲۲
مصنف عزیز المطابع بہاولپور	نور محمد صابر ۱۸ × ۲۲ / ۸	تخیل صابری نظم ص ۸
مصنف یونین پرنٹنگ پریس ملتان	مولوی عاشق محمد عاشق ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	تراجم اہدای رسول کریم بیان شان نظم ص ۸
مولوی اللہ بخش اعجاز حسین ملتان مطبع محبتی لاسور	المددۃ ذمہ ملتان ۲۰ × ۲۶ / ۸	تعریف مہمان نعت نبی خیر الزمان (حصہ پہلا) نظم ص ۸
مصنف یونین پرنٹنگ پریس ملتان	فیض سندھڑ ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	توجید و رسالت نظم ص ۸
مصنف عزیز المطابع بہاولپور	نور محمد صابر ۱۸ × ۲۲ / ۸	تخیل صابری (نظم ص ۸)
مولوی خدایا فیض احمد ملتان حسن ایٹیم پریس لاہور ۱۹۲۳ھ	مولوی غلام قادر جدید ۲۰ × ۲۶ / ۸	تولدنا حضرت رسول مقبول صلی علیہ وسلم نظم ص ۲۸
حافظ نور محمد حافظ عبدالرحیم ملتان (۱۳۲۶ھ)	عبدالمصطفیٰ محمد یوسف ۲۰ × ۲۶ / ۱۶	تولدنامہ نظم ص ۱۶

مصنف ملتان ایڈیٹرک پریس ملتان	اللہ یار ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	ثنائے محمدی نظم ص ۱
مصنف برم فیض لیاقت پور	صوفی منظور احمد ناظم صابکی ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	ثنا مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم نظم ص ۲۲
مصنف اخلاق بک ڈپو ملتان	نور محمد گدائی ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	جبلوہ طور نظم ص ۱۶
مصنف یونین پرنٹنگ پریس ملتان	فیض سندھڑ ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	جبلوہ طور نظم ص ۸
مصنف یونین پرنٹنگ پریس ملتان	فیض سندھڑ ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	جبلوہ فگن نظم ص ۸
مصنف منشی عزیز الدین لاہور	حافظ محمد یار شہر فرید ۱۸ × ۲۲ / ۸	جسج حافظ نظم ص ۸
مصنف قادی پریس ملتان	منشی عزیز الدین لاہور ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	جوش عقیدت نظم ص ۸
مصنف عزیز پرنٹنگ پریس ملتان	محمد لواز ایتم قادی ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	خمار ایتم نظم ص ۹
مصنف وکتوریہ پریس ملتان	غلام نبی عطی ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	خوش بہار نظم ص ۸
مصنف یونین پرنٹنگ پریس ملتان	فیض سندھڑ ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	دربار رسول نظم ص ۸

- در بارہ مدینہ
نظم ۱۶ ص
- محمد قبسال
۲۰۸۳۰/۱۶
- مولوی فیض بخش کھڑو فقار حافظ
محمد نواز ملتان
- در بارہ مصطفائی
نظم ۱۶ ص
- نور محمد گدائی
۲۰۸۳۰/۱۶
- غلام صغریٰ ملتان
جیلانی پریس ملتان
- در بارہ نکیت
نظم ۸ ص
- فیض سندھڑ
۲۰۸۳۰/۱۶
- مصنف
یونین پرنٹنگ پریس ملتان
- دو جہاں کالال
نظم ۸ ص
- فیض سندھڑ
۲۰۸۳۰/۱۶
- نوبہار پرنٹنگ پریس ملتان
- راختہ العاشقین فی نعت سید المرین
نظم ۱۶ ص
- مرزا مصباح بیگ بہاولپوری
۲۰۸۲۶/۸
- خدا یار اینڈ سنر ملتان
بلالی ایٹم پریس ساڈھورہ
- راختہ العاشقین فی نعت سید المرین
نظم ۱۲ ص
- مرزا مصباح بیگ بہاولپوری
۲۰۸۲۶/۸
- خط شمس الدین منور الدین ملتان
مفید عام پریس لاہور ۱۹۰۸ء
- راختہ العاشقین کلل فی نعت ختم المرین
معروف بہ انوار العاشقین
نظم ۲۴ ص
- گل محمد زائر بہاولپوری
۲۰۸۲۶/۸
- خط شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان
مفید عام پریس لاہور
- راختہ العاشقین کلل دو جہاں
نظم ۲۴ ص
- گل محمد زائر بہاولپوری
۲۰۸۲۶/۸
- خط شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان
- رسالہ مولود شریف موسیٰ نو صیف احمدی
نظم ۵۰ ص
- حافظ محمد اکمل
۲۰۸۲۶/۸
- میاں غلام احمد باجر کتب بہاولپور
مطبع مجتہبی پریس لاہور
- رایس رسولی چمن اول
نظم ۱۲ ص
- خلیفہ یار محمد مولوی محمد جمال
۲۰۸۲۶/۸
- محمد عبداللہ معروف ملک سیر لاہور
مجتہبی پریس لاہور

سرکارِ دو عالم	فیض سندھ	مصنف
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
سفینہٴ غرب	فیض سندھ	مصنف
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
سلام	غلام رسول حسرت	مولوی فیض بخش محمد و الفقار عطاء رحیم نواز ملتان
نظم ۲۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	
سلطانِ عرب	فیض سندھ	مصنف
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	شمس پریس ملتان
سوزِ عشقِ معرودِ مجمعِ الاشعاع	قادر بخش غلام شائق بگلا	حافظ شمس الدین مشور الدین ملتان
نظم ۳۶ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	مطبع مجتہبی لاہور
نشانِ محمدی صلعم	غلام فرید پیر شاہی	حافظ محمد رفیق
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	احدلاق پرنٹنگ پریس ملتان
نشانِ مصطفیٰ صلعم	فیض سندھ	مصنف
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	رمانی پرنٹنگ پریس لاہور
صدائے شاکر	عبدالکریم خان شاکر	مدیر اچھا اعلیٰ تعلیم پریس لاہور
نظم ۱۶ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	صدر یونیورسٹی پریس لاہور
شیرِ احمد پریس	شیر احمد پریس	مصنف
۱۶ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	یونین پریس ملتان
	فیض سندھ	مصنف
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	یونین پریس ملتان

مصنف	رشید احمد دروی	عشق رسول صلعم
دستور پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۱۶ ص
تنظیم مسنت جو والہ تحصیل شجاع آباد	نذر محمد خاں	غنیچہ توحید
صدیقیہ پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۱۶ ص
حافظ محمد حیات	مولوی عبداللہ بی جاں	غنیچہ راحت جدید
اسلامیہ ایڈم پریس لاہور (۱۳۳۵ھ / ۱۹۱۶ء)	۱۸ × ۲۲ / ۸	نظم ۱۶ ص
مولوی فیض بخش محمد ذولفقار ملتان	بسم ملتان	غنیچہ محمد ذوالفقار
کرشنا ایڈم پریس ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ۸ ص
مولوی خدایار نور احمد نور محمد فیض احمد ملتان	حافظ فتح محمد جلال پوری	العیاضیقین فی نعمت المہربین
	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ۱۲ ص
مولوی محمد چیر الدین صاحب محمد خیر الدین ملتان	گل محمد زار بہاول پوری	المنشآتین زوجہ راحت العیاضیقین
مطبع الہی آگرہ (۱۳۱۹ھ)	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ۳۲ ص
ایم غلام عباس کربلائی	ایم ذولفقار علی خان شعل	فسانہ نفل عرف فیراو شعل
	۲۰ × ۳۰ / ۸	نظم ۸ ص
مصنف	فیض سندھڑ	فیض حبیب
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
مصنف	فیض سندھڑ	فیض عرب
الجیلان پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
مصنف	فیض سندھڑ	فیض کبریا
الجیلان پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۸	نظم ۸ ص
مصنف	فیض سندھڑ	فیض مجتبیٰ

انجیلان پرنٹنگ پریس ملتان مصنف	۲۰ × ۳۰ / ۸ فیض سندھڑ ۲۰ × ۳۰ / ۸	نظم فیض مدیثہ ۸ ص
مصنف	غلام نبی غطر	کاپی گلزار نظم ۸ ص
محکم پریس ملتان (۱۹۱۶ء)	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	کتاب عشق محمدی کلام المعروف فیض مدی نظم ۲۲ ص
حافظ شمس الدین مبارک نور الدین ملتان مطبع مجتہدی لاہور (۱۳۲۰ھ)	۲۰ × ۲۶ / ۸ فیض سندھڑ	کلام فیض نظم ۸ ص
یونین پریس ملتان مصنف	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	کمال محمدی نظم ۸ ص
عزیز المطابع بہاولپور مصنف	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	کمال مصطفیٰ نظم ۸ ص
یونین پرنٹنگ پریس ملتان مرتب	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	گلدرستہ سبحانی نظم ۲۲ ص
گلزار منڈا سٹیم پریس لاہور	۲۰ × ۲۶ / ۸	گلدرستہ عشق نظم ۲۲ ص
حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان مطبع مفید غلام لاہور (۱۹۰۵ء)	۲۰ × ۲۶ / ۸	کمال مصطفیٰ نظم ۱۶ ص
حافظ شمس الدین منور الدین ملتان ملتان ایڈرک پریس ملتان (۱۹۲۳ء)	۲۰ × ۲۶ / ۸	

گلدستہ عشق مع مولود شریف	حافظ اللہ بخش شائق	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
نظم ۲۲ ص	۲۰۸۲۶/۸	مطبع مجتہبی لاہور
گلدستہ عشق	مولوی اللہ بخش شائق	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
نظم ۱۶ ص	۲۰۸۲۶/۸	ابوالعلائی سہیم پریس آگرہ (۱۹۱۹ء)
گلدستہ عقیدت	حافظ رسول بخش حافظ	حافظ محمد اقبال حسین لنگاہ
نظم ۸ ص	۲۰۸۳۰/۱۶	کلیم آرٹ پریس ملتان
گلدستہ عقیدت	حافظ رسول بخش حافظ	محمد ابراہیم خلیل ماہ احمدانی
نظم ۸ ص	۲۰۸۳۰/۱۶	کلیم آرٹ پریس ملتان
گلدستہ فیض رسانی	مولوی غلام محمد	مولوی فیض بخش انبیا نگر ملتان
نظم ۲۲ ص	۲۰۸۴۶/۸	سیوک سہیم پریس لاہور
گلدستہ محبت شان محبت	ملشی غلام رسول حسرت	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم ۲۲ ص	۲۰۸۳۳/۱۶	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
گلدستہ محمد ذوالفقار	نور محمد گدالی وغیرہ	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم ۲۰ ص	۲۰۸۲۶/۸	ملتان الیکٹرک پریس ملتان
گلدستہ محمدی	حافظ حمید الدین	کتب خانہ حمید بہ ملتان
نظم ۱۶ ص	۲۰۸۲۶/۸	کیسٹن پرنٹنگ الیکٹرک پریس لاہور
گلدستہ مقبول معہ نوبہا غوثیہ	احمد سرور	مولوی شمس الدین منور الدین حمید الدین ملتان
نظم ۱۲ ص	۲۰۸۲۶/۸	اسلامیہ سہیم پریس لاہور
گلدستہ مولود شریف	مرتبیہ ناشران	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
نظم ۲۸ ص	۲۰۸۲۶/۸	کرشنا سہیم پریس ملتان

گلازار احمدی پہلا حصہ معروف بہ گلشن سمدی نظم ۲۴ ص	حافظ اللہ بخش شائق	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
گلازار مدینہ نظم ۶۲ ص	مولوی اللہ بخش خادم	مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد شیر الدین محمد منیر الدین ملتان
گلازار مدینہ جدید المعروف مجموعہ خادم نظم ۲۲ ص	مولوی اللہ بخش خادم	کاظم علی غلام صخر شہباز حسین ملتان رفاہ عام ایڈیٹور پریس لاہور ۱۳۳۲ھ
گلازار مدینہ جدید کلال نظم ۶۲ ص	مولوی اللہ بخش خادم	مولوی فیض بخش محمد ذولفقار محمد حرم ملتان
گلازار مدینہ کلال المشہور مجموعہ خادم (چوکھی داری) نظم ۶۲ ص	مولوی اللہ بخش خادم	مولوی فیض بخش محمد ذولفقار محمد حرم ملتان ۱۳۵۲ھ
گلازار مدینہ مجموعہ خادم نظم ۶۰ ص	مولوی اللہ بخش خادم	حافظ حمید الدین عزیز الدین ملتان نہبسا برقی پریس ملتان
گلازار مدینہ کلال بیکمیل مجموعہ مولود شریف نظم ۶۰ ص	مولوی اللہ بخش خادم	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان یونین پرنٹنگ پریس ملتان
گلازار محمدی نظم ۸ ص	مولوی عبداللہ گلشن	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
گلستان عزیز ترجما حصہ کلام ریاستی نظم ۳۵۱ صفحہ	دربہ الملک لانا محمد عزیز الرحمن	محمد حفیظ الرحمن نقیب بہاؤ پوری عزیز العالی بہاؤ پوری ۱۳۶۱ھ
گلشن محمدی نظم ۱ ص	مولوی عبداللہ عبدالعزیز	حافظ حمید الدین عزیز الدین ملتان اقبال پرنٹنگ پریس ملتان

گلشنِ نعتِ بے نظیر	مولوی محمد بخش آہیر	حافظ عبدالحق، غلام حسین
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	اقبال برقی پریس ملتان
۴۰ ص		
مثنوی شمس الطریق مع مجموعہ شریف	مولوی محمد صدیق	مولوی خیر محمد فیض بخش ملتان
نظم	۱۶ × ۲۶ / ۸	اسلابہ اسپٹم پریس لاہور
۲۲ ص		
مجموعہ خادمی	محمد بخش خادم	مولوی اللہ بخش غلام رسول بہاولپور
نظم	۱۸ × ۲۲ / ۸	بلالی اسپٹم پریس ساڈھورہ
۱۶ ص		
مجموعہ عابدی نامہ	عبیدہ غلام رسول	قاضی مولا بخش ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	نوبہار پریس ملتان
۱۲ ص		
مجموعہ عابدی نامہ	عبیدہ	مولوی فیض بخش محمد ذولفقار محمد کریم
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	ملتان
۸ ص		(۱۹۵۸ء)
مجموعہ عابدی نامہ	عبیدہ غلام رسول	مولوی فیض بخش محمد ذولفقار ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	(۱۹۶۶ء)
۱۲ ص		
مجموعہ گلستانہ فیض شانی ملتان	محمد اکمل	مولوی فیض بخش اینڈ سنر ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	سیوک اسپٹم پریس لاہور
۲۲ ص		
مجموعہ گلستانہ مولود شریف جید	حافظ شمس الدین	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	الوالعلائے اسپٹم پریس گڑھ (۱۳۳۳ء)
۲۸ ص		
مجموعہ گلستانہ مولود شریف جید	حافظ شمس الدین	حافظ شمس الدین منور الدین حمید الدین ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	مفید عام پریس لاہور (۱۳۳۳ء)
۳۲ ص		
مجموعہ گلستانہ مولود شریف جید	حافظ شمس الدین	حافظ شمس الدین منور الدین حمید الدین ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	آریہ اسپٹم پریس لاہور (۱۳۳۳ء)
۳۲ ص		

حافظ شمس الدین نور الدین بلتان	حافظ شمس الدین	مجموعہ گل رستم مولود شریف جدید بمعجزہ ہرنی دکانی ریل والی نظم ص ۲۸
اقبال برقی پریس بلتان	۲۰ × ۲۶ / ۸	
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار بلتان	منشی نور محمد گدائی	مجموعہ گوہر لائٹ مع معجزہ یہودی لڑکی نظم ص ۲۶
کرسٹنا اسٹیٹم پریس بلتان	۲۰ × ۲۶ / ۸	
مولوی محمد بخش اللہ بخش غلام رسول بلتان	مولوی محمد بخش	مجموعہ مراد العاشقین جدید فہرست سید المسکین نظم ص ۱۶
بلالی اسٹیٹم پریس ماڈھوہ (۱۹۰۶ء)	۱۸ × ۲۲ / ۸	
مصنف	مولوی کریم بخش پریسی	مجموعہ مولود شریف نظم ص ۱۶
شری گیتا پریس بلتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	
جامی چراغ الدین سراج الدین لاسہو	مولوی عبید اللہ	مجموعہ مولود شریف نظم ص ۱۶
کیکسٹن پریس لاسہو	۲۰ × ۲۶ / ۸	
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار بلتان	نور محمد گدائی	مجموعہ مولود شریف جدید مع معجزہ ہرنی جناب سولکیم نظم ص ۳۲
۲۰ × ۲۶ / ۸		
حافظ عبدالعزیز الدین بشیر الدین بلتان	نور محمد گدائی	مجموعہ مولود شریف جدید مع معجزہ ہرنی - فقیر والہ نظم ص ۳۲
اقبال برقی پریس بلتان	۲۰ × ۲۶ / ۸	
حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین بلتان	نور محمد گدائی	مجموعہ مولود شریف جدید مع معجزہ ہرنی دکانی دفعہ فقیر نظم ص ۳۲
الوالعدائی اسٹیٹم پریس گدائی	۲۰ × ۲۶ / ۸	
حافظ محمد نجم الدین کتب خانہ حضرت بلتان	نور محمد گدائی	مجموعہ مولود شریف جدید مع معجزہ ہرنی جناب سولکیم دکانی دفعہ نظم فقیر والہ ص ۳۰
۲۲ × ۲۹ / ۱۶		
حافظ شمس الدین منور الدین بلتان	نور محمد نوران گدائی	مجموعہ مولود شریف جدید مع معجزہ ہرنی دفعہ فقیر والہ نظم ص ۳۲
یونین پریس بلتان	۲۰ × ۲۶ / ۸	

مجموعہ مولود شریف جدید مع مجذہ ہرنی نظم ص ۳۲	نور محمد گدائی	کاظم علی غلام علی ملتان
مجموعہ مولود شریف غنیچہ باغ رسول نظم ص ۸	کریم بخش خادم	مولوی خیر محمد مولوی فیض بخش ملتان
مجموعہ مولود لائٹانی نظم ص ۱۶	کریم بخش ریوچی	مصنّف
مجموعہ مولود لائٹانی نظم ص ۱۶	گدائی کبیر احمد کبیر خادم	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
مجموعہ مولود لائٹانی نظم ص ۳۲	حاجی خدا بخش عبدالحق	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
مجموعہ مولود شریف ہندی رسول کریم عابری نامہ فریادنا نظم ص ۱۲	مولوی عبید اللہ	مولوی خیر محمد ملتان
مجموعہ مولود شریف ہندی رسول کریم عابری نامہ فریادنا نظم ص ۱۲	مولوی عبید اللہ	مولوی خیر محمد ملتان
مجموعہ مولود شریف ہندی رسول کریم عابری نامہ نظم ص ۱۲	مولوی عبید اللہ	مولوی خیر محمد ملتان
مجموعہ مولود شریف ہندی رسول کریم عابری نامہ نظم ص ۱۲	مولوی عبید اللہ	مولوی خیر محمد ملتان

مجموعہ مولوی نور الدین	مولوی نور الدین	مولوی خدیار نور احمد فیض احمد خان
نظم ۸ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	اسلامیہ اسٹیٹم پریس لاہور
مجموعہ مولوی نور الدین	مولوی نور الدین	حافظ شمس الدین نور الدین بلتان
نظم ۸ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	حمیدیہ اسٹیٹم پریس لاہور
مجموعہ مولوی نور الدین	مولوی نور الدین	حافظ شمس الدین نور الدین حمید الدین بلتان
نظم ۸ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	کرشنا اسٹیٹم پریس بلتان (۱۹۳۴ء)
مجموعہ نعت	مولوی محمد عبداللہ	مصنف
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	رحمن پرنٹنگ پریس بہاولپور
محبت کا چاند	فیض سندھڑ	مصنف
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	یونین پرنٹنگ پریس بلتان
محبوب الثقلین	فیض سندھڑ	مصنف
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	یونین پرنٹنگ پریس بلتان
محبوب العاشقین فی نعت کریم	حافظ فتح محمد جلال پوری	مولوی عبدالواحد محمد محمود شاگرد ذاکر محمد اکمل حیدر پور
نظم ۱۶ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	مطبع اسلامیہ اسٹیٹم لاہور (۱۹۳۶ء)
محبوب ذوالجلال	فیض سندھڑ	مصنف
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	یونین پرنٹنگ پریس بلتان
محبوب سرکار	فیض سندھڑ	مصنف
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	رحمان پرنٹنگ پریس لاہور
محمدی چین	فیض سندھڑ	مصنف
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	

مرزا مصاحب بیگ	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان	مراد العاشقین فی نعت ختم المرسلین	نظم	ص ۱۶
۲۰ × ۲۶ / ۸	ابو العلامی ایٹیم پریس لاہور			
مرزا مصاحب بیگ	مرزا محمد عبد سبحان بیگ تاجیک ہالہ	مراد العاشقین فی نعت ختم المرسلین	نظم	ص ۱۲
۲۰ × ۲۶ / ۸	مطبع بللی ایٹیم ساڈھورہ			
میان محمد قاضی گل محمد	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان	مراد العاشقین فی نعت ختم المرسلین	نظم	ص ۲۴
۲۰ × ۲۶ / ۸	مفید عام پریس لاہور (۱۳۲۶ھ)	بعثت مولود قاضی گل محمد معارف فاتحہ		
عسلام قادر	حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان	مراد العاشقین حیدر	نظم	ص ۱۶
۱۸ × ۲۲ / ۸	مفید عام پریس لاہور (۱۳۲۳ھ)			
محمد اکمل	مصنف	مرشد نامہ		
۲۰ × ۲۶ / ۸	نوبہار پریس ملتان (۱۳۶۰ھ)			
مولوی اللہ بخش خادم	عبد الوارث محمد محمود احمد شاہ کراچی	مغرب العاشقین فی نعت ختم المرسلین	نظم	ص ۱۲
۲۰ × ۲۶ / ۸	محمد اکمل جلاپور			
نور محمد گدائی	مولوی محمد خیر الدین صابر پشاور	مکمل مجموعہ مولود شریف	نظم	ص ۳۲
۲۰ × ۲۶ / ۸	گلزار محمدی ایٹیم پریس لاہور			
نور محمد گدائی	مولوی محمد خیر الدین صابر پشاور	مکمل مولود شریف	نظم	ص ۳۲
۲۰ × ۲۶ / ۸	مفید عام پریس لاہور (۱۹۱۸ھ)			
مولوی محمد اعظم	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان	مولود اعظم	نظم	ص ۱۶
۲۰ × ۲۶ / ۸	ابو العلامی ایٹیم پریس لاہور (۱۹۰۹ھ)			
مولوی محمد اعظم	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان	مولود اعظم	نظم	ص ۱۶
۲۰ × ۲۶ / ۸	کرشنا ایٹیم پریس ملتان			

مولوی فیض بخش محمد و فقیر محمد کریم نواز بلتان	مولوی محمد اعظم	مولود اعظم
	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۲۲ ص
حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین بلتان	مولوی محمد اعظم	مولود اعظم
آریہ اسٹیٹم پریس لاہور ۱۳۲۹ھ	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۱۶ ص
مولوی فیض بخش محمد و فقیر بلتان	مولوی محمد اعظم	مولود اعظم
	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	نظم ۱۶ ص
کتب خانہ تجارنی مولوی فیض احمد بلتان	مولوی محمد اعظم	مولود اعظم "مجموعہ"
روز بازار لیکچر پریس امرتسر	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۱۶ ص
مولوی ذاکر محمد عبدالقیوم جلال پور پیرالہ	مولوی محمد اعظم	مولود اعظم مدعہ معراجنامہ
اقبال برقی پریس بلتان	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۱۶ ص
مولوی خدایار نور احمد نور محمد فیض احمد	فردوسی	مولود شریف
فلٹات	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	نظم ۸ ص
بلالی پریس ساڈھ سورہ	احمد یار	مولود شریف بزبان بلتانی
حافظ شمس الدین منور الدین بلتان	۲۰ X ۲۶ / ۸	مدعہ مناجات حضرت مخدوم نقانہ
کرشنا اسٹیٹم پریس بلتان	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۸ ص
حافظ شمس الدین منور الدین بلتان	احمد یار	مولود شریف بزبان بلتانی
آریہ اسٹیٹم پریس لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۸	مدعہ مناجات حضرت مخدوم نقانہ
مولوی فیض احمد بلتان	مخدوم نوبہار	نظم ۸ ص
	۲۰ X ۲۶ / ۸	مولود نبی المحتسار
حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین بلتان	محمد اسلم عاشق	نظم ۳۲ ص
مجتبائی پریس لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۸	نجات العاشقین
		نظم ۲۲ ص

نذرانہ عقیدت

نظم ص ۸

فیض سندھڑ

۲۰ × ۳۰ / ۱۶

یونین پرنٹنگ پریس ملتان

نعت رسول

نظم ص ۸

مصنّف مولوی عاشق محمد عاشق

۲۰ × ۳۰ / ۱۶

یونین پرنٹنگ پریس ملتان

نعت عزیز

نظم ص ۲۴

مصنّف مولانا محمد عزیز الرحمن عزیز بہا پوری

۱۸ × ۲۲ / ۸

محبوب المطالع پریس دہلی (۱۹۲۲ء)

نوائے فیض

نظم ص ۸

مصنّف فیض سندھڑ

۲۰ × ۳۰ / ۱۶

الجیلان پریس ملتان

نوبہار غوثیہ

نظم ص ۲۰

مصنّف شائق - عاقر

۲۰ × ۲۶ / ۸

پنجاب کانسٹیبل ایسٹیم پریس لاہور

نوبہار غوثیہ مع ملال نواب

نظم ص ۱۲

مصنّف احمد سرور عاقر زائر

۲۰ × ۲۶ / ۸

اسلامیہ ایسٹیم پریس لاہور

نوبہار مدینہ

نظم ص ۳۲

مصنّف حافظ شمس الدین ملتان

۲۰ × ۲۶ / ۸

ابوالاعلیٰ ایسٹیم پریس آگرہ

نور اسلام

نظم ص ۸

مصنّف یونین پرنٹنگ پریس ملتان

۲۰ × ۳۰ / ۱۶

فیض سندھڑ

نور کی شعاع

نظم ص ۸

مصنّف یونین پرنٹنگ پریس ملتان

۲۰ × ۳۰ / ۱۶

مصنّف مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان

۲۰ × ۳۰ / ۱۶

دیوان محمد متعلم

نظم ص ۱۶

یونین پریس ملتان

مصنّف مولوی کھنڈر گلشن

۲۰ × ۲۶ / ۸

مکتب خانہ صادقہ ملتان

نظم ص ۲۴

محبوب عام پریس ملتان

نور نامہ

نام مصنف	نام کتاب	نظم / نثر / صفحات
سائز	نظم / نثر	صفحات
سرایچی لائبریری بہاولپور	نور نامہ "صحت و اغراب ال"	نظم ۳۲ ص
مکتبہ جدید پریس لاہور - ۱۹۷۵	نور نامہ ملتان	نظم ۳۲ ص
بیرانی پبلیشنگ کمپنی ملتان	نور نامہ ملتان	نظم ۳۲ ص
شیخ عبدالکریم اینڈ سنر ملتان	نور نامہ ملتان	نظم ۳۲ ص
صدیقیہ پرنٹنگ پریس ملتان	نور نامہ ملتان	نظم ۳۲ ص
شیخ عبدالکریم اینڈ سنر ملتان	نور نامہ ملتان	نظم ۳۲ ص
سٹی پرنٹنگ پریس لاہور	نور نامہ ملتان	نظم ۳۲ ص
حاجی محمد شرفی اینڈ برادرس لاہور	نور نامہ ملتان	نظم ۳۲ ص
مقبول عام پریس لاہور	نور نامہ ملتان	نظم ۳۲ ص
ملک بین محمد اینڈ سنر لاہور	نور نامہ ملتان	نظم ۳۲ ص
دین محمدی پبلیشرز پریس لاہور	نور نامہ ملتان	نظم ۳۲ ص
ملک بشیر احمد تاجر کتب لاہور	نور نامہ ملتان	نظم ۳۲ ص
تعلیمی پریس لاہور	نور نامہ ملتان	نظم ۳۲ ص
منشی عزیز الدین تاجر کتب لاہور	نور نامہ ملتان	نظم ۳۲ ص

نورنامہ

حافظ شمس الدین منور الدین ملتان	۲۲ X ۲۹ / ۱۶	۳۲ ص	نظم
کیکسٹن پرنٹنگ الیکٹرک کرس لاہور			
میاں حسین دین محمد شریف لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	۳۲ ص	نظم
مقبول عام پریس لاہور			
کتاب خانہ مقبول عام لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	۳۲ ص	نظم
صابر الیکٹرک پریس لاہور			
ملک دین محمد لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	۳۲ ص	نظم
فیروز پرنٹنگ پریس لاہور			
غلام حسین اینڈ سنر لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	۳۲ ص	نظم
لائف پریس لاہور			
شیخ سراج الدین اینڈ سنر لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	۳۲ ص	نظم
تعلیمی پریس لاہور			
ملک حاجی دین محمد اینڈ سنر لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	۳۲ ص	نظم
دین محمدی پریس لاہور			
ملک سراج الدین اینڈ سنر لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	۳۲ ص	نظم
پنجاب آرٹ پریس لاہور			
عبدالعزیز محمد عبدالرشید لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	۱۶ ص	نثر
مطبع گلزار محمدی لاہور (۱۳۱۴ھ)			

مولوی محمد اعظم بہادر پوری	مولوی محمد امین قاضی پسر محمد شیخ رحیم شاہ	حلیۃ البنی
۲۰۸۲۶/۸	مطبع صادق الانوار بہادر پور ۱۳۲۹ھ	نظم ص ۳۲
مولانا عزیز الرحمن عزیز دہلوی	محمد حفیظ الرحمن حفیظ بہادر پوری	حلیہ مبارک پنجویں پیرے
۲۰۸۳۰/۸	عزیز المطالع بہادر پور ۱۳۲۹ھ	نظم ص ۱
مولوی نور محمد	حاجی محمد شرف آہیر بہادر پور	حلیہ مبارک
۲۰۸۲۶/۸	صادق الانوار سیم پور بہادر پور ۱۳۲۹ھ	نظم ص ۳۲
خورشید عالم پریس لاہور	شیخ عالم حسین اینڈ سنز لاہور	روزنامہ
۲۰۸۳۰/۱۱	خورشید عالم پریس لاہور	نظم ص ۳۲
۲۰۸۲۶/۱۶	فظ سنس الدین نور الدین پبلیشرز ملتان	روزنامہ
۲۰۸۲۶/۱۶	حافظ حمید الدین غور الدین ملتان	نظم ص ۳۲
۲۰۸۲۹/۱۶		نظم ص ۳۲

معراج نامے

نام مصنف	نام کتاب	نظم / نثر صفحات
ناشر	مطبوع - سندھ	
سائز		
شیخ غلام حسین اینڈ سنز لاہور	معراج نامہ بزبان ملتانی	نظم ۱۶ ص
خورشید عالم پریس لاہور	حافظ محمد	۲۰ X ۲۶ / ۱۶
شیخ سرگ ایڈن اینڈ سنز لاہور	معراج نامہ بزبان ملتانی	نظم ۱۶ ص
لقیمہ پریس لاہور	حافظ محمد	۲۰ X ۲۶ / ۱۶
مولوی غلام صغر ملتانی	معراج نامہ بطرز چھٹی	نظم ۸ ص
کریبی پریس لاہور	منشی نبی بخش سنوٹ	۱۸ X ۲۴ / ۸
مولوی فیض بخش اینڈ سنز ملتان	معراج نامہ جدید	نظم ۱۶ ص
جمیہ پریس ملتان	مولوی نبی بخش	۲۰ X ۳۰ / ۱۶
مولوی فیض بخش اینڈ سنز ملتان	معراج نامہ جدید یعنی	معراج مانٹریں سیاں لولاک
مطبع الہی ۳ گڑھ	مولوی نبی بخش	مانٹریں
حافظ شمس الدین منور الدین جمیہ پریس ملتان	معراج نامہ ملتانی	نظم ۱۶ ص
آریہ ایڈم پریس لاہور ۱۳۲۹ھ	حافظ محمد	۲۰ X ۲۶ / ۱۶
حافظ شمس الدین منور الدین ملتان	معراج نامہ ملتانی	نظم ۱۶ ص
لاہور پرنٹنگ پریس لاہور	حافظ محمد	۲۰ X ۲۶ / ۱۶
صدیقہ کتب خانہ ملتان	معراج نامہ ملتانی	نظم ۱۶ ص
نامی پریس لاہور	حافظ محمد	۲۰ X ۲۶ / ۱۶

ملوئی فظ نور محمد حافظ خاں لاهور ملتان	حافظ محمد	معراج نامہ ملتانی
کھرشنا اسٹیم پریس ملتان	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۱۶
تعلیمی کتب خانہ لاہور	حافظ محمد	معراج نامہ ملتانی
حمایت الاسلام پریس لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۱۶
شیخ غلام علی اینڈ سنز لاہور	حافظ محمد	معراج نامہ ملتانی
علمی پرنٹنگ پریس لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۱۶
ملوئی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	حافظ محمد	معراج نامہ ملتانی
نور ہارا لیکچرک پریس ملتان	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۱۶
پیرانی پبلشنگ کمپنی ملتان	حافظ محمد	معراج نامہ ملتانی
	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۱۶
شیخ برکت علی اینڈ سنز لاہور	حافظ محمد	معراج نامہ ملتانی
مطبع پرنٹرز لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۱۶
شیخ برکت علی اینڈ سنز لاہور	حافظ محمد	معراج نامہ ملتانی
علمی پرنٹنگ پریس لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۱۶
ملک سرائف الہی اینڈ سنز لاہور	حافظ محمد	معراج نامہ ملتانی
مرکفا علی پرنٹرز لاہور	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۶
ملک سرائف الہی اینڈ سنز لاہور	حافظ محمد	معراج نامہ ملتانی
ایسٹ لائبریری لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۱۶
ملک سرائف الہی اینڈ سنز لاہور	حافظ محمد	معراج نامہ ملتانی
	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۶

گھڑولی لعل

نام کتاب

نظم / نثر صفحات

نام مصنف

سائز

مطبع

سنہ

گھڑولی لعل

نظم ۸ ص

صدیقہ کتب خانہ ملتان
پنجاب پبلسٹی پرائیٹ لڈ ریس ملتان

۱۸ x ۲۲ / ۸

گھڑولی لعل

نظم ۱۶ ص

سیرانی سنٹر ملتان

۲۰ x ۳۰ / ۸

گھڑولی لعل معہ مولود شریف

نظم ۱۶ ص

مولوی خدایار فیض احمد ملتان

۲۰ x ۲۶ / ۱۶

گھڑولی لعل معہ مولود شریف

نظم ۱۶ ص

اسلامیہ اسٹیٹم پریس لاہور

۲۰ x ۳۰ / ۱۶

مولوی فیض بخش محمد و الفقار حاجہ محمد بریم لاہور

گھڑولی لعل معہ مولود شریف

نظم ۱۶ ص

اقبال بک ڈپولہ لاہور

۲۰ x ۳۰ / ۱۶

تعلیمی پریس لاہور ۱۹۵۵ء

گھڑولی لعل معہ مولود شریف

نظم ۱۶ ص

عاجی مولابخش اینڈ سنٹر ملتان

۲۰ x ۳۰ / ۱۶

۱۹۵۵ء

گھڑولی لعل معہ مولود شریف

نظم ۱۶ ص

حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان

۲۰ x ۲۶ / ۱۶

ابوالحالی اسٹیٹم پریس آگرہ

گھڑولی لعل معہ مولود شریف

نظم ۱۶ ص

حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان

۲۰ x ۲۶ / ۱۶

آریہ اسٹیٹم پریس لاہور

گھڑولی لعل معہ مولود شریف

نظم ۱۶ ص

حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان

۲۰ x ۲۶ / ۱۶

کرشنا اسٹیٹم پریس ملتان

گھڑولی لعل معراج مانٹریس تپا

نظم ۱۶ ص

حافظ نور محمد حافظ بدیع الدین ملتان

۲۰ x ۲۶ / ۱۶

کرشنا اسٹیٹم پریس ملتان

مناجات

کتاب و اناں	مصنف	ناشر
نظم / نثر صفحے	کتاب و اسائز	چھاپہ خانہ چھپن و اسنہ
گلدستہ مناجاتِ حضورؐ "مجموعہ"	غلام نبی خاں	مصنف
نظم ۸ ص	۲۰×۲۶/۸	نوبہار الیکٹریک پریس ملتان
مجموعہ مناجاتِ بیدار گاہ قاضی الحاجات	فضل حق	مبیاں محبوب احمد ملتان
نظم ۸ ص	۱۸×۲۲/۸	نوبہار ایڈیٹم پریس ملتان
مناجاتِ زبانِ ملتانی بی بی فاطمہ الزہراءؑ		فخاط حمید الدین عزیز الدین ملتان
نظم ۸ ص	۲۰×۲۶/۱۶	اقبال برقی پریس ملتان
مناجاتِ زبانِ ملتانی بی بی فاطمہ الزہراءؑ		مولوی فیض بخش محمد و رفقا ملتان
نظم ۸ ص	۲۰×۲۶/۱۶	و غلام احمد بہاؤ پور
مناجاتِ زبانِ ملتانی بی بی فاطمہ الزہراءؑ	لطیف علی	ملک بشیر احمد ملتان
نظم ۸ ص	۲۰×۳۰/۱۶	تعلیمی پریس لاہور
مناجاتِ زبانِ ملتانی بی بی فاطمہ الزہراءؑ	لطیف علی	مولوی خدایار ابوالمحمد فیض احمد ملتان
نظم مع زبیراں زبیراں ۸ ص	۲۰×۳۰/۱۶	مطبع خضر مجتبیٰ بلستان
مناجاتِ بیدار گاہ جامیہ شہداء بنی	کریم بخش عارض	کاظم علی غلام علی ملتان
نظم ۱۲ ص	۲۰×۲۶/۸	مطبع فیض بخش بنیہ عام لاہور ۱۹۰۹ء
مناجاتِ پیرسیرانی "نصیحت نامہ"	صادق عیسیٰ	کتب خانہ خضر منزل ملتان
نظم ۱۶ ص	۲۰×۲۶/۱۶	مطبع خضر مجتبیٰ بلتان

مرثیہ و مناجات

نام کتاب
نظم و نثر صفحات

نام مصنف
سائز

ناشر

مطبع سنہ

آپ کوثری
نظم و نثر ص ۵۰

سید مداح حسین شاد و جعفری
۲۰ × ۲۶ / ۸

مولوی غلام صغریٰ ملتان
کوآپریٹو اسٹیم پریس لاہور ۱۳۵۲ھ

آفتاب مدینہ
نظم ص ۶۶

غلام حیدر فردا
۲۰ × ۲۶ / ۸

مولوی غلام صغریٰ ملتان
دین محمدی اسٹیم پریس لاہور ۱۳۴۱ھ

آفتاب مضمون
نظم و نثر ص ۵۰

قاضی خدابخش محزون
۲۰ × ۲۶ / ۸

مولوی غلام صغریٰ ملتان
کوآپریٹو اسٹیم پریس لاہور ۱۳۵۲ھ

احوال الذاکرین حصہ پہلا
نظم ص ۱۶

مولوی محمد صدیق
۲۰ × ۲۶ / ۸

حافظ شمس الدین منور الدین ملتان
مطبع مجتہب لاہور

احب رشتوق
نظم و نثر ص ۲۰

عسقی نبی بخش شوق
۲۰ × ۲۶ / ۸

مولوی ذیشان بخش محمد ذوق ملتان

احب رشتوق
نظم و نثر ص ۱۳۲

غلام حیدر فردا
۲۰ × ۲۶ / ۸

غلام علی غلام علی ملتان
رفادہ اسٹیم پریس لاہور ۱۳۳۳ھ

ادکار شاہ شمس الدین سبزواری ملتان
نظم و نثر ص ۴۰

شعراک پنجاب
۲۰ × ۲۶ / ۸

کتب خانہ صافیہ ڈبلیو ملتان
نور الدین پریس ملتان

ادکار شہدا
نظم و نثر ص ۱۰

غلام حیدر فردا
۲۰ × ۲۶ / ۸

غلام علی غلام علی ملتان
رفادہ اسٹیم پریس ملتان ۱۳۴۲ھ

ادکار منظر سوم
نظم و نثر ص ۳۲

میرزا محترم
۲۰ × ۲۶ / ۸

حافظ شمس الدین منور الدین ملتان
در شاہ اسٹیم پریس ملتان

مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان	مولوی شرف الدین	اذکارِ نجفِ مجموعہ شریف نظم و نثر ص ۲۰
کتب خانہ صادقہ ملتان ملتان ایکسپریس پریس ملتان	غلام حیدر فدا ۲۰ × ۲۶ / ۸	اسرارِ شہدائے نظم و نثر ص ۶۲
کتب خانہ صادقہ ملتان مطبع کرمی لاهور	نبی بخش شوق ۲۰ × ۲۶ / ۸	اسرارِ ذوق نظم و نثر ص ۴۸
حاجی شمس الدین منور الدین ملتان جیلانی پریس ملتان	حاجی برخوردار وفا ۱۶ × ۲۶ / ۸	اسرارِ غوثیہ نظم ص ۶۲
کاظم علی غلام علی ملتان رفاہ عام اسٹیٹ پریس لاهور ۱۳۳۳ھ	نور محمد گدائی ۲۰ × ۲۶ / ۸	اسرارِ کربلائی نظم ص ۴۰
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان مطبع شمس ملتان	مولوی احمد یار ذکی ۲۰ × ۲۶ / ۱۶	اسرارِ ماتم نظم ص ۱۶
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان نوبہار پریس ملتان	شعراے پنجاب ۲۰ × ۲۶ / ۸	اظہارِ چہلم نظم و نثر ص ۳۸
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	مسنی نبی بخش شوق ۲۰ × ۲۶ / ۸	اظہارِ شوق ڈو جھی جلد نظم و نثر ص ۱۲۰
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان نوبہار برقی پریس ملتان	نور محمد گدائی ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	اظہارِ شہدائی نظم ص ۳۲
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان اقبال برقی پریس ملتان	نور محمد گدائی ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	اظہارِ شہدائی مجموعہ نوحہ جاگرتائی نظم ص ۳۲
کاظم علی غلام علی ملتان رفاہ عام اسٹیٹ پریس لاهور ۱۳۰۳ھ	نور محمد گدائی ۲۰ × ۲۶ / ۸	اعجازِ کربلائی حصہ پہلا نظم ص ۵۸

عجاز کربلائی حصہ ڈوجھا نظم ص ۵۰	نور محمد گدائی ۲۰ x ۲۶ / ۸	کاظم علی غلام علی ملتان رفاہ عام اسٹیم پریس لاہور ۱۳۲۳ھ
الواح نورانی نظم و نثر ص ۶۲	عاشق ملتانی ۲۰ x ۲۶ / ۸	مکتب خانہ صادقہ ملتان ملتان الیکٹریک پریس ملتان
النصار کربلا نظم و نثر ص ۳۲	مولوی غلام علی لنگاہ ۱۷ x ۲۶ / ۸	غلام صغریٰ ملتان
الوار السحر نظم ص ۶۲	منشی بنی بخش مضطر ۲۰ x ۲۶ / ۸	مکتب خانہ صادقہ ملتان ملتان الیکٹریک پریس ملتان
الوار کبریائی تقریر اجمالی نظم و نثر ص ۴۹	نور محمد گدائی ۲۰ x ۲۶ / ۸	مکتب خانہ صادقہ ملتان ملتان الیکٹریک پریس ملتان
الوار ما تم نظم و نثر ص ۷۰	مولوی فیروز الدین فیروز ۲۰ x ۲۶ / ۸	مولوی محمد خیر الدین صاحب بر محمد خیر الدین ملتان مطبع الہی آگرہ ۱۳۱۶ھ
الوار محفل حصہ ڈوجھا نظم ص ۸	ذوالفقار علی شاشلی کربلائی ۱۸ x ۲۲ / ۸	حاجی غلام عباس خانی ستمہ فی رینمازیل نوبہار الیکٹریک پریس ملتان
الوار مضمون نظم و نثر ص ۵۲	فاضل خدیج بخش مخزن ۲۰ x ۲۶ / ۸	مولوی غلام صغریٰ ملتان لاہور کوآپریٹو پرنٹنگ پریس لاہور ۱۳۳۴ھ
بادشاہ کربلا باغ ارم نظم و نثر ص ۸۸	مولوی غلام علی لنگاہ ۲۰ x ۲۶ / ۸	مکتب خانہ جعفری ملتان مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم و نثر ص ۸۲	۲۰ x ۲۶ / ۸	اقبال برقی پریس ملتان
نظم و نثر ص ۸۰	امام علی شاہ - غلام حیدر ۱۷ x ۲۶ / ۸	مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان پاکستان پبلیشنگ پریس ملتان

کتب خانہ صادقہ ملتان	منشی اللہ بخش رفیق	بحر عمیق
محبوب عام پریس ملتان (۱۹۲۷ء)	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۷۶
کاظم علی غلام علی ملتان	مولوی محمد حسن منعم	بدائع منظوم
رقابہ عام اسٹیٹیم پریس لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ص ۵۰
مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان	مخدوم امام علی شاہ	بوسنان کربلا
	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۵۲
مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان	مولوی غلام حیدر فدا	بہادری حضرت علی المرتضیٰ و جناب خیر
یونین پریس ملتان	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۴۰
مولوی غلام صخر ملتان	عاشق - شوق	بہارِ ذوق
	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۵۶
مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان	امام علی شاہ شفیق	بہارِ سنان کربلا
یونین پریس ملتان	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۷۲
مولوی غلام صخر ملتان	محمد شاہ نوبہار	بہارِ کربلائی
مطبع دین محمدی لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۵۸
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	نور محمد گدائی	بیاض شہدائی
اقبال برقی پریس ملتان	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۴۸
غلام صخر کربلائی ملتان	مولوی احمد علی	بیاض المصائب
ہمدرد پریس ملتان	۱۷ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۱۱۲
کتب خانہ جعفری ملتان	نہیر نواز شاہ اختر	بیاض شہدائی
(۱۳۶۷ء)	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۱۲۸
مولوی ذوالفقار ملتان	مداح حسین شاد	بیاض شاد
یونین پریس ملتان	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۳۲

مولوی فیض بخش محمد ذولفقار ملتان پنجاب سیٹی پرنٹنگ ریس ملتان	مداح حسین شاد ۲۰ x ۲۶ / ۸	بیان شاد حصہ ڈوجھا نظم و نثر ص ۸
غلام صغیر ملتان	سید امام علی شفیق ۲۰ x ۲۶ / ۸	بیان کربلا عرف پاکستان کربلا نظم و نثر ص ۲۰
کاظم علی غلام علی ملتان رفاہ عام ایسٹیم پریس لاہور (۱۳۲۳ء)	غلام علی ۲۰ x ۲۶ / ۸	بیت الاحزان نظم و نثر ص ۳۸
مولوی فیض بخش محمد ذولفقار ملتان نوبہار ایلیٹرک پریس ملتان	محمد رمضان بہار ملتان ۲۰ x ۲۶ / ۸	بک معانی نظم و نثر ص ۵۲
امام بارہ یادگار حسین ملتان نوبہار ایلیٹرک پریس ملتان	محمد نواز شاہ اختر ۲۰ x ۲۶ / ۸	پیمائے کونٹ نظم ص ۳۲
حافظ شمس الدین متور الدین ملتان ابوالعلیٰ سٹیٹ پریس آگرہ	خاکي شاه خاکی ۲۰ x ۲۶ / ۸	تاج مینر نظم و نثر ص ۲۰
شبلیہ حسین کربلائی ملتان	محمد کاظم ۲۰ x ۲۶ / ۸	تبصرۃ الاعظم نظم و نثر ص ۷۶
مولوی غلام صغیر ملتان یکلانی ایلیٹرک پریس لاہور	غمگین مسکین ۲۰ x ۲۶ / ۸	تحفۃ العارفین نظم و نثر ص ۴۰
شبلیہ حسین کربلائی ملتان لاہور پرنٹنگ پریس لاہور (۱۳۴۵ء)	غلام حسین غمگین ۲۰ x ۲۶ / ۸	تحفۃ المؤمنین نظم و نثر ص ۴۰
حاجی غلام عباس کشمی ڈیر غازیجان نوبہار ایلیٹرک پریس ملتان	حاجی ذولفقار علی شمل کربلائی ۱۸ x ۲۲ / ۸	تذکرۃ الشہدائی نظم ص ۸

حافظ شمس الدین نور الدین ملتان ابوالجلالی اسٹیم پریس گڑھ (۱۹۲۰ء)	میر باز محکوم ۲۰ × ۲۶ / ۸	تذکرۃ المظلوم نظم دتر ص ۶۸
حافظ شمس الدین نور الدین ملتان اقبال برقی پریس ملتان (۱۳۵۱ھ)	میر باز محکوم ۲۰ × ۲۶ / ۸	تذکرۃ المظلوم نظم دتر ص ۶۸
غلام صنغر محمد ظہر کربلائی ملتان یونین پرنٹنگ پریس ملتان	شاعکل ۱۸ × ۲۲ / ۸	تذکرہ کربلا المعرفہ سفینہ کربلا نظم ص ۸
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان نوبہار پریس ملتان	فضل حسین و فاعلام حیدر قدا ۲۰ × ۲۶ / ۸	تصویر کربلا نظم دتر ص ۵۶
کتاب خانہ صادقہ ملتان نوبہار ایکٹرک پریس ملتان (۱۹۳۱ء)	منشی محمد رمضان بہار ۲۰ × ۲۶ / ۸	تذکرۃ الابصار فی مدختہ آل اطہار نظم دتر ص ۴۵
کتاب خانہ صادقہ ملتان مجموعہ عالم پریس ملتان (۱۳۴۵ھ)	قاضی خدا بخش محزون ۲۰ × ۲۶ / ۸	تنویر العیون نظم ص ۲۴
مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد بشیر الدین ملتان جمیدیہ اسٹیم پریس لاہور (۱۳۳۷ھ)	سید شرف حسین ۲۰ × ۲۶ / ۸	تنویر الکونین نظم دتر ص ۶۲
مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد بشیر الدین ملتان ابوالجلالی اسٹیم پریس گڑھ (۱۹۲۰ء)	شدا ۱۶ × ۲۶ / ۸	تنویر البدر نظم دتر ص ۸۳
حافظ شمس الدین منور الدین ملتان ابوالجلالی اسٹیم پریس گڑھ (۱۹۲۰ء)	منشی محمد خان خورشید ۲۰ × ۲۶ / ۸	مترجمید مجموعہ خورشید نظم دتر ص ۸۴
غلام صغیر ملتان	منشی فدا حسین مشکور ۱۸ × ۲۲ / ۸	جام سرور نظم دتر ص ۳۲

جدید مجموعہ سزبہ مطلوب الزکریا	مولوی محمد صدیق	مولوی خیر محمد فیض بخش ملتان
نظم دثر ص ۲۲	۲۰ X ۳۰ / ۸	اسلامیہ ایڈیٹر پریس لاہور
جذبات الشعراء واقعات کربلا علی	سورہ شعرا	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم دثر ص ۵۶	۲۰ X ۲۶ / ۸	یونین پریس ملتان
جذبات منشی	اللہ وسایا منشی محمد کوٹی	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم دثر ص ۲۸	۲۰ X ۲۶ / ۸	یونین پریس ملتان (۱۹۴۹ء)
جرس بسکا	مہر سرفراز علی زاہد	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد حرم نواز
نظم ص ۱۶	۲۰ X ۳۰ / ۸	ملتان
جلوہ نور المعرفہ و بار لہور	منشی فدائین مشکور جھنڈیر	مولوی غلام صغیر ملتان
نظم دثر ص ۵۶	۲۰ X ۲۶ / ۸	بجاری پریس لاہور
جنگ نامہ مع شہادت نامہ فرزند انبیا	اکبیر شاہ	مولوی خدایار و فیض احمد خاں
نظم ص ۸۰	۲۰ X ۲۶ / ۸	حکم آرٹ پریس ملتان
جواہرات حیدری	بارہ شعرا	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم دثر ص ۶۰	۲۰ X ۲۶ / ۸	نوبہار ایڈیٹرک پریس ملتان
جوشِ ماتمہ معروت پیر ماتم	شاعری	مصنف
نظم ص ۱۶	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	قادی پریس ملتان
جوہر محشر	شاگردان عاشق ملتان	محمد حرم نواز محمد اقبال ملتان
نظم دثر ص ۶۸	۲۰ X ۲۶ / ۸	ملتان ایڈیٹرک پریس ملتان
جھوٹا نام حسین علیہ السلام	سید جمیون شاہ	منشی عزیز الدین
نظم ص ۸	۱۸ X ۲۲ / ۸	بیلائی پریس لاہور ۱۹۴۵ء

ملشی عزیز الدین نجم الدین لاہور فیروز اسٹیٹ پریس لاہور (۱۹۲۳ء)	سید جیون شاہ ۲۰ × ۲۶ / ۸	جھوکا مام حسین علیہ السلام نظم (چوتھی واری) ص ۸
حافظ شمس الدین منصور الدین ملتان کرشنا اسٹیٹ پریس ملتان	مولوی فاطمہ اللہ بخش شائق ۲۰ × ۲۶ / ۸	چند اے نام نظم ص ۲۸
غلام صغیر ملتان کوآپرٹو اسٹیٹ پریس لاہور (۱۹۵۲ء)	سید مداح حسین شاہ ۲۰ × ۲۶ / ۸	پسمن آباد نظم و نثر ص ۲۰
فیض بخش محمد و فقار محمد رحیم نواز ملتان پاکستان پبلسٹی پریس ملتان	فتح محمد ناز ۲۶ × ۱۶ / ۴	جاہد مصومین شہنشاہ کربلا غرف ہمسایان کربلا نظم و نثر ص ۸۴
مولوی خیر الدین صاحب محمد فخر الدین محمد بشیر الدین ملتان مطبع الہی آگرہ (۱۳۲۶ھ)	محمد حناں ۲۰ × ۲۶ / ۸	مدلیقہ محبتیں نظم ص ۲۸
مصنف اقبال برقی پریس ملتان	ملک احمد بخش ۱۸ × ۲۲ / ۸	حسین علیہ السلام نظم (دوبھی پھیری) ص ۲۸
دارالافتاؤن ملتان سید الیکٹرک پریس ملتان	عاشق حسین حسینی ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	حسینی چیراسی نظم و نثر ص ۸۰
مولوی غلام صغیر ملتان	نذر حسین ارشد جھڈیر ۲۰ × ۲۶ / ۸	حسینی ضیا کار نظم و نثر ص ۲۰
غلام صغیر ملتان رشید آرٹ پریس لاہور	مولوی محمد رمضان صاحب ملشی نیر بخش شوق ۲۰ × ۲۶ / ۸	حسینی زوار المعروف شہباز نظم (دوبھی پھیری) ص ۲۸
غلام صغیر ملتان ۱۳۶۸ھ	مولوی مرید حسین راز ۲۰ × ۲۶ / ۸	جیدق اعجاز کلید اعجاز نظم و نثر ص ۳۲

غلام صنغر محمد اظہر ملتان	شاعری	جیدی محفل المعروف خلیل کر بلا نظم ۸ ص
۱۷۸۲۶/۸	ملک خان محمد اعجاز	خریبتہ الاعزاز المسمرہ کتبہ الاعجاز نظم و نثر ۳۴ ص
مولوی فیض بخش محمد و فقار ملتان	۲۰۸۲۶/۸	سید غلام حسین فائز
اقبال برقی پریس ملتان	۲۰۸۲۶/۸	نظم و نثر ۵۰ ص
حسینہ کتب خانہ ملتان	۲۰۸۲۶/۸	صابر ملتان
اقبال برقی پریس ملتان	۲۰۸۲۶/۸	نظم و نثر ۸۶ ص
مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد بشیر الدین ملتان	۲۰۸۲۶/۸	شعرائے پنجاب
مطبع آریہ اسٹیم لاہور ۱۳۳۱ھ	۲۰۸۲۶/۸	نظم و نثر ۶۴ ص
مولوی فیض بخش محمد و فقار ملتان	۲۰۸۲۶/۸	نغمینہ شہیدان کر بلانی
نوبہار الیکٹرک پریس ملتان	۲۰۸۲۶/۸	نظم و نثر ۴۰ ص
کتب خانہ صادقہ ملتان	۲۰۸۲۶/۸	خریبتہ صید و جھا گوہر صید
نوبہار پریس ملتان	۲۰۸۳۰/۸	نظم و نثر ۴۰ ص
مولوی فیض بخش محمد و فقار محمد حمزہ	۲۰۸۲۶/۸	خریبتہ ماتم
ملتان	۲۰۸۲۶/۸	نظم و نثر پنجویں پیرے ۵۲ ص
مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد خیر الدین ملتان	۲۰۸۲۶/۸	خسوف القمر
مطبع البی آگرہ ۱۳۱۵ھ	۲۰۸۲۶/۸	نظم و نثر ۶۴ ص
مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد بشیر الدین محمد بشیر الدین	۲۰۸۲۶/۸	خلاصۃ المصاب
ملتان	۱۷۸۲۶/۸	نظم و نثر ۴۰ ص
پنجابی پریس لاہور ۱۳۳۱ھ		
مولوی غلام صنغر ملتان		

- خونِ شہیدان انگر مضطر۔ اظہر ہمدانی کتاب گھر ملتان
نظم ۱۶ ص ۲۰ × ۳۰ / ۱۶
- خونِ شہیدان عبدالرحمن مضطر بہادری انجمن حلقہ ماتم داران حسین بہاولپور
نظم ۱۶ ص ۲۰ × ۳۰ / ۱۶ دستور پرنٹنگ پریس بہاولپور
- داستانِ چہلم تھانی خدائش محزون مولوی شرف الدین جعفری کتب خانہ ملتان
نظم و نثر ۸۲ ص ۱۶ × ۲۶ / ۸ ملتان
الجیلان پریس ملتان
- داستانِ شوقِ دہستانِ فوق حاجی نبی بخش کربلائی ریرا علی کربلائی مولوی فیض بخش محمد حرم نواز ملتان
نظم و نثر ۶۶ ص ۲۰ × ۲۶ / ۸
- داستانِ غمِ معرود تیر غم نور محمد گدائی جعفری کتب خانہ ملتان
نظم و نثر ۱۶۴ ص ۱۶ × ۲۶ / ۸ ہمدرد پریس ملتان
- داستانِ شوق حاجی نبی بخش شوق بشیر حسین محمد سبطین ملتان
نظم و نثر ۴۸ ص ۲۰ × ۲۶ / ۸ حجازی پریس لاہور
- درِ اکبرین سید خادم حسین شاہ مولوی غلام صغیر ملتان
نظم و نثر ۵۲ ص ۲۰ × ۲۶ / ۸ لاہور کوآپریٹو پرنٹنگ پریس لاہور
- در بارِ شہدا غلام حمید رفا مولوی غلام صغیر ملتان
نظم و نثر ۵۲ ص ۲۰ × ۲۶ / ۸ لاہور کوآپریٹو پرنٹنگ پریس لاہور (۱۳۴۲ھ)
- در بارِ کربلائی نور محمد گدائی حافظ حمید الدین عزیز الدین ملتان
نظم و نثر ۳۹ ص ۱۶ × ۲۶ / ۸
- در بارِ کوثر مولوی نذیر حسین کتب خانہ جعفری ملتان
نظم و نثر ۴۸ ص ۲۰ × ۲۶ / ۸ جیلانی لیکچر پریس لاہور (۱۳۴۹ھ)

مولوی غلام صغیر ملتان کریچی پریس لاہور	غلام علی ۲۰ × ۲۶ / ۸	در بارہ ماتم نظم و نثر ص ۴۸
مولوی غلام صغیر ملتان گیلانی الیکٹرک پریس لاہور	عاشق ملتانی ۲۰ × ۲۶ / ۸	در بارہ نورانی نظم و نثر ص ۳۲
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان نوبہار الیکٹرک پریس ملتان	دستا ۲۰ × ۲۶ / ۸	در بے بہا نظم و نثر ص ۴۰
شبیر حسین ملتان نوبہار اسٹیٹ پریس ملتان	تائب بشیر ۲۰ × ۲۶ / ۸	در بے نظیر نظم ص ۵۰
کاظم علی غلام علی ملتان رفاہ عام اسٹیٹ پریس لاہور ۱۳۳۳ھ	قاضی مولوی خدابخش مخزون ۲۰ × ۲۶ / ۸	در مشخون مجسموئے مخزون نظم نثر ص ۷۸
مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد عزیز الدین مسلکات مطبع الہی آگرہ ۱۳۳۲ھ	منشی شرف الدین ۲۰ × ۲۶ / ۸	در نجف مجسمہ تقریرات شرف نظم و نثر ص ۸۰
مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد خیر الدین ملتان مطبع الہی آگرہ ۱۳۳۱ھ	غلام سکندر خان غلام ۲۰ × ۳۰ / ۸	دوحہ ماتم نظم نثر ص ۷۰
مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد خیر الدین ملتان مطبع نامی سٹی محمد خیر الدین لاہور ۱۳۳۳ھ	غلام سکندر خان غلام ۲۰ × ۲۶ / ۸	ذائقہ نامی نثر غلام تزکیا چوٹھا نظم ص ۶۲
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان کرشنا اسٹیٹ پریس ملتان	نور محمد گدائی ۲۰ × ۲۶ / ۸	ذوالفقار شہدائی مجموعہ گدائی نظم و نثر ص ۵۸
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان مطبع شمس ملتان	منشی اللہ بخش رفیق ۲۰ × ۲۶ / ۱۶	رہنمای غم نظم و نثر ص ۱۶

مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	نبی بخش شوق	رموز شوق	نظم و نشر ص ۴۰
نوبہارا الیکٹرک پریس ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۸		
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	مولوی نبی بخش شوق کربلائی	رموز شوق "نیاجسموعہ"	نظم و نشر ص ۵۲
نوبہارا الیکٹرک پریس ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۸		
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	صادق حسین نثار	روضۃ الابرار	نظم و نشر ص ۲۸
نوبہارا الیکٹرک پریس ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۸		
مولوی محمد خیر الدین صاحب فخر الدین محمد بشیر الدین ملتان	نور محمد گدائی	روضۃ رضوان	نظم ص ۸
خادم لتعلم پریس لاہور ۱۳۲۲ھ ۱۹۰۶ء	۲۰ × ۲۶ / ۸		
کاظم علی غلام علی ملتان	غلام علی	روضۃ رضوان جدید	نظم ص ۸
رفاہ عام اسپتیم پریس لاہور ۱۹۰۶ء	۲۰ × ۲۶ / ۸		
غلام اصغر ملتان	غلام علی ملتانی	روضۃ رضوان جدید	نظم ص ۸
اقبال برقی پریس ملتان ۱۳۲۸ھ	۲۰ × ۲۶ / ۸		
مولوی محمد خیر الدین صاحب فخر الدین محمد بشیر الدین ملتان	نور محمد گدائی	روضۃ رضوان مع قصہ ہارمضان	نظم ص ۸
کرشنا اسپتیم پریس لاہور	۲۰ × ۲۶ / ۸		
مولوی فیض بخش سوداگر ملتان	اللہ ڈنہ ڈن ملتان	روضۃ رضوان مع قصہ نبی	نظم ص ۸
سیوک اسپتیم پریس لاہور	۲۰ × ۲۶ / ۸		
مولوی خدایا نور احمد نور محمد فیض احمد ملتان	غلام علی	روضۃ رضوان مع قصہ حبیب	نظم ص ۸
خادم لتعلم اسپتیم پریس لاہور	۲۰ × ۲۶ / ۸		
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	نظیر ملتانی	روضۃ شبیر	نظم نشر ص ۱۰۸
	۱۸ × ۲۲ / ۸		

مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد خیر الدین ملتان	غلام سکندر خان غلام	روضہ ماقم
مطبع النبی اکبرہ ر ۱۳۱۵ھ	۲۰ x ۲۶ / ۸	نظم نثر ص ۶۲
مولوی خیر الدین صاحب محمد خیر الدین ملتان	محمد حنا	ریاض الجنان
مطبع خیر خواہ اسلام اکبرہ ر ۱۳۲۵ھ	۲۰ x ۲۶ / ۸	نظم ص ۷۲
مدرسہ ارساد و هووہ بیوا ڈیرہ اسماعیل خان	مولوی غلام حیدر قدا	ریاض الشہداء
لکھنئی ایٹم پریس لاہور (۱۳۳۱ھ)	۲۰ x ۲۶ / ۸	نظم نثر ص ۱۶۰
مولوی شہیر حسین ملتان	غلام حیدر قدا	ریحان شہداء
بین محمدی ایٹم پریس لاہور	۲۰ x ۲۶ / ۸	نظم نثر ص ۸۰
جعفری کتب خانہ ملتان	احمد بخش بھٹی	زمینت المجلد
	۲۰ x ۲۶ / ۸	نظم نثر ص ۵۶
غلام صغیر کرملائی مشہدی ملتان	احمد بخش بھٹی غلام عباس شاہ بنک	زمینت المجلد
ایچیلان پرنٹرز ایس ملتان	۲۰ x ۲۶ / ۸	نظم نثر ص ۷۲
مولوی فیض بخش خرد و اہنقا ملتان	محمد رمضان بہار ملتان	سائغر معانی
اقبال ایس ملتان	۲۰ x ۲۶ / ۸	نظم نثر ص ۵۰
مولوی فیض بخش خرد و اہنقا ملتان	بنی بخش شوقی	سامان غم جدید
ایچیلان پرنٹرز ایس ملتان	۲۰ x ۲۶ / ۸	نظم نثر ص ۱۳۰
مولوی فیض بخش خرد و اہنقا ملتان	غلام سکندر خان	سامان ماقم
ایچیلان پرنٹرز ایس ملتان	۲۰ x ۲۶ / ۸	نظم نثر ص ۷۰
مولوی خیر الدین ملتان	غلام سکندر خان	سامان ماقم
ایچیلان پرنٹرز ایس ملتان	۲۰ x ۲۶ / ۸	نظم نثر ص ۷۰

سرازمینہ المعرفہ فرماؤ زینب

غلام صغیر محمد اظہر ملتان

ہمدرد پریس ملتان

۲۰ x ۳۰ / ۳۰

نظم . ص ۱۶

سفینہ ختم

مولوی محمد زبیر الدین فیروز

مولوی محمد زبیر الدین فیروز

مطبوع الہی آگرہ (۱۳۲۲ھ)

۲۰ x ۲۶ / ۸

نظم و نثر (دو جہے پھیلا) ص ۶۴

نشیوہ کتب خانہ ملتان

۸ شعرا

۲۰ x ۲۶ / ۸

سلطان کربلا المعرفہ و سامان کربلا

نظم و نثر ص ۴۶

مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان

امام علی شاہ شفیق

یونین پرنٹنگ پریس ملتان

۲۰ x ۳۰ / ۸

سیمان کربلا یعنی شہدا کربلا

نظم و نثر ص ۷۲

شیخ حسین محمد بسطین محمد تنویر خلاق احمد

غلام حیدر فدا

ملتان

۲۰ x ۲۶ / ۸

سید الشہدا

نظم و نثر ص ۱۶۸

پاک الیکٹریک پریس ملتان

غلام صغیر محمد اظہر ملتان

شاعری

۱۸ x ۲۲ / ۸

شہم غریبان المعرفہ و قیتل و آت

نظم ص ۸

یونین پرنٹنگ پریس ملتان

غلام صغیر ملتان

امام علی شاہ شفیق

۲۰ x ۲۶ / ۸

شان کربلا المعرفہ و مصائب کربلا

نظم ص ۵۶

حجازی پرنٹنگ پریس لاہور

کتب خانہ صادقہ ملتان

محمد رمضان بہار

۲۰ x ۳۰ / ۸

شمس الانوار

نظم و نثر ص ۶۲

ملتان الیکٹریک پریس ملتان (۱۹۲۹ء)

کاظم علی غلام علی ملتان

واصف حسین

۲۰ x ۲۶ / ۸

شمس المشرقین

نظم و نثر ص ۷۸

زباہ عام اسٹیٹم پریس لاہور (۱۳۲۳ھ)

کتب خانہ ہاشمیہ ملتان

سید فضل حسین وفا

۲۰ x ۲۶ / ۸

شمس الہدا

نظم و نثر ص ۷۲

ملتان الیکٹریک پریس ملتان (۱۳۲۸ھ)

مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد فخر الدین ملتان	محمد جلال خان	شمع المجلدس
مطبع النبی آگرہ (۱۳۲۱ھ)	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۳۲
مولوی خیر الدین صاحب محمد شمس الدین ملتان	سید علی شاہ	شہید الشہداء
مطبع النبی آگرہ (۱۳۲۱ھ)	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۶۲
مولوی غلام صغیر ملتان	اسلم مجید	شہیدانِ کربلا
ہمدرد پریس ملتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم و نثر ص ۱۶
عزازت حسین بہاولپور	محمد اختر اختر - غلام نضی شاہ	شہیدانِ کربلا
	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۶
محمد رحیم نواز محمد اقبال ملتان	محمد رمضان بہار و نثار	صحیفۃ الزوار
نوبہا پریس پریس ملتان	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۵۲
مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد فخر الدین ملتان	مولوی فیروز الدین	صحیفۃ ماتم ڈو جھی پھیری
مطبع النبی آگرہ (۱۳۱۸ھ)	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۴۴
مولوی غلام صغیر ملتان	مولوی غلام علی لنگاہ	جرط الفلاح
ججازی پریس لاہور (۱۳۵۱ھ)	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۴۸
مولوی فیض بخش رحیم نواز ملتان	عاشق ملتانی	صفات اہل بیت
	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۲۰۲
کاظم علی غلام علی ملتان	واصف حسین	خیاں لعین
مطبع مفید عام ایٹم لاہور (۱۹۰۵ھ)	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۹۴
مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد فخر الدین ملتان	غلام سکندر خان غلام	عروجِ غم
مطبع النبی آگرہ (۱۳۲۱ھ)	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۴۸

عظیم اکبر	فضل شاہ جوہر	لکھنؤ لیسٹیٹنگ اینڈ پبلشنگ کمپنی خیر پور
نظم	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نہار پریس ملتان (۱۹۶۵ء)
ص ۸۸		مصنف
عظیم شہباز	سید علی ناشاد بخاری	عزیز لطیف بہاولپور (۱۹۵۹ء)
نظم	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	عظیم شمس الدین منور الدین ملتان
ص ۱۶		جیلانی پریس ملتان (۱۹۶۵ء)
غوغا کربلائی ڈو جھ	نور محمد گدائی	جعفری کتب خانہ ملتان
نظم و نثر	۲۰ X ۲۶ / ۸	
ص ۳۶		
فانوس زہرا	سید ناشاد بخاری	شیخہ کتب خانہ ملتان
نظم	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	
ص ۱۶		
فردوس کربلا ڈو جھ پیرے	سید امام علی شاہ شفیق	ہمدرد پرنٹنگ پریس ملتان
نظم و نثر	۲۰ X ۲۶ / ۸	مولوی خیر الدین صاحب محمد خیر الدین ملتان
ص ۲۸		مطبع الہی آگرہ (۱۳۱۵ھ)
فغان ماتم	غلام سکندر خاں غلام	
نظم و نثر	۲۰ X ۲۶ / ۸	
ص ۵۲		
قرآن و تفسیر عرف اسود شیبیر	نور محمد سائل	بزم سائل ڈیرہ غازی خان
نظم	۲۰ X ۳۰ / ۸	پاک ایکٹرک پریس ملتان
ص ۸		
کاشف العجائب	سید غلام حسین نائب	سردار شاہ سنگھ سیوا سنگھ ڈیرہ اسماعیل خان
نظم و نثر	۲۰ X ۲۶ / ۸	لکھنؤ سٹیٹ پریس لاہور (۱۳۳۳ء)
ص ۱۰۰		مولوی خیر الدین صاحب محمد خیر الدین محمد خیر الدین
کامن شہزادہ قاسم	سید عربیت خلی	ملقات
نظم	۲۰ X ۲۶ / ۸	
ص ۱۲		
کشف اخبار	مولوی مرید حسین راز	مولوی فیض بخش مخدوم فقار ملتان
نظم و نثر	۲۰ X ۲۶ / ۸	نہار ایکٹرک پریس ملتان
ص ۶۲		

کلام شوق	مولوی نبی بخش شوق	کتاب خانہ قریشی ملتان
نظم و نثر ص ۶۴	۲۰ × ۲۶ / ۸	نوبہارا لیکچرک پریس ملتان
کلام شوق حصہ اول	مولوی گل محمد عاشق	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم و نثر ص ۴۲	۲۰ × ۲۶ / ۸	اقبال برقی پریس ملتان
کلید الفلاح	قاسم حناں لنگاہ مداح حسین مداح	مولوی غلام صغیر ملتان
نظم و نثر ص ۵۲	۲۰ × ۲۶ / ۸	کیلائی پریس ملتان
گفتار فوق المعروضات ہر شوق	منشی نبی بخش شوق	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم و نثر ص ۹۰	۲۰ × ۲۶ / ۸	
گلدستہ فوق	فوق	شیعہ کتب خانہ ملتان
نظم و نثر ص ۳۲	۱۸ × ۲۲ / ۸	
گلدستہ شریانی (دو جہے پھیر)	غلام تہورہ صابر	مولوی محمد حیر الدین صابر محمد حیر الدین ملتان
نظم ص ۳۶	۲۰ × ۲۶ / ۸	الہی پریس آگرہ (۱۳۱۵ھ)
گلدستہ منشی	اشدوسایا چوہانی	خط شمس الدین ستور الدین حمید الدین ملتان
نظم ص ۴۴	۲۰ × ۲۶ / ۸	اقبال پریس ملتان (۱۳۲۹ھ)
گلزار انما	غلام حیدر فدا	مولوی نذر صغیر ملتان
نظم ص ۴۰	۲۰ × ۲۶ / ۸	دین محمدی پریس لاہور
گلزار حسین شیح الشہادتین	جلال الدین عاشق	مولوی محمد معظم فیض عظیم ملتان
نظم ص ۱۰۴	۲۰ × ۲۶ / ۸	کاشی رام پریس لاہور
گلزار حیدری	خدا بخش محزون	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم و نثر ص ۴۲	۲۰ × ۲۶ / ۸	نوبہارا لیکچرک پریس ملتان

گلزارِ داودی	مولوی غلام محمد محمودی	بچل حسین جعفری ملتان
نظم و نثر ص ۴۰	۲۰ × ۲۶ / ۸	یونین پریس ملتان
گلزارِ ارشاد	مداح حسین نشاد	مولوی فیض بخش محمد ولفقار ملتان
نظم و نثر ص ۴۴	۲۰ × ۲۶ / ۸	
گلزارِ شہدائی لمعہ و مجموعہ گدائی	نور محمد گدائی	کاظم علی غلام علی ملتان
نظم و نثر ص ۶۲	۲۰ × ۲۶ / ۸	اسلامیہ اسٹیم پریس لاہور (۱۳۲۴ھ)
گلزارِ کربلا	سید امام علی شاہ شفیق	غلام صغر ملتان
نظم و نثر ص ۹۶	۲۰ × ۲۶ / ۸	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
گلزارِ کربلائی حصہ دوجہا	نور محمد گدائی	کاظم علی غلام علی کربلائی ملتان
نظم و نثر ص ۴۶	۲۰ × ۲۶ / ۸	رفاہ عام اسٹیم پریس لاہور (۱۳۲۵ھ)
گلستانِ ذوق	منشی نبی بخش شوق	غلام صغر ملتان
نظم و نثر ص ۶۴	۲۰ × ۲۶ / ۸	فیروز پرنٹنگ کرس لاہور
گلستانِ کربلا عرف شہنشاہ کربلا	امام علی شاہ شفیق	شبیر حسین محمد نوری ملتان
نظم و نثر ص ۳۲	۲۰ × ۲۶ / ۸	حجازی پریس لاہور
گلستانِ منشی	منشی محمد کوٹی	مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان
نظم ص ۸	۱۸ × ۲۲ / ۸	یونین پریس ملتان
گلشنِ سلام مصباحِ محرمِ محرم	امام علی شاہ	مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان
نظم و نثر ص ۵۶	۲۰ × ۲۶ / ۸	صدیقیہ پریس ملتان
گلشنِ بزدانی	فتح محمد ناز	مولوی فیض بخش محمد ولفقار ملتان
نظم و نثر ص ۶۴	۲۰ × ۲۶ / ۸	اقبال برقی پریس ملتان

- گنجینہ الگوہر مولوی حسن بخش کھٹر مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم و نثر ص ۳۸ ۲۰۸۲۶/۸ اقبال برقی پریس ملتان
- گنجینہ شہنت حسین یعنی فریبتہ عوث محمد فگار و دیگر شعرا مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم و نثر ص ۶۲ ۲۰۸۲۶/۸ نوبہارا ایڈیٹرک پریس ملتان
- گنجینہ صدیقت احمد بخش سیف بھٹی غلام شبیر خاکی بھٹی مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان
نظم و نثر ص ۶۸ ۲۰۸۳۰/۸ یونین پرنٹنگ پریس ملتان
- گنجینہ صدیق "جدو جھی" احمد بخش سیف مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان
نظم و نثر ص ۶۲ ۲۰۸۳۰/۸ یونین پرنٹنگ پریس ملتان
- گنجینہ ماتم حسرت ملتان پی پنجاب سٹی پرنٹنگ و کس ملتان
نظم ص ۱۶ ۱۶۸۲۶/۱۶ مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
- گنجینہ وظائف قصہ دو جھی احمد بخش سیف بھٹی غلام شبیر خاکی بھٹی
نظم و نثر ص ۴۰ ۲۰۸۲۶/۸ یونین پریس ملتان
- گوہر الصید (چوتھے پیرے) احمد بخش سیف بھٹی غلام سہر ملتان
نظم و نثر ص ۶۲ ۲۰۸۳۰/۸ (۱۹۶۲ء)
- گوہر نورانی عاشق ملتانی مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم و نثر ص ۵۸ ۲۰۸۳۰/۸ نوبہارا ایڈیٹرک پریس ملتان
- ماتم حسین علیہ السلام المعروف بان غم ادارہ غلام سہر محمد اظہر ملتان
نظم ص ۱۶ ۲۰۸۳۰/۱۶ یونین پرنٹنگ پریس ملتان
- ماتم شہدان کر بلا عاشق شوق محزون مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم و نثر ص ۶۲ ۲۰۸۲۶/۸ نوبہارا ایڈیٹرک پریس ملتان

ماتمی حلقہ	مشکور خٹک	ہمدانی کتاب گھر ملتان
نظم ۱۶ ص	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	ہمدرد پرنٹنگ پریس ملتان
مجموعہ لہجریں ڈیجیٹل پیرے	مولوی محمد فیروز	کاظم علی غلام علی ملتان
نظم و نثر ۹۴ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	مطبع رفاہ عام اسٹیم لائبریری لاہور (۱۳۲۳ھ)
مجموعہ نینٹیر مع تقاریر	غلام صادق غلام شبیر	کاظم علی غلام علی ملتان
نظم و نثر ۴۶ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	جمیدیہ اسٹیم پریس لاہور (۱۳۲۶ھ)
مجموعہ گلستانہ مناقب	صفد علی صفد غلام محمد شیدائی	حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان
نظم ۲۰ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	میر باز محکم ابوالجلالی پریس گروہ لاہور (۱۳۳۹ھ)
مجموعہ گلزار مناقب سلسلہ شریف	مولوی غلام مصطفیٰ انجم	مولوی محمد خیر الدین صابری شیل الدین ملتان
نظم ۲۰ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	خادم لتعلم اسٹیم پریس لاہور
مجموعہ مخزن الالجاز	مرید حسین راز	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم و نثر ۳۸ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	نوبہار لیکچرک پریس ملتان
مجموعہ مرثیہ کبیر ختم	کمال خاں	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان
نظم ۱۶ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	مطبع مجتبیٰ لاہور
مجموعہ مرثیہ کمال خاں	کمال خاں	مولوی محمد خیر الدین صابری محمد خیر الدین ملتان
نظم ۱۲ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	مطبع الہی گروہ لاہور (۱۳۱۸ھ)
مجموعہ مرثیہ کمال خاں	کمال خاں	مولوی محمد خیر الدین صابری محمد خیر الدین ملتان
نظم ۱۲ ص	۲۰ X ۳۰ / ۸	مطبع مجتبیٰ لاہور (۱۳۱۸ھ)
مجموعہ مرثیہ مولوی فیروز	مولوی فیروز الدین فیروز	مولوی محمد خیر الدین صابری محمد خیر الدین
نظم و نثر ۳۲ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	مطبع الہی گروہ

مجموعہ مودت حقانی	سید سنا علی شاہ	کتاب خانہ صابری ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	لوز بہار ایگریکل پریس ملتان
۱۲ ص	ادارہ	شیخو کتب خانہ ملتان
مجموعہ نوحہ جلال المعروض بہا راتم	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	غلام صغیر محمد اظہر ملتان
نظم	جان شہار	یونین پرنٹنگ پریس ملتان (۱۹۶۳ء)
۱۶ ص	۱۸ × ۲۲ / ۸	غلام صغیر محمد اظہر کربلائی ملتان
محفل حسین رضی	شمسی	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	مصنف
۸ ص	فیض سندھ	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
محفل حسین المعروض کربلا	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	حافظ شمس الدین ملتان
نظم	کمال خاں	مجتبائی پریس لاہور (۱۹۳۳ء)
۸ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان
دینے کے موتی	کمال خاں	مجتبائی پریس لاہور (۱۹۳۳ء)
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	مصنف
۸ ص	ایمپریٹریل سوز	مرثیہ شبیر علیہ السلام
مرثیہ شبیر علیہ السلام	۱۸ × ۲۲ / ۸	نظم
۸ ص	مرثیہ وفات پیراجن	مرثیہ شبیر علیہ السلام حصہ پہلا
نظم	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	۱۲ ص
مرگ ناگہانی نوحہ بہا ونحانی	مولوی عزیز الرحمن فشتی محمد نواز	مرثیہ وفات پیراجن
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	۸ ص
۱۲ ص	مفتی سید علی پریس لاہور	نظم
مسافران کربلا	امام علی شاہ شفیق	مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان
نظم و نثر	۲۰ × ۲۶ / ۸	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
۶۲ ص		

قرضہ امام بارگاہ بنام یادگار حسینؑ نوبہار ایسٹیم پریس ملتان	حسن بخش کھمتر ۲۰ X ۲۶ / ۸	مسترت غم حصہ پہلا نظم و نشر ص ۵۶
مولوی محمد حیدر الدین صاحب مدرسہ محمدیہ الدین کوشنا ایسٹیم پریس ملتان (۱۳۲۱ھ)	سید علی شاہ ۲۰ X ۲۶ / ۸	مشہد الشہداء نظم و نشر ص ۲۸
کاتب خانہ جعفری ملتان یونین پرنٹنگ پریس ملتان	شعرا پنجاب ۲۰ X ۲۶ / ۸	مصباح المصاب نظم و نشر ص ۱۲۸
کاتب خانہ صابری ملتان رناہ عام ایسٹیم پریس ملتان	عاشق ملتانی ۱۶ X ۲۶ / ۸	مصباح نورانی نظم و نشر ص ۷۲
محمد عبداللہ المعروف ملک میر الامیر حافظ سمنس الدین نور الدین ملتان مطبع مجتبائی لاہور	محمد صدیق ۲۰ X ۲۶ / ۸	مطلوب الذاکرین (۲۰ حصہ) ناصر الذاکرین نظم ص ۱۶
مولوی خیر محمد فیض بخش ملتان اسلامیہ ایسٹیم پریس لاہور	مولوی محمد صدیق ۲۰ X ۲۶ / ۸	مطلوب الذاکرین مجموعہ نثریہ جدید نظم ص ۲۰
مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان	عاشق حسین، محمد یار ۲۰ X ۳۰ / ۱۶	معجزہ امام جعفر صادق نظم ص ۱۶
عاشق حسین اوچ شریف یونین پریس ملتان	باز ملتانی ۲۰ X ۳۰ / ۱۶	معجزہ امام جعفر صادق نظم ص ۲۴
غلام صغیر شہیرین محل حسین اشفاق حسین ملتان	غلام حیدر فدا ۱۶ X ۲۶ / ۸	معراج الشہداء نظم و نشر ص ۳۶
شہیر حسین ملتان نوبہار لیکچر پریس ملتان	غلام حیدر فدا ۱۶ X ۲۶ / ۸	منہاج الشہداء نظم و نشر ص ۵۰

غلام جید رفدا وغیرہ	غلام جید رفدا وغیرہ	موجِ غم واقعاتِ جہلم
۲۰ × ۲۶ / ۸	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ص ۳۲
مولوی محمد فیروز الدین	مولوی محمد فیروز الدین	مہتابِ غم ڈوجھے پیرے
۲۰ × ۳۰ / ۸	۲۰ × ۳۰ / ۸	نظم و نثر ص ۶۴
غلام اکبر کھٹہ	غلام اکبر کھٹہ	مہتابِ مدینہ
۲۰ × ۲۶ / ۸	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ص ۶۴
غلام اصغر ملتان	غلام اصغر ملتان	مہتابِ مضمون
۲۰ × ۲۶ / ۸	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۳۲
غلام سکندر خان غلام	غلام سکندر خان غلام	میدانِ غم
۲۰ × ۲۶ / ۸	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۶۴
غلام سکندر خان غلام	غلام سکندر خان غلام	بیزانِ غم
۲۰ × ۲۶ / ۸	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۶۴
غلام حبیب رفدا	غلام حبیب رفدا	نغمہ الہدا
۲۰ × ۲۶ / ۸	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۵۰
غلام جید رفدا	غلام جید رفدا	نغمہ الہدا حصہ پید
۲۰ × ۲۶ / ۸	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۵۰
شعرا	شعرا	نذرانہ حسین علیہ السلام
۱۶ × ۲۶ / ۸	۱۶ × ۲۶ / ۸	نظم ص ۸
فیض سندھ	فیض سندھ	نذرانہ یحییٰ
۲۰ × ۳۰ / ۱۶	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۸

مولوی محمد خیر الدین صاحب مدرسہ دارالعلوم ملتان	شرف نذر	نسیم کوثر
	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۸۶
مولوی محمد خیر الدین صاحب مدرسہ دارالعلوم ملتان	غلام سکندر خان غلام	نشتیر غم و فوجی پھیر
مطبع جمعیہ لاہور (۱۳۳۳ھ)	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۶۴
مولوی فیض بخش محمد ولفقار ملتان	مولوی سراج علی فوق	نظام فوق
نوبہارا بیکٹرک پریس ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۵۲
مصنف	امیر بخش	نواں قصہ محرم الحرام
ملتان الیکٹرک پریس ملتان	۱۸ × ۲۲ / ۸	نظم ص ۸
مولوی قمر الدین بہا و لپور	مرزا محمد مصعب بیگ	نوحہ بہا و نغانی
صادق الاٹوار پریس بہا و لپور	۲۰ × ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۱۶
مولوی فیض بخش محمد ولفقار ملتان	سید حسن رضا شاہ تسلیم	نوحہ جات تسلیم
(۱۳۶۰ھ)	۲۰ × ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۱۶
مولوی فیض بخش محمد ولفقار محمد رحیم نواز ملتان	ملنشی غلام رسول حسرت ملتان	نوحہ جات حسرت
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۲۴
مولوی فیض بخش محمد نواز ملتان	غلام حسین منظر	نوحہ جات سینہ زنی نام شہزادگان کربلا
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۶
جعفری کتب خانہ ملتان	مولوی غلام اصغر	نہر المصائب
ہمدرد پریس ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۳۶۸
غلام اصغر ملتان	مولوی احمد علی	واقعات کربلا
	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم و نثر ص ۴۰

کلیبم آرٹ ایجنسی ۱۳۸۱ھ (۱۹۶۱ء)	چسراغ ۲۰ X ۳۰ / ۱۶	وفات نامہ بی بی سبین بی بی ناطقہ الزہراء رضی اللہ تعالیٰ عنہا نظم ص ۱۶
ملنشی عزیز الدین نجم الدین لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۸	وفات نامہ مع مناقب نظم ص ۱۲
شیخ برکت علی اینڈ سنر لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۸	وفات نامہ مع مناقب الامام نظم ص ۱۶
علمی پرنٹنگ پریس لاہور	۲۰ X ۳۰ / ۸	ہاشمی دربار عرف جذبات نظم و شعر ص ۹۶
مولوی فیض بخش محمد ولفقار ملتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	بادکار حسین نظم ص ۱۶
نور بہار الیکٹرک پریس ملتان		
غلام اصغر ملتان		
ہمدد پریس ملتان		

مدحیات

کتاب نام	مصنف	ناشر
نظم رنثر صفحے	کتاب ساز	چھاپہ خانہ چھپن داس
اسرارِ خوشیہ	حاجی برخوردار دقا	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان
نظم ص ۶۴	۱۶ X ۲۶ / ۸	جیلانی پریس ملتان
نذر الجیلان	محمد نواز ایم قادری ملتان	مصنف
نظم ص ۸	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	عزیز پرنٹنگ پریس ملتان
تکف لانا فی مناب محبوب سبحانی	حافظ فتح محمد جلاپوری	مولوی عبدالواحد محمد احمد محمود ذاکر محمد محمد اجمل جلاپوری پیر والہ اسلامیہ ایٹیم پریس لاہور ۱۳۲۶ء
نظم ص ۸	۲۰ X ۲۶ / ۸	مصنف
ترانہ دلفگار	مولابخش دلفگار	مصنف
نظم ص ۸	۱۸ X ۲۲ / ۸	نوبہار الیکٹرک پریس ملتان
حضرت عمر رضی	ملک احمد بخش سیرانی	مصنف
نظم ص ۸	۱۸ X ۲۲ / ۸	اقبال برقی پریس ملتان
حق چار یار	عبد اللہ	مصنف
نظم ص ۸	۱۸ X ۲۲ / ۸	منوہر الیکٹرک پریس سرگودھا
حق چار یار	محمد نواز فردوسی	مستر ایڈوٹہ اللہ سباز پیرا کھینڈا
نظم ص ۳۲	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	عشرت آرٹ پریس ڈیرہ
رسالہ در تعریف چار یار	شمس الدین	حافظ شمس الدین نور الدین جیلانی ملتان
نظم ص ۸	۲۰ X ۲۶ / ۸	

رسیہ

حسان محمد

ملک دین محمد

نظم ۸ ص

۱۸ X ۲۲ / ۸

انقلاب سٹیٹم پریس لاہور

سچا تحف

منشی قدر اللہ ملتان خلیفہ غلام معین الدین

محبوب احمد

نظم ۸ ص

۱۸ X ۲۲ / ۸

مسلم حمیدیہ پریس ملتان

شان اولیا کرام

محمد نواز ایشم قادری ملتان

مصنف

نظم ۸ ص

۲۰ X ۳۰ / ۱۶

عزیز پرنٹنگ پریس ملتان

شان صادق "گلدستہ"

محمد عبد اللہ

مصنف

نظم ۱۶ ص

۲۰ X ۳۰ / ۱۶

یونین پریس ملتان

فت صد اسلام فضائل چہار بار

محمد رشید ہاں کھار

مصنف

نظم ۸ ص

۱۸ X ۲۲ / ۸

کارونیشن ایڈریک پریس لاہور

صدق محمدی

مولوی محمد عبداللہ گلشن

مصنف

نظم ۸ ص

۱۸ X ۲۲ / ۸

یونین پریس ملتان

غچہ ایشم ڈوجھا حصہ

محمد نواز ایشم

خریشی فاروقی کتب اینڈ پبلسٹی ملتان

نظم ۳۲ ص

۲۰ X ۳۰ / ۱۶

عزیز پرنٹنگ پریس ملتان

غچہ فیض رسانی

عبد السلام بسمل ملتان

مولوی خیر محمد فیض بخش ملتان

نظم ۸ ص

۱۸ X ۲۲ / ۸

سیوک سٹیٹم پریس لاہور

تصا بد حرم

مولوی محمد نصیر الدین حسن حرم

منشی محمد اکبر ہاں ولپو

نظم ۸ ص

۲۰ X ۲۶ / ۸

صاق الانوار الیکٹریک پریس ہاڈپو

کامل پیر سچا ثبوت

غلام نبی خط

مصنف

نظم ۸ ص

۲۰ X ۲۶ / ۸

وکتوریہ پریس ملتان ۱۹۷۳ء

۲۰ X ۳۰ / ۱۶

مصنّف	مولوی عاشق محمد عاشق	کمال مہروی
یونین پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
مصنّف	منشی غلام رسول حسرت	گلدستہ کرامات
حاجہ شمس الدین محمد الدین ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۱۶ ص
یونین پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	گلدستہ کرامات
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار صاحب کراچی	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	دو جہا حصہ
ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۲۴ ص
مصنّف	اکبر شاہ	مجموعہ مدح حضرت غوث الاعظم شاہ
سید عبدالحمید شاہ	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	کیں عالم حضرت محمد بدین سیرانی حضرت
ہمدرد پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	شمس الدین شاہ بہادر پور
حاجہ شمس الدین نور الدین عمیر الدین ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۳۰ ص
مطبوعہ مجتہبی لاہور ۱۳۲۱ھ	۲۰ × ۲۶ / ۱۶	مجموعہ مدح غوث الاعظم
مصنّف	محمد رمضان بیوس	نظم ۱۲ ص
اقبال برقی پریس ملتان	۱۸ × ۲۲ / ۸	محمدی انوار
مصنّف	حاجی غلام نبی خاں	نظم ۸ ص
نوبہار ایڈیٹرک پریس ملتان ۱۹۳۲ء	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مدح حضرت پیران پیر دستگیر
مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۱۶ ص
عاشق حسین تابا کرکٹ اوچ شریف	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	معجزہ حضرت امام جعفر صادق
یونین پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۱۶ ص
مصنّف	غلام نبی عطاء	معجزہ حضرت امام جعفر صادق
ایڈیٹرک پریس ملتان	۱۸ × ۲۲ / ۸	نظم ۲۴ ص
مصنّف	غلام نبی عطاء	مناقب اشیحین
دکٹوریہ پریس ملتان ۱۹۶۳ء	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
		مناقب حضرت عیسیٰ
		نظم ۸ ص

سراپکی لسانیات

کتاب دانان	مصنف	ناشر
نظم / نثر صفحے	سائز	چھاپہ خانہ چھپن داسنہ
العقبتیق العتیق	عبدالحمید عتیق فکری	سراپکی ادبی مجلس جسٹو بہاولپور
نثر ص ۱۸۶	۲۰ × ۲۶ / ۸	مکتبہ جدید پریس لاہور ۱۹۶۲ء
بہاولپوری زبان دی لیسیم اللہ	دلشاد کلاچوی محمد بشیر احمد ظامی	مصنفین
نثر ص ۴	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	عزیز المطابع بہاولپور
بہاولپوری بھائی زبان ادب	محمد بشیر احمد ظامی	مصنف
نثر ص ۱۸۶	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مرکز سرکاری زبان تہ ادب بہاولپور
تعارف بہاولپوری بھائی زبان	محمد بشیر احمد ظامی	مصنف
نثر ص ۲۲	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مصنف
چھپر کے	محمد بشیر احمد ظامی	مصنف
نثر ص ۱۸۴	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	۱۹۶۶ء
در و گوہر	اختر وحید	کاشانہ ادب بھٹان
نثر ص ۸۰	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	یونین پرنٹنگ پریس بھٹان ۱۹۵۲ء
ریاستی بادی زبان کا قاعدہ	جمعیت الانصار	جمعیت الانصار دین پور مظفرنگ
نثر ص ۴	۱۸ × ۲۲ / ۸	عزیز المطابع بہاولپور ۱۹۴۳ء
بہاولپور زبان کا قاعدہ	پروفیسر سید نذیر علی شاہ	سراپکی ادبی مجلس بہاولپور
نثر ص ۲۲	۱۸ × ۲۲ / ۸	مکتبہ جدید پریس لاہور

سرایکی رسم الخط کی مختصر تاریخ	اسلم رسول پوری، عمر کمال خاں	بزم ثقافت ملتان
نشر	۱۸ X ۲۲ / ۸	سید الیکٹرک پریس ملتان، ۱۹۶۶ء
۲۸ ص		
سرایکی زبان اور اس کی ہمیشہ زبانی	ڈاکٹر مہر عبدالحق پٹی ایچ ڈی	سرایکی ادبی بورڈ ملتان
نشر	۲۲ X ۲۹ / ۱۶	ہمدرد پرنٹنگ پریس ملتان، ۱۹۶۶ء
۱۶۰ ص		
سرایکی زبان کا ارتقار	محمد بشیر احمد ظامی	مرکز سرایکی زبان کے راون بہاولپور
نشر	۱۶ X ۲۶ / ۸	۱۹۶۰ء
۲۷۲ ص		
سرایکی زبان کا قاعدہ	محمد بشیر احمد ظامی	سرایکی ادبی مجلس رجسٹرڈ بہاولپور
نشر	۲۰ X ۳۰ / ۸	مکتبہ جدید پریس لاہور
۳۶ ص		
سرایکی زبان کا قاعدہ	محمد بشیر احمد ظامی	مرکز سرایکی زبان کتاب بہاولپور
نشر	۲۰ X ۳۰ / ۸	جاوید رشید پرنٹنگ پریس بہاولپور، ۱۹۶۸ء
۳۲ ص		
سرایکی شاعری	کیفی جاپوری	بزم ثقافت ملتان
نظم و نشر	۱۸ X ۲۲ / ۸	سید الیکٹرک پریس ملتان، ۱۹۶۹ء
۳۶۸ ص		
سرایکی شاعری کا اوان تہ قوافی	دکشا دکلا پنجمی	سرایکی ادبی مجلس رجسٹرڈ بہاولپور
نظم و نشر	۱۸ X ۲۲ / ۸	دین محمدی پریس لاہور، ۱۹۶۵ء
۱۱۲ ص		
سرایکی قاعدہ	دکشا دکلا پنجمی	سرایکی لائبریری بہاولپور
نشر	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	مکتبہ جدید پریس لاہور، ۱۹۶۶ء
۱۶ ص		
سرایکی لوک گیت	ڈاکٹر مہر عبدالحق پٹی ایچ ڈی	بزم ثقافت ملتان
نظم و نشر	۱۸ X ۲۲ / ۸	سید الیکٹرک پریس ملتان، ۱۹۶۴ء
۱۳۶ ص		
قوافی میں صرفی منظوم ہندیہ بخشی	شاہ ولایت	مولوی خدایار فیض احمد ملتان
نظم	۲۰ X ۲۶ / ۸	ملتان الیکٹرک پریس ملتان
۲۴ ص		

کانڈھے تے گانڈھے	محمد بشیر احمد ظامی	مرکز سرکاری زبان تے ادب بہاولپور
نثر ۷۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	۱۹۶۵ء
کرمیا نامہ (کورس)	قاضی فخر الدین راضی	مصنف
نظم ۳۲ ص	۱۸ × ۲۲ / ۸	چھاپخانہ کریمنیہ لاہور ۱۳۱۶ھ ۱۸۹۸ء
لغات سرائیکی	محمد بشیر احمد ظامی	سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور
نثر ۳۹۸	۱۶ × ۲۶ / ۸	
ملتانى زبان اور اس کا اردو سے تعلق	ڈاکٹر مہر عبدالحق بی بی ڈی	اردو اکادمی بہاولپور
نثر ۷۰۸ ص	۱۸ × ۲۲ / ۸	مکتبہ جدید پریس لاہور ۱۹۶۶ء
ملتانى زبان دا قاعدہ	اختر وحید	کاشانہ ادب ملتان
نثر ۱۶ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	۱۹۵۳ء
ملتانى زبان کيا ہے؟	سید علی ملتانى	مصنف
نثر ۹۵ کنوں ۱۲۰	۱۸ × ۲۲ / ۸	
ملتانى قاعدہ ترکیبے پھیری	قاضی فخر الدین راضی	مصنف
نثر ۵۲ ص	۲۲ × ۲۹ / ۱۶	ملتان ایڈیٹر پریس ملتان ۱۹۲۶ء
معارف سرائیکی	سید نور علی ضامن حسینی	مصطفیٰ شاہ ایڈیٹر امجد پور شرقیہ
نثر ۲۴۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	پنجاب رٹ پریس لاہور ۱۹۶۲ء
لغات دلشادیہ (اردو - سرائیکی)	دلشاد کلانچوی	سرائیکی لائبریری بہاولپور
نثر ۳۸۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	ہمد و پریس ملتان ۱۹۶۹ء
لغات دلشادیہ (سرائیکی - اردو)	دلشاد کلانچوی	سرائیکی لائبریری بہاولپور
نثر ۲۸۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	سید ایڈیٹر پریس ملتان ۱۹۸۱ء

نصاب ضروری

نام کتاب	نام مصنف	ناشر
نظم نثر - صفحات	مولوی خدا بخش	مطبع سید یحییٰ مولوی خدیار نور احمد محمد فیض احمد ملتان مطبع مفید عام لاہور (۱۳۳۱ھ)
نصاب ضروری نظم ص ۴۴	مولوی خدا بخش ۲۰ × ۲۶ / ۸	مکتبہ صدیقہ ملتان
نصاب ضروری نظم ص ۴۰	مولوی خدا بخش ۲۰ × ۲۶ / ۸	مکتبہ رحیمیہ ملتان
نصاب ضروری نظم ص ۴۰	مولوی خدا بخش ۲۰ × ۲۶ / ۸	ملک سراج الدین اینڈ سنز لاہور تعلیمی پریس لاہور
نصاب ضروری نظم ص ۳۲	مولوی خدا بخش ۲۰ × ۲۶ / ۸	شیخ غلام علی اینڈ سنز لاہور علمی پرنٹنگ پریس لاہور
نصاب ضروری نظم ص ۴۰	مولوی خدا بخش ۲۰ × ۳۰ / ۸	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان لاہور پرنٹنگ پریس لاہور
نصاب ضروری نظم ص ۴۸	مولوی خدا بخش ۱۸ × ۲۲ / ۸	مولوی خدیار ابو محمد فیض احمد ملتان ملتان بیکٹرک پریس ملتان (۱۳۴۸ھ)
نصاب ضروری نظم ص ۴۸	مولوی خدا بخش ۲۲ × ۲۹ / ۸	ابو محمد فیض احمد ملتان نصر مجتبیٰ پریس ملتان
نصاب ضروری نظم ص ۴۸	مولوی خدا بخش ۲۰ × ۲۶ / ۸	مولوی خدیار نور احمد نور محمد فیض احمد ملتان مطبع ویدک پبلش ملتان (۱۳۵۵ھ)
نصاب ضروری معرب نظم ص ۴۰	غلام جید خان شکتہ ملتان ۱۸ × ۲۲ / ۸	مطبع ویدک پبلش ملتان (۱۳۵۵ھ)

آمدنامے

نام کتاب	نام مصنف	ناشر
نثر / نظم - صفحات	سائز	مطبع - سائز
آمدنامہ	مولوی رحیم بخش	مکتبہ کرمیہ ملتان
نثر - ص ۱۲	۲۰ × ۲۶ / ۸	صدیقہ پریس ملتان
آمدنامہ	مولوی رحیم بخش	حاجی شمس الدین منور الدین ملتان
نثر - ص ۱۲	۲۰ × ۲۶ / ۸	جلدانی پریس ملتان (۱۳۳۴ھ)
آمدنامہ بزبان ملتان		یم شہاب الدین حافظ فقیر احمد ملتان
نثر - ص ۱۲	۲۰ × ۲۶ / ۸	پاک ایڈیٹر پریس ملتان (۱۹۵۹ء)
آمدنامہ بزبان ملتان		کتاب خانہ حاجی نیاز احمد ملتان
نثر - ص ۱۶	۲۰ × ۲۶ / ۸	
آمدنامہ بزبان ملتان مع عربی		حافظ نجم الدین اینڈ سنز ملتان
نثر - ص ۱۶	۲۰ × ۲۶ / ۸	مطبع خضر بھٹیالی ملتان
آمدنامہ بزبان عربی		ابوالفتح فیض احمد اولاد ملتان
نثر - ص ۱۶	۲۰ × ۲۶ / ۸	اسلامیہ سنٹر پریس لاہور (۱۳۳۵ھ)
آمدنامہ ملتان	مولوی رحیم بخش	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان
نثر - ص ۱۳	۲۰ × ۲۶ / ۸	اقبال پریس ملتان
آمدنامہ ملتان	مولوی رحیم بخش	مولوی رحیم بخش ملتان
نثر - ص ۱۳	۲۰ × ۲۶ / ۸	اقبال پریس ملتان
آمدنامہ ملتان	مولوی رحیم بخش	ساز شمس الدین منور الدین ملتان
نثر - ص ۱۲	۲۰ × ۲۶ / ۸	بین محمد پریس لاہور (۱۳۳۴ھ)

حافظ شمس الدین منور الدین ملتان لاہور پرنٹنگ پریس لاہور (۱۳۴۳ھ)	مولوی رحیم بخش ۲۰ × ۲۶ / ۸	آمدنامہ ملتان نشر - ص ۱۲
حافظ حاجی شمس الدین منور الدین ملتان حمیدیہ اسٹیم پریس لاہور (۱۳۳۳ھ)	مولوی رحیم بخش ۲۰ × ۲۶ / ۸	آمدنامہ ملتان نشر - ص ۱۲
مولوی غوث بخش و خیر محمد ملتان مطبع سلطانی لاہور (۱۸۶۶ء)	مولوی رحیم بخش ملتان ۱۸ × ۲۲ / ۸	آمدنامہ ملتان نشر - ص ۱۶
حافظ حمید الدین عزیز الدین ملتان یونین پرنٹنگ پریس ملتان	مولوی رحیم بخش ملتان ۱۸ × ۲۲ / ۸	آمدنامہ ملتان نشر - ص ۱۲
حافظ شمس الدین منور الدین ملتان ملتان لیکچرک پریس ملتان (۱۳۳۶ھ)	مولوی رحیم بخش ملتان ۲۰ × ۲۶ / ۸	آمدنامہ نسخہ صحیحہ نشر - ص ۱۲
مولوی فیض بخش محمد و فقار ملتان نوبہار اسٹیم پریس ملتان (۱۳۳۶ھ)	مولوی رحیم بخش ملتان ۲۰ × ۲۶ / ۸	آمدنامہ نسخہ صحیحہ نشر - ص ۸
فقیر اللہ عبدالقادر عبدالعزیز مولوی خدایا ملتان مطبع محمدی لاہور	مولوی غلام حیدر ملتان ۲۰ × ۲۶ / ۸	کنز المبتدئ المعروف آمدنامہ نشر - ص ۱۶
کتب خانہ صدیقیہ ملتان صدیقیہ پریس ملتان	مولوی رحیم بخش ۲۰ × ۲۶ / ۸	آمدنامہ فارسی زبان ملتان نشر -

سرائیکی زبان و ادب سے متعلق کتب (اردو پنجابی)

کتاب دان	مصنف	ناشر
نظم و نثر صفحے	کتاب داسائز	چھاپہ خانہ سنہ
اردو کے خواہیدہ الفاظ	نملہ ادارت مرکزی اردو بورڈ	مرکزی اردو بورڈ لاہور
نثر ص ۹۶	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مکتبہ جدید پریس لاہور ۱۹۶۲ء
بول سریدی	ڈاکٹر فقیر محمد فقیر	پنجابی ادبی اکادمی لاہور
نظم و نثر ص ۱۵۲	۲۰ × ۲۶ / ۸	چھاپخانہ پنجابی ادبی بورڈ لاہور ۱۹۶۵ء
پریت مہار	محمد کریم تونسوی ارشد ملتان، ریاض	بزم ثقافت ملتان
نظم و نثر ص ۱۶۸	۲۰ × ۳۰ / ۸	امروز پرنٹنگ پریس ملتان
پہلی کل پاکستان سرائیکی ادبی انفرنس ملتان	عمر کمال خاں	سیکرٹری پہلی کل پاکستان سرائیکی ادبی کانفرنس ملتان فدا آرٹ پریس ملتان
نثر ص ۲۲	۲۰ × ۳۰ / ۸	فدا آرٹ پریس ملتان
بیر سریدی	حمید اللہ ہاشمی	تاج بک ڈپو لاہور
نظم و نثر ص ۱۶۰	۱۶ × ۲۶ / ۸	یکمیرج پریس لاہور
جھک	ایاز اویسی	خوشید سرائیکی ایڈیٹیو سٹاک آباد
نظم و نثر ص ۹۲	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مدینہ پرنٹنگ پریس حمیم باغیاں
خواجہ غلام فریدی	مسعود حسن شہاب	اردو اکادمی بہاولپور
نظم و نثر ص ۳۲۸	۱۸ × ۲۲ / ۸	اشرف پریس لاہور ۱۹۶۳ء
خواجہ غلام فریدی	مسعود حسن شہاب	اردو اکادمی بہاولپور
نظم و نثر ص ۳۲۶	۱۸ × ۲۲ / ۸	مکتبہ جدید پریس لاہور ۱۹۶۳ء

دستان فرید	سردار محمد عبدالرحیم خان آبد	نظم و نثر ص ۳۲
	۲۰۸۳۰/۱۶	
عربی قاعدہ نو بھتی بلتانی	نصیر ستر لاہور	نثر ص ۸
	۲۰۸۳۰/۱۶	
قدیم اردو لغت	ڈاکٹر جمیل جالبی	نثر ص ۲۲۲
	۲۰۸۳۰/۸	
گوہر شب چراغ	محمد انور فیروز	نظم و نثر ص ۱۰۸
	۲۰۸۳۰/۱۶	
میرن شاہ	محمد حفیظ الرحمن حفیظ	نظم و نثر ص ۱۲
	۲۰۸۲۹/۸	
نظم و نثر ص ۳۲	مرکز می اردو بورڈ لاہور	
	سعود پرنٹرز لاہور ۱۹۶۳ء	
	مرغوب ایجنسی لاہور	
	پکورا آرٹ پریس لاہور	
	مرتب	
	عزیز المطابع بہاولپور	

فریدیات

نام کتاب	نام مصنف	ناشر
نظم نثر صفحات	سائز	مطبع سنہ
اسرارِ فریدی معرّب دیوانِ فریدی	خواجہ غلام فرید	خدا بخش غوث بخش جلال پور پیر الہ
نظم ۲۴۲ ص	۱۸ X ۲۲ / ۸	بہاول پور لاہور (۱۹۰۲ء)
انتخابِ دیوانِ فرید بعد از ترجمہ	ترجمہ: پروفیسر لٹنڈا کلاپنوی	اردو اکیڈمی، بہاولپور
نظم نثر ۲۸۲ ص	۲۰ X ۳۰ / ۸	مکتبہ جدید پور لاہور (۱۹۶۳ء)
انتخابِ دیوانِ فرید جمعہ و شعرہ جات	خواجہ غلام فرید	مکتب خانہ حاجی نیاز احمد ملتان
نظم ۱۲۸ ص	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	
جشنِ فرید	محمد یار بیرنگ	مصنف
نظم ۸ ص	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	افشاں پورس جیم پانڈا
دیوانِ احمدی ماتم عشق دیوانِ خواجہ غلام فرید صاحب	ترجمہ: حاجی نور احمد	حافظ شمس الدین مشور الدین ملتان
	۲۰ X ۲۶ / ۸	
دیوانِ فرید	خواجہ غلام فرید	مولانا حفیظ الرحمن بہاولپور
نظم ۲۱۲ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	غزیر المطابع بہاولپور (۱۳۶۳ء)
دیوانِ فرید	خواجہ غلام فرید	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
نظم ۴۰ ص	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	لاہور پرنٹنگ پریس ملتان (۱۳۲۳ء)
دیوانِ فرید	خواجہ غلام فرید	نذر منظور سیرانی اوسبی ملتان
نظم ۲۳۲ ص	۱۸ X ۲۲ / ۸	ہمدہ پورس ملتان (۱۹۶۵ء)

دیوانِ فرید	خواجہ غلام فرید	اخلاق بکڈ پوائنڈیشن سٹور ملتان
نظم ص ۲۹۳	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	اخلاق پریس ملتان
دیوانِ فرید "تصحیح شدہ"	تصحیح از حکیم محمد عبدالحق حسان	ادارہ الفریڈ چاچراں شریف
نظم ص ۱۶	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	سید الیکٹرک پریس ملتان
دیوانِ فرید "مکمل"	خواجہ غلام فرید	مکتبہ عزیز یہ بہا و لہو
نظم ص ۲۳۶	۱۸ X ۲۲ / ۸	عزیز المطالع بہا و لہو
دیوانِ فرید ترجمہ منتشر	مترجم، دبیر الملک مولانا عزیز الرحمن	مولانا محمد حفیظ الرحمن حفیظ مالک مکتبہ عزیز یہ بہا و لہو
نظم ص ۸۶۸	۲۰ X ۳۰ / ۸	عزیز المطالع بہا و لہو (۱۹۴۴ء)
دیوانِ فرید مع ڈوہڑہ جات	خواجہ غلام فرید	دارالاشاعت جامعہ العلوم عبیدیان
نظم ص ۲۴۰	۱۸ X ۲۳ / ۸	یکمیرج پرنٹنگ پریس لاہور
دیوانِ سریدی	خواجہ غلام فرید	اخلاق بکڈ پوائنڈیشن ملتان
نظم ص ۱۴۶	۱۸ X ۲۲ / ۸	یونین الیکٹرک پریس ملتان
دیوانِ سریدی	خواجہ غلام فرید	فتح شمس الدین نور الدین ملتان
نظم ص ۲۴۶	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	یونین پریس ملتان
دیوانِ سریدی	خواجہ غلام فرید	مولوی فیض بخش محمد ذولفقار ملتان
ڈوہڑہ جات اظہارِ فریدی حصہ دہم	خواجہ غلام فرید	نوبہار الیکٹرک پریس ملتان
نظم ص ۲۲	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	مولوی فیض بخش محمد ذولفقار ملتان
دیوانِ فریدی مع ڈوہڑہ جات	خواجہ غلام فرید	اخلاق پرنٹنگ پریس ملتان
نظم ص ۱۶۸	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	ایم نواز کتب فروش ملتان
ڈوہڑہ جات فریدی	خواجہ غلام فرید	ایم نواز کتب فروش ملتان
نظم ص ۲۲	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	

مولوی فیض بخش محمد و فقہا حافظ علی محمد	خواجہ غلام فرید	ڈوہڑے بات فریدی
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۶
حافظ شمس الدین نور الدین ملتان	خواجہ غلام فرید	ڈوہڑے بات فریدی
یونین پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۶
اخلاق بک ڈپو ملتان	خواجہ غلام فرید	ڈوہڑے بات فریدی
اخلاق پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۶
جامعہ عربیہ دارالعلوم علیہ رحمۃ اللہ ملتان	خواجہ غلام فرید	ڈوہڑے بات فریدی
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۶
ملک شہیر احمد لاہور	خواجہ غلام فرید	ڈوہڑے
تعلیمی پریس لاہور	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۶
مکتبہ اولیئہ رضویہ صمد آباد	مولانا محمد یار	شرح دیوان فریدی
لوہارا الیکٹرک پریس ملتان	۱۵ × ۲۵ / ۸	نظم و شعر ص ۸۰
مکتبہ سائنس حاجی نیاز احمد ملتان	خواجہ غلام فرید	فریدی ڈوہڑے
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۲۲
بزم ثقافت ملتان	کیفی جامی، رباب فضل اللہ	کلام فریدی
امروز پرنٹنگ پریس ملتان (۱۹۶۳ء)	۱۵ × ۲۰ / ۸	نظم و شعر ص ۵۶۹
پنجابی ریسرچ اکیڈمی لاہور	مزیبہ محمد افضل	کلیات خواجہ فرید
اردو ڈائجسٹ پرنٹرز لاہور	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۲۲۸
مولوی محمد خیر احمد ملتان	خواجہ غلام فرید مولوی محمد امین نجم	معدن عشق معرودہ کافیاں
مطبوعہ گلزار محمدی لاہور	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ص ۹۲
حافظ شمس الدین نور الدین ملتان	خواجہ غلام فرید	مکمل دیوان فریدی
اقبال برقی پریس ملتان	۱۸ × ۲۲ / ۸	نظم ص ۲۲۲

سوانح کلام

کتاب نام	مصنف	ناشر
نظم و نثر صفحے	کتاب داستان	چھاپہ خستہ
نظم و نثر ۴۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	نوبہارا لیکچرک پریس ملتان
از کاوشا شمس تیرین سبزواری	شعرا پنجاب	کتب خانہ صادقہ قریشیہ ملتان
نظم و نثر ۴۲ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	گورنری پرنٹنگ پریس بہاولپور ۱۹۶۷ء
از رمغان اوج	مذہب الملک سید شمس الدین خاں گیلانی	سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور
نظم و نثر ۲۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۸	عزیز پریس ملتان ۱۹۶۸ء
جانب ساز جتوئی	اختر علی خاں بلوچ	سرائیکی اکادمی ملتان
نظم و نثر ۱۲۸ ص	۱۸ × ۲۲ / ۸	مکتبہ جدید پریس لاہور ۱۹۶۶ء
رت لیاں، بچوں	صادق بشیر	سرائیکی ادبی مجلس رحیم پور بہاولپور
نظم و نثر ۶۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نوبہارا لیکچرک پریس ملتان ۱۹۶۵ء
شاطر نما نڑاں	محمد عبید الرحمن بہاولپوری	سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور
نظم و نثر ۶۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نوبہارا لیکچرک پریس بہاولپور ۱۹۶۵ء
نشان آسودہ طوفان	بیگم انجم گیلانی شان	سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور
نظم و نثر ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۸	ویر بلا پ پریس لاہور ۱۳۶۹ھ
فرمان جلیلی تنبلی	مولوی محمد بخش عابقر	رحمت بک کھنٹی بہاولپور
نظم و نثر ۶۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۸	خواجہ خدابخش اکیڈمی خیرپور

ڈاکٹر مہر عبدالحق پٹیالہ پٹیالہ ڈی	سر آسی کی ادبی بورڈ ملتان	نورجسمال
۲۲×۲۹/۱۶	نوائے وقت پرنٹرز لاہور ۱۹۶۴ء	نظم نثر ص ۹۶
مولوی خیر الدین صابر	محمد منیر الدین مہنبر	بادگار صابر
۲۰×۲۶/۸	نوبھار الیکٹریک پریس ۱۳۵۴ھ ۱۹۳۵ء	نظم و نثر ۱۵۵ تا ۲۰۸

مجموعہ کلام

کتاب و اناں	مصنف	ناشر
نظم نثر صفحے	کتاب داسائز	چھاپہ خانہ سنہ
اوتے ہوئے ہوئے	نصرت اللہ خاں ناصر	سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور
نظم ۸۰ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	
ٹھڈے ساہ	صوفی فیض محمد دھبپ	بزم فیض لیاقت پور
نظم ۱۹۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	حافظ پرنٹنگ پریس لٹن ۱۹۶۰ء
خیابانِ حرم	مولانا حافظ محمد نصیر الدین حرم بہاولپور	سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور
نظم ۱۳۳ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	مکتبہ جدید پریس لاہور ۱۹۶۵ء
گلزار احمدی معرودہ گلشنِ بہری	حافظ اللہ بخش شائق	حافظ شمس الدین منور الدین بلٹان
نظم ۲۴ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	منشی نول کشور گیس پریس لاہور ۱۹۰۳ء
گلستانِ عزیز	دبیر الملک مولانا عزیز الرحمن عزیز	مولانا محمد حفیظ الرحمن حفیظ بہاولپور
نظم ۳۲۸ ص	۱۶ × ۲۶ / ۸	عزیز المطابع بہاولپور ۱۳۶۹ھ
ہمنجوں دے ہار	اقبال سوکڑی	عامر اکیڈمی لاہور
نظم ۱۶۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	پنجاب پریس لاہور ۱۹۶۳ء
یاد و سنگان معرچ شایگان	مولانا حافظ نصیر الدین حرم بہاولپور	سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور
نظم ۲۸ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	امرت البکر پریس لاہور ۱۹۴۵ء
مجموعہ دیوان اکبری	جامی محمد علی اکبر قادری	محمد فضل خلیفہ مصنف
نظم ۱۶ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	محبوب عام پریس بلٹان ۱۳۵۴ھ

دوا و دین

نام کتاب	نام مصنف	ناشر
نظم رنثر صفحات	سائز	مطبع - سندھ
دیوان احمدی	مولانا نور احمد فرید آبادی	مکتبہ اویسیہ رضویہ حیدرآباد
نظم ۹۲ ص	۲۰۸۳۰/۱۶	پاک ایلیٹرک پریس ملتان
دیوان امیر بہلا حصہ	امیر بخش شاہ	مولوی فیض بخش محمد رفیق صاحب حیدرآباد
نظم ۱۸ ص	۲۰۸۳۰/۱۶	ملتان
دیوان امیر	امیر بخش شاہ پوترا	مولوی فیض بخش محمد رفیق صاحب حیدرآباد
نظم ۸۰ ص	۲۰۸۳۰/۱۶	یونین پریس ملتان
دیوان بہار خاطر	محمد جلال خاں	مولوی محمد حیر الدین صاحب حیدرآباد
نظم ۳۰ ص	۲۰۸۲۶/۸	سبب الہی حیدرآباد
دیوان بے زار	محمد بخش بیزار	مولوی فیض بخش محمد رفیق صاحب حیدرآباد
نظم ۳۲ ص	۲۰۸۳۰/۱۶	
دیوان حسرت	منشی غلام رسول حسرت	مولوی فیض بخش محمد رفیق صاحب حیدرآباد
نظم ۸۰ ص	۲۰۸۳۰/۱۶	
دیوان خواجہ نبی بخش	مولوی نبی بخش صدیقی	مولوی فیض بخش محمد رفیق صاحب حیدرآباد
نظم ۴۰ ص	۲۰۸۳۰/۱۸	مرشد اسٹیٹ پریس ملتان
دیوان دروغشن	فقیر سوہجا	سعد اللہ لغاری
نظم ۱۲۶ ص	۳۰۸۳۰/۸	۲۰۷۴

مصنّف	قاضی فخر الدین راضی	دیوان راضی دا
ملتان ایڈیٹرک پریس ملتان (۱۹۲۶ء)	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۳۶ ص
صوفی منور الدین سید محمد فریدی لاهور	پیر محمد حاجی شاہ	دیوان سائق
غزیر المطالع بہاولپور	۲۰ X ۲۰ / ۱۶	نظم ۳۲ ص
صوفی منور الدین منور الدین ملتان	سید ہرین شاہ مہر بہاولپور	دیوان گنج جہنم عطر صفاق
اقبال برقی پریس ملتان	۱۸ X ۲۲ / ۸	نظم ۳۸ ص
انجمن محمدیہ فریدی لاهور	مولانا محمد یار فریدی	دیوان محمدی الموسوم بہ انوار فریدی
نامی پریس لاهور	۱۶ X ۲۶ / ۸	نظم ۱۶۶ ص
انجمن فریدیہ لاهور	مولانا محمد یار فریدی	دیوان محمدی الموسوم بہ انوار فریدی
فیروز پرنٹنگ رکس لاهور (۱۳۵۷ھ) ۱۹۳۸ء	۱۶ X ۲۶ / ۸	نظم ۱۲۱ ص
آستانہ نسیم دربار محمدیہ کٹرھی اختیار خاں	مولانا محمد یار فریدی	دیوان محمدی الموسوم بہ انوار فریدی
ہمد در پرنٹنگ پریس ملتان	۱۶ X ۲۶ / ۸	نظم ۱۶۶ ص
مصنّف	محمد الدین سجادہ نشین پور اٹل	دیوان محمدیہ عالیہ شریف
اقبال برقی پریس ملتان	۱۸ X ۲۲ / ۸	نظم ۹۸ ص
لہذا لکھنؤ وفا جوگتک پبلوں (تھیل لیا پور)	مولوی غلام رسول وفا	دیوان وفا
مدینہ پرنٹنگ ورکس حیم باجھاں (۱۹۷۳ء) ۱۹۷۳ء	۲۲ X ۲۹ / ۱۶	نظم ۲۲۴ ص
مولوی محمد ہرین شاہ	سید لایت شاہ	گنج عرفانی مشہور بہ دیوان لائانی
جمیہ پریس لاهور (۱۳۳۳ھ) ۱۹۰۵ء	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۵۶ ص
حافظ ستمس الدین منور الدین ملتان	خواجہ نور احمد خلیفہ خواجہ محمد بخش نازک	مجموعہ دیوان احمد معروف بہ انوار فریدی
اقبال برقی پریس ملتان	۱۸ X ۲۲ / ۸	نظم ۱۳۶ ص کلاں

کافیاں

نام کتاب	نام مصنف	ناشر
نظم زشر صفحات بازارِ عشق	سائز جسدن ملتان	مطبع - سندھ مولوی محمد خیر الدین صاحب صافظ شمس الدین ملتان
نظم ص ۲۲ بازارِ عشق	۲۰ × ۲۶ / ۸ جسدن ملتان	مطبع الہی آگرہ (۱۳۱۶ھ) حافظ شمس الدین منور الدین حمید الدین ملتان
نظم ص ۲۲ بازارِ عشق بڑبھی پھری	۲۰ × ۲۶ / ۸ جسدن ملتان	کیسٹن پرنٹنگ اینڈ ڈیزائننگ مولوی خدایار نور محمد فیض محمد ملتان
نظم ص ۲۲ بازارِ عشق	۲۰ × ۲۶ / ۸ جسدن ملتان	خادم لتعلم سٹیٹ پریس لاہور (۱۳۲۳ھ) حافظ شمس الدین نور الدین حمید الدین ملتان
نظم ص ۲۲ بازارِ عشق	۲۰ × ۲۶ / ۸ جسدن ملتان	اسلامیہ سٹیٹ پریس لاہور مولوی خدایار نور محمد ملتان
نظم ص ۲۲ مجاہد الفراق	۲۰ × ۲۶ / ۸ میدیاں جی ایڈووکیٹس	خادم لتعلم سٹیٹ پریس لاہور (۱۳۲۳ھ) مولوی محمد خیر الدین ملتان
نظم ص ۲۲ مجاہد الفراق	۲۰ × ۲۶ / ۸ میدیاں جی ایڈووکیٹس	مطبع الہی آگرہ (۱۳۱۶ھ) حافظ شمس الدین منور الدین حمید الدین ملتان
نظم ص ۲۲ مجاہد الفراق	۲۰ × ۲۶ / ۸ میدیاں جی ایڈووکیٹس	مطبع الہی آگرہ (۱۳۱۶ھ) حافظ شمس الدین منور الدین حمید الدین ملتان
نظم ص ۲۵ مجاہد الفراق	۲۰ × ۲۶ / ۸ میدیاں جی ایڈووکیٹس	مولوی خدایار نور محمد ملتان

بے دردی داتیر	عبدالکریم ملتان	حافظ حمید الدین عزیز الدین بشیر الدین ملتان
نظم ۸ ص	۱۸ × ۲۲ / ۸	اقبال برقی پریس ملتان
تیر فرقت	منشی غلام رسول حسرت	مولوی فیض بخش محمد رفیق فقار حفظ
نظم ۳۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	محمد حسینم نواز ملتان
محمد کے ساہ	فیض محمد دلچسپ	بروم فیض لیاقت پور
نظم ۱۹۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	حافظ پرنٹنگ پریس ملتان
چس دیاں چار گالھیں	محمد یار بیرنگ	مصنفت
نظم ۸ ص	۱۷ × ۲۷ / ۸	افشاں پریس حسین باغیاں
چسمن عشق	محمد عظیم افغان	میاں فیض احمد لد مولوی خدیبا ملتان
نظم ۸ ص	۱۷ × ۲۷ / ۸	مطبع الہی آگرہ (۱۳۲۵ھ)
خمار الثعائن ترجمہ جہت الثعائن	گل محمد زائر بہاؤ پوری	مولوی محمد خیر الدین ضامن محمد خیر الدین ملتان
نظم ۱۶ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	مطبع بدلی ساڈہ مورہ
خیابانِ خرم	مولوی محمد نصیر الدین خرم	سرکاری ادبی مجلس حیدرآباد بہاولپور
نظم ۱۳۳ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	مکتبہ جدید پریس لاہور (۱۹۶۵ء)
خیالِ عشق پہلا حصہ	شیخ اللہ وسایا دسو	محمد حسین سوہاگر بہاولپور
نظم ۱۶ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	رفاہ عام اسپتیم پریس لاہور
خیالِ عشق دوجھا حصہ	شیخ اللہ وسایا دسو	شیخ اللہ وسایا بہاولپور
نظم ۱۶ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	آریہ اسپتیم پریس لاہور
داغِ جگر	سید مبارک شاہ	حافظ شمس الدین منصور الدین ملتان
نظم ۲۴ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	مطبع الہی آگرہ

فظہ شمس الدین نور الدین جمیل الدین بلتان	سید مبارک شاہ	داغِ جگر
مفید عام پریس لاہور ۱۹۰۵ء	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۲۲ ص
فظہ شمس الدین نور الدین جمیل الدین بلتان	سید مبارک شاہ	داغِ جگر
مفید عام پریس لاہور ۱۹۰۹ء	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۲۲ ص
فظہ شمس الدین نور الدین جمیل الدین بلتان	سید مبارک شاہ	داغِ جگر
آریہ اسٹیم پریس لاہور ۱۹۰۹ء	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۲۲ ص
حافظ شمس الدین نور الدین جمیل الدین بلتان	سید مبارک شاہ	داغِ جگر
اقبال برقی پریس بلتان ۱۹۲۱ء	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۲۲ ص
فظہ شمس الدین نور الدین جمیل الدین بلتان	سید مبارک شاہ	داغِ جگر
مطبع مجتہائی لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۲۲ ص
سر اسکی اکیڈمی بلتان	غلام حیدر خان خٹوئی پٹنم	ورثہ یتیم
ہمدرد پریس بلتان ۱۹۶۵ء	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۳۹۸ ص
مصنف	فیض سندھڑ	دلاند کے موتی
یونین پرنٹنگ پریس بلتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
مصنف	فیض غلام بنی عطر	دل بہار
بلتان ایڈیٹرک پریس بلتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
فلستان بک ڈپو لاہور	فیض ملک	دھیاں نمائشیاں
مصنف	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
قادی پریس بلتان	عین شاہ ساجد	ڈکھاں دی پنڈ
	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۲۰ ص

ڈکھاں دی چھاں	دلدار بلوچ	چناب اکادمی ملتان
نظم ص ۱۰۰	۱۶ X ۲۶ / ۸	پاک ایگریکلچرل پریس ملتان (۱۹۶۸ء)
رت دیاں منجوں	صادق بشیر	سرائیکی ادبی مجلس رحیمپور بہاولپور
نظم ص ۱۲۸	۱۸ X ۲۲ / ۸	مکتبہ جدید پریس لاہور (۱۹۶۷ء)
رموزِ عشق	محمد الیاس مسافر	مصنف
نظم ص ۲۲	۲۰ X ۲۶ / ۸	اقبال برقی پریس ملتان
رہنمائے عشق حصہ اول	مولوی پیر بخش	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
نظم ص ۴۰	۲۰ X ۲۶ / ۸	ہندوستان اسٹیم پریس لاہور
رہنمائے عشق حصہ دوجھا	مولوی پیر بخش	حافظ شمس الدین نور الدین حمید الدین ملتان
نظم ص ۱۴	۲۰ X ۲۶ / ۸	آریہ اسٹیم پریس لاہور
رہنمائے عشق حصہ دوجھا	مولوی پیر بخش	حافظ شمس الدین ملتان
نظم ص ۱۲	۲۰ X ۲۶ / ۸	مصنف
ساقول دی نگری	محمد یار بیرنگ	
نظم ص ۱۶	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	افشاں پریس رحیم یار خاں
سوہنی نے گھڑا	منشی غلام رسول حسرت	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم ص ۳۲	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
شاہر نما نثران	محمد عبید الرحمن بہاولپوری	سرائیکی ادبی مجلس رحیمپور بہاولپور
نظم پندرہ ص ۴۸	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نوبہارا ایگریکلچرل پریس ملتان (۱۹۶۵ء)
شانِ آسودہ طوفان	بیگم انجم گیلانی نشان	سرائیکی ادبی مجلس رحیمپور بہاولپور
نظم پندرہ ص ۶۸	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نوبہارا ایگریکلچرل پریس ملتان (۱۹۶۵ء)

شبِ حبران	دلدار حسین بلوچ	فرنیڈز سپیکیشنز ملتان
نظم ۴ ص	۱۶ X ۲۶ / ۸	ملتان ایکٹرک پریس ملتان (۱۹۶۶ء)
شعلہ ولسوز پہلا حصہ	محمد بخش نوروز	مولوی محمد خیر الدین صاحب بر محمد خیر الدین محمد خیر الدین
نظم ۶۴ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	مسلکات
شعاع ولسوز ڈوجھا حصہ	محمد بخش نوروز	کرشنا اسٹیٹ پریس ملتان (۱۹۶۴ء)
نظم ۲۸ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	مولوی محمد خیر الدین صاحب بر محمد خیر الدین محمد خیر الدین
عاشق پریشان	حافظ غلام محمد بلوچ	کرشنا اسٹیٹ پریس ملتان
نظم ۱۶ ص	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	مصنف
عشق دی داستان	منشی غلام رسول حسرت	عربی لطایح بہاولپور (۱۳۶۸ء)
نظم ۳۲ ص	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	مولوی فیض بخش محمد ذولفقار ملتان
فراقِ عشق "مجموعہ"	محمد بخش ممدن	غلام احمد اللہ بخش بہاولپور
نظم ۲۰ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	مجتبائی پریس لاہور
فناءِ عشق لعل و گلزارِ کرم	کرم ڈیر ادوری	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان
نظم ۵۰ ص	۱۶ X ۲۶ / ۸	۱۳۱۹ء
فغانِ عاشق	حفیظ اللہ	مولوی خدایار نور احمد نور محمد فیض ممدن
نظم ۱۶ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	غلام احمد محمد حسن مولوی اللہ بخش ممدن نور
کافی بہاول خاں	حافظ محمد خان	بہاول پور
نظم ۱۶ ص	۱۶ X ۲۶ / ۸	اسلامیہ اسٹیٹ پریس لاہور
کافی بہاول خاں معہ مولود شریف	عاجزہ	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
نظم ۱۶ ص	۲۰ X ۳۰ / ۳۲	گلزار محمدی پریس لاہور

مولوی اللہ بخش اعجاز حسین ملتان مجبتائی پریس لاہور	فضل فقیر کرم الہی طاب ۲۰ × ۲۶ / ۸	کافی چناؤریاں والی جدید نظم ۸ ص
مولوی احمد دین ملتان مطبع گلزار محمدی لاہور (۱۸۸۲ء)	سائیں شہباز ۲۰ × ۲۶ / ۸	کافیساں نظم ۲۴ ص
حافظ شمس الدین نور الدین ملتان مطبع مجبتائی لاہور	محمد امین ۲۰ × ۲۶ / ۸	کافیاں اردو ہندی پہلا حصہ نظم ۳۶ ص
حافظ شمس الدین نور الدین ملتان مطبع مجبتائی لاہور	محمد امین عاشق ۲۰ × ۲۶ / ۸	کافیاں اردو ہندی دوجھا نظم ۲۰ ص
حافظ شمس الدین نور الدین ملتان ہندوستان ایڈیٹورس لاہور (۱۹۰۴ء)	کمال خاں ۲۰ × ۲۶ / ۸	کافیاں کمال خاں نظم ۸ ص
لالہ جناد اس ملتان زرنگہ پریس ملتان (۱۳۰۶ھ)	کمال خاں ۲۰ × ۳۰ / ۸	کافیاں کمال خاں نظم ۱۶ ص
حافظ شمس الدین نور الدین ملتان مطبع مجبتائی لاہور (۱۸۸۸ء)	کمال خاں ۱۶ × ۲۶ / ۸	کافیاں کمال خاں نظم ۸ ص
محمد عبداللہ المعروف ملک پیر لاہور مطبع مجبتائی لاہور	کمال خاں ۲۰ × ۲۶ / ۸	کافیاں کمال خاں نظم ۸ ص
مولوی غوث بخش خیر محمد ملتان زرنگہ پریس ملتان (۱۳۰۵ھ)	عاشق محمد ۲۰ × ۲۶ / ۸	کافیاں یعنی دیوان روضۃ العاشقین نظم ۱۴ ص
مولوی خیر محمد تاج محمد ملتان مطبع ماشہ میسرٹ	عاشق محمد ۲۰ × ۲۶ / ۸	کافیاں یعنی دیوان روضۃ العاشقین ترجمہ کبھی کبھی نظم ۱۲ ص

مولوی خدایا رضی اللہ عنہما	اللہ دیوایا نون پر خوش	کلام پر خوش پہلا حصہ
ملتان ایکٹرک پریس ملتان ۱۹۳۳ء	۲۰ x ۲۶/۸	نظم ۳۲ ص
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	منشی غلام رسول حسرت	کلام حسرت
سہمدو پریس ملتان	۲۰ x ۳۰ / ۱۶	نظم ۳۲ ص
میاں نور الدین حمید الدین ملتان	مولوی اللہ بخش شائق	گلین عشق مودت شریف
مطبع مجتبیٰ لاہور	۲۰ x ۲۶/۸	نظم ۱۶ ص
محمد حفیظ الرحمن بہاولپور	منشی محمد امین امین بہاولپور	گلدستہ امینی
مفید عام اسٹیٹم پریس لاہور ۱۹۱۶ء	۲۰ x ۲۶/۸	نظم ۲۴ ص
حافظ شمس الدین نور الدین ملتان	محمد کمال خاں	گلزار سخن
مطبع مجتبیٰ لاہور	۲۰ x ۲۶/۸	نظم ۱۲ ص
حافظ شمس الدین نور الدین حمید الدین ملتان	اللہ بخش شائق	گلزار غوثیہ
مفید عام اسٹیٹم پریس لاہور ۱۹۰۵ء	۲۰ x ۲۶/۸	نظم ۸ ص
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد حرم نواز	منشی غلام رسول حسرت	کلمتیں محبت عشق کا افسانہ
ملتان	۲۰ x ۲۶/۱۶	نظم ۲۸ ص
حافظ شمس الدین محمد خیر الدین ملتان	مولوی عطا محمد مشاق	منشی مخزن غم
مطبع الہی آکرہ ۱۳۱۶ھ	۲۰ x ۲۶/۸	نظم ۲۸ ص
غلام احمد اللہ دیوایا بہاولپور	اللہ وسایا کرم	گلزار کرم معرور بہ افسانہ غم
مطبع مفید عام لاہور ۱۳۲۳ء	۱۸ x ۲۲/۸	نظم ۵۰ ص
حافظ شمس الدین ملتان	مستن حسان ملتان	مجموعہ کافیاں مسنے بہ کزاق
مطبع کاش بن ملتان ۱۸۹۶ء	۲۰ x ۲۶/۸	نظم ۳۶ ص

- مجموعہ کافیاں حبشہ میرن شاہ، باغ شاہ، محمد بخش مولوی خدایار نور احمد نور محمد فیض احمد
نظم ۸ ص ۲۰ × ۲۶ / ۸
- مجموعہ کافیاں و ڈوہڑے عاتق مولوی عبدالغفور طالب فطیہ شمس الدین نور الدین جمیل الدین بلتان
مع سوال جواب لیسر دپدر ۲۰ × ۲۶ / ۸
نظم ۸ ص
- مجموعہ کافیاں و ڈوہڑے عاتق مولوی خدایار نور احمد فیض احمد
مع سوال جواب عشقیہ لیسر دپدر ۲۰ × ۲۶ / ۸
نظم ۸ ص
- مجموعہ کافیاں مع غزلیہ کلاں خواجہ غلام فرید مخدوم ولایت حسین مولوی خدایار نور احمد بلتان
نظم ۳۲ ص ۲۰ × ۲۶ / ۸
خدیجہ محمد یار
- مجموعہ کافیاں ہندی خواجہ عاقل محمد حوگی مولوی خدایار مولیٰ محمد خیر الدین حافظ
نظم ۲۰ ص ۲۰ × ۲۶ / ۸
محمد شمس الدین بلتان
مطبع الہی آگرہ ۱۳۲۳ھ
- مجموعہ کافیاں ساجدین بلتانی میاں جسدین بلتانی مولوی خدایار نور احمد نور محمد فیض احمد
نظم ۲۴ ص ۲۰ × ۲۶ / ۸
ملتان
- مجموعہ کافیاں عشق ناز گل احمد یار احمد مولوی محمد خیر الدین صابر محمد خیر الدین بلتان
نظم ۳۶ ص ۲۰ × ۲۶ / ۸
مطبع الہی آگرہ ۱۳۲۳ھ
- نظم ۸ ص ۱۸ × ۲۲ / ۸ شری بالکنڈہ سٹیم پریس لاہور ۱۳۲۳ھ
- نظم ۱۲ ص ۲۰ × ۲۶ / ۸ مولوی اللہ بخش شائق فطیہ شمس الدین نور الدین بلتان
مطبع محبتانی لاہور
- نظم ۳۶ ص ۲۰ × ۲۶ / ۸ مولوی محمد امین عاشق حافظ جمیل الدین عزیز الدین بلتان
اقبال برقی پریس ملتان

وہند کے پیر نظم ص ۱۱۲	ممتاز علی خان اہر محمد نواز خان ۲۰ X ۳۰ / ۱۶	مننازا اکیڈمی، بھٹہ دارن جیم خان سید الیکٹرک پریس ملتان (۱۹۷۳)
ہاں کے پیرے نظم ص ۹۶	شاہد گیلانی ۲۰ X ۳۰ / ۱۶	ادبی لائبریری ملتان نائٹس پریس لاہور (۱۹۷۳ء)
یادگار صفت نظم ص ۱۵۵ تا ۲۰۸	مولوی خیر الدین صاحب ۲۰ X ۲۶ / ۸	محمد منیر منیر نوبھار الیکٹرک پریس ملتان (۱۹۳۵ء)

سی حرفی۔ پاراں ماہ

کتاب و اناں	مصنّف	ناشر
نظم/نثر صفحے	کتاب داسبائز	چھاپہ خانہ سہ
پاک سی حرفی	نور احمد سیال شہید شہیری	مصنّف
نظم ۸ ص	۱۶ × ۲۶ / ۸	گودیزی پرنٹنگ پریس بہاولپور ۱۹۶۴ء
چندری	عبد اللہ	پیرانی پبلشنگ کمپنی ملتان
نظم ۸ ص	۲۰ × ۲۶ / ۱۶	
چندری	عبد اللہ	فاروقی کتب خانہ ملتان
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مطبع صدیقیہ ملتان
چندری پروسی	عبد اللہ	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	.. بوئین پریس ملتان
چندری پروسیا	عبد اللہ	صدیقیہ کتب خانہ ملتان
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مطبع حبیبیہ ملتان
چندری پروسیا	عبد اللہ	صدیقیہ کتب خانہ ملتان
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مطبع صدیقیہ ملتان
چرخہ ملتانی	حافظ خان بہادر شاکر	مصنّف
نظم ۱۶ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	صدیقیہ پریس ملتان
چرخہ نامہ	حافظ جمال اللہ ملتانی	قاضی مولا بخش ملتان
نظم ۱۶ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	

چرخہ نامہ معروف حسی فی جمالی	حافظ جمال اللہ ملتان	لفظ شمس الدین منور الدین حمید الدین ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۱۶	ابوالعلائی سٹیٹم پریس لاہور
۱۶ ص	فیض سندھڑ	مصنف
سی عرفی	۲۰ × ۲۶ / ۱۶	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۱۶	حافظ شمس الدین منور الدین ملتان
۸ ص	اکبر شاہ	نوبہار سٹیٹم پریس ملتان
سی عرفی	۲۰ × ۲۶ / ۸	جوت سنگھ سنت سنگھ لاہور
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	نولکشور لمیٹڈ گیس پریس لاہور ۱۳۲۱
۱۲ ص	برآدا	شیخ برکت علی اینڈ سنز لاہور
سی عرفی	۲۰ × ۲۶ / ۸	علمی پرنٹنگ پریس لاہور
نظم	۱۸ × ۲۲ / ۸	حافظ حمید الدین غور الدین ملتان
۸ ص	برآدا	اقبال برقی پریس ملتان
سی عرفی	۱۸ × ۲۲ / ۸	سوی خدا یار نور احمد نور محمد فیض احمد ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	حافظ شمس الدین منور الدین حمید الدین ملتان
۱۲ ص	جان محمد	مصطفیٰ مفید عام لاہور
سی عرفی	۲۰ × ۲۶ / ۸	حافظ شمس الدین منور الدین حمید الدین ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	ہلالیہ سٹیٹم پریس لاہور
۸ ص	غلام علی - عاجز ملتان	حافظ شمس الدین منور الدین حمید الدین ملتان
سی عرفی	۲۰ × ۲۶ / ۸	حافظ شمس الدین منور الدین حمید الدین ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	حافظ شمس الدین منور الدین حمید الدین ملتان
۸ ص	حسین بخش	حافظ شمس الدین منور الدین حمید الدین ملتان
سی عرفی	۱۸ × ۲۲ / ۸	اقبال برقی پریس ملتان
نظم		

سی حرفی داغ عشق	حافظ عبدالرحمن ملتان	مصنف
نظم . ص ۸	۱۸ X ۲۲/۸	سرسوتی پریس ملتان
سی حرفی در معرفت چند مسائل شرعیہ	خواجہ عبید اللہ ملتان	مولانا حافظ محمد عبدالعظیم ملتان
نظم ص ۱۶	۲۰ X ۳۰/۱۶	ملتان الیکٹرک پریس ملتان
سی حرفی ڈھولہ	نور الدین	حافظ شمس الدین اینڈ سنر ملتان
نظم ص ۸	۲۰ X ۲۶/۸	ابوالعلائی اسٹیٹ پریس آگرہ
سی حرفی مولوی خیر الدین	مولوی خیر الدین	کتاب خانہ مولوی خدایار فیض احمد ملتان
نظم ص ۸	۲۰ X ۲۶/۸	مطبع خضر مجتبیٰ ملتان
سی حرفی علی حیدر	علی حیدر	محمد عبدالرحیم صدیقی ملتان
نظم ص ۱۶	۲۰ X ۲۶/۸	.. لونین پرنٹنگ پریس ملتان
طلوع عشق یعنی جبرجہ پیری (ترجمہ پیری)	غلام قاسم شاہ	مولوی فیض بخش محمد ولفقار حافظ محمد کریم ملتان
نظم ص ۱۶	۲۰ X ۳۰/۱۶	
لذت العشق	محمد ایاس مسافر	کتاب خانہ حاجی مشتاق احمد ملتان
نظم ص ۳۸	۲۰ X ۲۶/۸	اقبال برتنی پریس ملتان
پوری نامہ رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم	حلیفہ	نظا شمس الدین منور الدین ملتان
نظم ص ۸	۲۰ X ۲۶/۸	کرسٹنا اسٹیٹ پریس ملتان ۱۳۳۹ھ
مجموعہ اکبر شاہ	اکبر شاہ	حافظ شمس الدین ملتان
نظم ص ۱۲	۲۰ X ۲۶/۸	نوبہار اسٹیٹ پریس ملتان
مجموعہ اکبر شاہ	اکبر شاہ	مولوی خدایار نور احمد ملتان
نظم ص ۱۲	۲۰ X ۲۶/۸	اسلامیہ اسٹیٹ پریس لاہور

مجموعہ ہاران ماہ بیت سلطان باہر	شعرا	حسب منشی کلاب سنگھ اینڈ سنز لاہور
نظم	۲۰×۲۶/۸	مطبع مفید عام لاہور ۱۸۹۹ء
۱۶ ص	جان محمد گداز	ملک بشیر احمد لاہور
مجموعہ جان محمد	۲۰×۲۶/۸	عالمگیر پریس لاہور
نظم	۲۰×۲۶/۸	مولوی خیر الدین صاحب مدرسہ بشیر الدین محمد نیر الدین
۲۳ ص	منشی جان محمد گداز	ملتان ۱۳۰۵ھ
مجموعہ جان محمد گداز تریکھی پھیڑی	۲۰×۲۶/۸	مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز عثمان
نظم	۲۰×۲۶/۸	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
۲۲ ص	حسب منشی جان محمد گداز	مولوی خدیار نور محمد نور محمد فیض محمد ملتان
مجموعہ رحیم یار	۲۰×۲۶/۸	مطبع ہاشمی میرٹھ ۱۹۰۵ء
نظم	۲۰×۲۶/۸	مولوی خدیار نور احمد نور محمد فیض ملتان
۲۰ ص	اکبر شاہ	اسلامیہ اسٹیم پریس لاہور
مجموعہ سی عرفی ڈاڑھی	۲۰×۲۶/۸	مولوی خیر محمد مولوی فیض محمد اینڈ سنز ملتان
تجاہ نمازاں، مدح صاحب السیر	۲۰×۲۶/۸	منشی کلاب سنگھ اینڈ سنز لاہور
نظم	۲۰×۲۶/۸	مطبع مفید عام لاہور ۱۳۲۵ھ
۱۲ ص	اکبر شاہ	۱۹۰۴ء
مجموعہ سی عرفی ڈاڑھی	۲۰×۲۶/۸	منشی کلاب سنگھ اینڈ سنز لاہور
تجاہ نمازاں، مدح صاحب السیر	۲۰×۲۶/۸	مطبع مفید عام لاہور ۱۳۲۵ھ
نظم	۲۰×۲۶/۸	منشی کلاب سنگھ اینڈ سنز لاہور
۸ ص	منشی فضل حق کروڑ	مطبع مفید عام لاہور ۱۳۲۵ھ
مجموعہ سی عرفی و کافیاں	۲۰×۲۶/۸	۱۹۰۴ء
نظم	۲۰×۲۶/۸	منشی کلاب سنگھ اینڈ سنز لاہور
۸ ص	منشی فضل حق کروڑ	مطبع مفید عام لاہور ۱۳۲۵ھ
۲۲ ص	۱۸×۲۲/۸	۱۹۰۴ء
مناسباتی چندری		
نظم		

غزلاں

کتاب نام	مصنف	ناشر
نظم / نثر صفحے	کتاب داسائز	چھاپہ خانہ سندھ
بال جبرائیل (منظوم ترجمہ)	شیم لیہ	بزم سراچی چمن لیٹ
نظم ۸۰ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	۱۹۶۴ء
خیابانِ خسرو	مولانا محمد نصیر الدین قرم	سراچی ادبی مجلس حیدر آباد لاہور
نظم ۱۳۳ ص	۲۰ × ۳۰ / ۸	مکتبہ جدید پریس لاہور ۱۹۶۵ء
ڈکھ دی چھپال	دلدار بلوچ	چناب اکادمی ملتان
نظم ۱۰ ص	۱۶ × ۲۶ / ۱۶	پاک ایڈیٹرک پریس ملتان ۱۹۶۸ء
غالب دیباں غزلاں	دلشاد کلاپنچوی	مکتبہ میری لائبریری لاہور
نظم ۹۱ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مکتبہ جدید پریس لاہور ۱۹۶۹ء
غزلیاتِ دلسوز	شیخ محمد یار صدیقی دل سوز	شیخ الہی بخش
نظم ۸ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	صالح الانوار سٹیٹ پریس لاہور ۱۹۶۹ء
فغانِ شاد	پنوں اودہ شاہ و بہا پوری	صوفی عبدالرحیم بخش سجادہ نشین دربار شاہ
نظم ۱۶ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مہلودالہ صنایع گوجرانوالہ
فیضِ عشق	فیض سندھٹر رنگ علی ساقی	مکتبہ جدید پریس لاہور ۱۹۶۴ء
نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	گورنری پریس لاہور ۱۹۶۴ء
قوالی لائٹنی المعروف سوگر ملانی	فیض بخش	قنادری پریس ملتان
نظم ۱۲۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۸	مولوی فیض بخش اینڈ سنز ملتان
		مفید عام پریس لاہور

ممتاز علی خان ڈایر و محمد نواز خان خانی	ممتاز اکیڈمی بھٹہ و ابن	دہندے نیر
سید الیکٹرک پریس ملتان ۱۹۶۳ء	۳۰ x ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۱۲
عالم اکیڈمی لاہور	اقبال سوکڑی	ہنخواں دے ہار
پنجاب پریس لاہور ۱۹۶۶ء	۳۰ x ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۶۲
ادبی لائبریری ملتان	شا دگیلانی	ہاں دے پیرے
پنپیس پریس لاہور ۱۹۶۳ء	۳۰ x ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۹۶

نظماں

مصنّف	مصنّف	کتاب واناں
ناشر چھاپہ خانہ چھپن داس	ساز	نظم / نشر صفحے
مصنّف	مولانا محمد نصیر الدین غم بہار دہلوی	آج کے مسلمان
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۶
مصنّف	جمال الدین	احوال زمانہ
یونین پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ص ۸
مصنّف	شیر محمد ڈیروی	صلاحی نظمیں ڈوجھے پھیری
پریس ملتان ۱۹۵۶ء	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۲۲
مصنّف	رشید ستانی	اکھیں دے جگاں دے
خواجہ خدا بخش اکیڈمی خیرپور	۱۸ × ۲۲ / ۸	نظم ص ۹۶
سید الیکٹرک پریس ملتان ۱۹۶۶ء	واحد بخش خاں واحد	اوکھا دلچیا
مصنّف	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۸
دستور پرنٹنگ پریس بہاولپور	نصر اللہ خاں ناصر	اُوے ہوئے ہوئے
سراچی ادبی مجلس بہاولپور	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۸۰
مصنّف	شہاب الدین	بہاولپور دا اُبھ
شہری کتب خانہ بہاولپور	۲۰ × ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۱۶
عزیز المطالع بہاولپور ۱۹۴۲ء	محمد یار بیرنگ	مجھو دا زمانہ
مصنّف	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ص ۸
حاجی اللہ ڈوٹے زمیندار		
افشاں پریس رحیم یار خاں		

قاضی مولانا بخش ملتان		پروانہ بطرز راگ آسا	
آریہ ایٹیم پریس لاہور	۱۸ X ۲۲ / ۸	نظم	۸ ص
سید حسین شاہ خان پور	محمد یار بیرنگ	پاکستان وچ طوفان	
افشاں پریس رحیم یار خان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم	۱۶ ص
مصنف	غلام نبی عظمیٰ	پریشانی سرمایہ جمع شدہ	
دکٹوریہ پریس ملتان ۱۹۷۲ء	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم	۸ ص
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد رحیم نور	مصتبول احمد	پنجابی مابین بزرگان ملتان	
ملتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم	۱۶ ص
فنکار اکیڈمی بہاولپور	قاسم جلال	پھلاں دی سیج	
نوبہار ایڈیٹر پریس ملتان ۱۹۷۵ء	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم	۸۰ ص
مرکز ملیکی زبان و ادب بہاولپور	محمد بشیر احمد ظامی بہاولپوری	پھلاں دے بار	
امروز پرنٹنگ پریس ملتان	۶ X ۳ ۱/۲	نظم	۶۰ ص
مصنف	فیض سندھو	پینچم جہاد	
یونین پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم	۸ ص
مولوی محمد خیر الدین صاحب محمد خیر الدین ملتان	مولانا محمد صدیق	تحفہ المسلمین	
مطبع النبی اکبرہ ۱۳۱۵ھ	۲۰ X ۲۶ ۱/۸	نظم	۱۶ ص
مصنف	محمد حسین	تحفہ زمانہ ذی ہوا	
ملتان ایڈیٹر پریس ملتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم	۸ ص
صوفی احمد جان صادق فریدی چاچراں	صادق فریدی چاچراں	تذکرہ اولیاء	
	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم	۸ ص

مصنف	حافظ خان بہادر شاہ	تقدیم الاخرت	نظم	۲۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	صدیقیہ پریس ملتان
مصنف	صوفی فیض محمد و لکھپٹ	نیز رومی کے تختی سیلاب	نظم	۱۶ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	افشاں پریس رحیم یار خاں
مصنف	صوفی فیض محمد و لکھپٹ	ٹھڈے ساہ	نظم	۱۹۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	حافظ پرنٹنگ پریس ملتان ۱۹۶۱ء
مصنف	عبدالرحمن مصنظر	ٹیڈی	نظم	۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	ضیاء حسین جوہر بہاولپور
مصنف	صوفی فیض محمد و لکھپٹ	ٹیشن لیا پور کے تیز رومی ٹکر	نظم	۱۶ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مخدوم نور محمد ماسٹری رحیم یار خاں
مصنف	غلام نبی غطر	جہادِ سلیم پاکستانی	نظم	۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	افشاں پریس رحیم یار خاں
مصنف	خسین ملتان	چھلانے پھٹ	نظم	۱۶ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	دکٹوریہ پریس ملتان ۱۹۶۲ء
مصنف	نذر محمد خاں خوشتر	حقیقتِ حق جمعیت کے جہاد	نظم	۱۶ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	سرکاری ادبی مجلس بہاولپور
مصنف	فیض محمد و لکھپٹ	خونی سیلاب	نظم	۳۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	بمدر پرنٹنگ پریس ملتان
مصنف	غلام حیدر خاں یتیم خونی	ڈریم تیم	نظم	۳۹۱ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	سرکاری اکادمی ملتان
مصنف						بمدر پریس ملتان ۱۹۶۶ء

چناب اکیڈمی ملتان پاک ایلیٹرک پریس ملتان ۱۹۶۸ء مصنّف	دلدار بلوچ ۱۷/۲۶ X ۱۷	ڈکھ دی چھاں نظم ۱۰۰ ص
عزیزہ لطیفہ بہادر پور ضلعی خاندانی منصوبہ بندی بورڈ بہاولپور	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۱۶ ص
آفتاب عالم پریس لاہور مصنّف	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
یونین پرنٹنگ پریس ملتان ملوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
اقبال برقی پریس ملتان قریشی فاروقی کتب خانہ ایڈیٹری ملتان	۱۸ X ۲۲ / ۸	نظم ۸ ص
عزیزہ پرنٹنگ پریس ملتان مصنّف	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
محبوب عالم پریس ملتان محکمہ اطلاعات بہاولپور ڈویژن	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
سید الیکٹرک پریس ملتان ۱۹۶۸ء بزم ثقافت ملتان	۱۸ X ۲۲ / ۸	نظم ۸۸ ص
سید الیکٹرک پریس ملتان ۱۹۶۵ء مصنّف	۱۸ X ۲۲ / ۸	نظم ۶۴ ص
محمد ریاض خاں خاکوانی مصنّف	۲۰ X ۳۰ / ۸	نظم ۸ ص

مولوی فیض بخش محمد رفیقاً عالم محمد رحیم

موسیقی

۲۰ × ۳۰ / ۸

موجی داپیہ
نظم
۸ ص

سرکاری ادبی بورڈ ملتان

عسکرمال خاں

ہم نشروں کوک میڈی سنٹر
حسن حسین دی مافی

ہمد و پرنٹنگ پریس ملتان ۱۹۶۲ء

۱۶ × ۲۶ / ۸

نظم
۱۶ ص

مولوی شمس الدین نور الدین ملتان

حافظ خدا بخش ملتان

نصیحت نامہ المعروف چیٹرا

محبوب عالم پریس ملتان

۲۰ × ۳۰ / ۱۶

نظم
۶ ص

مولوی شمس الدین نور الدین ملتان

حافظ خدا بخش ملتان

نصیحت نامہ المعروف چیٹرا

ملتان الیکٹریک پریس ملتان

۲۰ × ۳۰ / ۱۶

نظم
۸ ص

مصنف

سید صفدر حسین صفدر

بار دی تلاش

پاک الیکٹریک پریس ملتان

۲۰ × ۳۰ / ۱۶

نظم
۱۶ ص

محمد شریف ملتان

نبی بخش

نصیحت نامہ عرف حرم پیمان و اچکا

حمید پریس لاہور

۲۰ × ۲۶ / ۱۶

نظم
۱۲ ص

حافظ شمس الدین نور الدین ملتان

اسپرڈتہ جوہر ملتان

ہدایت نامہ

قدرت اللہ

ہر پیر اور معانی کے درمیان

اشمس پریس ملتان ۱۳۲۳ء

۱۸ × ۲۲ / ۸

گڈیاں دی ٹکر
نظم
۸ ص

حکیم محمد اکبر

حیات محمد

ہر پیر اور معانی کے درمیان

اشمس پریس ملتان

۱۸ × ۲۲ / ۸

گڈیاں دی ٹکر
نظم
۸ ص

عامر اکیڈمی لاہور

اقبال سوکڑی

ہنچوں دے ہار

پنجاب پریس لاہور ۱۹۶۳ء

۲۰ × ۳۰ / ۱۶

نظم
۱۶۲ ص

چوہدری حبیبہ نند بہا دلپور

ماسٹر ہری چند گوٹھی

ہری کے منو بہر بھول

عربی المطابع بہا دلپور ۱۹۳۹ء

۲۰ × ۳۰ / ۱۶

نظم
۱۶ ص

ڈوہڑے

نام کتاب	مصنف	ناشر
نظم از شر صفحے	سائز کتاب	مطبع
تحفت العشاق	غلام سکندر خان غلام	مولوی محمد حیدر الدین صاحب بر محمد فخر الدین محمد بنیر الدین ملتان
نظم ص ۱۶	۲۰ × ۲۶ / ۸	مطبع الہی آگرہ
تحقیق عاشق برار معشوق	غلام رسول حسرت	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد حرم نواز ملتان
نظم ص ۲۰	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مطبع الہی آگرہ
جدب عاشق یعنی خیرات حسن	عبدالقادر مخلص پر دہی	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار رضا محمد حسین نواز ملتان
نظم ص ۴۰	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
جگر عاشق و معشوق	مولوی نور محمد	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم ص ۴۰	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نواز بک ڈلو ملتان
حسینی ڈوہڑے	غلام جعفر سحر	عزیز پریس ملتان
نظم ص ۲۴	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	ایمن برادر س کراچی
حسینی ڈوہڑے	پر دہی سحر	ایمن برادر س کراچی
نظم ص ۳۶	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	سیرانی پبلشنگ کمپنی ملتان
حسینی ڈوہڑے	مذر منظور سیرانی	سیرانی پبلشنگ کمپنی ملتان
نظم ص ۲۴	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
حسینی ڈوہڑے و کافیاں	منشی غلام رسول حسرت	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
سوال جواب سوینی نئے کھڑا	منشی غلام رسول حسرت	یونین پریس ملتان
نظم ص ۳۲	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	یونین پریس ملتان

مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار نوبہار پریس ملتان	حسیب اللہ ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	شجر عشق نظم ص ۳۲
قائم علی وزیر حسین ملتان	حسیب اللہ ۱۸ × ۲۲ / ۸	شجر عشق نظم ص ۱۶
محمد رمضان خان بلوچ لیہ یونین پرنٹنگ پریس ملتان	فیض سندھ ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	خوش رو ڈھولہ (ترکیبی چیری) نظم ص ۸
مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان	مہر سرفراز خاں ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	دیوانہ عاشق نظم ص ۱۶
قریشی بک ڈپو ملتان	الطاف حسین کھلا ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	ڈوہڑہ جات نظم ص ۲۰
مصنف قادری پریس ملتان	لالہ جسموں رام ۲۰ × ۲۶ / ۱۶	ڈوہڑہ جات نظم ص ۸
مصنف	ملک احمد بخش فیض ہشتی سندھ	ڈوہڑہ جات نظم ص ۸
عزیز المظاہر بہا دلی مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	الہی بخش پرجوش ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	ڈوہڑہ جات پرجوش نظم ص ۱۶
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد رحیم نواز محمد اقبال محمد جلال ملتان	منشی اللہ بخش پرجوش ۲۰ × ۲۶ / ۱۶	ڈوہڑہ جات پرجوش نظم ص ۸
پنجاب پبلسٹی پرنٹنگ کرس ملتان مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد رحیم نواز ملتان	منور حسین تونسوی خوشدل ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	ڈوہڑہ جات پرجوش نظم ص ۱۶

مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان	مولوی عاکف حسین	ڈوہڑہ شاہ حضرت امام حسینؑ	نظم	ص ۱۶	۲۰ × ۳۰ / ۸
حافظ شمس الدین منور الدین ملتان	بخشن و نوروز	ڈوہڑہ جات و لسوز	نظم	ص ۶۴	۲۰ × ۲۶ / ۸
اقبال برقی پریس ملتان	بخشن و نوروز	ڈوہڑہ شاہ و لسوز پہلا حصہ	نظم	ص ۵۸	۲۰ × ۲۶ / ۸
دھپت رائے بک سیلر ملتان	بخشن و نوروز	ڈوہڑہ شاہ و لسوز مجموعہ بخش و نوروز	نظم	ص ۲۰	۱۶ × ۲۶ / ۸
نوبہار پریس ملتان	بخشن و نوروز	ڈوہڑہ شاہ ساجد یار	نظم	ص ۱۶	۲۰ × ۳۰ / ۱۶
حافظ شمس الدین نور الدین ملتان	حاجی اللہ یار	ڈوہڑہ شاہ محمدی مولود شریف	نظم	ص ۸	۲۰ × ۳۰ / ۱۶
لاہور پرنٹنگ پریس لاہور	عبدالواحد واحد کنگ	ڈوہڑہ شاہ نوروز کلاں	نظم	ص ۲۸	۲۰ × ۳۰ / ۱۶
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد رحیم نواز ملتان	مصنف	ڈوہڑہ شاہ نیاز محمدی	نظم	ص ۱۶	۱۸ × ۲۲ / ۸
صدیقیہ پریس ملتان	مصنف	پنج گول مرچیاں	نظم	ص ۲۴	۲۰ × ۳۰ / ۱۶
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد رحیم نواز ملتان	مصنف	ستی کے ڈوہڑے	نظم	ص ۲۴	۲۰ × ۳۰ / ۱۶
یونین پرنٹنگ پریس ملتان ۱۹۴۶ء	سلطان احمد نیاز مند				
بزم فیض لیاقت پور	محمد اقبال اظہر				
مکہ پریس رحیم یار خاں	فیض				
نواز بک ڈپو ملتان					

سستی کے ڈوہڑے	عاجز	جہانگیر بک پو لاہور
نظم	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	پرنٹس لاہور
۲۸ ص		
سوزِ جوانی	منشی غلام رسول حسرت	اخلاق بک پوائنڈ جنرل سٹورز ملتان
نظم	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	شمس پریس ملتان
۲۲ ص		
عاشقانہ مہفل (حصہ تہیجا)	ایم ذوالفقار علی خان شاغل	ایم حاجی بخش کر بلالی ڈیر غازی پور
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۱۶	
۸ ص		
فیضِ بہاراں	فیض سندھڑ	قریشی فاروقی بک اینڈ سٹیشنری
نظم	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	ڈاکس ملتان
۸ ص		عزیز پریس ملتان
فیض کے ڈوہڑے	فیض سندھڑ	نواز بک ڈپو ملتان
نظم	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	عزیز پریس ملتان
۲۲ ص		
گلدستہ پاکستانی جیدی	محمد اسلم	مولوی فیض بخش محمد حرم نواز ملتان
نظم	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	پاکستان پیسٹری پرنٹنگ پریس ملتان
۸ ص		
گلدستہ فیض	فیض سندھڑ	مصنف
نظم	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	رحمن پرنٹنگ پریس لاہور
۸ ص		
مجموعہ ڈوہڑے جا جدیدی کہیں	مولوی محمد امین عاشق	حافظ حمید الدین عزیز الدین ملتان
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	انبال برقی پریس ملتان
۲۰ ص		
مجموعہ محبت	غلام رسول حسرت	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	
۳۲ ص		
ڈوہڑے جا دلسو مجموعہ بخش و لورڈ	بخشن و لورڈ	مولوی عبدالواحد مسال محمد محمود شاہر محمد
نظم	۲۰ × ۲۶ / ۸	ڈاکر محمد و محمد اکمل جلال پریس ملتان
۶۶ ص		مطبع بلالی ساڈھورہ

کتاب داناں	ڈھولہ	مصنف	ناشر
نظم / نثر صفحے	ڈھولہ	کتاب داس نثر	چھاپہ خانہ
نظم ۸ ص	نظم ۸ ص	مولوی انس بخش خادم	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
ڈھولہ	ڈھولہ	ناطق	یونین پریس ملتان
نظم ۸ ص	نظم ۸ ص	ناطق	رحمت بک کھنٹی بہاولپور
ڈھولہ	ڈھولہ	ناطق	گودیری پرنٹنگ پریس بہاولپور
نظم ۸ ص	نظم ۸ ص	ناطق	ملک بشیر احمد لاہور
ڈھولہ	ڈھولہ	ناطق	تعلیمی پریس لاہور
نظم ۸ ص	نظم ۸ ص	ناطق	کتب خانہ رحیمہ ملتان
ڈھولہ	ڈھولہ	ناطق	رحیمہ پریس ملتان
نظم ۸ ص	نظم ۸ ص	ناطق	بیرانی پبلیشنگ کھنٹی ملتان
ڈھولہ	ڈھولہ	ناطق	کتب خانہ حاجی نیاز احمد ملتان
نظم ۸ ص	نظم ۸ ص	ناطق	محکم پریس ملتان
ڈھولہ	ڈھولہ	ناطق	فطرت شمس الدین نور الدین ملتان
نظم ۸ ص	نظم ۸ ص	ناطق	یونین پریس ملتان
ڈھولہ "روایت از"	ڈھولہ "روایت از"	ناطق	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد رحیم نورانی
نظم ۸ ص	نظم ۸ ص	ناطق ملتان	نوبہار ایڈیٹرک پریس ملتان
ڈھولہ "اصلی سے مکمل"	ڈھولہ "اصلی سے مکمل"	ناطق ملتان	کتب خانہ حاجی نیاز احمد کھنٹی ملتان
نظم ۸ ص	نظم ۸ ص	ناطق	فطرت شمس الدین منور الدین ملتان
ڈھولہ "مجموعہ سی عربی"	ڈھولہ "مجموعہ سی عربی"	ناطق	اقبال ایڈیٹرک پریس ملتان
نظم ۸ ص	نظم ۸ ص	ناطق	اقبال ایڈیٹرک پریس ملتان

ابیات

نام مصنف	نام کتاب	نظم اشعار صفیات
سازگاری کتاب	مطبع - سندھ	نظم اشعار صفیات
سلطان الطحا علی	عاجی محمد شہان قادری لاہور	ابیات باہر سلفہ جود شرح
۲۰ X ۲۶ / ۸	مکتبہ حیدر پریس لاہور	نظم ۶۳۹ ص
عبد الغفور	شیخ محمد شہیر انور سندھ لاہور	ابیات حضرت سیدنا ابوبکر
۲۰ X ۲۶ / ۱۱	منصوب ایگریکیشن پرنٹنگ پریس لاہور	نظم ۱۱۲ ص
علی حیدر نعمانی	انصار شاہ کی قومی دکان لاہور	ابیات حضرت علی حیدر
۲۰ X ۲۶ / ۸	مکتبہ پرنٹنگ پریس لاہور	نظم ۸۸ ص
علی حیدر نعمانی	ملک سعید بن ملک تاج الدین لاہور	ابیات حضرت علی حیدر
۲۰ X ۲۶ / ۸	مشہور عالم پریس لاہور ۱۳۲۵ھ	نظم ۸۴ ص
علی حیدر	ملک سعید بن ملک تاج الدین لاہور	ابیات حضرت علی حیدر یعنی سید غوثیہ
۲۰ X ۲۶ / ۸	نول کشور گیس پرنٹنگ ورکس لاہور	نظم مختلف اشعار مع ہیر
مرتبہ ناشر	شیخ غلام علی برکت علی لاہور	نظم ۸۶ ص
۲۰ X ۲۶ / ۸	علمی پرنٹنگ پریس لاہور	بیت بابا فرید شکر گنج
مرتبہ ناشر	ملک دین محمد انیسٹرنٹ لاہور	و سلطان باہو
۱۶ X ۲۶ / ۸	دین محمدی پریس لاہور	نظم ۱۶ ص
		بیت حضرت بابا فرید شکر گنج
		و سلطان باہو
		نظم ۱۶ ص

مثنویاں

کتاب و اناں	مصنف	ناشر
نظم / نثر صفحے	کتاب و اساتذہ	چھاپہ خانہ ریسٹ
پہلی نیا لکھنوی بی بزر سوال جواب	فضلحی خان زبانی منہج ترقی لکھنؤ	مطبع دارالافتاء اسلامیہ لاہور
نظم ۸ ص	۲۰۸۲۶/۱۶	۱۹۰۹
نکرار حقیقہ و دینی دلچ سپر	انڈیا مار جوید شہنشاہ	مطبع دارالافتاء اسلامیہ لاہور
۱۹ ص	۲۰۸۲۶/۱۶	۱۹۰۹
زیچا	مولوی عبدالحمید شہنشاہ	مطبع مفیداء لاہور
نظم ۹۶ ص	۲۰۸۲۶/۱۶	۱۹۰۹
زیچا	مولوی عبدالحمید شہنشاہ	چرخ الہدٰی لاہور
نظم ۱۰۶ ص	۲۰۸۲۶/۱۶	۱۹۱۳
زیچا ہندی	مولوی عبدالحمید شہنشاہ	چرخ الہدٰی لاہور
نظم ۶۸ ص	۲۰۸۲۶/۱۶	۱۹۱۳
سہمی	غلام حیدر خاں حیدرانی	حیدرانی پبلی کیشنز ملتان
نظم ۹۶ ص	۲۰۸۳۰/۱۶	۱۹۰۲
مثنوی شمس الطریق مع مولود شریف	مولوی محمد صدیق	مولوی خیر محمد فنیس پبلی کیشن ملتان
نظم ۲۲ ص	۱۶ X ۲۶/۸	اسلامیہ اینیم پریس لاہور
مثنوی مخزن چشم	مولوی غلط محمد مشتاق	فطانتس الدین مولوی محمد حیدر الدین ملتان
نظم ۲۸ ص	۲۰۸۲۶/۱۶	مطبع الہدیٰ لاہور

سیف الملوک

نام کتاب

مصنف

ناشر

نظم / نثر صفحات

سائز

مطبع - سنہ

سیف الملوک ڈوجھے پھیرے	صائب ملتانی	گیلام بک سیدر ملتان
نظم ۳۲ ص	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	ملتان ایڈیٹرک پریس ملتان
سیف الملوک	لطف علی	ملک شہیر احمد اینڈ سنز لاہور
نظم ۸۰ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	تعلیمی پریس لاہور
سیف الملوک	لطف علی	ملک دین محمد اینڈ سنز لاہور
نظم ۷۲ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	دین محمدی پریس لاہور
سیف الملوک	لطف علی	شیخ غلام علی اینڈ سنز لاہور
نظم ۷۲ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	علی پرنٹنگ پریس لاہور
سیف الملوک	لطف علی	جے ایس سنت سنگھ اینڈ سنز لاہور
نظم ۷۰ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	آفتاب عالم پریس لاہور
سیف الملوک	لطف علی	سیٹھ آدم جی عبداللہ لاہور
نظم ۷۲ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	اتحاد پریس لاہور
سیف الملوک	لطف علی	محمد عبداللہ المعروف ملک سیرا لاہور
نظم ۸۰ ص	۲۰ X ۲۶ / ۸	مطبع مجتہدی لاہور (۱۳۰۶ھ)
سیف الملوک	لطف علی	ملک دین محمد لاہور
نظم ۷۲ ص	۲۲ X ۲۹ / ۸	انقلاب اسٹیم پریس لاہور

سندھی ادبی بورڈ کراچی وفاقی پرنٹنگ پریس کراچی	لطف علی ۱۸ X ۲۳ / ۸	سیف الملوک عرف سیف نام نظم ص ۱۷۶
اردو اکادمی بہاولپور گورنری پرنٹنگ پریس بہاولپور ۱۹۶۴ء	محمد بشیر احمد ظامی بہاولپوری ۲۰ X ۳۰ / ۸	سیف الملوک مترجم نظم و نشر ص ۷۳۱
حافظ شمس الدین مشور الدین ملتان اقبال برقی پریس ملتان	مولوی لطف علی ۲۲ X ۲۹ / ۸	سیف الملوک "مکمل قصہ" نظم ص ۷۰
حافظ شمس الدین نور الدین ملتان اقبال برقی پریس ملتان	مولوی لطف علی بہاولپوری ۲۲ X ۲۹ / ۸	سیف الملوک "مکمل کلاں نسخہ صحیحہ" نظم ص ۸۲

سنسی پبلیکیشنز

نام مصنف	نام کتاب	نظم / نثر صفحات
نامش	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
مولوی خدایار نور احمد ملتان	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
مطبع ہاشمی میرٹھ - ۱۹۴۴ء	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
مولوی فیض بخش محمد ذوق فقار ملتان	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
بمدر دہلیس ملتان	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
مولوی فیض بخش محمد ذوق فقار ملتان	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
ملک احمد بخش غافل	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
شیخ برکت علی شولت علی لاہور	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
لاہور پرنٹنگ پریس لاہور	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
بیسر گیلرام بک سید ملتان	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
ملتان الیکٹرک پریس ملتان	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
مولوی فیض بخش محمد ذوق فقار ملتان	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
ترنٹی فاروقی بک ڈپو ملتان	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
مولوی فیض بخش محمد ذوق فقار محمد نواز	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات
ملتان	سنسی پبلیکیشنز	نظم / نثر صفحات

حافظ شمس الدین بنگال	مولوی نور الدین	سستی پتوں
۱۳۲۲	۲۰۸۲۶.۸	نظم ص ۲۲
حافظ شمس الدین بنگال	مولوی نور الدین	سستی پتوں
۱۳۲۲	۲۰۸۲۶.۸	نظم ص ۳۸
انجمن ترقی و ترویج علم لاہور	دعا پڑھادی صاحب پتوں	سستی پتوں
نور محمد پتوں لاہور	۱۸۸۲۳.۱	نظم ص ۱۵۲
انجمن ترقی و ترویج علم لاہور	نور محمد پتوں	سستی پتوں
۱۳۱۵	۲۰۸۳۰.۱	نظم ص ۱۵۲
مرکز ترقی و ترویج علم لاہور	نور محمد پتوں	سستی پتوں
۱۳۱۵	۲۰۸۳۶.۸	نظم ص ۲۲

ہمیرا پنجہ

نام کتاب	نام مصنف	ناشر
نظم / نثر صفحات	سائز	مطبع سنہ
ہمیرا پنجہ	مولوی نور الدین	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
نظم ۸۰ ص	۲۰ × ۳۰ / ۸	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
ہمیرا پنجہ	مولوی نور الدین	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد کریم ملتان
نظم ۸۸ ص	۱۶ × ۲۶ / ۸	ملتان
ہمیرا پنجہ	کریم بخش واصل	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد کریم ملتان
نظم نثر ۳۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	ملتان
ہمیرا پنجہ	کریم بخش واصل	اخلاق بک ڈپو ملتان
نظم ۲۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	اخلاق پرنٹنگ پریس ملتان
ہمیرا پنجہ	نور محمد نورن گدائی	مولوی فیض بخش محمد کریم نواز محمد ذوالفقار ملتان
نظم ۲۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
ہمیرا پنجہ	احمد بخش غافل	قریشی بک ڈپو ملتان
نظم ۸۰ ص	۲۰ × ۳۰ / ۸	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد کریم نواز ملتان
ہمیرا پنجہ	سید میرن شاہ	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد کریم نواز ملتان
نظم ۲۲ ص	۱۸ × ۲۲ / ۸	ملتان
ہمیرا پنجہ	سید میرن شاہ	حفظ شمس الدین نور الدین حمید الدین ملتان
نظم ۲۸ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	آریہ سٹیج پریس لاہور

فیض شمس الدین منور الدین ملتان	چراغ	ہیرا پنجاہ	نظم	ص ۱۶
اقبال برقی پریس ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۸	ہیرا پنجاہ جدید بطرز سلف		
قاضی نور الدین تاج محل منظر گڑھ	مولوی احمد بخش خاں	نظم	ص ۱۹۲	
گلزار ہند اسٹیٹ پریس لاہور	۲۰ × ۲۶ / ۸	ہیرا پنجاہ چھوٹی		
مصنف	احمد بخش خاں	نظم	ص ۶۸	
دارالاشاعت پنجاب رٹ پریس لاہور	۲۰ × ۲۰ / ۸	ہیرا پنجاہ عرف ہیرا سال		
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	احمد بخش خاں	نظم	ص ۸۲	
	۲۰ × ۳۰ / ۸	ہیرا پنجاہ "قصہ"		
مولوی شمس الدین منور الدین ملتان	چراغ	نظم	ص ۱۶	
ابوالعلیٰ اسٹیٹ پریس آگرہ	۲۰ × ۳۰ / ۸	ہیرا پنجاہ "قصہ"		
مولوی شمس الدین منور الدین ملتان	چراغ	نظم	ص ۱۶	
آریہ اسٹیٹ پریس لاہور	۲۰ × ۲۶ / ۸	ہیرا پنجاہ "قصہ"		
فیض شمس الدین نور الدین ملتان	میرن شاہ بہاولپوری	ہیرا پنجاہ "قصہ"		
کوشنا اسٹیٹ پریس ملتان (۱۳۲۵ھ)	۲۰ × ۲۶ / ۸	ہیرا پنجاہ "قصہ"		
مولوی خدایا نور احمد نور محمد فیض احمد ملتان	میرن شاہ بہاولپوری	ہیرا پنجاہ "قصہ"		
مفید عام پریس لاہور (۱۳۱۶ھ)	۲۰ × ۲۶ / ۸	ہیرا پنجاہ "قصہ"		
فیض شمس الدین منور الدین ملتان	میرن شاہ بہاولپوری	ہیرا پنجاہ "قصہ"		
مفید عام پریس لاہور (۱۳۲۵ھ)	۲۰ × ۲۶ / ۸	ہیرا پنجاہ "قصہ"		

قصے - افسانے

نام کتاب	مصنف	ناشر
نظم رنثر صفحات	سائز	مطبع - سہ
اچھی دھرتی جھکا آسمان	مسترت کلا پنچری	سرائیکی لائبریری بہاولپور ۱۹۶۱
۱۲۰ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	سید الیکٹرک پریس ملتان ۱۹۶۶ء
اعجاز علی یعنی قصہ فیس و تجربہ	مولوی غلام حیدر فدا	مولوی فیض بخش محمد ذوق نقاش ملتان
نظم ۳۲ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	محبوب عالم پریس ملتان
اللہ والی عرف ماشارتہ	منشی غلام رسول حسرت	مولوی فیض بخش محمد ذوق نقاش محمد حرم نواز
نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
باغ و بہار	قاضی امام بخش	سنگ میل پبلی کیشنز لاہور
نظم ۱۸۲ ص	۱۸ × ۲۲ / ۸	الکتاب پرنٹرز لاہور (۱۹۶۳ء)
باغ و بہار ملتان ہوسوم گلشن انٹرنیٹ	قاضی امام بخش	حفظ شمس الدین کتب خانہ صابریہ ملتان
نظم ۱۲۲ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	مطبع الہی آگرہ (۱۳۱۵ھ)
بھوپا پیر	احمد بخش غافل	مصنف
نظم ۲ ص	۲۲ × ۲۹ / ۱۶	ملتان الیکٹرک پریس ملتان
پھل بھشتی	محمد رمضان	مصنف
نظم ۲۸ ص	۲۰ × ۲۰ / ۸	ہند پریس ملتان (۱۹۵۰ء)
پیسے دی بہار	پڈت رام دیال دیال	دھپت رائے بک سیلر ملتان
نظم ۸ ص	۱۸ × ۲۲ / ۸	نوبہارا الیکٹرک پریس ملتان

مولوی فیض بخش محمد ولفقار ملتان	منشی غلام رسول حسرت	خود شہزادہ عرف قائل بھالی
یونین پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم و نثر ص ۴۸
اخلاق پبکٹ پو ملتان	گامن ملتان	خونی خنجر - الور بادشاہ
اخلاق پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۱۸
مولوی فیض بخش محمد ولفقار ملتان	گامن ملتان	خونی خنجر - الور بادشاہ
درسی پریس گجرات	۱۶ × ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۲۴
مسترحم	مترجم: محمد حفیظ الرحمن حفیظ بہا پوری	دل آرام
عزیز المطایع بہا پور ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۸	نثر ص ۴۲
مولوی فیض بخش محمد ولفقار ملتان	عبدالرشید	دلاور شہزادہ عرف قادر لوکر
ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۲۴
حافظ حمید الدین عزیز الدین ملتان	پیر بخش عامی	ڈھول بادشاہ
اقبال برتن پریس ملتان	۱۶ × ۲۰ / ۸	نظم ص ۱۶
مولوی فیض بخش محمد ولفقار ملتان	پستوں	ڈاچی والہ
نوبہارا بیکریک پریس ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۸
مولوی فیض بخش محمد ولفقار ملتان	موجھی	ڈوں ڈرائٹریاں دا جھکرا
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۸
منشی کلاب سنگھ انبند منظر لاہور	عبدالحمید بہا پوری	زینخا
مطبع مفید عام لاہور (۱۳۲۶ھ)	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ص ۶۶
چراغ الدین تاج کتب لاہور	مولوی عبد الحکیم بہالی	زینخا
۱۳۱۶ھ		نظم ص ۱۰۶

مولوی عبدالحکیم بہار پوری جے ایس سنت سنگھ لاہور	زینجا بندی	نظم	۸۸ ص
۲۲ × ۲۹ / ۸			
مولوی فیض بخش محمد و الفقار محمد حرم نواز	غلام رسول حسرت	سجٹا دی یاد عرف جہانی داروگ	نظم
ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	۴۸ ص	
مولوی فیض بخش محمد و الفقار محمد حرم نواز	مولوی قادر بخش دلسوز	سخی بادشاہ کلاں	نظم
محمد آسٹال ملتان	۱۶ × ۲۶ / ۸	۱۶ ص	
حیدرانی پبلیکیشنز ملتان	غلام حسن خان حیدرانی	سی	
عزیز پریس ملتان رستگاہ	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم	۹۶ ص
فیض عزیز الدین حمید الدین ملتان	پیر بخش پیرن	سوہنی مہینوال	
یونین پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم	۳۲ ص
ملک احمد بخش فیض بندھڑ	قادی برادر س ملتان	شہزادہ مینرا اور ظالم ہمیشہ	
۲۰ × ۳۰ / ۱۶		نظم	۲۲ ص
مولوی فیض بخش محمد و الفقار محمد حرم نواز	نورن ملتان	شیریں فریاد	
۲۰ × ۳۰ / ۱۶		نظم	۱۶ ص
مولوی فیض بخش محمد حرم نواز	محمد دم خیل ستار شاہ	ظالم بادشاہ	
ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم	۱۶ ص
مولوی فیض بخش محمد و الفقار محمد حرم نواز	عبدالرشید	عادل بادشاہ اکبر و شاہ	
ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم	۱۶ ص
مولوی فیض بخش محمد و الفقار	مورچی	غافل سیٹھ	
محمد حرم نواز ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم	۸ ص

فتیہ سوداگر	نظم ۲۸ ص	مفتی غلام رسول حسرت	مولوی فیض بخش محمد ولفقا ملتان
قصہ بازوگیر و مناجات مخدوم رشید حقانی	نظم ۸ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
قصہ تبسم انصاری	نظم ۶۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۱۶	مخدوم محمد شاہ سبزی نو بہار
قصہ تمیم انصاری	نظم ۳۲ ص	۲۲ × ۲۹ / ۱۶	کتب خانہ حضرت منزل ملتان
قصہ تمیم انصاری	نظم ۴۲ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	باغ شاہ قریشی
قصہ تمیم انصاری	نظم ۴۲ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	مولوی خدایا نور احمد نور محمد فیض احمد ملتان
قصہ تمیم انصاری	نظم ۳۶ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	مطبع بلالی ساڈھورہ
قصہ گل انور	نظم ۶۴ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	جوت سنگھ سنٹ سنگھ لاہور
قصہ گل انور	نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	جمیدیہ اسٹیم پریس لاہور ۱۹۱۲ء
قصہ گل انور	نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
قصہ گل انور	نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	ملتان الیکٹریک پریس ملتان ۱۳۴۵ھ / ۱۹۲۶ء
قصہ گل انور	نظم ۶۴ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	حافظ جمیل الدین عزیز الدین ملتان
قصہ گل انور	نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	محبوب علی پریس ملتان
قصہ گل انور	نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	مولوی خدایا نور احمد نور محمد فیض احمد ملتان
قصہ گل انور	نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	اسلامیہ اسٹیم پریس لاہور ۱۳۳۰ھ / ۱۹۱۰ء
قصہ گل انور	نظم ۶۴ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	مولوی فیض بخش محمد ولفقا ملتان
قصہ گل انور	نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	اقبال برقی پریس ملتان
قصہ گل انور	نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	مولوی محمد معروف
قصہ گل انور	نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
قصہ گل انور	نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	اقبال برقی پریس ملتان
قصہ گل انور	نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	مولوی محمد معروف
قصہ گل انور	نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	حافظ شمس الدین نور الدین ملتان
قصہ گل انور	نظم ۲۰ ص	۲۰ × ۲۶ / ۸	دین محمدی پریس لاہور

قصہ گل نوزم و ہر جاخشیتہ	مولوی محمد معروف	۲۰ × ۲۶ / ۸	۲۰ ص	فقط شمس الدین نور الدین ملتان لاہور پرنٹنگ پریس لاہور
قصہ لکڑہارا یعنی شمس بادشاہ و گل خانگ	غلام حیدر قریشی	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	۲۲ ص	مولوی فیض بخش محمد و فقار محمد رحیم نواز ملتان
قصہ لوکشس	کرم چند بزاز شجاعاوی	۱۸ × ۲۲ / ۸	۳ ص	راہم ناتھ اینڈ سنز امرتسر مطبوع آند پکاش امرتسر (۱۹۱۸ء)
قصہ مصری	اکبر شاہ	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	۲۸ ص	مولوی فیض بخش محمد و فقار محمد رحیم نواز ملتان
قصہ مصری	اکبر شاہ	۲۰ × ۲۶ / ۸	۲۲ ص	حاجی محمد عبدالسبحان سوڈاگر بہاولپور آریہ ایٹم پریس لاہور (۱۳۲۹ء)
قصہ ملک محمد معروف چند شمسوا	عبدالغفار	۱۸ × ۲۲ / ۸	۸ ص	خلیفہ ملک محمود اقبال برقی پریس ملتان
قصہ ہرنی	اللہ ڈتہ ڈگل ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۸	۸ ص	مولوی اللہ بخش اعجاز حسین ملتان مجتبائی پریس لاہور
قصہ ہرنی اصلی سے مکمل	نور محمد گدائی	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	۸ ص	سیرانی پبلیشنگ کمپنی ملتان
قصہ ہرنی بزبان ملتان	محمد شاہ سیری نوبہار	۱۸ × ۲۲ / ۸	۸ ص	مولوی خدایا نور احمد ملتان ملتان ہیڈ کوارٹر پریس ملتان
قصہ ہرنی بزبان ملتان	نور محمد گدائی	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	۸ ص	مکتب خانہ حاجی نیاز احمد ملتان انتھار پریس ملتان

ملک سراج الدین ایبٹنہ لاہور	نور محمد گدائی	قصہ ہر فیروز رکھا امام حسینؑ	نظم	ص ۱۶
کتاب خانہ حاجی نیاز احمد ویسی ملتان	نور محمد گدائی	قصہ ہر فی معجزہ رسول خدا	نظم	ص ۸
پاک الیکٹریک پریس ملتان	۲۰ x ۳۰ / ۱۶	۲۰ x ۳۰ / ۱۶		
کتاب خانہ حاجی نیاز احمد ملتان	نور محمد گدائی	قصہ ہر فی سوز فتنہ فقیر والہ	نظم	ص ۸
پاک الیکٹریک پریس ملتان	۲۰ x ۳۰ / ۱۶	۲۰ x ۳۰ / ۱۶		
مولوی فیض بخش محمد ذوقفقار ملتان	عاشی غلام رسول حسرت	تیمتی ہار	نظم	ص ۲۸
۲۰ x ۳۰ / ۱۶	۲۰ x ۳۰ / ۱۶			
چراغ الدین سراج الدین لاہور	مولوی مسلم	گلزار سکندر	نظم	ص ۴۳
(۱۳۷۵ھ)	۲۰ x ۲۶ / ۸			
مولوی فیض بخش محمد ذوقفقار ملتان	غلام حیدر تخلص غلام	لکڑ ہارا یعنی شمس بادشاہ	نظم	ص ۳۲
	۲۰ x ۳۰ / ۱۶			
مولوی فیض بخش محمد ذوقفقار ملتان	عاشی غلام رسول حسرت	سیلی بجنوں	نظم	ص ۳۲
یونین پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ x ۳۰ / ۱۶			
مولوی فیض بخش محمد ذوقفقار محمد رحیم نواز ملتان	نور محمد	سیلی بجنوں مجموعہ دہرہ تاجانوروز	نظم	ص ۲۴
پاکستانی پیپری پرنٹنگ پریس ملتان	۱۸ x ۲۲ / ۸			
مولوی فیض بخش محمد ذوقفقار محمد رحیم نواز ملتان	عاشی غلام رسول حسرت	مالی شہزادہ عرف محبت گاہی	نظم و نثر	ص ۳۲
۲۰ x ۳۰ / ۱۶	۲۰ x ۳۰ / ۱۶			
حافظ حمید الدین غوریز الدین ملتان	اکبر شاہ	میرزا صاحب سال	نظم	ص ۱۶
اقبال برقی پریس ملتان (۱۹۲۵ء)	۲۰ x ۲۶ / ۸			

مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	نورن گدائی	مرزا صاحبان
یونین پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۲۰ ص
مولوی خدایا نور احمد نور محمد فیض احمد ملتان	اکبر شاہ	مرزا صاحبان
خادم لتعلم پریس لاہور	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ۱۶ ص
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	منشی غلام رسول حسرت	مظلوم شہزادہ عرف جوش بخت
یونین پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۲۸ ص
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	منشی غلام رسول حسرت	معصوم شہزادہ بانی
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۲۸ ص
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	موجھی	نواں قصہ دُور دُریا پانچھیگڑا
پنجاب پبلی پرنٹنگ ورکس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	موجھی	نوٹبہ سس
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
حافظ شمس الدین منور الدین ملتان	مرزا ایبغ علی سلوٹری	نوٹبہ سس جدید قصہ
ابوالعدائی اسٹیم پریس لاہور	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ۸ ص
حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان	مرزا ایبغ علی سلوٹری	سس جدید قصہ
اقبال برقی پریس ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ۸ ص
کتاب خانہ حمید بہ ملتان	مرزا ایبغ علی سلوٹری	نوٹبہ سس جدید قصہ
درشنا اسٹیم پریس ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ۸ ص
حافظ جمیل الدین منور الدین ملتان	مرزا ایبغ علی سلوٹری	نوٹبہ سس جدید قصہ
اقبال برقی پریس ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم ۸ ص

حافظ شمس الدین منور الدین عزیز الدین ملتان	مرزا تنیخ علی سلوٹری	نوٹھ سس جدید قصہ
کرتنا ایٹم پریس ملتان	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۸ ص
خلیفہ غلام محی الدین اخلاق	اخلاق ملتان	نوٹھ سس مع اہل حال
اخلاق پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۸ ص
حافظ شمس الدین منور الدین ملتان	محمد مٹھا	نینگر و نینگور "جھگڑا"
ابوالعلانی ایٹم پریس آگرہ	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۸ ص
حافظ شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان	محمد مٹھا	نینگر و نینگور جدید جھگڑا پریس
آریہ ایٹم پریس لاہور	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۸ ص
مولوی نظام الدین تاجر کتب ملتان	محمد مٹھا	نینگر و نینگور مع بارہ ماہ محمود
ملتان الیکٹرک پریس ملتان	۱۸ X ۲۲ / ۸	نظم ۸ ص
قاضی مولانا بخش تاجر کتب ملتان	محمد مٹھا	نینگر و نینگور مع بارہ ماہ محمود ڈھولہ مولوی نور الدین
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۸ ص
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	محمد مٹھا	نینگر و نینگور مع بارہ ماہ محمود ڈھولہ مولوی نور الدین
سرائیکی اکیڈمی ملتان	۲۰ X ۲۶ / ۸	نظم ۸ ص
عوامی پریس لیٹیو لاہور ۱۹۴۱ء	محمد مٹھا	نینگر و نینگور
اسلم انصاری	خان رضوانی	وسدیاں جھوکاں
شمس پریس ملتان	۱۸ X ۲۲ / ۸	نظم ۱۱۲ ص
	جادو بانصاری	ہک شہید
	۲۰ X ۳۰ / ۱۶	نظم ۴ ص

فقہ کار کمیٹی بہاولپور بمرد پرنٹنگ پریس ملتان (۱۹۶۱ء)	قاسم جلال ۲۰ x ۳۰ / ۱۶	ہمنجوں تے ہیرے نثر ۸۰ ص
پنڈت آساندا اینڈ سنٹرلیہ نوبہارا ایکٹرک پریس ملتان	غلام سکندر خاں غلام ۲۰ x ۳۰ / ۱۶	یوسف زینجا غلام والہ نظم و نثر ۱۶ ص
حافظ شمس الدین نور الدین ملتان کرشنا اسٹیٹم پریس ملتان	غلام سکندر خاں غلام ۲۰ x ۲۶ / ۱۶	یوسف زینجا معہ وارثت نظم و نثر ۱۲ ص
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد رحیم نواز نوبہارا ایکٹرک پریس ملتان	غلام سکندر خاں غلام ۲۰ x ۳۰ / ۱۶	یوسف زینجا معہ وارثت نظم و نثر ۱۶ ص
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان بمرد پریس ملتان	مولوی احمد یار تونسوی ۲۰ x ۲۶ / ۸	یوسف علیہ السلام نظم ۳۶ ص

ناٹک - ناول

نام کتاب	نام مصنف	ناشر
نظم و نثر - صفحات	کتاب کاسائز	مطبع - سندھ
آپٹیمسٹ جو پاپٹریس تھی	ڈاکٹر منیر احمد علوی	سرکاری ادبی مجلس بہاولپور
نثر ۸۰ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	دستور پرنٹنگ پریس بہاولپور (۱۹۶۳ء)
اسلامی ڈاکو عریضیوں پر مجاہد	عبدالرشید	مولوی فیض بخش محمد حرم نواز محمد ولفقار
نظم ۳۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	ملتان
اصلی سونہریں مہینوں	خلیفہ پیر بخش پیرن	مولوی محمد ذوالفقار محمد بلوچ ملتان
نظم و نثر ۵۰ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	
بین شہزادی گل اندم شہزادہ	عطا محمد	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد حرم نواز
نظم ۲۲ ص	۲۲ × ۲۹ / ۱۶	ملتان
پورن بھگت	مولوی قادر بخش	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد حرم نواز
نظم ۲۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	ملتان
حاتم	عبدالرشید	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد
نظم ۳۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	حرم نواز ملتان
خونی ماں	کریم بخش واصل	مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد حرم نواز
نظم ۳۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	ملتان
ولابھٹی نوراں شہزادی	اللہ یار پرچوش	مولوی محمد حرم نواز محمد اقبال ملتان
نظم ۲۲ ص	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	

مولوی پیر بخش پرن ملتان مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد کریم نواز ملتان	۲۰۸۳۰/۱۶	روشن ضمیر نظم ص ۳۲
منشی کریم بخش واصل قریشی فاروقی بک ڈپو ملتان	۲۰۸۳۰/۱۶	روشن ضمیر نظم ص ۳۲
کریم بخش واصل قاضی نور الدین تاجر کتب مطبوعہ	۲۰۸۳۰/۱۶	روشن ضمیر نظم و نثر ص ۴۸
گائمن ملتان اخلاق بک ڈپو اینڈ جنرل سٹور ملتان	۲۰۸۳۰/۱۶	سخی بادشاہ نظم ص ۲۰
گائمن ملتان اخلاق پرنٹنگ پریس ملتان	۲۰۸۳۰/۱۶	سخی بادشاہ نظم ص ۲۴
گائمن ملتان شکوٹ بک ڈپو گجرات	۲۰۸۳۰/۱۶	سخی بادشاہ نظم ص ۱۶
گائمن ملتان درسی پرنٹنگ پریس گجرات	۲۰۸۳۰/۱۶	سخی بادشاہ نظم و نثر ص ۲۰
گائمن ملتان مولوی فیض بخش محمد کریم نواز ملتان	۲۰۸۳۰/۱۶	سخی بادشاہ نظم ص ۱۶
گائمن ملتان اقبال برقی پریس ملتان	۲۰۸۳۰/۱۶	سخی بادشاہ نظم و نثر ص ۲۰
گائمن ملتان رانا سردار احمد سعید محمد عبداللہ تاجر کتب بہاولپور	۲۰۸۳۰/۱۶	سخی بادشاہ نظم ص ۱۶
گائمن ملتان عزیز المطابع بہاولپور	۲۰۸۳۰/۱۶	سخی بادشاہ نظم ص ۱۶
گائمن ملتان مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد کریم نواز ملتان	۲۰۸۳۰/۱۶	سخی بادشاہ المعروف خداداد نظم ص ۶۴
گائمن ملتان نوبہا پریس ملتان	۲۰۸۳۰/۱۶	سخی رنگ رنگیلا نظم و نثر ص ۲۴
گائمن ملتان مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	۲۰۸۳۰/۱۶	
گائمن ملتان اقبال برقی پریس ملتان	۲۰۸۳۰/۱۶	
گائمن ملتان منشی غلام رسول حسرت مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	۲۰۸۳۰/۱۶	

سخی رنگ رنگیلا	منشی غلام رسول حسرت	قریشی فاروقی بک ڈپو ملتان
نظم و نثر ص ۳۲	۲۰۸۳۰/۱۶	
سخی رنگ رنگیلا	منشی غلام رسول حسرت	ڈیسٹ بک ڈپو ملتان
نظم ص ۲۲	۲۰۸۳۰/۱۶	
سخی لوہار	عبدالرشید	مولوی فیض بخش محمد و لفقار محمد رحیم نواز
نظم ص ۲۲	۲۰۸۳۰/۱۶	
سوہنی مہینوال	خلیفہ پیر بخش پیر ملتان	مولوی فیض بخش محمد و لفقار ملتان
نظم و نثر ص ۲۲	۲۰۸۳۰/۱۶	یونین پرنٹنگ پریس ملتان
سوہنی مہینوال	خلیفہ پیر بخش پیر ملتان	اخلاق بک ڈپو ملتان
نظم و نثر ص ۱۶	۲۰۸۳۰/۱۶	اخلاق پریس ملتان
سہتی مراد	محمد نواز شاہ سہیل	مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز انیسٹریٹ سنز
نظم ص ۳۲	۲۰۸۳۰/۱۶	ملتان
سہتی مراد	سید محمد شاہ	مولوی فیض بخش محمد و لفقار محمد رحیم نواز
نظم ص ۳۲	۲۰۸۳۰/۱۶	ملتان
شان بسیم فتح اسلام	منشی غلام رسول حسرت	مولوی فیض بخش محمد و لفقار ملتان
نظم و نثر ص ۴۰	۲۰۸۳۰/۱۶	
شمس و شمس	امام بخش	مولوی فیض بخش محمد و لفقار محمد رحیم نواز
نظم و نثر ص ۳۲	۲۰۸۳۰/۱۶	ملتان
شیریں سرلا	سراج احمد پریسی	اخلاق بک ڈپو ملتان
نظم و نثر ص ۱۶	۲۰۸۳۰/۱۶	اخلاق پرنٹنگ پریس ملتان

مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد رحیم نواز	قادر بخش گلزار	شیریں فریاد
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم و نثر ص ۳۲
مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان	مولوی کریم بخش پردیسی	صداق ضمیر
یونین پریس ملتان	۲۰ × ۲۶ / ۱۶	نظم ص ۳۲
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد رحیم نواز	میاں اللہ یار	طوطی شاہ زہرا شہزادی
ملتان (یونین پریس ملتان)	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۲۴
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	منشی غلام رسول حسرت	ظالم حسینہ
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم و نثر ص ۴۰
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد رحیم نواز	غلام حیدر شاہ	ظالم وزیر
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم ص ۲۴
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد رحیم نواز	حامد	ظالم ہمیشہ
ملتان	۱۶ × ۲۶ / ۸	نظم ص ۱۶
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	منشی غلام رسول حسرت	عالم آزار
یونین پریس ملتان	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم و نثر ص ۴۸
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	منشی غلام رسول حسرت	عرب دامسافر
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم و نثر ص ۵۴
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار محمد رحیم نواز	منشی غلام رسول حسرت	عرب دامسافر
ملتان ۱۹۶۱ء	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم و نثر ص ۵۶
قریشی بک ڈپو ملتان	منشی غلام رسول حسرت	عرب دامسافر
	۲۰ × ۳۰ / ۱۶	نظم و نثر ص ۵۲

- قمر الزمان و شہزادی حسینہ
نظم و نثر ص ۳۲
گائمن شاہ بخاری مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
۲۰ X ۳۰ / ۱۶
- قمر الزمان و شہزادی حسینہ
نظم و نثر ص ۱۶
گائمن شاہ بخاری مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز ملتان
۱۸ X ۲۲ / ۸
- قمر الزمان و شہزادی حسینہ
نظم و نثر ص ۲۲
گائمن شاہ بخاری مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان
۲۰ X ۳۰ / ۱۶
- قیدی حور
نظم و نثر ص ۳۸
غنتی غلام رسول حسرت مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز محمد ذوالفقار
ملتان
۲۰ X ۳۰ / ۱۶
- کامل بادشاہ
نظم و نثر ص ۲۲
حضور محمد مظہر مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار رحیم نواز
(ملتان) ملتان
۲۰ X ۳۰ / ۱۶
- گل انور معشوق گل شمع
نظم ص ۶۴
سایتیں داد کلہوڑہ
۲۰ X ۳۰ / ۱۶
- سیلی محبتوں
نظم ص ۲۸
نور محمد گدالی مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز محمد ذوالفقار
ملتان
۲۰ X ۳۰ / ۱۶
- مصری بائی
نظم و نثر ص ۳۲
غلام حیدر شاہ مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار رحیم نواز ملتان
۲۰ X ۳۰ / ۱۶
- مصری خصال
نظم و نثر ص ۲۴
غلام حیدر شاہ مولوی فیض بخش محمد رحیم نواز محمد ذوالفقار ملتان
یونین پریس ملتان
۲۰ X ۳۰ / ۱۶
- نازو
نثر ص ۳۶۸
ظفر لشاری سید کی ادبی مجلس رجسٹرڈ بہاولپور
اشرف پریس لاہور (۱۹۶۱ء)
۲۰ X ۳۰ / ۱۶

	صفحات	سائز	
حافظ شمس الدین متور الدین ملتان	۸	۲۰ × ۳۰	بیگز و بیگزور، سال و جواب
اقبال برقی پریس ملتان			نظم
قریشی بکڈ پو۔ ملتان	۳۲	۲۰ × ۳۰	سخی بادشاہ
عزیز پریس۔ ملتان	۱۶		نظم و نثر
مولوی نظام الدین بوڈیہ کریم ملتان	۸	۱۸ × ۲۲	سخی بادشاہ (اصلی)
ملتان ایڈیٹرک پریس۔ ملتان			دوبارہ ماہ محمودی
			نظم و نثر
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار ملتان	۵۶	۲۰ × ۲۶	نماز عشق عرف محبوب جوانی
	۱۶		نظم و نثر (اسلامی ڈراما)
مولوی فیض بخش محمد ذوالفقار صاحب ملتان			نور اسلام
منشی غلام رسول حسرت			نظم
	۱۶	۲۰ × ۳۰	ص ۴۸

تراجم

نام کتاب

نظم و نثر صفحات

البیرونی

نثر ص ۲۲

انجیل مقدس مثنوی معرفت

نثر ص ۱۹۶

انجیل مقدس مثنوی معرفت

نثر ص ۹۶

انجیل مقدس لویجادی معرفت

نثر ص ۱۲۰

بال جبرائیل
لیبلا حستہ غزلاں دا
نظم ص ۸۰

جاوید نامہ اقبال

نظم ص ۲۲۲

شہکار

نظم ص ۶۶

تیسرا اقبال ملتان

نظم ص ۱۰۰

نام مصنف

سائز

پروفیسر محمد عنایت چودھری

۲۰ × ۳۰ / ۱۶

سینٹ بیٹھیو

۱۸ × ۲۲ / ۸

سینٹ مارک

۱۸ × ۲۲ / ۸

۱۸ × ۲۲ / ۸

نسیم لیتہ

۲۰ × ۳۰ / ۱۶

ڈاکٹر مہر عبدالحق

۱۶ × ۲۰ / ۸

عبدالعزیز نشتر ثوری

۱۸ × ۲۲ / ۸

بالکشن

۱۸ × ۲۲ / ۸

ناشر

مطبع سندھ

سرایکی لائبریری بہاولپور

دستور پرنٹنگ پریس بہاولپور

پنجاب بائبل سوسائٹی لاہور

مشن پریس امرتسر ۱۸۹۸ء

پنجاب بائبل سوسائٹی لاہور

مشن پریس امرتسر ۱۸۹۸ء

مشن پریس امرتسر ۱۸۹۸ء

نظم سرایکی لیتہ

۱۹۰۵ء

سرایکی ادبی بورڈ ملتان

نولت دقت پرنٹرز لاہور

سرایکی ادبی بورڈ ملتان

کتب عبد الباقی پریس لاہور

کامیٹی لیتہ ملتان

نولت پریس ملتان ۱۹۱۶ء

مکتبہ میری لائبریری لاہور مکتبہ جدید پریس لاہور (۱۹۶۹ء)	دلشاد کلا پنچوی ۲۰ × ۳۰ / ۱۶	غالب بیاں غزلاں نظم ص ۹۶
مصنف برقی مطبع روز بازار مہر (۱۹۲۲ء)	پیر بخش خاں ۱۸ × ۲۲ / ۸	فیض ربانی نظم ص ۲۲
میاں محبوب احمد ملتان لاہور پرنٹنگ پریس لاہور (۱۹۳۴ء)	خلیفہ یار محمد ۲۰ × ۲۶ / ۸	قصیدہ غوثیہ شریف نظم ص ۸
فطرت شمس الدین منور الدین جمیل الدین ملتان آریہ سٹیٹم پریس لاہور	خلیفہ یار محمد ۲۰ × ۲۶ / ۸	قصیدہ غوثیہ شریف مترجم محبتی نظم ص ۸
پریت مہاں پبلیکیشنز ملتان نوائے وقت پرنٹرز لاہور (۱۹۶۳ء)	ڈاکٹر مہر عبدالحق ۱۸ × ۲۲ / ۸	مئے گل فام نظم ص ۲۱۵
مصنف مطبع حسنہ واقع بمبئی (۱۳۰۱ھ)	محمد عزیز الدین ۲۰ × ۲۶ / ۸	نظم الوداع نظم ص ۱۱۶
نرم نفاقت ملتان امروز پرنٹنگ پریس ملتان (۱۹۶۳ء)	کشفی ملتان ۱۶ × ۲۶ / ۸	نغمہ صحرا نظم ص ۲۲۳
سرایکی ادبی بورڈ ملتان نوائے وقت پرنٹرز لاہور (۱۹۶۳ء)	ڈاکٹر مہر عبدالحق پی ایچ ڈی ۲۲ × ۲۹ / ۱۶	نور حسمال نظم نشر ص ۹۶
سرایکی لائبریری بہاولپور ہمدرد پریس ملتان (۱۹۶۸ء)	دلشاد کلا پنچوی ۲۰ - ۳۰ / ۱۶	اقتدار دی ہوس نثر ص ۳۲

سرائیکی اور اردو کا باہمی تعلق

یوں تو ہندوستان میں بولی جانے والی ہر زبان اور بولی سے اردو کا کسی نہ کسی حد تک ربط و تعلق ہے کیوں کہ اس نے اپنے ذخیرہ الفاظ میں اصناف کے لئے ہمیشہ اپنا دامن کشادہ رکھا ہے اور جس علاقے میں پہنچی ہے وہاں سے کچھ نہ کچھ ضرور اخذ کیا ہے۔ لیکن جس زبان نے اردو کی بناوٹ اور ہیئت و ترکیب میں بنیادی کردار ادا کیا ہے وہ یقیناً سرائیکی ہے۔

سرائیکی ہندوستان کی قدیم زبانوں میں سے ہے جو دریائے جہلم کے منبع سے لے کر ساحل سمندر تک پھیلے ہوئے علاقے میں بولی جاتی تھی یہی وہ خطہ ہے جو پہلے پہل مسلمان حملہ آوروں کی زد میں آتا ہے اور جہاں باہر سے آکر بسنے والوں کی معاشرتی ضروریات کے تحت اس خطے میں بولی جانے والی زبان بیرونی زبانوں کے اور باہر سے آنے والوں کی زبان مقامی زبان کے اثرات قبول کرتی ہے۔ عربوں کے اثر و نفوذ کے بعد جب ایرانی اثرات فروغ پاتے ہیں تو یہ خطہ جس میں ملتان اور منصورہ کی بسٹیاں قائم تھیں۔ ایرانی زبان سے خاص طور پر متاثر ہوتا ہے۔ پھر جب اسلامی سلطنت دہلی منتقل ہوتی ہے اور اسلامی لشکر کے ساتھ ساتھ مقامی بیرونی خاندان ادھر سے ادھر کا رخ کرتے ہیں تو اپنی زبان و ثقافت بھی ساتھ لے جاتے ہیں جن کا وہاں کی زبان و ثقافت سے واسطہ پڑتا ہے اور اس طرح یہ اختلاط مستقلاً ایک نئی زبان اور ثقافت کو جنم دینے کا

باعث ہوتا ہے۔ پھر جیسے جیسے سیاسی تمدنی اور اقتصادی ضرورتوں کے تحت ہندوستان کے دوسرے علاقوں میں آمدورفت کا یہ سلسلہ شروع ہوتا ہے۔ وہاں بھی اس نئی تخلیق ہونے والی زبان اور ثقافت کے اثرات پہنچتے ہیں۔

اس انتقال آبادی میں ملتان سرفہرست ہے۔ سلطان محمود کے بعد ملتان کے لوگ کافی تعداد میں دہلی جا کر آباد ہو گئے تھے۔ یہ زیادہ تر تجارت پیشہ تھے اور ساہوکارہ کا کام کرتے تھے۔ آہستہ آہستہ انہیں کاروبار سلطنت میں حصہ لینے کا بھی موقع مل گیا۔ اور جب اسلامی فتوحات کا مزید سلسلہ شروع ہوا اور نئے علاقوں میں انتظام سلطنت کو استوار کرنے کی ضرورت پیش آئی تو شمالی ہند سے آئے ہوئے ان لوگوں پر ہی اعتماد کر کے انہیں وہاں ذمہ داریاں سپرد کی گئیں۔

کاروبار سلطنت میں ملانیوں کے اس عمل دخل کا یہ منطقی نتیجہ نکلا کہ جو زبان مختلف زبانیں بولنے والوں کے باہمی روابط کے لئے معرض وجود میں آئی اس میں ملتان زبان (سرائیکی) کا گراں قدر حصہ شامل ہوا۔ چنانچہ آج نہ صرف اشتراک الفاظ بلکہ صرف دہلی کے اعتبار سے بھی اردو جتنی ملتان یا سرائیکی کے قریب ہے کسی اور ہندوستانی زبان کے اتنے قریب نہیں۔

اگرچہ اردو سرائیکی کے بیشتر مشترک الفاظ کی شکل اب تبدیل ہو چکی ہے۔ لیکن قدیم اردو میں یہ اب بھی جوں کے توں دیکھے جاسکتے ہیں۔ مثلاً سرائیکی کے الفاظ لکھ، کھنڈ، بھنڈ، منگ، تلا، جواب اردو میں لاکھ، کھانڈ، بھانڈ، مونگ، اور تلاب کاروپ دھار چکے ہیں۔ قدیم اردو میں ان کی صورت یہی تھی۔ اسی طرح بعض الفاظ جو آج اردو میں تابع بھل کہلاتے ہیں۔ سرائیکی میں اپنے اصلی معنوں میں بھل

میں، مثلاً بلنا جلنا، دن دھاڑے، برتن، بھانڈہ، گورا، چٹا اور بھلا چنگا میں جلنا، دھاڑے، بھانڈہ، چٹا، اور چنگا سرائیکی کے با معنی الفاظ ہیں۔

حضرت امیر خسرو تیرھویں صدی عیسوی کے جلیل القدر صوفی شاعر تھے۔

۱۲۸۰ء میں بلبن کے بیٹے خان شہید کے ساتھ ملتان گئے۔ وہاں اس کا قیام تقریباً پانچ سال رہا۔ اسی دوران خان شہید مغلوں کے ہاتھوں مارا گیا اور امیر خسرو پکڑے گئے۔ بتا تارمی بڑے سخت گیر تھے انہوں نے امیر خسرو سے عام مزدوروں کی طرح بیگار لی۔ اس شعر میں امیر نے اس کیفیت کی طرف اشارہ کیا ہے۔

منکہ بر سر نئے ہناروم گل تو برہ ہنار و گفنا چل

’چل‘ خاص سرائیکی لفظ ہے جو اردو کے ’بلنا جلنا‘ میں تابع مہمل بنا ہوا ہے۔ یہی صورت تو برہ کی ہے۔ اسی طرح دھاڑے جو سرائیکی اس دن کے معنی میں بولا جاتا ہے اردو کے ’دن دھاڑے‘ اور برا حال بانگے دھاڑے میں بھی موجود ہے۔ اردو کا محاورہ ہے ’بھانڈہ چھوٹنا‘ یہ وہی بھانڈہ ہے جو سرائیکی میں برتن کے مترادف ہے اور اردو میں برتن کا تابع مہمل ہے۔

یہی حال چٹا، چنگا، درایسے ہی دوسرے بیشتر الفاظ ہے جو اپنی بنیاد پر

محل استعمال کے فرق کے باوجود سرائیکی اور اردو دونوں کے لئے اجنبی نہیں

یوں تو اردو کی واغ پیل اسی دن پڑ گئی تھی جب مسلمانوں نے ہندوستان میں

آکر توطن اختیار کیا تھا۔ شہنشاہ بابر کا یہ مصرعہ اس کی تازگی میں مناسبتاً :
 : جمع ۵ :

نہا مجھ بوسس ہانڈہ و نوتی، ایہن باقا مدہ اسکا عمل تخلیق خاص تہ پر سرائیل ہوسنے کے

ملاقاتوں میں ساتویں اور آٹھویں صدی ہجری میں شریعت ہوا تھا۔ اس کا ایک ثبوت حضرت

بابا فرید الدین گنج شکر رحمۃ اللہ علیہ کے اس فقرے سے ہوتا ہے جو حضرت بابا نے ماورِ مومنان سے گفتگو کے دوران فرمایا۔ جب ماورِ مومنان نے کہا "خواجہ برهان الدین بالاپے" تو آپ نے جواب دیا "پونوں کا چاند بالاپے ہوتا ہے۔" اس فقرے میں "کا" اور ہوتا ہے "خالص اردو الفاظ ہیں۔ بابا صاحب کی جنم بھومی ضلع ملتان کا قصبہ کھوٹوالی زبان بولی جاتی تھی۔ علاوہ ازیں پاک پٹن (اجودھن) میں بھی جہاں آپ کا قیام رہا سراینکی زبان بولی جاتی تھی۔ لیکن مذکورہ بالا فقرے سے پتہ چلتا ہے کہ اس علاقے میں ساتویں صدی ہجری میں ہی اردو کا آغاز ہو گیا تھا۔ اسی طرح ایک فقرہ تاریخ فیروز شاہی میں سمنس سمرانج عقیف نے فیروز شاہ خلجی (۱۲۹۰ء) کے حملہ سندھ سے متعلق یوں نقل کیا ہے۔

"برکت شیخ بھیاک مورااک ہنا۔"

قصہ یہ تھا کہ محمد تغلق کے بعد فیروز تغلق نے از سر نو سندھ پر حملہ کیا لیکن قحط اور وبا کی وجہ سے وہ اپنے اس ارادے کی تکمیل نہ کر سکا اور مجبوراً محاصرہ سندھ سے دستکش ہو کر گجرات کی جانب چلا گیا۔ اس موقع پر سندھیوں نے مذکورہ بالا فقرہ کہا تھا جو سراینکی اور اردو کا ابتدائی آمیزہ معلوم ہوتا ہے۔

عام طور پر محققین اردو کی یہ رائے ہے کہ دکنی اردو کی ادبیات اردو میں سب سے قدیم ہیں۔ اگر اس رائے کو صحیح تسلیم کر لیا جائے تو یہ ماننا پڑے گا کہ سراینکی ہی وہ ہندوستانی زبان تھی جس نے سب سے زیادہ اردو پر اپنا اثر ڈالا کیوں کہ دکنی اردو کی ادبیات کے جو نمونے دستیاب ہیں ان میں سراینکی الفاظ کی ہی بہتات نہیں بلکہ ان کی ساخت میں سراینکی گرامر (صرف و نحو) کا بھی پورا پورا عکس موجود ہے

یہاں تک کہ جمع اور افعال کا بھی وہی انداز ہے جو سرائیکی میں مروج ہے۔
 قدیم اردو میں صیغہ جمع کا اثر تمام جملے پر ہوتا ہے جیسے مرزا رفیع الدین سودا
 کے اس شعر سے ظاہر ہے۔

جب لبوں پر پار کے مسٹی کی دھڑیاں دیکھیاں
 جوں زحل کی ساعتیں اس دل پہ کڑیاں دیکھیاں
 یہی اصول سرائیکی کا ہے چنانچہ عبدالحکیم ادچی مثنوی زلیخا میں لکھتے ہیں۔
 کیتو سوقید کر زخمی ہزاراں
 تے قیدیاں زخمیاں لایاں قہاراں
 سرائیکی میں مصدر کو متصرف کرتے ہیں تو اس کے آخر کا الف گرا دیتے ہیں جیسے
 کرنا سے کرن بن گیا۔ عبدالحکیم ادچی کا یہ شعر دیکھئے۔
 ہو پاکسنعان دے وچہ کال ظاہر
 لگی زبکن خلق دی جان ہاہر
 اب ولی دکنی کا یہ شعر بھی دیکھئے۔

کروں کیا وقت میں ہے اب ملن کا
 نہ کچھ فرصت ہے اب باتاں کرن کا
 مصدر کو متصرف کرنے کا جو طریقہ سرائیکی میں ہے وہی اردو میں بھی نظر آتا ہے۔
 بھنا سرائیکی میں تلاش کرنے کے معنی میں آتا ہے جیسے عبدالحکیم کے اس شعر میں ہے
 کہیا ہک جے کوئی کھویا بھنا میں
 اسی طرح جا کے یوسف نوں چا پائیں۔

قدیم اردو میں بھی یہ لفظ اسی معنی میں مستعمل تھا۔ محمد امین دکنی کہتے ہیں۔

یقین کوئی جو اللہ بن لبھاوے

مراواں فے کبھی جگ میں نہ پاوے

اردو کا ایک محاورہ ہے "چپ چپاتے" چپ اور چپاتے دونوں ہم معنی ہیں۔

اگرچہ چپاتے اب اردو میں علیحدہ استعمال نہیں ہوتا لیکن سرائیکی میں اس کا

استعمال چپ کے ہی معنی میں موجود ہے۔ چنانچہ عبدالحکیم اوچی کا شعر ہے۔

جدون یعقوب اس گل توں پچھاتا

عذرا کھن کمنوں ہو یا چپاتا!

اردو اور سرائیکی کے محاورے بھی اکثر مشترک ہیں۔ مثلاً اردو کا محاورہ ہے کہ

"میں اپنے ماتھے پر کلنک کا ٹیکا نہیں لگاؤں گا" سرائیکی میں بھی یہ محاورہ

اسی طرح استعمال ہوتا ہے۔ چنانچہ عبدالحکیم اوچی لکھتے ہیں۔

ولیکن ایہہ خیانت نہ کریاں

ایہو لکا متھے اپنے نہ لیاں

ذیل میں مشتقے نمونہ از خروارے ایسے الفاظ و راج کئے جاتے ہیں جو اردو اور

سرائیکی میں یکساں مستعمل رہے ہیں۔

سپے معنی آپ۔ ڈانگ معنی چھتری۔ ڈسبہ معنی جیب۔ ڈولگا معنی گھرا

اسا دنا معنی دیوار اٹھانا۔ سٹھن معنی سٹھار۔ سرائی معنی بیجانہ۔ کدھی معنی کھوس۔ بابا اور

بپ معنی چائنا اور مٹھی بھر لپاؤ کی بڑ۔ بھی یہی لپا ہے۔ اور پیر معنی زلیخہ وغیرہ وغیرہ

سرائیکی اور اردو کے اس تعلق کو استوار کرنے میں ضروری ہے۔ ہم نے بھی

بڑا ماتھ ہے۔ یہ بزرگ جغرافیائی حدود کے پابند نہ تھے۔ بلکہ ان کے روحانی رشتے ہندوستان کے تمام خطوں میں پھیلے ہوئے تھے جس کی وجہ سے ایک خطے کے بزرگ دوسرے خطوں میں آتے جاتے رہتے تھے اور باہم افہام و تفہیم کے لیے ایک دوسرے کی زبان سیکھنا ضروری خیال کرتے تھے چنانچہ اردو سرائیکی کے مشترک الفاظ کا باعث جہاں دوسری وجہ ہیں وہاں یہ بزرگ بھی ہیں جنہوں نے اس ربط کو اور زیادہ مضبوط کیا۔ سطور بالا میں ہم حضرت بابا فرید الدین گنج شکر کے ایک اردو آمیز فقرے کا ذکر کر چکے ہیں۔ ان کی طرح دوسرے وہ بزرگ بھی ہیں جن کا تعلق سرائیکی بولنے والے علاقوں سے تھا انہوں نے اردو کی تخلیق اور ترویج دونوں میں حصہ لیا۔

آج بھی اردو اور سرائیکی کا یہ تعلق قائم ہے اور یہی وجہ ہے کہ لسانی عبثیت کے اس دور میں بھی سرائیکی بولنے والے علاقوں میں اردو کے متعلق اپنائیت کے جذبات پائے جاتے ہیں۔

شہاب دہلوی کے

۱۰/۴/۷۷

سرائیکی اور عربی کے باہمی روابط

جی اے حق محمد ایم۔ اے۔ ایل۔ ایل۔ بی

ماہرینِ لسانیات کی تحقیق کے مطابق سرائیکی زبان نے ہند آریائی زبان کے قبیلے میں جنم لیا اس زبان کے مراکز اوتھ اور ملتان ہیں جن کی تہذیب و تمدن کا ثبوت ہزاروں سال قبل مسیح سے ملتا ہے آج بھی بہاولپور ڈوٹرن۔ ملتان ڈیرہ غازی خاں۔ میانوالی ڈیرہ اسماعیل خاں، بلوچستان اور سندھ کے کئی حصوں میں یہی زبان بولی جاتی ہے عربی زبان کا سرائیکی زبان کیساتھ کوئی خاندانی رشتہ نہیں ہے۔ کیوں کہ عربی سانی ٹنسل سے تعلق رکھتی ہے مگر عرب مسلمان چونکہ بڑی کثیر تعداد میں سرائیکی علاقوں میں آئے ہیں اس لئے سرائیکی زبان کافی حد تک عربی سے متاثر ہوئی ہے اس مختصر مقالے میں دونوں پر بحث ہوگی پہلا یہ کہ سرائیکی نے عربی سے جو اثرات قبول کئے اس کی وجوہ کیا تھیں دوسرا یہ کہ وہ اثرات کس نوعیت کے ہیں اور ان کی مثالیں کیا ہیں؟

الف سرائیکی عربی لسانی اثر پذیر کی وجوہ مختصر آئین ہیں۔

۱۔ سرائیکی کی علاقائی خصوصیات

۲۔ سرائیکی لوگوں کا مزاج

۳۔ مبلغین اسلام کی آمد اور مذہبی رجحانات

سرائیکی جغرافیائی طور پر عرب علاقے کے ساتھ ضرور کوئی قریبی رشتہ

رکھتی ہے ڈیرہ غازی خاں اور ڈیرہ اسماعیل خاں کی پہاڑیاں بہاولپور کا چولستان اور سندھ

کا صحرائی علاقہ روہی اور تھل کے تپتے ریگستان عرب کے جغرافیائی حالات سے
استقدر مماثلت رکھتے ہیں کہ اگر ایک عرب کو صحرائے سینا یا صحرائے نجد میں سے
بہوش کر کے لایا جائے اور سرائیکی علاقے میں چھوڑ دیا جائے تو بہوش میں آنے
کے بعد لازماً وہ یہی تصور کریگا کہ وہ نیند سے بیدار ہوا ہے اور اپنے ہی وطن میں
ہے۔ اس جغرافیائی مماثلت نے دونوں زبانوں میں ایک جیسے ادبی رجحانات
و خیالات کو جنم دیا ایک طرف "سبعہ متعلقات" کا جاہلی شاعر نابغہ نبی ذبیان لقی
ووق صحرا کی وحشت بھٹیڑیوں کی خوفناکی اور پانی کے کوسوں و درتک نام و نشان
نہ ہونے کی منظر کشی کرتے ہوئے کہتا ہے۔

وہبہ نادرخ تعوی الذآب ہم

نانی المیاء عن الورا او مقفاد

تو دوسری طرف خواجہ فریدؒ اس منظر کو یوں بیان کرتے ہیں۔

جھٹ تلمرا جھٹ و ربوں بے یار - اٹھتہ برویلے لد بوں بے یار

تدڑے چمکین گیرے گھوکن - حیر کھان تر کھان لو نبرط کوکن

گوہیں شوکن سا بنے پھوکن - ناکیس دی شوں شوں بے یار

سرائیکی علاقے کی طرح عرب کے ریگستانوں میں بھی کہیں کہیں پانی کے

تالاب اور کنجوروں کے جھنڈے پائے جاتے ہیں و دونوں زبانوں کے شاعر ایک

جیسے انداز سے ان مناظر کو پیش کرتے ہیں۔

لسانی اثر پذیر سی کی دوسری وجہ لوگوں کا ایک جیسا مزاج ہے۔ عرب کی

مدنی زندگی قابل پرستش رہی ہے۔ اور یہی حال سرائیکی لوگوں کا رہا ہے۔

لوگوں کی زندگی حیرتناک حد تک عرب کی صحرائی زندگی کے ساتھ مطابقت رکھتی ہے اس کے علاوہ عربوں کی جفاکشی بہادری اور مہمان نوازی کا ہر انداز بھی سراسر ایسی لوگوں میں ملتا ہے عربوں کی طرح یہاں کے لوگ بھی ڈھیلا ڈھالا لباس، سر پر بگڑھی پہنتے تھے اور ڈاڑھی اور لمبے بال رکھتے تھے۔ خود خیمہ میں زمین پر سونا اور خیموں سے باہر اونٹ یا گھوڑا باندھنا، بکرہ بچوں اور بھٹیروں کے ریوڑ پالنا، سراسر ایسی تمدن پوری طرح عربی تمدن کی عکاسی کرتا ہوا نظر آتا ہے۔

اثر پذیری کی تیسری وجہ متبعین اسلام کی آمد اور مذہبی رجحانات ہیں اگرچہ ہند اور سندھ کے تجارتی روابط عرب کے ساتھ طلوع اسلام سے بھی قبل موجود تھے مگر عہد فاروقی میں یہ روابط بڑھتے شروع ہوئے محمد بن قاسم کی آمد کے بعد سراسر ایسی علاقے عربوں کے لئے عام مسکن بن گئے اُتر اور ملتان کا پہلا عرب حکمران غیب مسمیٰ جس کو محمد بن قاسم نے مقرر کیا تھا تاریخ کے اوراق ہمیں محمد بن قاسم کے بعد تسلسل کے ساتھ چیدہ چیدہ عرب افراد کا ان علاقوں میں آنا بتلاتے ہیں۔

ابو جعفر منصور عباسی کے عہد میں ایک فوجی مہم بھی گئی جس نے ملتان سے بڑھ کر کشمیر تک رسائی حاصل کی۔ تیسری صدی ہجری میں جب مشہور مورخ المسعودی آیا تو اس وقت ملتان پر ابواللباب ابن منبہ کا خاندان جو مسامہ بن لوی بن غالب ل نسل میں سے قریشی الاصل تھا حکمرانی کرتا تھا۔ المسعودی نے اس وقت کی تحریریں میں ان علاقوں میں عربوں کی کثیر تعداد کی رہائش کا بتلایا ہے۔

نامور فلسفی اور مورخ ابوالرحمان البیرونی ۳۲۲ھ میں ملتان آیا اور اس

نے اس علاقے میں عربوں کی کثرت کے ساتھ آبادی کا تذکرہ کیا ہے مرکز علم عرفان اوق میں ایک قدیم درسگاہ " مدرسہ فیروزیہ " کے نشان ملتے ہیں مشہور مورخ علامہ مہناج سراج بھی اس کے صدر مدرس (پرنسپل) رہے یہاں کئی اہم شخصیتیں وارد ہوئیں درحقیقت یہیں سب سے پہلے تصنیف و تالیف کا سلسلہ شروع ہوا عربوں کی طرح سرائیکی ادب بھی ہمیشہ غیر تحریری اور زیادہ تر منظوم شکل میں رہا ہے مسلمان خصوصاً صوفیائے کرام ان علاقوں میں آئے ان کی وجہ سے جو مذہبی رجحانات پیدا ہوئے انہوں نے بھی یہاں کے لوگوں کو عربی زبان کے بہت قریب کر دیا۔

(ب)

اثرات کی نوعیت

جب کسی زبان کا ذخیرہ الفاظ دوسری زبان میں استعمال ہونے لگتا ہے تو اس کی تین صورتیں ہوتی ہیں پہلی یہ کہ لفظ اپنی اصل شکل میں اور اپنے اصل معنی میں مستعمل ہوتے ہیں یعنی لفظ اور معنی دونوں بعینہ دوسری زبان میں منتقل ہو جاتے ہیں۔ زراعت و لادت و سعادت وغیرہ ہزاروں الفاظ ایسے ہیں۔ جو کلینتہ زبان سے زبان میں منتقل ہو گئے ہیں۔ دوسری صورت یہ ہے کہ لفظ میں کچھ تبدیلی کر دی جاتی ہے کبھی لفظ کے حروف کم ہو جاتے ہیں کبھی حروف بڑھ جاتے ہیں۔ اور کبھی معنی میں بھی کچھ تبدیلی کچھ ترمیم ہو جاتی ہے تیسری صورت یہ ہے کہ لفظ تو اصل شکل میں باقی رہتا ہے مگر اس کا مفہوم بدل جاتا ہے یہ تبدیلی

کئی طور پر نہیں ہوتی بلکہ ایسے لفظوں کے معانی میں کچھ نہ کچھ مماثلت ضرور ہوتی

سرائیکی صوتیات اور رسم الخط کا عربی کے ساتھ تطابق

سرائیکی اور عربی کے حروف تہجی بالکل ایک جیسے ہیں۔ البتہ چند حروف جو عربی حروف سے زائد ہیں مثلاً ڈ۔ پ۔ چ۔ گ۔ یہ بھی صوتیات اور رسم الخط میں عربی سے کوئی زیادہ اختلاف نہیں رکھتے۔ سرائیکی لوگوں کی زبان لوح واد اور نرم ہے اس لئے ہر قسم کا تلفظ آسانی کے ساتھ ادا کر لیتی ہے مثلاً سرائیکی لوگ عزت کا تلفظ عزت ہی کرتے ہیں وہ اس کو عجت نہیں کہتے نہ ہی حضور کو حجوہر کہتے ہیں۔ اس طرح صوتیات میں سرائیکی اور عربی کافی حد تک مربوط ہیں۔
 موہنجو ڈار و اور ملتان میں کھدائی سے برآمد ہونے والی ٹھیکریاں بتلاتی ہیں کہ سرائیکی کا قدیم رسم الخط دیوناگری تھا مگر اس علاقے میں اسلام پھیلنے کے بعد اس زبان کا رسم الخط مکمل طور پر عربی ہو گیا اور آج بھی عربی ہے۔

ضمائر متصلہ میں عربی کا سرائیکی سے تطابق

عربی زبان کی وسعت و بلاغت کی ایک مثال یہ ہے کہ اس زبان میں فعل کیسا بھ فاعل اور مفعول کی متصل ضمیریں استعمال ہوتی ہیں اس طرح چھوٹے سے لفظ میں پورے جملے کا مفہوم سمودیا جاتا ہے یہی خوبی ہمیں سرائیکی زبان میں ملتی ہے جبکہ پنجابی یا اردو اس سے محروم ہیں مثلاً

<u>عربی</u>	<u>سرائیکی</u>	<u>اردو</u>	<u>پنجابی</u>
حَرَّتِيْنَا	مارِ مَسِّ	میں نے اسکو مارا	میں اونوں ماریا مارے
اَعْطَيْتُنَا	ڈُٹَمَسِّ	میں نے اسکو دیا	میں اونوں دتا دتاے

ان مثالوں سے واضح ہوتا ہے کہ بڑھنے کی زبانوں میں سرائیکی ایسی زبان ہے جو عربی کے ساتھ گہرا ربط رکھتی ہے ماہرین لسانیات بتلاتے ہیں کہ محوڑے لفظوں میں زیادہ مفہوم بیان کر دینا ترقی یافتہ زبانوں کی خصوصیت ہے اور یہ خصوصیت عربی زبان میں موجود ہے ترقی یافتہ زبانوں کی ایک صفت یہ ہے کہ اس کے ایک لفظ میں معمولی رد و بدل کر کے نئے معانی پیدا کر لئے جاتے ہیں یہ صفت بھی عربی اور سرائیکی میں اس طرح موجود ہے کہ عربی میں صرف اعراب کی تبدیلی فعل معروف کو فعل مجہول بنا دیتی ہے اور یہی طریقہ سرائیکی میں بھی ہے مثلاً۔

<u>عربی</u>	<u>سرائیکی</u>		
يَضْرِبُ	کُٹندے	بڑی یاٹے کے لفظ سے فعل معروف ہے	
يُضْرَبُ	کُٹندے	چھوٹی یاٹے کے لفظ سے فعل مجہول ہے	

اس کی ایک اور مثال عربی میں الف اور ثوین ہے اس سے اس چیز کا نام ہونا ظاہر کیا جاتا ہے اردو میں اس معنی کے لئے علیحدہ لفظ سے "لی وجہ سے" یا "کے ذریعے" کے الفاظ استعمال ہوتے ہیں سرائیکی میں واؤ اور نون غنہ کا افاذہ

<u>عربی</u>	<u>سرائیکی</u>	مثلاً۔	<u>سرائیکی</u>
بَسِيَا	سببوں	کیا جاتا ہے۔	قدرتوں
			قدرتوں

عربی	سرائیکی	عربی	سرائیکی
عملاً	عملوں	علماً	علموں

سرائیکی کا تحریری سرمایہ زیادہ تر منظوم صورت میں ہے۔ کافی کی بندش اس زبان سے شروع ہوئی۔ اور اس کا خاصہ ہے اور یہ لفظ بھی عربی ہے۔

عربی ادب میں ایسے مصادر اور ان کی مختلف تراکیب بہ کثرت ملتی ہیں اس کے علاوہ قرآن مجید میں بھی اس کا استعمال موجود ہے۔ مثلاً و کفنی باللہ شہدا اور اللہ کیفیکم، خود عرب بھی ایسی منظوم بندش کو کافی کہتے ہیں جو مکمل کفایت کرتی ہو۔ مگر سرائیکی نے اس کو باقاعدہ ایک فن اور شاعری کی جداگانہ صنف کا درجہ دے دیا۔

سرائیکی زبان میں کس قدر عربی الفاظ شامل ہو گئے ہیں اس کی مثالیں مندرجہ ذیل اشعار اور ایک تشریح سے میں ملتی ہے "نور نامہ" کے تین شعر ہیں۔

پہنچ سئے سال جو گذرے آہے بخت بعد رسولوں
 بلا کہے غیب و چار کم علم اوں کو لھوں !
 نیکی عمل نہ کیتم کافی شامت نفس جہولوں
 عمراں گذری نول پچھوں تاواں بہرہ کہا قبولوں
 جو کچھ روئے زمین تے پیدا سب کچھ ہو سی فانی
 نام نشان نہ رہی کافی جزا میان نشانی

ان تین شعروں میں الفاظ عربی الاصل ہیں اگر افعال کو چھوڑ دیا جائے تو باقی تقریباً پچاس فی صد الفاظ عربی ہیں۔ مگر ان جو شاعر کا تخلص ہے عربی سے بنا ہے شامت سراسیکی میں بدبختی اور نحوست کے معنی میں استعمال ہوتا ہے اور عربی میں شام شاماً کا صلہ اگر علی ہو تو اس کا معنی ہوتا ہے بدبختی میں مبتلا کرنا اس طرح تسیم اور شوم مشاقہ کا معنی ہے۔ منحوس اور نامبارک ہونا سراسیکی میں اس سے ایک لفظ "شوم" بنا جس کا معنی ہے کنجوس چونکہ فیاض اور سخاوت خوببختی کی علامت ہے اس لئے نحوست اور بدبختی کو کنجوسی قرار دیا گیا۔

حاجی بنی بخش شوق نے سیرۃ البنی پر ایک ضخیم کتاب سراسیکی نثر میں لکھی۔ اس کا نمونہ درج ذیل ہے۔

«و دستوار تمد ہے اول رب منان دا جسوں ساکوں زیب عطا
فرمایا ہے انسان دا کیا مقدر ہے ایں زبان دا جو شکر کرے
یزوان دا ہر ادنیٰ تے اعلیٰ قابل ہے اوندے کرم تے حسان دا
منکے بغیر رزق عطا فرماوے شیوہ ہے اوں رحمان دا اُس تے دا
بنا ایس ساکوں بنی آخر زمان دا کرم ہے اسال مانیاں تے
اول سبحان دا

ان پندرہ شعروں میں چوبیس الفاظ عربی الاصل ہیں۔ ان تحریریں میں شام شاماً کا صلہ
عربیاں یا عربی زبان کے شرات و مطع ہیں۔ عربیوں کا یہاں پر
عربیاں یا عربی زبان کے شرات ہوئے ہیں ان کی ایک نکتہ ہے کہ یہاں پر

۱۔ اصلوں۔ بمعنی بالکل عربی لفظ اصلاً ہے۔

۲۔ اق۔ ریگستانوں میں ایک خورد رو پودا ہے، عربی میں بھی ایسے صحرائی پودے کو اق اور اق کہتے ہیں۔

۳۔ اد۔ سراسیکی میں دوست بھائی اور بھلے مانس کے معنی کے لئے بولا جاتا ہے، اس کی اصل عربی لفظ اوی ایڈا بمعنی مدد کرنا ہے۔

۴۔ اُتج ایک شہر کا نام ہے جو آج تک سراسیکی تہذیب و تمدن کے آثار قدیمہ کا امین ہے عربی لفظ اوج سے بنا ہے، جس کا معنی ہوتا ہے بلند می۔

۵۔ سراسیکی زبان کا لفظ اَلَا مَاشَا شَا زونادر کے معنوں میں عام استعمال ہوتا ہے یہ دراصل عربی محاورہ اَلَا مَاشَا وَاللّٰہ کا مخفف ہے۔

۶۔ پکاون جس کا حاصل مصدر پکاٹ ہے جس کا معنی ہے دھاڑیں مار کر رونا۔ یہ لفظ عربی کے لفظ "بکا" بمعنی رونا سے بنایا گیا ہے۔

۷۔ وصل بمعنی پیاز عربی کا لفظ لصل ہے۔

۸۔ توید عربی کا لفظ تعویذ ہے جو بگڑ کر تویدین گیا۔

۹۔ تینا اور تینی بمعنی پاجامہ عربی کا لفظ تہنہان ہے جس کا معنی ہے پاجامہ اور شلوار۔

۱۰۔ تنور بھی عربی کا لفظ ہے جو بغیر کس ترمیم کے سراسیکی میں مستعمل ہے

۱۱۔ تہوت بمعنی وہ صندوق جس میں لاش بند کر دی جاتی ہے عربی کا تابوت ہے۔

- ۱۲۔ مَقْوَمُ مَبْعُوثٌ لہن۔ عربی میں بھی لہن کو قوم کہتے ہیں۔ یا قوم کہتے ہیں۔
- ۱۳۔ جُنَّةٌ مَبْعُوثٌ جِسْمٌ بھی عربی ہے جو بغیر کسی تغیر کے مستعمل ہے۔
- ۱۴۔ حَجٌّ مَبْعُوثٌ یہودہ بکواس عربی میں حج معنی اڑنے کو کہتے ہیں اور ڈھنگیں مارنے کے معنی ہیں بھی یہ لفظ استعمال ہوتا ہے۔ اردو میں اس کا تلفظ بگڑا کر جھک بن گیا ہے مگر سرائیکی میں اصل تلفظ باقی رہا ہے۔
- ۱۵۔ خَمِيسٌ مَبْعُوثٌ ہفتے کا پانچواں دن عربی ہی کا لفظ ہے۔
- ۱۶۔ دَنٌ مَبْعُوثٌ ڈھیر اور انبار عربی میں دَنٌ بڑے مٹکے کو کہتے ہیں۔
- ۱۷۔ دَوُّوْثٌ مَبْعُوثٌ بھڑوا عربی کا دیوث ہے جو اسی معنی میں مستعمل ہے۔
- ۱۸۔ دَوْرِيٌّ جس کا اردو ترجمہ ہے کونڈی عربی کے لفظ دور سے بنا ہے اس کا معنی ہے گول چونکہ کونڈی گھول ہوتی ہے اس لئے سرائیکی میں اسے دَوْرِيٌّ کہا گیا۔
- ۱۹۔ زَبِيرٌ اس کو کہتے ہیں جو تنگ آچکا ہو اور آزر وہ ہو عربی میں اس لفظ کا معنی ہے بے چین دکھ اور ناخوش۔
- ۲۰۔ اسْحُوْرٌ کا معنی ہے علی الصبح یہ لفظ عربی کا صحرا ہے۔
- ۲۱۔ شَالَاٌ مَبْعُوثٌ خدا کرے عربی کا شاء اللہ ہے جس کا معنی ہے خدا چاہے۔
- ۲۲۔ طَامِسٌ سرائیکی اور عربی دونوں میں بڑے کھال کا معنی دیتا ہے۔
- ۲۳۔ قَاطِيٌّ مَبْعُوثٌ چھری عربی کا لفظ قاطع مَبْعُوثٌ کھٹنے والا ہے۔
- ۲۴۔ قَصُوْرُنٌ کا معنی ہے بیمار پڑ جانا یہ عربی لفظ قصور سے بنا ہے۔
- ۲۵۔ مَكِيْحٌ یعنی ہڈی کا گودا عربی کا لفظ مخ ہے جو اسی معنی کے لئے ہے۔

۲۶۔ مصالحوہ سرائیکی میں ان چیزوں کو کہتے ہیں جن کو ٹٹ کر سفوت بنا لیا جاتا ہے۔ لفظ اور سالن کا مزہ ٹھیک کرنے کے لئے اس کو استعمال کیا جاتا ہے۔ یہ عربی کا لفظ مصالحتہ ہے جس کا معنی ہے ٹھیک کرنا اور باہمی تعلقات کی اصلاح کرنا۔

۲۷۔ وحوش کا معنی ہے جنگلی اور گنوار عربی میں وحوش وحشی کی جمع ہے۔

۲۸۔ مہین سرائیکی میں بہت چھوٹی اور باریک شے کو کہتے ہیں اور عربی میں حقیر اور معمولی چیز کو کہا جاتا ہے۔

۲۹۔ محاب عربی لفظ محبت سے بنا ہے کہتے ہیں "اوتان وڈا بے محابے" یعنی وہ تو بڑا بے مروت ہے کسی کا لحاظ نہیں کرتا کسی سے محبت نہیں کرتا۔

قرآن مجید میں جو عربی ادب کا غیر فانی شاہکار ہے سرائیلی ادب اور زبان میں شاندار اصرانے کئے سرائیکی زبان کو صاف ستھرا اور پاکیزہ اسلوب بخشا اس کے ادبی پائینچوں میں بلاغت کی ایسی کیا ریون کا بیج بویا جن کے خوش رنگ و خوشبو پھولوں کی مہک نے سرائیکی ثقافت تہذیب اور تمدن کو نکھارا اور تازگی عطا کی قرآن نے سرائیکی کے لسانی جمہستان میں فصاحت کے ایسے پودوں کی قمیں لگائیں جن کے میٹھے اور لذیذ پھولوں نے ذہنوں کو نئی طاقت دے کر انہیں معراج ادب کی طرف مائل پر وا کر دیا۔ بھکتی رسوں کو محبوب حقیقی سے ہمکنار کے ایک جدید ادب اور ثقافت سے روشناس کرایا۔ قرآن میں بیان کردہ ضرب الامثال زبان زد عوام ہو گئیں۔ مثلاً جب کوئی بات سنی ان سنی کر دے تو کہتے ہیں "صم بگم بھیا بیٹھے"

غرض عربی حیب سرائیکی علاقے میں آئی تو وہ خالی ہاتھ نہ کھتی بلکہ علم و ادب کے ہمکتے ہوئے پھولوں کے تحائف اور تہذیب و تمدن کے چمکتے ہوئے جواہر بطور عطیات اپنے ساتھ لائی عربی نے سرائیکی کو بیش بہا سرمایہ نطق و بیان دیا اس نے سرائیکی کے دامن علم و ادب کو ایسے ذخیرہ الفاظ سے بھر دیا ہے جن کے لغوی اور اصطلاحی شاندار استعارات پیاری تمثیلات اور خوبصورت تلمیحات نے سرائیکی زبان کو الفاظ کی وسعت معانی و افکار کی گہرائی اور ندب کے تقدس سے روشناس کرایا یوں سرائیکی اور عربی زبان و ادب کے ملاپ سے نہایت خوشگوار نتائج مرتب ہوتے ہیں اور آئندہ بھی ہوتے رہیں گے۔

فارسی سے ایسی سکورت

تاریخی تے نسلی اعتبار نال دُنیادیاں زبانان کوں اکٹھ وڈے خاندانان
 وچ ایں طرح تقسیم کیتا گئے۔ ۱۔ سامی خاندان ۲۔ ہند چینی خاندان۔
 ۳۔ ڈراوڈی خاندان ۴۔ مونٹر خاندان ۵۔ افریقی بانٹو خاندان ۶۔ امریکی
 خاندان ۷۔ تھائی خاندان تے ۸۔ ہند یورپی خاندان۔
 سرایسکی تے فارسی ڈوہاں زبانان و تعلق ہند یورپی خاندان نال ہے
 جیندی ہک شاخ "ہند ایرانی" اکھویندی ہے۔ ایں زبان وچ بے گروہ ایہ
 شامل ہن۔

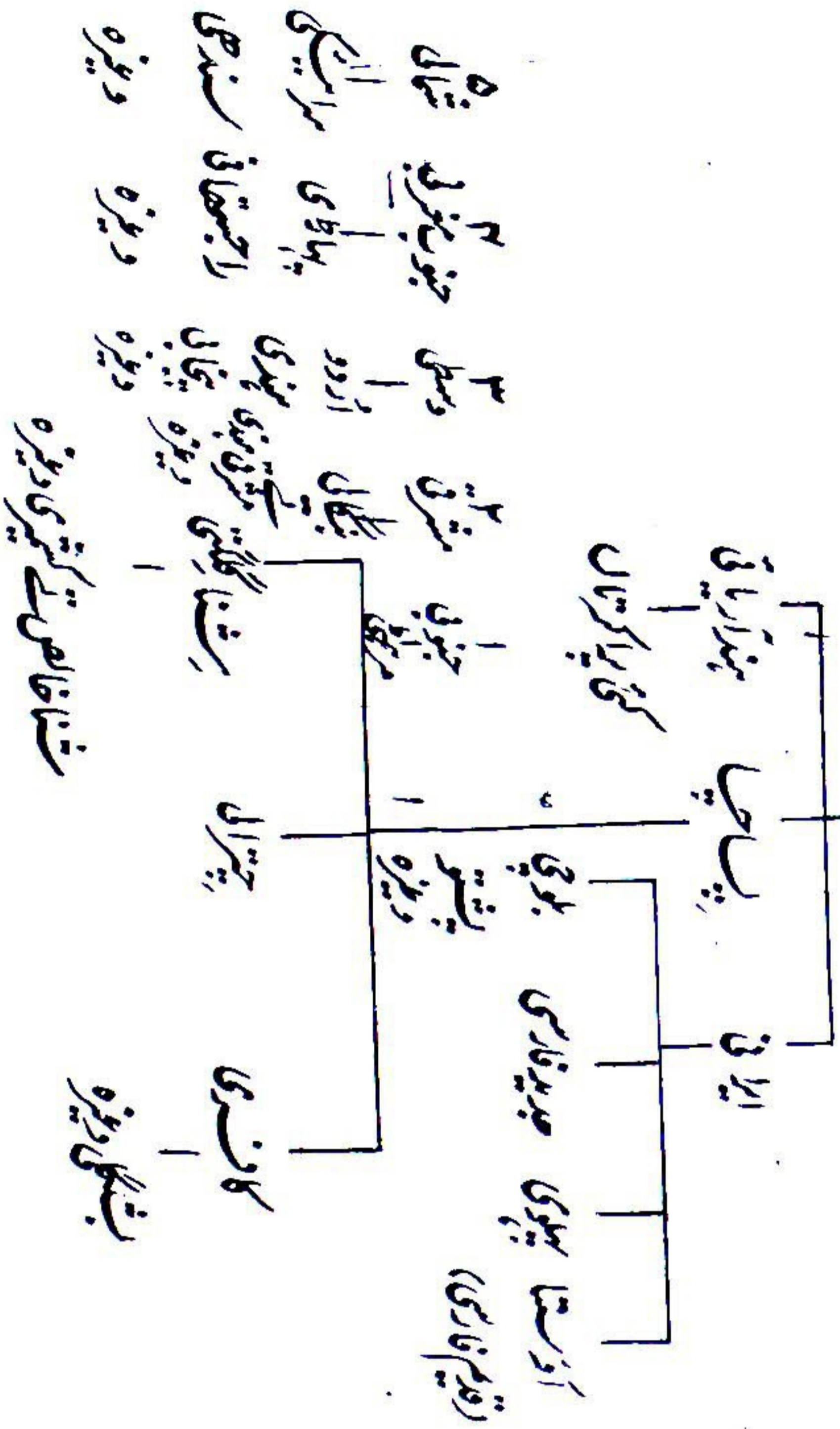
ہند یورپی خاندان

۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲
ہند ایرانی	ارمنی	البانوی	ہیلینی	بلقانی	اطالوی	کیٹک یوٹانی
ہند ایرانی گروہ وچ ایرانی پس چاتے ہند آریائی زبانان شامل ہن۔ ایں						
گروہ وچ ایرانی بعد اطالوی تے یوٹانی گروہ اہم ہیں جو اطالوی گروہ وچ						
فرانسیسی، ہسپانوی، پرتگالی تے اطالوی زبانان شامل ہن تے ڈو جھے یوٹانی						
گروہ وچ جرمن تے انگریزی آندی ہے۔						

انہاں سب زبانان وچ سابقیاں، لاحقیاں یا آوازاں داکوئی نہ کوئی

جزوہ اچھو جہاں ہوندے جہڑا اچھاں زبانوں کول ہک خاندان دافر دثابت کر دیندے
مثال دے طور تے سرائیکی واپیا بمعنی ڈو جھار سندھی واپیو ہندوستان
دیاں ساریاں زبانوں دے ہندسیاں ورتح موجودے۔ مثلاً بائیس۔ بتیس۔
بیالیس۔ باسٹھ۔ بہتر۔ پیاسی۔ بانوے وغیرہ پو + ویہہ۔ پو + تریہہ پو +
سٹھ پو + ستر، پو + اسی تے پو + نو تے ہن۔ انگریزی تے جرمنی
تے اکثر لفظاں ورتح وی "پو" دا عنصر موجود ہے BICYCLE - یا۔
BI - PED یا SULPHIDE - BI کول ڈیکھو "بائی" دا سابقہ "ڈو" دے
منیاں ورتح استعمال تھئے۔ سرائیکی ورتح انگریزی دے فعل امر "گاؤکچو"
والفظ تے جدید مصدر ورتح ہے "وا" دی ابتدائی آواز انگریزی دے
"WENT" ورتح موجود ہے جہڑا GO دی ڈو جھی فارم والفظ تے اھوں
تے پنھاں مثالوں توں معلوم تھیندے جو اے ساریاں زبانوں جہناں
دے ذکر آتے آئے ہکے خاندان نال تعلق رکھیندین۔ ہند ایرانی گروہ دی
مزید پچھاوٹ ایں تھئی ہے۔ اگلے صفحہ تے ملاحظہ فرماؤ۔

ہند ایرانی گروہ

سراییکی زبان و تح زبر زیر تے پیش وے اول بدل نال نر مادہ
تے تعداد تے فعلے زما و تح جیڑھی تبدیلی تھندی اے ایھا تبدیلی
کافرستان دیاں پولیاں و تح وی تھندی اے۔ مثلاً چھوہر (بک لڑکا)
چھوہر۔ پھول سارے لڑکے۔

چھوہر۔ بک لڑکی۔

لاکھوں اے معلوم تھیندے جو پرائی لسانی رشتے کہیں نہ کہیں
شکل و تح موجود رہ ویندین۔ اصلوں مٹ بھیس ویندے۔ لسانی شجریاں۔
توں ایں گالھ دا وی چنگیس طرح تے پتہ لگدے جو مختلف پولیاں جیڑھیال
مختلف خطیاں و تح مختلف اثرات وی وجہ نال ظاہری طور تے فرق والیاں
نظر دین اصل و تح ہکے خاندان دیاں لڑکیاں ہن۔ انہاں دا فرق ماحول تے
آب و ہوائے پنھاں اثرات وی وجہ نال ہے مہیہ بڑتے ہو پ لفظاں
تے غور کرو۔ لفظ بھانویں کجھ واکجھ بنڑ گئے و ت وی اصل نال ایندا صوتی تے
حرفی اشتراک اونویں موجود ہے۔

قدیم فارسی	اوستا	فارسی	بشکل	پراکرت	سراییکی
آئو کا	آئی و	یک	اؤ	ایجو	بت
ترتیا	تری	سہ	تریہ	تاو	ترے
نوم	نؤ	نہ	نوه	نوت	نوں
توم	توم	تو	توہ	تم	توں۔ تو
وستہ	زستہ	دست	دشت	مہتھو	مہتھ

گاؤ	گو	گاؤ	گاؤ	گائے	گاؤں
×	جینی	زن	وَجُور	جانہ	جنتیں۔ جو
×	دختر	دخت	جُو۔ وی	دھیا	دھی
ماتر	براتر	برادر	بُرود	بھارد	بھرا

نساں دیکھ گھدا ہوسی جو قدیم فارسی تے اوستا کنوں سرائیکی تیں

پہنچن پڑکتے لفظاں کول کتلیاں ساریاں تبدیلیاں وچوں گزراں پئے! قدیم

سرائیکی تے اوستاناں سرائیکی زبان دا ہک رشتہ ایجو تھی گیا جیڑھا وچلے

ایشیا کنوں شروع تھے تے وُجھے دے پہاڑاں وچوں پھیندا ہویا، ٹھیلیاں

میداناں وچ سرائیکی زبان دے علاقے وچ پھینتے۔ پیارشتہ اوہے جیڑھا

بلوچستان دے راہوں پیدا تھئے تے پہلے رشتہ کنوں وی زیادہ گھٹا تے

کیوں جو سرائیکی زبان پولنڈر والیاں وی زندگی دے ہر شعبے کول متاثر کیتی گئی

ایندی تفصیل کیتے اساکوں ہزار سال کنوں اُستے وی تواریخ دے ورقے دلاؤن

پوسن۔

عرب تے عجم دیاں سیاسی رقابتاں تے لڑائیاں کنوں کون واقف

بھیس۔ عرباں۔ عجم کول تلوار دے زور تے فتح کر گھدا نا۔ سلطنت ایران دے

زوال دے بعد عربی رسم و رواج، عربی تہذیب تے عربی زبان ایرانی ثقافت

تے اثر انداز تھئی۔ جیندا نتیجہ اے نکھتا جو اسلامی فتوحات دے اوائل وچ

ای فارسی زبان او زبان نہ رہی جیڑھی تہذیب پانڈیا اوستاوی شکل وچ صدیاں

کنوں آندی پئی ہئی۔ ایندی جلد تے ہک ننویں زبان پیدا تھی گئی۔ جیندے وچ

بے شمار لفظ عربی و سہ شامل ہن۔ عام گفتگو و می زبان کنوں اور بی زبان تیس
عربی و اراج تھی گیا ہئی۔

وادئی سندھ و سہ جغرافیئے و تعلق، جینیویں اُساں اُتے اشارہ کر
اُتے ہن، ہک پاسوں کافرستان و می لپسا چا پولیاں نال ہتے ڈو جھے پاسوں
فارسی، عربی تے عربی زدہ فارسی نال ہا۔ کیچ مکران و می بلوچی تے صوبہ سرحد
کنوں گھن کے کوٹے تیس و می پشتو و می اُدہنیں خاندان نال سکوت رکھیندیاں
ہن جیڑھے خاندان فارسی کول جنم ڈتا ہا ر مثال و سہ طور تے فارسی و آب شپو
و ترح اولوتے بلوچی و ترح آف یا آفا تھی و بندے، سر ایگی زبان و سہ علاقے
و ترح اے ننویں فارسی آنو نطر لگی تاں لوکاں کوئی منگارت محسوس نہ کیٹی
بلکہ «عربی۔ فارسی» الفاظ تے ترکیباں کول بک خاص رغبت نال قبول کیتا۔
اے ادوقت جیڑھے ویلے ملکی سرحدوں و سہ آر پار عام لوکاں و امیل
ملاپ و دھدا پیا ہتے وادئی سندھ و می زبان خاندانوں و سہ گڈ مڈ تھی
و نجنظر و می وجہ نال فارسی عربی اثرات قبول کرنیدی پئی ہئی۔

ایں و می تفصیل اساکوں اُھاں سیاہاں و سہ بیاناں توں بلدی نے
جیڑھے مختلف وقتاں و ترح وادئی سندھ و ترح اُتے تے کمی کمی سال ردے
ایں وادئی و اٹورا پھیرا کرنیدی رہے۔

ترتجیحی صدی ہجری تیس صرف ڈو زبانوں استعمال تھیندیاں رہیاں
عوام آپڑیں ملکی بولی۔ یعنی سرائیکی تے سندھی، پلیندے ہن تے خواص
عربی تے ملکی زبان ڈو ہاں نال واقعیت رکھیندے ہن۔ چوتھی صدی و سہ

اودھ و قح ملتان تے منصورہ دے لوک ملکی اُتے عربی زبان دے آمیزے
 و قح گفتگو کر نیوے ہن لیکن مکران و قح مکرانی دے نال نال فارسی وی رائج
 ہئی۔ بلوچاں دے سینکڑے قبائل نقل مکانی کر کے لڈا آندے پے ہن۔
 اے ساری وادئی سندھ و قح چھلے گئے تاں انہاں وی وجہ نال وادئی۔
 سندھ و قح مکرانی تے فارسی وی چھا گئی۔ انھوں دے لوکاں واسطے مکرانی
 ہمیں حد توڑیں اہلبی ہئی پر فارسی کنوں او پہلے کنوں آشنا ہن۔ ایں یکتے
 فارسی الفاظ کول ٹھانویں جمل گئی۔ ایندے فوراً بعد سوچتی صدی دے
 چھیکڑ و قح و ملیاں کول عروج نصیب تھیا۔ تاں ایندا اثر وادئی سندھ وی
 زبان دے وی چوکھا ڈونگھا پئے گیا۔ فارسی وی پکڑ پئی زیادہ تھکڑی تھی گئی۔
 چنانچہ ۳، ۶ ہجری دے قریب لشاری ملتان آیا تاں انھاں فارسی رائج
 تھی چکی ہئی۔ مکران و قح مکرانی بلوچی وارواج ماوُل وی خواص و قح فارسی مقبول
 ہئی۔

وادئی سندھ، جنیدا ہوں و ڈوا حصہ سرائیکی زبان و علاقہ
 ہے۔ بے حد پر آشوب حالات و قح رہی ہے۔ اُھتاں ہمیں
 قسم دے مقامی لٹریچر دا پنج و پنجنتر معجزے کنوں گھٹ کینھیں۔
 ایں علاقے کول امن نصیب تھیا۔ تاں کچھ مغلاں وی حکومت دے دوران
 یاوت انگریزاں دے زمانے و قح بھتیا۔ انہاں ڈو ماں زمانیاں و قح فارسی
 سرکاری دے و فتری زبان بنڑا پڑتی گئی ہئی۔ انہاں کنوں پہلے وی
 تاریخ ہنگامہ آریساں وی تاریخ ہے۔ ایں ویلے واکوئی تحریری

نمونہ نہیں ملدا۔ البتہ کچھ شبیٹیں عام لوکاں دے سینے و تہ محفوظ رہ گیاں
 ہن جیڑھیاں حافظے دی مدد نال اساں تو نٹریاں پہنچین اہناں شبیٹیں
 کنوں اول وقت دے لٹریچر دا اندازہ کھتی سگدے۔ اہتاں و تہ
 محاورے۔ اکھانٹڑ۔ پہا کے۔ لوک بھانٹڑیاں۔ بچھارتاں اتے لوک گیت
 پہول اہمیت رکھیندن۔ افسوس اسے ہے جو اہناں دے کھٹے کر نٹرو
 دی پہوگھٹ توجہ ڈتی گئی ہے بلکہ منظم طور تے بھیس ڈتی گئی جیڑھیا کوئی
 ٹانواں ٹانواں کم تختے اُوھو غنیمت تے۔ اہناں مونیاں توں فارسی اثرات
 و اچنگی طرح اندازہ کھتی سگدے۔ لیکن ایکنوں پہلے جو اسان اُنھاں و اجازہ
 گھنوں بک مختصر جھیں نہست اہناں لفظاں دی پیش کریندے ہن۔
 جیڑھے سرائیکی زبان و تہ رتھ کنن۔ اہناں لفظاں دے استعمال کیتے پڑھئے
 سکھئے ہونٹڑیاں دی قید کینھیں۔ ہر آدمی خواہ او کھلاں وارنہر والا ہووے
 خواہ پہاڑاں و اہناں کول آپڑیں روزمرہ دی بول چال و تہ بغیر کہیں
 اوکھ دے پلیندے۔ الفاظ دی اسے نہست صرف نمونے جوگی اتے۔
 ہزاراں لفظ ایندے و تہ ہئے ودھائے و پنج سگدن۔ جیڑھے لفظ عربی
 دے ہن اسے دی فارسی کنوں آرمن لہذا اہناں کول دی فارسی شمار
 کرناں چاہیدا تے۔ پہلے او لفظ پیش کیتے ویندن جیڑھے اصل زبان
 و تہ دی اینویں ہن جیٹویں سرائیکی و تہ ہن معنییاں و تہ دی کوئی
 خاص فرق کینھیں۔ ملاحظہ فرماؤ۔

مولود نماز رسول گناہ

حشر زمین رعل پردہ

شرافت

شوم

بہتر ملاحظہ ہوں کچھ اچھیں الفاظ جنہاں تے سرایکی زبان آپڑاں جوڑ
 توڑ واصل کیتے تے انہاں لفظاں کوں اصل معیناں کنوں ہٹ کے ہے معنے
 پوڑاؤ تے۔ مثلاً "عالم" و "معنی" ہئی دُنیا جہان۔ سرایکی ایندی زیر ہٹا کے پیش
 لاؤ تے۔ ایوں عالم بہتر اچھوڑیے تے معنے "پردہ دار خواتین" دے
 بہتر کین۔

فارسی کنوں آیا ہویا لفظ معنے سرایکی لفظ معنے

اہتر	بچھو کیا بے اولادا	اوتر-اوترا بے اولادا	بچھو کیا بے اولادا
بخرہ	حصہ	اخرتہ کرنر تنگ کرنر	بخرہ
بیختر	پھل ترورن والا	پھل ترورن والا	پھل ترورن والا
پیلو	مشہور پھل	پیلو	مشہور پھل
پسک	غٹودگی نشہ	پنٹر کی	غٹودگی نشہ
پیشیں	ظہودی نماز	پیشیں	ظہودی نماز
تریزر	گرتے دی کلی	تریزر	گرتے دی کلی
میکمہ	کپڑے دا بہتر یا ہویا ہن	میکمہ	کپڑے دا بہتر یا ہویا ہن
حلوان	ریتا کپڑا	حلوان	ریتا کپڑا
خمیس	پنجواں پڑینہ	خمیس	پنجواں پڑینہ
شامت	برائی	شامت	برائی
		مُصیبت	

فارسی کنوں آیا ہو یا لفظ	معنی	سرائیکی لفظ	معنی
صیت	شہرت۔ آوازہ	صیت	شہرت۔ بخت
طاس	وڈا مقال	طاس۔ طاسلہ	مقال
کوون	گندوہن	کوون	گندوہن
لنگ	چنگھ	لنگ	چنگھ
لوس	خوشاد	لوس	خوشاد
وات	سخن	وات	مہنہ

سرائیکی نے انہاں لفظاں تے تصریف دا عمل وی کیتے تے مجرد

تے مقرون ذخیرہ الفاظ وچ وی اضافہ کیتے تے محاوریاں وچ وی ورہینے

مثلاً۔ عاقبت حوار تھینونٹ	خارڈینونٹ	بدی کرنٹ
پیش پونونٹ	داری کرنٹ	دعا خیر اکھنٹ
زبان مارنٹ	ظلم کمانونٹ	قول ڈینونٹ
لامت وی پنڈ چانونٹ		

محاوریاں وے بعد ضرب الامثال یعنی اکھا نٹ تے پہا کے وغیرہ ہونڈن انہاں

وچ وی فارسی دے الفاظ رچھے ہوئے ملدن۔ مثلاً۔

عاشقاں بدھیال کمرال وئی ڈھالی کوہ۔

اندھا راجہ بیداونگرمی

ہل وی کرڑی شیتراں نال چنبے۔

وات وی کپیں خواجہ خضر وی پوتری۔

بیت صاف، مراد ال حاصل۔

زبانوں سے اندر کئی تبدیلیاں آویندیں لیکن محاورے سے تے اکھا نطر
جینویں ہک دفعہ بنٹر ویندن۔ اولویں رہندن۔ مثلاً، "اندھا ہاتھی لشکر و
زیان" ہمیشہ اینویں رہسی بھانویں ہنٹر ہاتھیاں وازمانہ بھینس رہیا۔ دعایں
تے بددعایں و تعلق وی عوام نال ہوندے۔ ڈیکھو اگھال و ترح وی فارسی
وے اثرات پلنیدے پین۔

دشمن و وارخطا۔ دشمن زیر ہونویش خدا کہیں و محتاج نہ کری

جھتھ پیر ہودی اکتھ خیر ہودی و غیرہ

بددعایں۔

پر با و تھینویں موت و اسبڈ پودی

موضوعیاں تے شخصیاں وے نال وی غور طلب ہن۔ سرائے سدھو۔ شجاع آباد
کوٹہ سادات۔ دائرہ دین پناہ۔ کٹری اتھاناں، اللہ واد بہاد الدین۔
نیک محمد و غیرہ بطور مثال پیش کیتے ویندن۔

سرائیکی زبان وے اصول قواعد و ترح وی فارسی واپہوں و خلے۔

اکثر سابقے لاحقے فارسی وے ہن۔ مثلاً۔

سابقے۔ نامراد، بے لگا، سرکوٹ و غیرہ

لاحقے۔ خدا یا۔ کھاوم ڈاک خانہ و غیرہ

فاعل تے مفعول نما لاحقے صرف فارسی تے سرائیکی و ترح استعمال تھیندن

مثلاً۔ گفتم۔ آکھیم۔ گفتمش۔ اکیھوس۔ چہ گفتم است، چا کھیس، جملے

دی ترتیب سرائیکی تے فارسی ورتج ہکو جھیں تے۔ مثلاً۔

من مدرسہ رفتہ
میں مدرسے گیم

شعر و شاعری دے اصناف سخن جیڑھے فارسی ورتج ہن او سرائیکی ورتج
دی موجود ہن۔ مثلاً۔ غزل۔ قصیدہ۔ مثنوی۔ رباعی۔ ترکیب بند۔ ترجیح بند۔
قطعہ۔ شعر بیت۔ بحر۔ وزن وغیرہ

اکیھاں ویاں بحراں تے اوزان وی مشترک ہن۔ ہیا تاں ہیا مضامین نظم
ورتج وی اشتراک تے۔ الغرض سرائیکی زبان تے فارسی وی سکوت یجھیں
گھائی ہے۔ جو انہاں کول کہیں صورت ورتج نظر انداز جھیں کیتا ورتج سکدا۔
معلوم اینویں تھیندے جو فارسی ایں زبان ورتج رتج گئی تے ہک جزو
لاینفک بنڑ گئی تے ان پڑھ عوام وی زبان تیں اپڑ گئی تے غیر ملکی الفاظ تے
باتاں سرائیکی آپڑاں تصریف و عمل پوری طرح ورتیئے تے پرانے لفظ کول
آپڑاں بنڑا گھدسے یا ہیا کچھ نسی کیتا تاں ایندا لفظ بالکل ٹھیک رکھیں جیرنی
تھیندے جو دیہاتی ان پڑھ عوام وی فارسی عربی الفاظ وی اواسیگی ورتج
کڈا تہ غلطی جھیں کریندے اے فارسی و سرائیکی تے قوی ترین اثر تے!

سراسر کی زبان دیاں خوبسیاں

دلشاد کلاچھوٹے

کہیں علاقے دی زبان اونڈی آپڑیں ہونڈی ہے۔ پٹے کنوں ناگوں
 نہیں ہونڈی ایں منٹے منائے نظریے کول سامنٹریں رکھتے ایہ آکھن
 جو سراسر کی ایں علاقے دی قدیم ترین زبان ہے۔ بالکل بجا درست تے
 صحیح ہے۔

کہیں زبان دی قدامت دی وڈی دلیل ایہ ہونڈی ہے جو اونڈے
 کو لھ قسم قسم دے لفظاں دے ذخیرے ہونڈن۔ محاوریاں، روزمرہیاں تے
 ترکیباں دیاں قطاراں دیاں قطاراں پدھیاں کھڑیاں ہونڈن اونڈا ہک ہک لفظ
 کئی کئی معنے تے مفہوم رکھینڈے تے ہک ہک شے دے اونڈیاں شہماں
 تے خصوصیتاں دے مطابق کئی کئی ناں ہونڈن۔ بلکہ اونڈی اہمیت، ضرورت
 تے استعمال دے لحاظ ناں کئی کئی محاورے تے کہاوتیاں تے پدے دی
 رواج پا چکے ہونڈن، سراسر کی دی قدامت دے ثبوت دے ایہ کرشمے
 قدم قدم تے نظر آئین۔ سراسر کی زبان داوب دی کوئی کتاب وی تہاڈی تسلی
 کرا سگدی ہے۔

آپڑیاں لفظاں دیاں خزانیاں تے ذخیریاں دے علاوہ سراسر کی
 دی ایہ خوبی پنجاں زباناں کنوں زیادہ ہے جو ایہ غیر زباناں دے لفظاں کھلاسانی
 ناں آپڑیں لغات وچ سنگوڑ گھنڈی ہے۔ آپڑاں بنٹرا گھنڈی ہے تے انہاں

کوں ایچھا رواج ڈے ڈیندی ہے جو اولفظ اوپرے نظر دے وی نہیں۔
 پیشیں، جتہ، صباحیں، صیت، کندوری جھے غیر زباناں دے عام رواجی لفظاں
 کوں کوئی نہیں آکھ سکدا جو ایہ سراسیکی دے لفظ کائے نہیں۔ سراسیکی زبان
 کوں پنھاں زباناں دے لفظاں کوں بے تکلفی نال آپڑیاں تہڑا گھنن تے انہاں
 کوں بر ملا ورتن وی سمجھ وی ہے تے طاقت وی! بعض ویلے تال اہاں غیر
 ملکی لفظاں کوں نویں تے سوہنڑیں چولے پواتے ٹھکاون ویاواں وی آندیں
 ایہ خوبی پنھاں زباناں ورتھ گھٹ ودھ ہے۔

سراسیکی زبان کوں کیا آپڑیں تے کیا غیر ہوں مٹھی تے نرم لہجے والی نیندن
 کہیں کوں پولتیا سٹن تے ایویں لگدے جو بولن والے دے منہ وچوں پھل پے
 کردن۔ ایندی نرمی تے گھلاوٹ ایجھی ہے جو کوئی وی ثقیل لہجہ یا کرخت لفظ
 ایں زبان تے چڑھ تے آپڑاں بنیا وی کراڑ قائم نہیں رکھ سکدا۔ بلکہ موم تھی ویندے
 تے ایجھی شکل ورتھ ویندے جو بولن والے کوں بولن ویلے راحت سکون تے
 مزہ بلدے۔ سراسیکی زبان ایں حد توڑیں مٹھی ہے جو غیر زباناں دے کوڑے
 تے کراڑے لفظ وی اہتاں ماکھی وانگیں مٹھے لگن پے ویندن تے تپاسے وانگیں
 گھل ویندن مثلاً کھاٹ سراسیکی ورتھ آتے کھٹ سڈیسی پھیراوا وچھیرا بن
 ویسی تے بکری وی اب۔ ہلکی تھی تے بکری تھی ویسی وغیرہ وغیرہ۔ ایجھی نرم تے
 مٹھی زبان نے آپڑیں بولن والیاں کوں غیر زباناں دے ہر قسم دے نرم تے کرخت
 لہجے کوں اواکرن وی او صلاحیت بخشی ہے جنیدی دنیا ورتھ مثال نہیں
 ملدی!

سرائیکی زبان وی گریمر یا قواعد نہ صرف سرائیچاں پینچاں کنوں پکی ہوئی اے بلکہ بہوں سوکھی تے سادہ ہے۔ ایندے مصدران کنوں ایجھے ایجھے مشتقات نکلیں جو سن تے لطف آویندے سرائیکی ضمائر و افعال نال ہک جٹ تھی و جن وی ہک کرشمہ ہے جہڑا تاں عربی فارسی و تح ڈٹھا ویندے یا اول سرائیکی و تح! مثلاً اکیھوس (گفتیش یا قلند یا میں نے اسے کہا) این پکے لفظ و تح فاعل وی ہے، فعل وی ہے تے مفعول وی۔ گویا ہک لفظ ہک پورے جملے و مفہوم تے مطلب ادا کر دیندے۔ ایویں صرف چار وی آپڑیں مجرور اسمان و حصہ بن ویندن۔ جیویں "نندروں" وے معنی نندر کنوں دے ہن!

سرائیکی زبان و تح اعراب دے کرتب وی ڈیکھن وے قابل ہن، مختلف اعراب ڈیون نال ہکو لفظ انج انج معنی ڈیندے جیویں ٹنگ (ٹنگا) ٹنگ (چھوٹی شاخ) ٹنگ (سوراخ اڑس) یا مذکر کنوں مؤنث تے مؤنث کنوں مذکر بن ویندے جیویں چھوہر (مذکر) کنوں چھوہر (مؤنث) یا ککڑ کنوں ککڑ (مؤنث) ہن (تھے کنوں ہن دیں) فعل ماضی کنوں فعل حال ناقص بن و جن وی مثال (ملدی) ہے تے کپتدے فعل معروف کنوں کپتدے (فعل مجہول) وی مثال! مونے دے طور بیان کیتیاں اناں گالیجیں کنوں سرائیکی زبان وی قواعد ہک ایچاں پڑ بہار نخلستان نظر دے جیکوں ڈیکھیں ڈیکھیں دل بھیس جلا سرائیکی بحیثیت زبان دے علم و ادب دے سارے تقاضے پورے کرنیدی ہے ایندے و تح نازک کنوں نازک خیال تے اوکھے کنوں اوکھے مضمون آسانی نال بیان کر ڈیون وی صلاحیت تے قابلیت ہے دنیا دے

کہیں زبان دے شہ پارے کوں سر ایسکی وقح ترجمہ کرن وی وی کوئی اوکھ
 کائے بھین کیوں جو ایندے وقح لفظاں وائے اتے انہاں دے مترادفات دا
 کوئی شمار کائے بھین اتے نویں تے غیر زباناں دے مترادفات وی ماون
 کوں بھین آندے۔ ایندی شاعری وقح ہر قسم دے اصناف سخن واروان ہے
 بلکہ بعض ایسے وی ہن جہڑے سر ایسکی وقح بہوں رواج پاگن جیویں کافی
 ڈوہڑے وغیرہ مولود شریف کتوں علاوہ سر ایسکی مرثیے وادرجہ وی
 پہنچا چلے سر ایسکی وی نثر وی علم وادب دے ہر شعبے وقح رواں دواں
 ہے۔

سر ایسکی واسطے یا اثاثہ وی گھٹ کائے بھین، ایہ لکھیا ہویا وی ہے تے
 ان لکھیا وی، سینہ بہ سینہ وی آندے تے چھپا چھپا یا وی ملدے، کیوں
 جو شروع وقح برصغیر دے ایں پاسے کتاباں چھاپن دیاں سہولتاں بھین
 رماں ایں واسطے ان لکھیا ادب بہوں سارا ہے۔ سر ایسکی لکھیا چھپا ادب
 وی ہر قسم وی صنف ادب کے لحاظ ناں تابل قدر ہے سر ایسکی نورنامے، معراج
 نامے تے مشنویاں پرائنٹریں وقت دیاں یادگاراں ہن۔ بہوں ساریاں فارسی
 مشنویاں دے ترجمے وی سر ایسکی وقح موجود ہن۔ ایہ توڑیں جو عیبیاں دیاں
 انجیلاں دے ترجمے وی ملدن جہڑے تقریباً ہت کنوں ٹوہں سوسال پائے
 ہن توڑے جو سر ایسکی دے پرائنٹریں وور دے ادب اتے مذہب اسلام
 وی چھپا پ لگی ہوئی نظری ہے پرائندے باوجود بعض قصے، مشنویاں وغیرہ
 مذہب کنوں بٹ تے وی لکھیاں کیاں ہن۔

موجودہ دور و ترقی سر اسٹیک کی ادب کو نشاۃ ثانیہ نصیب ہے منت
 نوبیاں نظم تے نثر ویاں کتاباں چھپ تے بازار و ترقی آندیاں پین تے روز بروز
 سر اسٹیک اٹاٹے و ترقی و دھارا تھیندا پے۔ نویں تے پرائز پیں ایں ادب و انویں
 بیروں ہک جائزہ گھدا ویندا پے۔ جیندے نتائج ہوں حوصلہ افزا ہن ایندے
 نال سر اسٹیک کی نظم تے نثر و ترقی ادب کوں ہک نواں تے اچھا مقام وی طے تے
 سر اسٹیک کی نثر و ترقی کمی تے نایابی و اعتراض وی اڈ پڈ تے رہ گئے۔
 مکدی کا لہجہ ایہ ہے جو سر اسٹیک کی زبان اسٹڈی ماورسی زبان ہے مٹھی زبان
 ہے علمی ادبی زبان ہے رچی کچی زبان ہے اسٹڈی ثقافت تے معیشت و
 زبان ہے اسٹڈی مذہب تے اسٹڈی سیاست وی زبان ہے ایہ ماورسی
 موروثی تے آئینی حق ہے تے آپراں حق چھوڑ دیون کوئی وی پسند نہیں کریندا

اشاریہ

		آ	
		صف	
۶۰	عجا زکریا ڈوجھا حصہ	۶۵	آب کوثری
۱۲۴	اکھیں دے جگارے	۶۵	آپٹری رت جو پانٹریں تھی
۱۵۷	البردی	۶۵	آتش عشق
۶۷	الواج نورانی	۶۵	آفتاب مدینہ
۱۲۴	اللہ والی عرف مانا اللہ	۶۵	آفتاب مضمون
	انتخاب دیوان خواجہ فرید	۹۷	آدنار
۱۰۱	(ترجمہ اردو)	۹۷	آدنار بزبان ملتان سدا مین
	انتخاب دیوان فرید	۹۷	آدنار بزبان ملتان سدا مین
۱۰۱	سور ڈوھڑہ جات	۹۷	ختم قرآن شریف
	انتخاب کلام سلوکی حضرت	۹۸-۹۷	آدنار ملتان
	سچل سرمست	۹۸	آدنار "نسخہ صحیح"
۱۵۷	انجیل مقدس دی معرفت		
۱۵۷	انجیل مقدس مرثی دی معرفت		
۱۵۷	انجیل مقدس یوحنا دی معرفت		
۶۷	انصار کربلا	۱۳۴	ابیات حضرت سلطان باہو
۶۷	انوار السحر	۱۳۴	ابیات علی حیدر
۴۰	انوار لعشق	۱۳۴	ابیات علی حیدر مع میر
۴۰	انوار لعشق سو منش فائق	۱۳۴	ابیات علی حیدر یعنی سہی حرفی کے
۱۵۸	انارکلی	۱۳۴	مختلف شمار معہ میر
	انوار ذوق	۱۲۴	آج دے مسلیمیں
۶۷	انوار کیربائی تقریرات گدائی	۱۳۴	اچی دھرتی جھکا آسمان
۶۷	انوار ماتم	۶۵	احوال التا کرین پہلا حصہ
۶۷	انوار محفل آدوجھا حصہ	۱۳۴	احوال زمانہ
	انوار محمدی	۶۵	اخبار شوق
		۶۵	انبار شہدا
۶۵	اذکار شاہ شمس تبریزی		
۱۰۴	سبزواری ملتان		
۶۵	اذکار شہدا		
۶۵	اذکار مظلوم		
۶۶	اذکار نجف مجموعہ نثر		
۱۰۴	ارمعان اوجہ		
۶۶	اسرار ذوق		
۶۶	اسرار شہدا		
	اسرار فریدی معروت		
۱۰۱	دیوان فریدی		
۹۰-۶۲	اسرار غوثیہ		
۶۶	اسرار کربلائی		
۶۶	اسرار ماتم		
۱۵۱	اسلامی ڈاکو عرف شیردل مجاہد		
۴	اصلی چیدہ مجموعہ مولود شریف		
۱۵۱	اصلی سوہنی ہینیوال		
۴	اصلی مجموعہ کلاں اول مولود شریف		
۱۲۴	اصلاحی نظمیں		
۴۰	اظہار ایتم		
۶۶	اظہار جہلم		
۶۶	اظہار شوق رڈو جہی جلد		
۶۶	اظہار شہدائے		
۱۳۴	اعجاز علی یعنی قصہ قیس و خیمہ		
۶۶	اعجاز کربلائی پہلا حصہ		

۱۱۸	پاک سہی عرفی	۴۱	بہارِ اشیم	۴۱	انوارِ مدینہ
۱۲۵	پاکستانِ بوقِ طوفان	۶۸	بہارِ ذوق	۶۶	انوارِ مضمون
۱۲۵	پرفانہ بطرزِ آسا	۶۸	بہارِستانِ کربلا	۱۲۲	اوکھا دیلا
۱۲۵	پریشانی سرپا یہ جمع شدہ	۶۸	بہارِ کربلائی	۱۰۶	اوتے ہوئے ہوئے
۴۱	پیکارِ اشیم	۱۲۲	بہارِ لیپوری زبانِ دی بسبب اللہ		ب
۳۶	پکی ردنی	۹۳	بہارِ لیپوری زبانِ دی بسبب اللہ	۶۶	بادشاہِ کربلا
۱۲۵	پنجابی ماہیے زبانِ طقانی	۱۲۲	بھٹو دا زمانہ	۳۵	بازارِ عشق ۱۰۹ بارہاں سورہ شریف
۱۵۱	پورن بھگت		بہشتی غنچے	۶۶	باغِ ارم
۱۲۵	پھللا دی سچ	۱۲۲	بہویا پیر	۶۶	باغِ شہیدا
۱۲۵	پھول دے ہار	۶۸	بیاز شہدائی	۱۲۲	باغِ وہبہار
۱۲۲	پھل بہشتی	۴۱	بیاض الشائعتن (حصہ دوجھا)		باغِ وہبہار طقانی الموسوم بگلشن
۱۲۲	پھیسے دی بہار	۶۸	بیاض المصائب	۱۲۲	اسرارِ تصوی
۱۲۵	پیغامِ جہاد	۶۸	بیاض کوثر	۴۱	باغِ مصطفیٰ
۶۹	پیماہ کوثر	۶۸	بیان شاد رادل حصہ ۱	۴۱	بحارِ المؤمنین مطلوب الشائعتن
	ت	۶۹	بیان کربلا عرفِ پاکستان کربلا		ڈوجھا حصہ
۶۹	تاجِ مینر	۶۹	بیان شاد رادل دوجھا حصہ	۱۰۹	بحارِ الفراق
۶۹	تبصرۃ الاعظم	۶۹	بیت الافغان	۱۲۲	بال جبرائیل (ترجمہ)
۶۹	تحفۃ العارفین		بیت حضرت بابا فرید شکر گنج		بحرِ الفراق معا بیات کافیاں
۱۲۹	تحفۃ العشاق	۱۳۲	وسلطان بابو	۱۰۹	مجرور شاہ
۱۲۵	تحفۃ المسلمین	۱۱۰	بیدری دا تیر	۶۸	بکر عتیق
۱۲۵	تحفۃ المؤمنین	۱۵۱	بین شہزادی گل اندام شہزادی	۶۹	بکر معانی
۱۲۵	تحفہ زمانے دی ہوا	۳۵	بارہاں سورہ شریف	۶۸	بدائعِ معلوم
۲۶	تحفہ زناں	۱۳۵	باہنی تے مالکری بی بی		برات نامہ صدیقہ
۴۱-۴۲	تحفہ سجانی		پ	۹۰	بندرا بھیدان
۴۲	تحفہ سجانی جدید	۳۵	پارہ الحمد (ترجمہ)	۶۸	بوستانِ کربلا
۹۰	تحفہ الامثل فی مناقب محبوبِ سبحانی	۳۵	پارہ اول ز مترجم	۶۸	بہادری حضرت علی المؤمنی جگہ خیری

جندڑی پر دیسی	۱۸	تحقیقات عشق، راز معشوق	
جوخ حافظ	۴۳	عرفت الفت کا پھول	۱۲۹
جنگ نامہ شہادت	۷۱	تخیل صابری	۲۲
فرزندانِ مسلم	۷۱	تذکرہ اشہدائے روضہ و جہاں	۶۹
جواہراتِ جدی	۷۱	تذکرہ اہل علم	۷۰
جوش عقیدت	۴۳	تذکرہ کربلا المعروف سفینہ کربلا	۷۰
جوش اقم المعروف تیر ماتم	۷۱	ترانہ ولفگار	۵۰
جوہرِ محشر	۷۱	ترانہ مجاہدین رسول کریم	۴۲
جہادِ مسلم پاکستانی	۱۲۶	دیباچہ شاناں	
جھگڑہ عشق و معشوق	۱۲۹	تصویر کربلا	۷۰
جھوک حضرت امام حسینؑ	۷۱-۷۲	تعریف ماہ رمضان در نعت	۴۲
جوح		نبی اکرمؐ زمانِ رحمتِ پہلا	
چایہ حدیثاں	۴۶	تقدیر دا ستھ	۱۲۵
چھلانڈے پھٹ	۱۲۶	تقومِ الاخرت	۱۲۶
چراغِ ماتم	۷۲	تکرارِ حقیقہ و لمبی	۱۳۵
چرخہ ملتان	۱۱۸	تنبیہ المشرقیں	۳۷
چرخہ نامہ	۱۱۸	تنویر الابصار فی مدحہ آلِ اہلبیت	۷۰
چرخہ نامہ سی عرفی		تنویر العیون	۷۰
حافظ جمال علیہ الرحمۃ	۱۱۹	تنویر الکرمین	۷۰
چس دیباں چار کما لھیں	۱۱۰	تنویر الھدایا	۷۰
چمن آباد	۷۲	توجیہ و رسالت	۴۲
چمن عشق پہلی جلد	۱۱۰	تولہ نامہ حضرت رسول کریم	۴۲
چہار دہ معصومین شہنشاہ کربلا	۷۲	تیر فرقت	۱۱۰
عرفت بہمان کربلا		تیز رو دی ٹکڑے خونی سیلاب	
ح		داچکر	۱۲۶
حالم	۱۵۱	تھڈرے ساہ	۱۱۰-۱۰۶
		ٹپڈی	۱۲۶
		ٹیشن یاقوت پور سے تیز رو	
		دی ٹکڑے	۱۲۶
		ث	
		ثر امید مجموعہ خورشید	
		ثنائی محمدی	۴۲
		ثنائے مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم	۴۲
		ثج	
		جام سندور	۷۰
		جانناز جتوئی	۱۰۴
		جاوید نامہ اقبال	۱۵۷
		جدید مجموعہ مرتبہ مطلوب الناکرین	
		جذبات اشعرا	
		واقعات کربلا	۷۱
		جذبات عاشق یعنی	
		خیراتِ حسن	۱۲۹
		جذبات نفسی	۷۱
		جسر بقا	۷۱
		جشنِ فرید	۱۰۱
		جلوہ طور	۴۳
		جلوہ فنگن	۴۳
		جلوہ نور المعروف دربارِ ہرور	۷۱
		جندڑی	۱۱۸
		جندڑی پروسیا	۱۱۸

۷۲	خطبۃ الجمعۃ	۳۷	در بار شہدا	۷۲	حدیقۃ الجیدان
۷۲	خطبہ جمعہ جدید بغرض	۳۸	در بار کربلائی	۷۲	حسین ندیا السلام
۷۲	تنبیہ بے نمازاں	۷۲	در بار کوثر	۷۲	حسینی چیراسی
۱۲۹	خلاصۃ المصاب	۷۳	در بار ماتم	۱۲۹	حسینی ڈوہڑے
۷۲	خمار ایشیم مع رباعیات پر دہ	۷۳	در بار مدینہ	۷۲	حسینی ڈوہڑے جات کافیاں
۱۲۹	خمار العاشقین ترکیباً حصہ	۷۴	در بار مصطفائی	۱۲۹	سوال جواب سوہنی تے گھڑا
۷۲	راحت العاشقین	۷۴	در بار نگینہ	۷۲	حسینی رضا کار
۷۲	خمس عشق	۷۵	در بار نورانی	۷۲	حسینی زوار المعروف در شہسوار
۹۰	خمد سر شہزادہ عرف قاتل کھالی ۱۲۳	۷۵	ڈر بے بہا	۹۰	حضرت عسکر
۹۰	خوش بہار	۷۵	ڈر بے نظیر	۹۰	حق چاریار
۱۲۹	خوش رہ ڈھولہ	۷۵	ڈر مشون مجموعہ محزون	۱۲۹	حقیقت حق جمعیت کے جوہر
۵۹	خون شہیدان	۷۵	سخ تقاریر	۵۹	خلیۃ النبی
۵۹	خونی خسبخر	۱۲۳	ڈر کجف مجموعہ تقریرات شرف	۵۹	عید مبارک
۷۲	خونی سیلاب	۱۲۶	ڈر دو گوہر	۷۲	حیدری اعجاز کلید اعجاز
۷۲	خونی ماں	۱۵۱	ڈر سیم	۷۲	حیدری محفل المعروف خلیل کربلا
۱۰۶-۱۱۰	خیابان ظرم	۱۱۰-۱۱۱	دعائے سریانی	۱۰۶-۱۱۱	خزینۃ الاعزاز المسمرہ گنجینۃ الاعجاز
۱۲۲	خیال عشق	۱۲۲	دل آرام	۱۲۲	خزینۃ الکوئین
۱۱۰	د	۱۱۰	دل بستی روزان شہزادی ۱۵۱	۱۱۰	خزینۃ المصاب
۷۲	دستان چہلم	۷۲	دلاندے موتی	۷۲	خزینۃ المصاب یعنی گنجینہ
۷۲	دستان شوق اور	۷۲	دل بہار	۷۲	شہنشاہ حسین
۷۲	دستان فوق	۷۲	دلا در شہزادہ	۷۲	خزینۃ شہیدان کربلائی
۷۲	دستان غم المعروف تیر غم	۷۲	دو جہاں کالال	۷۲	خزینۃ صدیق
۱۱۰-۱۱۱	داغ جگر	۱۱۰-۱۱۱	دو حہ ماتم	۱۱۰-۱۱۱	حصہ ڈو جھا گوہر صدیق
۷۲	دستان شوق	۷۲	دھیان نما ندریاں	۷۲	خزینۃ ماتم
۷۲	ڈر ابجرین	۷۲	دیوان احمدی	۷۲	خسوف العتھر
۷۲	در بار رسول	۷۲	دیوان امیر حصہ پہلا	۷۲	

ذ	ڈ	دیوان احمدی ماتم عشق
ذائقہ ماتمی ر مشیر عیلام	ڈھول بادشاہ ۱۲۳	دیوان خواجہ غلام فریدؒ
ترکیب جاتے چو کف حصہ ۵۰	ڈھولہ سسی صر فی ۱۲۳	دیوان امیر
ذوالفقار شہدائی	ڈاچی والہ ۱۲۳	دیوان خاطر
مجموع گدالی ۷۵	ڈکھاں دی پنڈ ۱۱۱	دیوان بیزار
ر	ڈکھ دی چیاں ۱۲۲-۱۲۳-۱۲۴	دیوان حسرت
راحتہ العاشقین	ڈوں ڈرائتیریاں دا جھگڑا ۱۲۳	دیوان خواجہ نبی بخش
فی نعت ختم المسلمین ۲۲	ڈوہڑہ جات ۱۳۰	دیوان در عشق
راحتہ العاشقین فی نعت	ڈوہڑہ جات پر جوئل ۱۳۰	دیوان راضی دا
ختم المسلمین المعروف بانوار ۲۲	ڈوہڑہ جات پر درد ۱۳۰	دیوان فالو
العاشقین ۱۳۱	ڈوہڑہ جات پر سوز ۱۰۱	دیوان فرید
راحتہ العاشقین کمال ۲۲	ڈوہڑہ جات حضرت امام حسینؑ ۱۳۱	دیوان فرید تصحیح
رڈو جی حصہ	ڈوہڑہ جات دل سوز ۱۳۱	دیوان فرید مکمل
رت دیاں ہنچوں ۱۰۴-۱۱۲	ڈوہڑہ جات دل سوز (حصہ پہلا) ۱۳۱	دیوان فرید مترجم شرح محنتی
رٹھے پارٹ وان دا	ڈوہڑہ جات دل سوز	دیوان فرید معر ڈوہڑہ جات
شرایع علاج ۱۲۶	مجموعہ بخشش و نوروز ۱۳۱-۱۳۲	دیوان فریدی
رسالہ بے نماز ان تبیہ نائل ۳۸	ڈوہڑہ جات دیوان فریدی	دیوان فریدی ڈوہڑہ جات
رسالہ بے نماز جدید ۳۸	المعروف بہ اسرار فریدی ۱۳۱	اظہار فریدی حصہ ڈو جیاں
رسالہ در تعریف چارباہ ۹۰	ڈوہڑہ جات ساجد باہ ۱۳۱	دیوان فریدی معروف بہ اسرار فریدی
رسالہ روشن اسلام ۳۹	ڈوہڑہ جات محمدی	دیوان گنج حفظ عرف مراد صائق
رسالہ نقشبات ۳۵-۳۱	ومولود شریف ۱۳۱	پہلا حصہ ۱۱۸
رسالہ مولود شریف	ڈوہڑہ جات فریدی ۱۰۲	دیوان محمدی المعروف بہ انوار فریدی
موصومہ توصیف احمدی ۲۲	ڈوہڑہ جات نوروز کمال ۱۳۱	دیوان محمدیہ عالیہ شریف ۱۰۸
سید ۹۱	ڈوہڑہ جات نیاز مند	دیوان دنا ۱۱۹
رفیق عرف ۷۵	پر خوف ۱۳۱	دیوان زی شفق ۱۳۰
رموز العشق ۱۱۲	ڈوہڑہ جات ۱۰۳	

سرکارِ دو عالم	۴۴	زینجا ہندی	۱۳۵-۱۳۴	۷۶	رموزِ شوق
سستی پنوں	۱۳۸	زمانے دا حال	۱۲۷	۷۶	رموزِ شوق "نیا مجموعہ"
سستی پنوں "اصلی قصہ"	۱۳۹	زمانے دا فغیشن	۱۲۷	۱۵۲	ردشن صنیر
سستی پنوں معہ رسالہ		زینت المجالس	۷۷	۷۶	روضہ الابرار
نیم ملاحظہ ایمان	۱۳۹	س		۷۶	روضہ رضوان
سستی دے ڈوہڑے	۱۳۱-۱۳۳	ساغر معانی	۷۷	۷۶	روضہ رضوان جدید
سفر نامہ حج مبارک		سامانِ عم جدید	۷۷	۷۶	روضہ رضوان قصہ ماہِ رمضان
سفر نامہ زائرین		سامانِ ماتم	۷۷	۷۶	روضہ رضوان مع قصہ برنی
سفر نامہ عراق و ایران		سائول دی نگری	۱۱۲		روضہ رضوان معروضہ داعی
سفینۂ عرب	۴۵	سیح الذاکرین	۷۷		خطبہ جمعہ رمضان
سفینۂ عجم	۷۸	بجٹاں وی یاد		۷۶	روضہ شبیر
سلام	۴۵	عرفت جوانی داروگ	۱۴۳	۷۷	روضہ ماتم
سلطانِ عرب	۴۵	سچا تحفہ	۹۱		رہنمائے سفر ایران، عراق
سلطانِ کربلا المعروف		سچ گنگ سرچاں	۱۳۱		شام
سامانِ کربلا	۷۸	سنخی بادشاہ	۱۴۳	۱۱۲	رہنمائے عشق حصہ اول
سیلمانِ کربلا یعنی شہیدِ کربلا	۷۸	سنخی بادشاہ المعروف	۱۵۲	۱۱۲	رہنمائے عشق حصہ ڈوجھا
سستی	۱۳۵-۱۳۴	خدا دوست	۱۴۳	۹۳	ریاستی مادری زبان دا قاعدہ
سوزِ جوانی		سنخی بادشاہ کلاں	۱۵۲	۱۲۷	ریاستی نظام
سوزِ عشق معروضہ		سنخی رنگیلا	۱۵۳	۷۷	ریاض الجنان
مجموع الاشعار	۴۵	سنخی رنگ رنگیلا	۱۵۲	۷۷	ریاض الشہدا
سوہٹی تے گھڑا	۱۱۲	سنخی لوہار	۱۵۳	۲۴	ریاض رسول عین اول
سوہٹی مہینوال	۱۲۴-۱۵۳	سراییکی بول جیال	۹۳	۷۷	ریکانِ شہدا
سہتی سراد	۱۵۳	سراییکی زبان دا قاعدہ	۹۴	۷۷	ریکانِ عم و واقعات چہلم
سی عرفی	۱۱۹	سراییکی شاعری دے	۹۴		سوزِ تقریر اضافہ راہبالی
سی عرفی بے نمازاں	۱۱۹	اوزان تے توانی			ز
سی عرفی جان محمد	۱۱۹	سردارِ مدینہ المعروف فریادِ زینبیا	۱۳۵-۱۳۳		زینب

۹۱	صدق محمدی	۴۵	شان مصطفیٰ	۱۱۹	سی عرفی جدید معبر بارہ ماہ
۷۹	صراط الفلاح	۱۱۳	شب اجراں	۱۱۹	سی عرفی حسین بخش
۷۹	صفات اہل بیت		شجرہ سلسلہ ہائے چشتیہ	۱۱۹	سی عرفی داغ عشق
	صفت رسول صلی اللہ علیہ وسلم		سیمانیہ قادریہ فریدیہ		سی عرفی در معرفت و
	ص	۱۰۳	شرح دیوان فریدیہ	۱۲۰	چند مسائل شرعیہ
۱۵۱	ضرب الامثال ملتان	۱۱۳	شعلہ ولسوز رپہلا حصہ	۱۲۰	سی عرفی ڈھولہ
۷۹	ضیاء بعین	۱۱۳	شعلہ ولسوز ڈوجا حصہ	۱۲۰	سی عرفی علی حیدر معہ
	ط	۷۸	شمس الانوار	۱۲۰	بارہ ماہ فضل شاہ
	طلوع عشق یعنی چرخ ہاشم	۷۸	شمس المشرقین	۱۲۰	سی عرفی مولوی خیر الدین
۱۵۱	طوطی شاہ زہراں شہزادی	۷۸	شمس الہدا	۷۸	سید الشہدا
	ط	۱۵۳	شمس و قمر	۱۳۶	سیف الملوک
۱۲۲	ظالم بادشاہ	۷۹	شمع الجاسر	۱۳۶	سیف الملوک عرف سیفیل نامو
۱۵۲	ظالم حسینہ	۱۲۳	شہزادہ منیر اور ظالم ہمیشہ	۱۳۷	سیف الملوک مترجم
۱۵۲	ظالم وزیر	۱۲۳	شہزادہ منیر۔ ظالم ہمیشہ	۱۳۷	سیف الملوک مترجم
۱۵۲	ظالم ہمیشہ		دنا دار وزیر	۱۳۷	سیف الملوک اسکل کلک
	ع	۱۵۷	شمار		شش
۱۲۳	عادل بادشاہ	۷۹	شہیدان شہدا	۱۱۳-۱۱۴	شاطر نما نیراں
۱۳۲	عاشقانہ محفل	۷۹	شہیدان کربلا		شام غریبان المودت
۱۱۳	عاشق پریشان	۱۵۳-۱۵۴	شیریں فریاد	۷۸	قتیل فرات
	عالم آرا		ص		شان کربلا المودت
۱۵۲	عجاب	۱۵۲	صادق خمیر	۷۸	مصائب کربلا
۱۵۲	عرب و اسافر	۷۹	صحیفہ انوار	۲۵	شان محمدی
۲۵	عرب کے پھول	۷۹	صحیفہ ماتم		شان آنسوہ طونان
۷۹	عروج عنم		صداقت اسلام	۹۱	شان ادویا
۱۱۳	عشق دی دہستان	۹۱	نضائل چہار یار	۱۵۳	شان بزم اشرف اسلام
	عشق رسول صلی اللہ علیہ وسلم	۲۵	صدائے شاکر	۹۱	شان صادق "گلدستہ"

قیوب انفس	۱۰۳	فریدی ڈوہڑے	قرآن دشمنیہ
سریشکول شائستگی ۳۸		فسانہ عشق	عرفت اسود شبیر ۱۰
غ		المعروف گلزار کرم ۱۱۳	قصاید فرم ۹۱
غافل سیٹھ	۱۲۴	فسانہ محفل	قصہ بازو گیر ۱۲۵
غالیہ دیان غزالاں ۱۵۸-۱۲۲		عرفت فریاد شغل ۴۶	ومنات لخدم رشید حقانی
غزلیات دلسوز	۱۲۲	فغان شاد	قصہ بنیرن دشمنیہ ۱۲۵
عسیم اکبر	۸۰	فغان عاشق	۱۲۵
عزم شہدا	۸۰	فغان ماتم	۱۲۵
غنیچہ دلفکار دیوان نوبہار ۴۶		فیض سوداگر	۱۲۵
غنیچہ ایشم (ڈوجھا حصہ) ۹۱		فیض بہاراں	۱۳۲
غنیچہ توحید	۴۶	فیض حبیب	۴۶
غنیچہ راحت جدید	۴۶	فیض دلہا ہیا	۱۲۶
غنیچہ فیض رسانی	۹۱	فیض ڈے ڈوہڑے	۱۳۲
غنیچہ لمحہ ذوالفقار	۴۶	فینس ربانی	۱۵۸
غوغتہ کر بلانی (ڈوجھا حصہ) ۱۰		فیض عرب	۴۶
ف		فیض عشق	۱۲۲
فانوس زہرہ	۸۰	فیض کبریا	۴۶
فراق عشق	۱۱۳	فیض محبتیہ	۴۶
فرائض	۳۸	فیض مدینہ	۴۶
فرحت العاشقین	۴۶	قرآن پاک دا پہلا پارہ ۳۵	قرآن پاک
فرحت ختم المرسلین		دا ترجمہ حاشیہ نال	
فرحت المشتاقین	۴۶	قرآن پاک دے ترجمہ چوبیس ۳۵	قرآن پاک
ڈوجھا حصہ راحت العاشقین		پارے عم تیسرا لون دا ترجمہ	
فردوس کربلا	۸۰	قرآن کریم پارہ نمبر ۳۶-۳۵	قرآن کریم
فرمان جلیلی اتباع اسماعیلی ۱۱۳		قرآن مجید (مکمل ترجمہ)	قرآن مجید
فریاد اہلبیت	۴۹		

گلدستہ عشق	۱۱۵	کلام پر بخش رپلا حصہ	۱۵۵	نورالزمان و شہزادی حبیہ
مولود شریف ڈبو شریف ۲۶	۱۱۵	کلام حسرت	۱۲۲	قوالی لاثانی
گلدستہ عقیدت	۴۸	کلام خواجہ فرید	۹۴	توانین مر فی منظوم ہندی محبتی
گلدستہ ذوق	۸۱	کلام شوق	۱۵۵	قیدی سور
گلدستہ فیض	۱۳۲	کلام عاشق	۱۲۷	قیمتی ہار
گلدستہ فیض رسانی	۴۸	کلام فرید	۱۰۳	ک
گلدستہ کرامات	۹۲	کلام فیض	۱۱۳	کافی بہاول خان
گلدستہ کرامات دربارہ	۹۲	کلید الفلاح	۱۱۳	کافی چاند ریاں
گلدستہ محبت	۴۶	کمال محمدی	۸۰	کاشف العجائب
نشان محبت	۴۶	کمال مصطفیٰ	۱۱۲	کافیاں
گلدستہ محمد ذوالفقار	۴۸	کمال مہروی	۱۱۳	کافیاں اردو ہندی
گلدستہ محمدی	۴۸	کثر المبتدئین	رپلا حصہ	
گلدستہ مرثیہ ملتانی	۸۱	المعدود آمد نامہ	۹۱	کافیاں اردو ہندی
گلدستہ مقبول		کوسٹ کی تباہی	۱۱۳	رڈو جھا حصہ
مدنو بہار غوثیہ	۴۸	عرف تبر الہی	۱۲۷	کافیاں کمال خان
گلدستہ مناجات حضور ﷺ	۲۲	گ		کافیاں یعنی دیوان
گلدستہ منشی	۸۱	گفتار ذوق	۱۱۲	روضۃ العاشقین
گلدستہ مولود شریف نمبر ۲۹	۸۱	المعدود اسرار شوق	۸۰	کامن شہزادہ ہاشم
گلزار آمدی پلا حصہ	۴۹	گل انور و شوق گل شمع	۱۵۵	کامل بادشاہ
معدود بہ گلشن سر ۲۵	۱۱۵	گلبدین بخش مد مولود شریف	۹۱	کامل پیر سچا ثبوت
گلزار اہنا	۱۱۵	گلدستہ امینی	۴۶	کافی گلزار
گلزار حسین	۱۳۲	گلدستہ پاکتان حیدری	۹۵	کانڈے نئے کانڈے
شرت سر شہاوتین	۴۷	گلدستہ سبحان		کتاب عشق محمدی کلاں
گلزار حیدری	۱۲۷	گلدستہ سر اسٹی	۴۶	المعدود بہ فیض ہندی
گلزار وادی	۴۶	گلدستہ عشق	۹۵	کریمانہ
گلزار سخن	۱۱۵	گلدستہ عشق مولود شریف	۸۰	کشف اعجاز

ل

۳۸	لجام رنصر و بدعت	۱۱۵	گلشن محبت	۱۴۰	گلزار سکندر
۱۲۰	لذت العشق	۴۹	گلشن محمدی	۸۲	گلزار شاد
۹۵	لغات سرآیکی	۴۹	گلشن نعت بے نظیر		گلزار شہدائی
۹۵	لغات و تشابہ	۸۲	گلشن یزدانی	۱۲	المعروف مجموعہ گدائی
۱۴۷	لکڑیاں را یعنی شمس بادشاہ		گنج عرفانی	۱۱۵	گلزار غوثیہ
۱۲۷	لکار	۱۰۸	دیوان لاثانی	۸۲	گلزار کربلا
۱۲۰	لوری نامہ رسول کریم	۸۳	گنجینۃ الکوہر	۸۲	گلزار کربلا ر دو جہا حصہ
۱۲۷	لیسلی مجنون		گنجینۃ شہنشاہ حسین		گلزار کرم
۱۵۶	لیسلی مجنون	۸۳	یعنی خزینۃ الحساب	۱۱۵	معروف برفائے غم
	مجموعہ ڈوہڑے جات نوروز ۱۲۷		گنجینۃ صدیق	۲۸	گلزار مدینہ
	(حصہ ڈو جہا)	۸۳	گنجینۃ صدیق		گلزار مدینہ جدید
			گنجینۃ ماتم (جلد ڈو جہا)	۲۹	المعروف مجموعہ خادم
		۸۳	گنجینۃ ماتم	۲۹	گلزار مدینہ جدید کلاں
		۸۳	گنجینۃ وظائف	۲۹	گلزار مدینہ کلاں
			(حصہ ڈو جہا)		ہمشہور مجموعہ خادم
		۸۳	گوہر الصدیق	۲۹	گلزار مدینہ مجموعہ خادم
		۸۳	گوہر نورانی	۲۹	گلزار محمدی
		۶۲	گھڑولی لعل	۸۲	گلستان ذوق
		۶۲	گھڑولی لعل مولود شریف	۴۹-۱۰۶	گلستان عزیز
			گھڑولی لعل معہ		گلستان کربلا
			معہ مولود شریف جدید	۸۲	عرف شہنشاہ کربلا
			گھڑولی لعل معہ	۸۲	گلستان نشی
			مولود شریف معراج		گلشن اسرار
		۶۲	مانڈریں بیتا		گلشن اسلام
			بیت حضرت سلطان باہو	۸۲	مصائب محرم الحرام

- مجموعہ ہفت نظیر مع تقاریر ۱۲
مجموعہ جان نمد ۱۲۱
مجموعہ جان محمد گداز ۱۲۱
مجموعہ خادمی ۵۰
مجموعہ دیوان احمدی
معروف بہ انوار فریدی کلاں
مجموعہ دیوان اکبری ۱۰۸
مجموعہ ڈوڈھڑہ جات جدید
مسئلے بہ کیمیائے عشق ۱۳۲
مجموعہ رحیم یار ۱۲۱
مجموعہ سی عرقیہ ڈاڑھی
رسالہ بے نازاں
مدح صاحب السیر ۱۲۱
مجموعہ سی عرقیہ دکافیاں ۱۲۱
مجموعہ عابضی نامہ ۵۰
مجموعہ فراق عشق
مجموعہ کافیاں
المسنی بحسب فراق ۱۱۵
مجموعہ کافیاں جدیدہ ۱۱۶
مجموعہ کافیاں و ڈوڈھڑہ جات
معے سوال و جواب
پسر و پدر ۱۱۶
مجموعہ کافیاں مع غزلیات
کلاں ۱۱۶
مجموعہ کافیاں ہندی ۱۱۶
- مجموعہ کافیاں میان چندن
ملتان المشہور بازار عشق ۱۱۶
مجموعہ کافیاں و ڈوڈھڑہ
جات جدیدہ مع سوال
و جواب پسر و پدر ۱۱۶
مجموعہ گل دستہ قیصرہ ۵۰
سنائی ملتان
مجموعہ گل دستہ مناقب ۱۲
مجموعہ گل دستہ مولود شریف جدیدہ ۵۰
مجموعہ گل دستہ مولود شریف
جدیدہ ۵۰
مجموعہ گل دستہ مولود شریف
مع قصہ ہرئی دکافی ریل والی ۵۰
مجموعہ گلزار مناقب
بمذہب شریف دکافیاں ۱۲
مجموعہ محبت ۱۳۲
مجموعہ مخزن الامجاز ۸۲
مجموعہ مدح حضرت غوث
مجموعہ گوہر لائٹانی ۵۰
مع معجزہ پیروی لڑکی
حضرت حکم الدین سیارانی
دشمس الدین شاہ بہاولپوری ۴۲
مجموعہ مدحیات غوثیہ لاکھ ۹۲
- مجموعہ مراد العاشقین جدیدہ ۵۱
فی لغت سید المرسلین ۵۱
مجموعہ مرثیہ بحر عشم ۸۲
مجموعہ مرثیہ کمال حسان ۸۲
مجموعہ مرثیہ مولوی فیروز ۸۲
مجموعہ مسائل شرعی
بزبان ہندی ۳۹
مجموعہ مناجات بدرگاہ
قاضی الحاجات ۶۳
مجموعہ مؤدات حقائق ۸۵
مجموعہ مولود شریف ۵۱
مجموعہ مولود شریف جدیدہ
مع معجزہ جناب سول لیر ۵۱
مجموعہ مولود شریف جدیدہ
معجزہ ہرئی و وقفہ فقیر ۵۱
مجموعہ مولود شریف غنیہ
باغ رسول ۵۱
مجموعہ مولود شریف لائٹانی ۵۲
مجموعہ مولود شریف لائٹانی
المعروف سوداگر ملتان ۵۲
مجموعہ مولود شریف
مجموعہ مولود شریف
مولوی عبید اللہ ہندی سوال
عاجزی نامہ ذیاباد ۵۱

معدن عشق	۸۵	مرثیہ شبیر علیہ السلام	۵۲	مجموعہ مولوی نورا الدین
المعروف بہ کافیاں ۱۰۳	۸۵	مرثیہ وفات پیراجن	۵۲	مجموعہ ہندی رسول کریم
معراج الشہداء ۸۶	۱۷۶	مرزا صاحبان	۵۲	عابری نامہ فریاد نامہ
معراج نامہ ملتانی ۶۰-۶۱	۱۴۸	مرزا صاحبان بزبان	۵۲	مجموعہ لغت
معراج نامہ بطرز چھٹی ۶۰	ملتان	ملتان		مجموعہ نوحہ جات
معراج نامہ جدید ۶۰	۵۴	مرشد نامہ	۸۵	المعروف بہ ہار نامہ
معراج نامہ جدید	۵۴	مرغوب العاشقین		مجموعہ امیر حسین
معراج مانٹے سیال	۵۴	فی لغت ختم المرسلین		وسی عرفی ہائے
لولاک مانٹے ۶۰		مرگ ناکہانی نوحہ	۵۴	بخت کا چاند
مصوم قربانی ۱۴۸	۸۵	بہاد و خفائی	۵۴	محبوب انثیقین
مکمل دیوان فرید ۱۰۳	۸۵	مسافر ان کہ بلا		محبوب العاشقین فی
مکمل مجموعہ مولود شریف ۵۴	۱۶	مُسرت عنم	۵۴	لغت سید المرسلین
مکمل مولود شریف ۵۴	۸۶	مشہد الشہداء	۵۳	محبوب ذوالجلال
ملتان زبان دا قاعدہ ۹۵	۸۶	مصباح المصائب	۵۳	محبوب سرکار
مناجات پنجاب	۸۶	مصباح نورانی	۸۵	مفضل حسین
فاطمۃ الزہرہ رضی اللہ عنہا	۸۶	مصری ہائی		مفضل حسین المعروف
مناجات بزبان ملتانی	۸۶	مصری خال	۸۵	عنم کہ بلا
پنجاب فاطمۃ الزہرہ		مطلوب الذاکیرین	۹۲	محمدی انوار
مناجات بزبان ملتانی		حصہ ڈوجھا ناصر الذاکیرین	۵۳	محمدی چین
پنجاب فاطمۃ الزہرہ ۶۳	۸۶	مطلوب الذاکیرین	۹۲	مداح حضرت پیران پیر سنگھ
مناجات بزبان ملتانی	۸۶	مجموعہ مرثیہ جدیدہ	۸۵	مدینے دے مولیٰ
پنجاب فاطمۃ الزہرہ ۶۵		منظوم شہزادہ	۱۱۶	مذہب عشق
مع زبیراں زبیراں ۶۳		عرف جوش محبت ۱۴۸		مراد العاشقین فی لغت
مناجات بدرگاہ		معجزہ حضرت امام جعفر	۵۳	ختم المرسلین
جناب امیر عرب شاہ بخت ۶۳	۹۲-۸۶	صادق	۵۳	مراد المشتاقین جدیدہ

۱۰۶-۵۶	نورِ ہلال	۵	ہیرا پنجا
۱۰۸-۱۰۵	نورِ جمال	۸۸	عرفت ہیر سیال ۱۳۱
۵۶	نور کی شمع	۵۶	ہیر میرٹج شاہ مکمل ۱۳۱
۵۷	نور نامہ	۱۲۹	ہیر میرٹج شاہ مکمل
۵۸	نور نامہ بزبان ملتانی	۱۲۹	مع غزلیات فراقیہ ۱۳۱
۵۹	نور نامہ ملتانی	۱۱۹	ہری کے منوہر کچول ۱۳۸
۵۹	معہ آہین	۱۱۹	کی
۵۹	نور نادان	۱۱۹	یا درفتگان
۱۲۸	نور نہہ سس	۸۹	عرفت گنج شہیدگان ۱۳۶
۱۲۸	نور نہہ سس	۱۲۳-۱۱۷	یادگار حسین ۸۹
۱۲۸	جدید قصہ	۵	یادگار صابر ۱۱۷-۱۰۵
۱۲۹	نور نہہ سس	۱۲۳-۱۱۷	یار دی تلاش ۱۳۸
۱۲۹	معہ اجکل دے حال	۱۲۳-۱۱۷	یوسف زینبی
۸۸	نہر المصاب	۸۹	معہ دار قتل ۱۵۰
۵۶	نئے نئے مولود شریف	۳۹	یوسف زینبی غلام دار
۵۶	ڈو ڈوہ جات و ڈوہولہ	۱۲۸	مع قسط سالی قتل ۱۵۰
۵۶	نیو ڈوہڑہ جات	۱۲۸	یوسف علیہ السلام ۱۵۰
۵۶	حسیتی کلاں	۱۲۸	ہدایت الاسلام
۵۶	نینگر و نینگور معہ بارہ ماہ	۱۲۸	ہدایت نامہ
۵۶	نمونہ ڈوہولہ	۱۲۸	پڑیہ و میرداد معانی
۵۶	مولوی نور الدین	۱۲۸	کے درمیان گدیاں دی ٹکڑے ۱۲۸
۵۶	نینگر و نینگور چھکڑہ	۱۲۹	ہک شہید ۱۲۹
۵۶	نینگر و نینگور جدید	۱۵۰	ہنحوں تلے ہیرے ۱۵۰
۵۶	معہ چھکڑا پسو پیر ۱۳۹	۱۲۳-۱۰۶	ہنحوں دے ہار ۱۲۳-۱۰۶
		۱۳۸-۱۳۰	ہیرا پنجا ۱۳۸-۱۳۰
			ہیرا پنجا جدید
		۱۳۱	بطرز سیفل ۱۳۱
		۱۳۱	ہیرا پنجا قصہ ۱۳۱

سید محمد عبید الرحمن بہاولپوری

9124

ناشر: سر اسحاق علی شاہ
مجلد: ۱
شماره: ۱
شتراک

ادارہ تحقیق و ترویج ادب و ثقافت بہاولپور